

१. शोधप्रबन्धको परिचय

यस शोधप्रबन्धको शीर्षक 'नेपाली अभिलेखीय शब्दको अध्ययन' रहेको छ । यो शोधकार्य त्रिभुवन विश्वविद्यालय, मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्कायमा विद्यावारिधि (पी.एच्.डी.) उपाधिका लागि प्रस्तुत गरिएको हो ।

यस शोधप्रबन्धमा नेपाली भाषाको सर्वप्राचीन लिखित सामाग्रीदेखि लिएर दिव्योपदेश (वि.स. १८३१) सम्मको प्राचीन तथा मध्यकालीन नेपाली अभिलेखलाई एकत्रित गरी कालक्रमिक रूपमा राखिएको छ । उपलब्ध सङ्कलित अभिलेखहरूको भाषिक विश्लेषण गर्दै त्यहाँ रहेका अभिलेखीय शब्दको भाषावैज्ञानिक आधारमा अर्थनिर्धारण गरी आजका नेपाली पाठकलाई प्राचीन तथा मध्यकालीन अभिलेखीय नेपाली भाषासँग परिचित गराउने कार्यतिर यो शोधपत्र उन्मुख छ ।

नेपाली भाषा नेपालको राष्ट्रभाषाका साथै राजकाजको भाषा पनि हो । (नेपाल अधिराज्यको संविधान, २०४७) । बहुसङ्ख्यक नेपालीको मातृभाषा नेपाली अधिकांशको सम्पर्क भाषा बनेको छ (राष्ट्रिय जनगणना, २०५८) । नेपाली जातिको आफ्नो मौलिक सभ्यता, संस्कृति, राज्यसञ्चालनको पद्धति र जातीय पहिचान वा चिनारी गराउन पनि नेपाली भाषाको ऐतिहासिक अध्ययन आवश्यक थियो । राष्ट्रप्रतिको सङ्गो माया र सचेत नागरिकको कर्तव्यबोधले यस अनुसन्धातालाई यस कार्यमा लाग्न प्रेरित गरेकाले अत्यन्तै नीरसजस्तो देखिने विषयवस्तु अनि भाषाविज्ञानको वस्तुनिष्ठ विश्लेषण र मूल्याङ्कनको परिधिभित्र रही व्यक्ति मानिसका सीमा र पारिवारिक जिम्मेवारीलाई समेत अलि पर धकेल्दै असल र दक्ष नेपाली जनशक्तिमा दरिने व्यक्तिगत स्वार्थ र राष्ट्रका लागि केही गर्नुपर्छ भन्ने अन्तर-हृदयको भावना अनि माया दुवैको तारताम्य मिलाएर दिव्योपदेशपूर्वका नेपाली अभिलेखीय शब्दको अध्ययनलाई अगाडि बढाइएको हो ।

१.१ समस्याकथन

नेपाली भाषाको प्राचीन तथा मध्यकालीन रूप आधुनिक नेपालीजस्तो छैन । अभिलेखीय नेपालीमा एउटै शब्दका थुप्रै लेख्य भेदहरू पाइने हुनाले आधुनिक नेपाली भाषाका पाठकले ऐतिहासिक नेपाली भाषा सजिलै बुझ्न सक्दैनौं । त्यसैगरी पण्डित तथा ज्योतिष (तत्कालीन विद्वान्) हरूले लेखेर दिएको कुरा टमोटा (अभिलेख खोप्ने व्यक्ति) हरूको अज्ञानका कारण जस्ताको तस्तै खोप्न नसकेर वर्णविन्यासमा थुप्रै समस्या आएका छन् जसले गर्दा ऐतिहासिक भाषाको अध्ययन थप जटिल बनेको छ । अग्रज विद्वान्हरूबाट अभिलेखहरूलाई जम्मा गर्दै कहीं कतै भावार्थ तथा केही शब्दार्थ दिइएको भए पनि व्यवस्थित रूपमा नेपाली अभिलेखको समग्र अध्ययन पूरा भएको देखिँदैन । तसर्थ नेपाली अभिलेखीय शब्दको अध्ययन गर्न अघि बढिएको हो । यस अध्ययनमा निम्न लिखित समस्याहरू देखापरेका छन्—

१. नेपाली अभिलेखहरू एकत्रित रूपमा नपाइनु ,
२. नेपाली अभिलेखहरूको विभिन्न कोणबाट भाषिक विश्लेषण नहुनु ,
३. नेपाली अभिलेखीय शब्दको अर्थतात्त्विक अध्ययन नहुनु ।

यिनै समस्याहरूलाई ध्यानमा राखेर समस्याको गाँठो फुकाउनका लागि यो शोधकार्य आवश्यक ठानिएको हो ।

१.२ शोधप्रबन्धको उद्देश्य

प्राचीन तथा मध्यकालीन नेपाली भाषालाई आधुनिक नेपालीका पाठकसामु परिचित गराउने उद्देश्यले यो शोधप्रबन्ध अगाडि बढाइएको हो । उल्लिखित समस्याहरूको निराकरणका लागि यस

शोधकार्यले निम्न उद्देश्यहरू राखेको छ—

१. दिव्योपदेशपूर्वका उपलब्ध नेपाली अभिलेखहरूलाई एकत्रित गर्ने ,
२. नेपाली अभिलेखको विभिन्न कोणबाट भाषिक विश्लेषण गर्ने ,
३. नेपाली अभिलेखीय शब्दको अर्थतात्त्विक अध्ययन गर्ने ।

दिव्योपदेशपूर्वका नेपाली अभिलेखलाई अनुसन्धाताले दावी गरेको तिथिमितिका आधारमा स्रोत खुलाएर एकत्रित गरी उक्त सामग्रीको भाषिक विश्लेषण गर्दै लोकोक्ति (उखान, टुक्का र सूक्ति) राजामहाराजाहरूको प्रशस्ति अनि कुनै कुरालाई जोड दिँदा प्रयोग गरिएको संस्कृतांशको भाव, अभिलेखीय भाषामा देखापरेको ध्वनिपरिवर्तनका साथै अर्थपरिवर्तन देखाउँदै अभिलेखीय शब्दको भाषावैज्ञानिक पद्धतिका आधारमा अर्थनिर्धारण गर्नु यस शोधप्रबन्धको मूल उद्देश्य हो ।

१.३ शोधप्रबन्धको औचित्य

प्राचीन तथा मध्यकालीन नेपाली अभिलेखलाई अध्ययन गर्न खोज्दा धेरै अनुसन्धाताका थुप्रै कृतिहरू खोज्नु पर्दछ । त्यसो गर्दा पनि कालक्रमिक रूपमा प्रस्तुत गरिएका अभिलेख पाइँदैनन् । यस अध्ययनबाट दिव्योपदेशपूर्वका नेपाली अभिलेख खोज्न अन्यत्र भौतारिनु परेन । उपलब्ध नेपाली अभिलेख एकै ठाउँमा जम्मा गरी कालक्रमिक रूपमा अभिलेखको स्रोत खुलाएर प्रामाणिक ढङ्गले राखिएकाले अध्ययनलाई बढी औचित्यपूर्ण बनाएको छ । त्यस्तै नेपाली अभिलेखको भाषिक विश्लेषण गरी लोकोक्ति (उखान, टुक्का र सूक्ति), अभिलेखमा पाइएका प्रशस्ति र संस्कृतांशको भाव, ध्वनिपरिवर्तन, अर्थपरिवर्तन आदिको छुट्टाछुट्टै शीर्षकमा गरिएको व्यवस्थित अध्ययनले यस शोधकार्यको महत्त्व झल्काएको छ अथवा ऐतिहासिक भाषाको वैज्ञानिक विश्लेषणले यस अध्ययनलाई भन्नु गरिमाय बनाएको महसुस हुन्छ । त्यसैगरी नेपाली अभिलेखीय शब्दको अर्थनिर्धारणले त ऐतिहासिक नेपाली भाषाको वास्तविक चिनारी गराउँछ । प्राचीन तथा मध्यकालीन नेपाली भाषाको अर्थतात्त्विक अध्ययनले छायामा रहेको ऐतिहासिक नेपाली भाषालाई प्रकाशमा ल्याएको छ । दिव्योपदेशपूर्वका नेपाली अभिलेखमा प्रयुक्त व्यक्तिका नाम, थरहरू अनि ठाउँको नाम छुट्टाछुट्टै उप-शीर्षकमा हेर्न पाउँदा भन्नु यस कार्यको औचित्य स्थापित हुन्छ ।

१.४ शोधप्रबन्धको सीमा

यो शोधकार्य प्राचीन तथा मध्यकालीन नेपाली अभिलेखसँग मात्र सम्बन्धित छ । आधुनिक नेपाली बुझ्न सकिने हुँदा यस अध्ययनमा दिव्योपदेशपूर्वका उपलब्ध अभिलेखहरूलाई मात्र अध्ययनको विषयवस्तु बनाइएको हो । अभिलेख सङ्कलन गर्ने क्रममा सम्बन्धित ठाउँमा गएर प्राथमिक सामग्री खोज्ने बोझ उठाइएन । यस्तो कार्य समय र खर्चका दृष्टिले सुसाध्य थिएन । अग्रज विद्वान्हरूका प्रकाशित अभिलेखसम्बन्धी ग्रन्थलाई आधार मानी सामग्री सङ्कलन गरियो । यसो गर्दा कुनै ठाउँका शिलापत्र, कनकपत्र आदि अप्रकाशित रहेका भए यस शोधकार्यमा समावेश गर्न सकिएन । यो सामग्री सङ्कलनको सीमा हो ।

सुरुसुरुका केही अभिलेखको समयका बारेमा विवाद रहेको पाइयो । यस शोधपत्रको उद्देश्य अर्थतात्त्विक अध्ययन भएको र समयनिर्धारण इतिहासका विद्वान्हरूको अध्ययनक्षेत्र भएकाले यहाँ त्यस विवादमा अल्झिएको छैन । केवल यी अभिलेखका बारेमा समयसम्बन्धी विवाद छ भन्ने सामान्य चर्चा गरी अध्ययनलाई अगाडि बढाइएको छ । अभिलेखको कालनिर्धारण पनि यस शोधप्रबन्धको सीमा हो । अनुसन्धाताले दावी गरेको तिथिमितिलाई नै यहाँ ठाउँ दिइएको छ ।

नेपाली अभिलेखको भाषिक विश्लेषण र अर्थनिर्धारण गर्दा अग्रज विद्वान् तथा भाषाशास्त्रीहरूले गरेको अनुसन्धानकार्यलाई ठीक छ कि छैन भनी शङ्का गरिएन । उपलब्ध भएसम्म अग्रज विद्वान्का लिखित सामग्रीलाई आधार मानी भाषाको विश्लेषण र अर्थनिर्धारणका लागि शब्दको अर्थ टिपियो । अधिकांश अभिलेख पश्चिम नेपाल (कर्णाली प्रस्रवण क्षेत्र) का भएकाले अर्थ नलागेका शब्दको वास्तविक अर्थ बुझ्न पश्चिम नेपालका नेपालीका भाषिका जान्ने व्यक्तिहरूसँग प्रश्नोत्तर र छलफल विधिबाट प्रयास गरिएको छ । सम्बन्धित व्यक्तिले दिएको शब्दको अर्थलाई मूल अभिलेखमा भिडाउँदा मिलेजस्तोलाई मात्र समावेश गरियो, नमिलेका जस्ता शब्दको अर्थलाई समावेश गरिएन । शङ्का लागेका शब्दलाई दुई-तीन जना भाषिकासँग सम्बन्धित व्यक्तिसँगको छलफलपछि मात्र टुङ्गो लगाइएको हो । पूर्ववर्ती विद्वान्, समीक्षक, भाषाशास्त्री अनि भाषिकाका जानकारहरूका भाषिक सीमाहरू यस शोधपत्रका पनि सीमा हुन् ।

१.५ पूर्वकार्यको समीक्षा

नेपाली अभिलेखलाई कालक्रमिक रूपमा एकत्रित गरी अर्थतात्त्विक अध्ययन त अहिलेसम्म कुनै अनुसन्धाताले गरेको देखिँदैन । अग्रज विद्वान् तथा अनुसन्धाताहरूले छिरलिएर रहेका अभिलेखहरूलाई कृतिका रूपमा प्रकाशित गरेका छन् । कुनै अनुसन्धाताले अभिलेखको मूल पाठसँगै भावार्थ दिएका छैन भने कुनैले खासखास शब्दको अर्थ मात्र दिएका छन् । नेपाली अभिलेखीय शब्दको समग्र अध्ययन नभएको भए पनि विभिन्न विद्वान् तथा अनुसन्धाताले केही न केही रूपमा अभिलेखीय नेपालीको अध्ययन गरेका छन् । वि.स. १०३८ देखि दिव्योपदेश (१८३१) सम्मका नेपाली अभिलेखीय शब्दलाई अर्थात्तने व्यक्ति र कृतिहरू यस प्रकार छन् -

क्र.स. अनुसन्धाता	कृतिको नाम	प्रकाशित मिति
१. योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाश अङ्क २: भाग १	२०१२/०१३
२. (सं.) ईश्वर बराल	सयपत्री	२०१३, २०२६, २०३०, २०४६
३. (सं.) बालकृष्ण पोखरेल	पाँच सय वर्ष	२०२०, २०३१, २०४३
४. योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाशमा सन्धिपत्र सङ्ग्रह	२०२२
५. पूर्णप्रकाश नेपाली 'यात्री'	सेतीका तारा	२०३४
६. पूर्णप्रकाश नेपाली 'यात्री'	राजा गगनिराजको यात्रा	२०३९
७. हर्षनाथ शर्मा	पच्चीस वर्षका भाषिक चर्चा	२०३९
८. (सं.) नयराज पन्त आदि	श्री ५ पृथ्वीनारायण शाहको दिव्योपदेश	२०४२
९. (सं.) शरदचन्द्र शर्मा भट्टराई/ धटराज भट्टराई	प्राचीन नेपाली गद्य	२०४७
१०. पूर्णप्रकाश नेपाल 'यात्री'	नेपाली भाषाको ऐतिहासिक मीमांसा	२०५३
११. सूर्यमणि अधिकारी	जुम्ला राज्यको इतिहास	२०५५
१२. बालकृष्ण पोखरेल	खस राज्यको इतिहास	२०५५
१३. सूर्यमणि अधिकारी	नेपाली भाषाको इतिहास	२०५६
१४. (सं.) दिनेशराज पन्त	दिव्योपदेश	२०५९
१५. सूर्यमणि अधिकारी	बाइसे राज्यको इतिहास	२०६०

सर्वप्रथम नेपाली अभिलेखलाई प्रकाशमा ल्याउने काम योगी नरहरिनाथ (२०१२/०१३)बाट

भएको हो । योगीको 'इतिहास प्रकाश' मा वि.स.१४१३ देखिका नेपाली अभिलेखहरू सङ्कलित छन् । योगीले सङ्कलित अभिलेखहरूमध्ये पृथ्वीमल्ल- १४१३, १४१५, मेदिनीबर्मा- १४५०, संसारबर्मा- १४५३, जुम्ला लमसेराको ताम्रपत्र-१४५८, मेदिनी बर्मा-१४६१, उदय बर्मा र अजितबर्मा- १४९४, वत्सराज- १५०७, वत्सराज नरेश्वर- १५०७, विवोषसाइ- १५५५, प्रताप साहि- १६२५, लाटोकोइली शिवालयको पत्र-१६३९, विक्रमसाइ र साइमलसाइ- १६७७, कल्याणमहलका ताम्रपत्र- १८०२, १८०३, १८०४, १८०८, सदरशनसाइ- १८१४ आदि अभिलेखहरूको कहीं परिभाषा, कहीं शब्दार्थ र कहीं भावार्थ प्रस्तुत गरेका छन् । त्यसैगरी योगीले 'यतिहास प्रकाशमा सन्धिपत्र सग्रह' मा पृथ्वीमल्ल - १४१३ र विक्रमसाइ- १६७७ का अभिलेखका शब्दार्थ प्रस्तुत गरेका छन् ।

त्यसैगरी नेपाली अभिलेखलाई अर्थात्उने दोस्रो विद्वान् ईश्वर बराल (२०१३) हुन् । बरालले 'सयपत्री' मा निम्न लिखित अभिलेखहरूको शब्दार्थ र भावार्थ दिएका छन्- पुण्यमल्लको दानपत्र- १३९३, पृथ्वीमल्लको दानपत्र- १४१३, केहरिनारायणशाहको अभिलेख- १७४१ ।

नेपाली अभिलेखलाई अर्थात्उने तेस्रो विद्वान् बालकृष्ण पोखरेल (२०२०) हुन् । पोखरेलले 'पाँच सय वर्ष' मा दामुपालको शिलालेख-१०३८, अक्षयमल्ल- १३३७, आदित्यमल्ल - १३७८, भास्वती - १३९०, पुण्यमल्ल-१३९३, १३९४, पृथ्वीमल्ल- १४१३, १४१५, अभयमल्ल-१४३३, मेदिनीबर्मा- १४५०, संसारबर्मा- १४५३, बलिराज- १४५५, मेदिनी बर्मा- १४६१, उदयबर्मा र अजितबर्मा- १४९४, विवोषशाही- १५५५, मानशाइ- १५८६, सुर्तीशाही- १६३८, गणेशजैशी- १६४७, मुक्तिशाही-१६४८, खण्ड खाद्यक- १६४९, संग्रामशाही-१६६१, सुरतीसाई - १६८३, लक्ष्मीनृसिंह मल्ल- १६९८, बाजपरीक्षा-१७००, जगतप्रकाशमल्ल- १७२०, जयप्रतापमल्ल- १७२७, भैंसोल्या अभिलेख-१७३६, जहाँगीरशाही- १७४९, राघौ जैशी- १७६९, भूपतिन्द्रमल्ल-१७७१, ज्वरोत्पत्ति चिकित्सा- १७७३, अडै भुम्- १७७९, प्रायश्चित्त प्रदीप- १७८०, औषध रसायन- १८००, पृथ्वी साहित्य- १८०२, राजीवलोचनलाई पत्र- १८१२, कीर्तिराजानन्द - १८१४, जयप्रकाशमल्ल- १८१४, अभुदसि प्रधान-१८१६, अजीर्णमंजरी - १८२१, रुक्का - १८२२, पौड्यालहरूलाई पत्र- १८२३, हरि पण्डितलाई छ पत्र- १८२३, १८२४,१८२५, १८२७, १८२९, १८३१, अजीर्णमंजरी- १८३०, दिव्योपदेश- १८३१/३२ आदि अभिलेखका शब्दहरूलाई विशेष शब्द भनी धेरथोर अर्थ दिएका छन् । त्यसैगरी पोखरेलले 'खस राज्यको इतिहास' मा विभिन्न अभिलेखका शब्दको अर्थ दिएका छन् ।

त्यस्तै नेपाली अभिलेखलाई अर्थात्उने चौथो विद्वान् पूर्णप्रकाश नेपाल 'यात्री' (२०३४) हुन् । यात्रीले 'सेतीका तारा' मा संग्राममल्लको अभिलेख- ११४६, भारशिवमल्लको अभिलेख - १२५४, रिपुमल्लको अभिलेख - १३३६, विक्रमशाही र साइमलशाहीको अभिलेख - १६७७ आदिको अध्ययन गरेका छन् भने राजा गगनिराजको यात्रामा केही शब्दार्थ दिएका छन् ।

नेपाली अभिलेखलाई अर्थात्उने पाँचौ विद्वान् हर्षनाथ शर्मा (२०३९) हुन् । शर्माले बालकृष्ण पोखरेलद्वारा सम्पादित 'पच्चीस वर्षका भाषिक चर्चा' अन्तर्गत 'प्राचीन अभिलेखमा प्रयुक्त नेपाली शब्दहरूको निर्वचन' शीर्षकमा केही शब्दार्थ प्रस्तुत गरेका छन् । त्यसरी नै नयराज पन्त (२०४२) ले श्री ५ पृथ्वीनारायण शाहको दिव्योपदेशको शुद्ध रूप दिदै कठिन शब्दको अर्थ दिएका छन् ।

नेपाली अभिलेखलाई अध्ययनको विषय बनाउने काम सम्पादकद्वय शरदचन्द्र शर्मा भट्टराई र घटाराज भट्टराई (२०४७) बाट भएको छ । भट्टराई बन्धुले 'प्राचीन नेपाली गद्य' मा नेपाली अभिलेखका शब्दहरूको सामान्य अर्थ दिएका छन् ।

त्यसैगरी सूर्यमणि अधिकारी (२०५५) ले 'जुम्ला राज्यको इतिहास', 'नेपाली भाषाको इतिहास' र बाइसे राज्यको इतिहासमा नेपाली अभिलेखको मूल पाठ दिएर केही शब्दार्थ प्रस्तुत गरेका छन् । दिनेशराज पन्त (२०५९) ले दिव्योपदेशलाई आधुनिक नेपालीमा अर्थ्याएका छन् ।

त्यसैगरी नेपाली अभिलेखको छुट्टै अध्ययन नगरे पनि चूडामणि बन्धु (२०२८) ले कर्णाली लोक संस्कृति भाग ४ (भाषा), हीरामणि शर्मा पौड्याल (२०४४) ले 'पर्वती भाषिकाको स्वरूप र संरचना', रत्नाकार देवकोटा (२०४७) ले जुम्लेली शब्द र उखान सङ्ग्रह, यमनाथ तिमिल्सिना (२०५९) ले 'नेपालीका सात भाषिका' र रामविक्रम सिजापति (२०५४) ले 'नेपालका केन्द्रीय भाषिका' प्रकाशित गरी अभिलेखका केही शब्दको अध्ययनलाई अगाडि बढाएका छन् ।

त्यसैगरी नेपाली अभिलेखको छुट्टै अध्ययन नगरिएको भए पनि विभिन्न शब्दकोशले नेपाली अभिलेखीय शब्दको अध्ययनमा सहयोगी भूमिका निर्वाह गरेका छन् । सबैभन्दा पहिलो नेपाली शब्दकोश राल्फ लिली टर्नरको 'नेपाली भाषाको शब्दउत्पत्तिको इतिहास र तुलनात्मक शब्दकोश (१९३९ ई.) हो । यसमा नेपाली अभिलेखसम्बन्धी केही शब्दहरू पाइन्छन् । त्यसैगरी बालचन्द्र शर्माको 'नेपाली शब्दकोश' (२०१९), महानन्द सापकोटाको 'नेपाली शब्द परिचय (२०३४), बालकृष्ण पोखरेलको निर्देशनमा प्रकाशित 'नेपाली बृहत शब्दकोश' (२०४०), आर डी. चटौतको 'बैतडेली भाषिकाको शब्दकोश' (२०५६) र नेपाली शब्दसागर (२०५७). आदि कृतिहरूको पनि अध्ययनका क्रममा बढी नै उपयोग गरिएको छ ।

भारतीय अभिलेखहरूलाई व्यवस्थित रूपमा अध्ययन गर्ने काम डी.सी. सरकारबाट भएको छ । सरकारले सन् १९६६ मा 'इन्डियन इपिग्राफिकल ग्लोसरी' प्रकाशित गरेका छन् । उक्त कृतिमा भारतीय अभिलेखका शब्दहरूलाई सरकारले अनेकौं कोणबाट अर्थ्याएका छन् । नेपाली अभिलेखीय शब्दको अध्ययनमा यस कृतिलाई पनि आदर्श मानिएको हो ।

१.६ शोधविधि

यस शोधप्रबन्धसँग सम्बद्ध सामग्री पुस्तकालयीय विधिबाट सङ्कलन गरिएको हो । अग्रज विद्वान् तथा भाषाशास्त्रीबाट प्रकाशित अभिलेखसँग सम्बन्धित कृति (किताब, पत्र-पत्रिका आदि) हरू नै अभिलेख सङ्कलनका मूल स्रोत हुन् । केही अभिलेखहरू राष्ट्रिय अभिलेखालयबाट हेरी निक्यौल गरिएको हो ।

सङ्कलित अभिलेखलाई अनुसन्धाताले दावी गरेको तिथिमितिका आधारमा कालक्रमिक रूपमा सङ्गठित गरियो । कति अभिलेखहरू 'अभिलेख एक, तिथिमिति अनेक' पनि देखिए । त्यस्ता अभिलेखलाई एक ठाउँमा मात्र राखियो, अर्को ठाउँबाट हटाइयो । कति अभिलेखको मूल अंश एउटै तर पाठको अगाडि वा पछाडि केही भिन्नता र तिथिमिति पनि फरक भएको भेट्टिएकाले त्यस्ता अभिलेखलाई छुट्टाछुट्टै राखियो ।

कालक्रम मिलाइएका सम्पूर्ण अभिलेखलाई बेलायती कम्प्युटर विशेषज्ञ पितर ओट्टलीको सहयोगमा प्रीति फन्ट प्रयोग गरी छापिएको सामग्री 'टुल बक्स' भन्ने सफ्ट वयरको सहायताले वर्णानुक्रम तोक्ने काम गरियो । त्यसैगरी त्यही विधिअनुसार कुन शब्द कुन अनुच्छेदमा छ भनी जान्नका लागि अनुच्छेद नम्बर दिइएको सूची (परिशिष्ट २) तयार गरियो । त्यसैगरी कुन शब्द अभिलेखमा कति चोटि दोहोरिएको छ र त्यो शब्द कुन-कुन अनुच्छेदमा छ भन्ने जानकारीको शब्दसूची (परिशिष्ट ३) तयार गरिएको हो । 'टुल बक्स' बाट नसमेटिएका केही नेपाली वर्णहरूलाई

एकत्रित गरी छुट्टै कपीमा मिलाएर लेखी मूल वर्णानुक्रमका सूचीमा घुसाई कार्यलाई पूर्णता दिइएको छ ।

वर्णानुक्रममा शब्द प्रविष्टि गराएपछि सर्वप्रथम वर्तमान अवस्थामा नेपालीका वक्ताले सजिलै बुझ्ने वा आधुनिक नेपाली भाषामा चलनचल्तीमा रहेका अभिलेखीय शब्दहरूको छुट्टै सूची तयार गरियो । त्यसपछि अभिलेखमा प्रयुक्त व्यक्तिका नाम, थर र स्थानको नाम छुट्टाछुट्टै सूचीमा राखियो । व्यक्तिका नाम, थर र स्थानलाई पनि वर्णानुक्रममै अभिलेखीय वर्णविन्यासमै राखिएको छ । त्यसपछि अभिलेखीय नेपालीको भाषिक विश्लेषण गरिएको हो । भाषिक विश्लेषणअन्तर्गत राजामहाराजाको प्रशस्ति र संस्कृतांशलाई अलगै राखी त्यसको भावार्थ पेश गरियो । सङ्कलित अभिलेखमा भएका लोकोक्ति (उखान, टुक्का र सूक्ति) लाई अलग गरी आधुनिक नेपालीमा अर्थ्याइएको छ । अभिलेखीय नेपालीमा देखापरेका ध्वनिपरिवर्तन र अर्थपरिवर्तनलाई छुट्टै उप-शीर्षकमा राखियो । शोधप्रबन्धको मूल भागमा नेपाली अभिलेखीय शब्दको अर्थनिर्धारणलाई राखिएको छ । शब्दको अर्थनिर्धारण गर्दा वर्णानुक्रममा आएको सम्बन्धित शब्द, त्यसको पदवर्ग, शब्दको स्रोत (व्युत्पत्ति पनि) शब्दको अर्थ, सर्वप्रथम त्यो शब्द प्रयोग भएको अभिलेख र अभिलेखको समय दिएर अध्ययनलाई बढी वस्तुवादी र अनुसन्धानका दृष्टिले बढी प्रामाणिक बनाउने प्रयास गरिएको छ । शब्दको अर्थनिर्धारणको नमुना यस प्रकार छ –

आखार- ना. (सं. अक्षर) अक्षर; कखरा (पृथ्वी मल्लको अभिलेख, १४१३)

अधिकारी- ना.(सं.) १. अधिकार प्राप्त व्यक्ति २. ब्राह्मण जातिको एक थर

३. प्रशासनिक र न्यायिक काम गर्ने अधिकार प्राप्त व्यक्ति (संग्राम मल्लको अभिलेख, ११४६)

शब्दको अर्थ दिँदा सर्वप्रथम प्रकाशित अनुसन्धानात्मक कृतिहरूलाई आधार मानियो । कुनै कृतिमा भेटिएका शब्दको अर्थ हो कि होइन नभनी सङ्कलन गर्दै अधि बढियो । विभिन्न विद्वान्का मत बाभेका ठाउँमा शब्दको अर्थसँगै कोष्ठकमा अर्थ दिने विद्वान्को नाम सङ्केत गरी अध्ययनलाई आग्रहरहित बनाउने प्रयास गरिएको छ । त्यसपछि सम्बन्धित विषयका विशेषज्ञलाई भेटी शब्दको अर्थ बुझ्ने कोसिस गरियो । त्यसबाट पार नलागेका शब्दको अर्थ विभिन्न भाषाका विभिन्न शब्दकोशमा हेरी अर्थ मिले नमिलेको ठम्याउने कार्य भयो । त्यसपछि पश्चिम नेपालका भाषिकासँग सम्बन्धित व्यक्तिलाई भेटेर प्रश्नोत्तर र छलफल विधिका माध्यमबाट सङ्कलित अभिलेखको मूल कृतिलाई अगाडि राखेर शब्दको अर्थ खोज्ने प्रयास गरिएको हो । भाषिकाका जानकारहरूसँगको छलफलपछि कुन भाषिकासँग अभिलेखको अर्थ मिल्छ, त्यही अर्थलाई मात्र समावेश गरियो । उनीहरूले भनेको अर्थ अभिलेखको मूल पाठमा नमिलेमा त्यस्ता अर्थलाई स्थान दिइएन ।

अन्त्यमा अभिलेखमा प्रयुक्त शब्दहरूको पदयोग र पदवियोगमा कहीं गढबढी छ कि भनेर गम्भीरतापूर्वक अध्ययन गरियो । कतिपय शब्दको अर्थ यस आधारमा खुल्दै गयो । शब्दको अर्थनिर्धारण गर्दा कुन शब्द अभिलेखमा कति ठाउँमा प्रयोग भएको छ भनी परिशिष्ट ३ को सूची पल्टाई परिशिष्ट २ को सूचीको कुन कुन अनुच्छेदमा त्यो शब्द छ भनी हेरियो । सबै ठाउँमा त्यस शब्दको अर्थ मिल्छ कि मिल्दैन भनी ठम्याइयो । सबै अभिलेखमा एउटै अर्थ भएका शब्द भएका ठाउँमा स्रोत खुलाउँदा पहिलोपटक प्रयोग भएको अभिलेखको नाम र मिति राखियो । पछिल्ला अभिलेखलाई समेटिएन । कुनै कुनै शब्दको भिन्नभिन्न अभिलेखमा भिन्नभिन्न अर्थ पाइयो । त्यस्ता शब्दको स्रोत खुलाउँदा अर्थ भिन्न भएका सबै अभिलेखलाई उल्लेख गरिएको छ । एउटै शब्द

भिन्नभिन्न अर्थमा प्रयुक्त भएको भेटिएको ठाउँमा त्यस्ता एउटै शब्दलाई भिन्नभिन्न शब्दको रूपमा राखियो र त्यस अभिलेखमा यसको अर्थ यो छ भनी किटान गरिएको छ । संस्कृतका रूपावली भिन्न भएका कतिपय शब्दहरूको मूल अर्थ मात्र दिएर रूपावलीको अर्थ लगाइएको छैन । केही शब्द यस्ता रहे जसलाई जुनसुकै विधिबाट हेर्दा पनि अर्थ्याउन सकिएन । त्यस्ता शब्दलाई परिशिष्ट ५ मा राखी उत्तरवर्ती विद्वान्हरूलाई अभिलेखीय शब्दको अर्थ लगाउने काम बाँकी रहेको छ भनी सङ्केत गरिएको छ । शब्दको अर्थ दिँदा र अभिलेख र समयको स्रोत खुलाउँदा परिशिष्ट २ र परिशिष्ट ३ लाई आधार मानी अभिलेखमा त्यस शब्दको अर्थ मिल्छ कि मिल्दैन भनी हेरियो ।

१.७ शोधप्रबन्धको सङ्गठन

यस शोधप्रबन्धमा जम्मा ५ अध्याय छन् । पहिलो अध्यायमा शोधप्रबन्धको परिचय छ भने दोस्रो अध्यायमा नेपाली अभिलेखको परिचय राखिएको छ । तेस्रो अध्यायमा अभिलेखीय नेपाली शब्दको भाषिक विश्लेषण गरिएको छ भने चौथो अध्यायमा अभिलेखीय नेपाली शब्दको अर्थनिर्धारण गर्ने काम भएको छ । पाँचौं अध्यायमा शोधप्रबन्धको उपसंहार दिइएको छ । त्यसैगरी परिशिष्टमा अभिलेखको मूल पाठ, सहयोगी विद्वान्हरूको नाम आदि राखिएको छ भने सन्दर्भ ग्रन्थ-सूचीमा शोधप्रबन्धमा उपयोग गरिएका पुस्तकहरूको सूची प्रस्तुत गरिएको छ । यसरी यस शोधकार्यलाई पाँच अध्यायमा विभाजन गरी हरेक अध्यायलाई आवश्यकताअनुसार अनेक शीर्षक/उप-शीर्षकमा वर्गीकरण गरी अध्ययनलाई व्यवस्थित गर्ने कोसिस गरिएको छ ।

२. नेपाली अभिलेखको परिचय

राहुल सांकृत्यायन (२०१३ : पृ. ५२-५३) का अनुसार ई. पू. २५०० तिर खस र शक लगायत सबै भारोपेली जाति यायावर रूपमा पूर्वी युरोपबाट मध्य एसियामा फर्केको थियो अनि पित्तल युग (ई. पू. १७०० - ८००) मा खसहरू मध्य एसियाको सिङ्काड अर्थात् तरिम उपत्यकामा बस्थे (सांकृत्यायन, २०१३ : पृ. ७४-७७) र हुणहरूको विस्तारले गर्दा खसहरूको त्यो ठाउँ पित्तल युगको अन्त्यतिर छोड्नुपऱ्यो (पोखरेल, २०५६ : पृ. ४) । महाभारत काल (ई. पू. ९००) मा (हेर्नु वासम (सं.) १९७५ ई.) खसहरू वर्तमान पश्चिम तिब्बतको कैलास मानसरोवर क्षेत्रमा बस्थे । महाभारत सभापर्वमा युधिष्ठिरको दानसुय यज्ञमा खसहरू पिपीलिका र सुवर्ण (बुकीसुन) सँग चमर र मह लिएर कैलासपर्वतबाटै उपस्थित भएका थिए (जोशी, १९८४ ई. : पृ. १४) त्यस्तै महाभारत उद्योगपर्वअनुसार खसहरू कौरवसेनामा ढुङ्गा, भाला र तरवारले लडाइँ गर्न सामेल भएका थिए (जोशी, १९८४ ई. : पृ. १४-१५) । त्यसबेला कैलासपर्वतको वरपर खसहरू बस्दै आएका थिए । वर्तमान नेपालको पश्चिमी भेगमा खसहरू त्यसैबेलादेखि बस्दै आएको कुरा इतिहासबाट प्रस्ट हुन्छ ।

त्यसपछि मात्र शासकका रूपमा खसराजाले कर्णालीप्रदेश विजय गरेर जुम्ला जिल्लामा पर्ने सिजा उपत्यकालाई राजधानी बनाई पश्चिम नेपालमा खसराज्यको स्थापना गरे (अधिकारी २०५३, पृ.१) । खारीप्रदेशका नागराजले नै सिजा राज्य स्थापना गरी नियम बाँधी दिए (योगी : २०१३, पृ.५८-६१) । त्यसपछि कर्णालीप्रदेशमा खससाम्राज्यको एकछत्र शासन कायम रह्यो । साम्राज्यका शासकले अभिलेखमा संस्कृत, तिब्बती र नेपाली भाषाको प्रयोग गरी सर्वप्रथम नेपाली भाषाप्रति राजकीय आदर प्रदर्शन गरे (यात्री: २०५३, पृ.४९-५०) । वि.स. १४४४ मा सिजामा खससाम्राज्यको पतनपछि बाइसे तथा चौबीसे राज्यहरू अस्तित्वमा आए । काठमाडौँ उपत्यकामा मल्लराजाहरूले शासन गर्थे भने पूर्वतिर किराँतहरूको राज्य रहेको कुरा इतिहासबाट प्रमाणित हुन्छ ।

नेपाली भाषालाई अभिलेखहरूमा खस भाषा वा खस कुरा, जुम्ली भाषा, सिजाली भाषा, पर्वते भाषा, गोर्खाली भाषा, मल्ल भाषा आदि भनिएको पाइन्छ । काठमाडौँ उपत्यकामा भने नेपालीलाई लोकभाषा पनि भनेको पाइयो । माथि उल्लेख गरिएका जुनसुकै भाषाका अभिलेखलाई पनि यस शोधप्रबन्धमा नेपाली अभिलेख भनी अध्ययनलाई अगाडि बढाइएको छ ।

नेपाली भाषाका पुर्खाहरू कर्णालीप्रदेश (मूल थलो) बाट विस्तारै पूर्व-पश्चिम लागेकाले नेपाली अभिलेखहरू पनि कर्णाली प्रस्रवण क्षेत्रमा नै बढी पाइएका छन् । नागराजले नेपालमा खसराज्य स्थापना गर्नु र नागवंशकै शासकका अभिलेख सबैभन्दा पहिले भेटिनाले नेपाली भाषाको इतिहास यहींबाट सुरु भएको मान्नु सान्दर्भिक ठहर्दछ ।

अभिलेख भनेको सुन-तामाका पाता वा ढुङ्गा आदिमा कुनै महत्त्वको विषय लेखिएको वा कपिएको लेखका साथै विविध महत्त्वको सामग्री भएको प्राचीन लेख हो (पोखरेल: २०४०, पृ.६७) । तसर्थ यहाँ अभिलेख भन्नाले दिव्योपदेश (वि.स. १८३१) पूर्वका नेपाली भाषामा लेखिएका ताम्रपत्र, शिलापत्र, कनकपत्र, चिठी-चपेटा, सन्धिपत्र, अनूदित ग्रन्थ आदिलाई बुझाउँछ ।

आधुनिक आर्यभाषाको अहिलेसम्म पाइएको सबैभन्दा पुरानो नमुना दसौँ शताब्दीको चन्द्रवरदाइको 'पृथ्वीराज राउस' हो (बिम्स : १७७२ ई., पृ.१५-१६) । नेपाली भाषामा भने हालसम्म पाइएका अभिलेखमध्ये दामुपालको शिलालेख (वि.स. १०३८) सर्वप्राचीन हो (यात्री : २०४३, पृ.९६)

। यसलाई समर्थन गर्ने काम 'पाँच सय वर्ष' (पोखरेल : २०४३, पृ.१) र 'नेपाली साहित्यको परिक्रमा' (पराजुली : २०४५, पृ.३२) बाट भएको छ । त्यसैगरी वासुदेव त्रिपाठी र बल्लभमणि दाहालले पनि मौन सम्मति जनाएका छन् (चालिसे : २०५८, पृ.५) । दामुपालको शिलालेखलाई वि.स. १०३८ को हुन नसक्ने, तेह्रौँ- चौधौँ शताब्दीको हुनसक्ने, प्रामाणिक नभएको भनी दावी गर्ने काम 'पश्चिम नेपालको ऐतिहासिक अन्वेषण' (अधिकारी : २०४३, पृ.४), 'वाङ्मय' (आचार्य २०४९, अंक ५०), 'नेपाली भाषा परिचय' (गौतम : २०४९, पृ.४७), र 'प्रज्ञा' (पोखरेल : २०५६, अङ्क ९०) बाट भएको पाइन्छ । यो शिलालेख प्रमाणित हुने भए आधुनिक आर्यभाषा जत्तिकै नेपाली भाषाको पनि इतिहास निर्माण हुने थियो तर प्रमाणित नहुन्जेलसम्म पुरानो अभिलेख फेला पऱ्यो भनेर गर्व गर्नु मात्र अनुसन्धानमा लाग्नेका लागि सुहाउँदो कुरो भएन ।

त्यसैगरी 'सेतीका तारा' (यात्री : २०३४, पृ.२३७-२४१) मा वि.स. ११४६ को संग्राममल्लको अभिलेख र वि.स. १२५४ को भारशिवमल्लको अभिलेख प्रकाशित छन् भने 'इतिहास प्रकाश २ : १' (योगी २०१२/१३, पृ.१६२-१६४) मा वि.स. ११५० का जितारिमल्लका दुई अभिलेख प्रकाशित छन् । उक्त अभिलेखहरूको तिथिमिति नागराजको वंशावलीमा मेल खाँदैन (अधिकारी : २०४३, पृ.२-३) । त्यस्तै वि.स. १३१२ को अशोकचल्लको प्रशासनिक ताम्रपत्र 'गोरखापत्र' (खनाल : २०३४, असार १७) मा प्रकाशित भएको छ तर खनालले त्यसलाई थप पुष्टि गर्न सकेका छैनन् । त्यसैले त्यस ताम्रपत्रलाई पनि प्रामाणिक मानिएको छैन । यसरी हेर्दा अनुसन्धाताले दावी गरेको र इतिहासकारले पुष्टि गरेको पहिलो अभिलेख वि.स. १३१७-२७ को अशोकचल्लको अभिलेख देखिन्छ । जसको नमुना यस प्रकार छ – “.... सउना कार्कि साउका कर्क्यानीको देवलः ।”

२.१ दिव्योपदेशपूर्वका उपलब्ध नेपाली अभिलेख

अभिलेखको समयनिर्धारण यस प्रबन्धको उद्देश्य नभएकाले र उक्त तिथिमिति मिलाउने काम इतिहासको विषय-क्षेत्रभित्र पर्ने भएकाले यहाँ त अनुसन्धाताले दावी गरेको तिथिमितिलाई नै आधार मानी उपलब्ध नेपाली अभिलेखलाई कालक्रमिक रूपमा तिनको स्रोत प्रमाणित हुने गरी प्रस्तुत गर्ने जमर्को गरिएको छ । वि.स. १०३८ को दामु पालको शिलालेखदेखि वि.स. १८३१ को दिव्योपदेशसम्मका जम्मा ४७५ वटा अभिलेखहरू फेला परेका छन् । जुन यस प्रकार रहेका छन् -

क्र.सं.	मिति (वि.सं.)	अभिलेख	शोधकर्ता	कृति	पृष्ठ
१	१०३८	दामु पाल	पूर्णप्रकाश नेपाल “यात्री”	पच्चीस वर्षका भाषिक चर्चा (२०३९)	९६-१००
२	११४६	संग्राम मल्ल	पूर्णप्रकाश नेपाल “यात्री”	सेतीका तारा (२०३४)	२३७-२३९
३	११५०	जितारि मल्ल	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाश २:१ (२०१२/०१३)	१६२-१६३
४	११५०	जितारि मल्लदेव	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाश २:१ (२०१२/०१३)	१६३-१६४
५	१२५४	भारशिव मल्ल	पूर्णप्रकाश नेपाल “यात्री”	सेतीका तारा (२०३४)	२३९-२४१
६	१३१२	अशोक चल्ल	मोहनप्रसाद खनाल	गोरखापत्र (२०३४/३/१७)	
७	१३१७-२७	अशोक चल्ल	मोहनप्रसाद खनाल	गोरखापत्र (२०३३/१/२६)	

क्र.सं.	मिति (वि.सं.)	अभिलेख	शोधकर्ता	कृति	पृष्ठ
८	१३२७	अक्षय मल्ल	पूर्णप्रकाश नेपाल “यात्री”	वाणी साधना (२०३८)	७३-७४
९	१३३६	रिपु मल्ल	पूर्णप्रकाश नेपाल “यात्री”	सेतीका तारा (२०३४)	२४१-२४२
१०	१३३७	अक्षय मल्ल	राष्ट्रिय अभिलेखालय	पाँच सय वर्ष (२०४३)	२०
११	१३४८	अजित मल्ल	सूर्यमणि अधिकारी	नेपाली भाषाको इतिहास (२०५६)	४५
१२	१३७३	आदित्य मल्ल	सूर्यमणि अधिकारी	नेपाली भाषाको इतिहास (२०५६)	४५
१३	१३७८	आदित्य मल्ल	मोहनप्रसाद खनाल	मध्यकालीन अभिलेख (२०३०)	१-२
१४	१३७८	आदित्य मल्ल	पूर्णप्रकाश नेपाल “यात्री”	वाणी साधना (२०३८)	७५
१५	१३८५	पुण्य मल्ल	मोहनप्रसाद खनाल	मध्यकालीन अभिलेख (२०३०)	९-१०
१६	१३९०	भास्वती	जगदीशचन्द्र रेग्मी	पाँच सय वर्ष (२०४३)	९-११
१७	१३९३	पुण्य मल्ल	देवीचन्द्र श्रेष्ठ	कर्णाली प्रदेश एक विटो अध्ययन (२०२८)	१-२
१८	१३९४	पुण्य मल्ल	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाशमा सन्धिपत्र संग्रह (२०२२)	७६२
१९	१४०६	पृथ्वी मल्ल	सूर्यमणि अधिकारी	पश्चिम नेपालको ऐतिहासिक अन्वेषण (२०४३)	८-९
२०	१४०९	निरय पाल (डोटी)	सूर्यमणि अधिकारी	पश्चिम नेपालको ऐतिहासिक अन्वेषण (२०४३)	६४
२१	१४०९	निरय पाल (मल्ल)	रमेशजङ्ग थापा	प्राचीन नेपाल (२०३१)	१२३
२२	१४१३	पृथ्वी मल्ल	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाश २:१ (२०१२/०१३)	५०-५२
२३	१४१४	निरय पालदेव	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य (२०५६)	४७३
२४	१४१५	पृथ्वी मल्ल	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाश २:१ (२०१२/०१३)	७०-७१
२५	१४१९	उजलीगाउँ	देवकान्त पन्थ	डोटेरी लोक साहित्य (२०३२)	८७
२६	१४२०	उजलीगाउँ	देवकान्त पन्थ	डोटेरी लोक साहित्य (२०३२)	८७
२७	१४२४	सूर्य मल्ल	गोविन्दप्रसाद भट्टराई	नेपाली र नेपाल (२०३७)	८९-९१
२८	१४२९	हरिव्रह्म ठाकुर	राजाराम सुवेदी	कन्ट्रिब्युसन टु नेप्लिज स्टडिज (२०३६)	९०
२९	१४३३	अभय मल्ल	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाशनमा सन्धि-पत्र सङ्ग्रह (२०२२)	७७२-७७३
३०	१४३३	अभय मल्ल	सूर्यमणि अधिकारी	खस अधिराज्य (१९९७ ई.)	१९४
३१	१४३४	अभय मल्ल	पूर्णप्रकाश नेपाल ‘यात्री’	सेतीका तारा (२०३४)	२४६-२४७
३२	१४३५	जुम्ला गिडीखोला	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाश २:१ (२०१२/०१३)	१०१

क्र.सं.	मिति (वि.सं.)	अभिलेख	शोधकर्ता	कृति	पृष्ठ
३३	१४४०	अभय मल्ल	पूर्णप्रकाश नेपाल “यात्री”	वाणी साधना (२०३८)	७८-७९
३४	१४४१	अजयमेरकोट	वासुदेव पाण्डे	कान्तिपुर (०५६/५/२६)	
३५	१४४४	सन्तोषी ठाकुर	पूर्णप्रकाश नेपाल “यात्री”	राजा गगनिराजको यात्रा (२०३९)	१०८
३६	१४४४	सन्तोषी ठाकुर	पूर्णप्रकाश नेपाल “यात्री”	राजा गगनिराजको यात्रा (२०३९)	१०८
३७	१४४४	नाग मल्ल	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य (२०५६)	३८३
३८	१४४६	मलय बर्मा	ईश्वर बराल	सयपत्री (२०४६)	१०-११
३९	१४४७	उदयसिंह	राजाराम सुवेदी	कन्ट्रिब्युसन टु नेप्लिज स्टडिज (२०३६)	९३
४०	१४४८	अभय मल्ल	मोहनप्रसाद खनाल	मध्यकालीन अभिलेख (२०३०)	१७-१८
४१	१४५०	मेदिनी बर्मा	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाश २:१ (२०१२/०१३)	१०३-१०५
४२	१४५२	त्रिभुवन मल्ल	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य (२०५६)	३६७-३६८
४३	१४५३	संसार बर्मा	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाश २:१ (२०१२/०१३)	१०६-१०७
४४	१४५५	कल्याण बलिराज	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाश २:१ (२०१२/०१३)	१०८
४५	१४५५	कल्याण बलिराज	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाश २:१ (२०१२/०१३)	१०८-१०९
४६	१४५५	बलिराज	सूर्यमणि अधिकारी	पश्चिम नेपालको ऐतिहासिक अन्वेषण (२०४३)	३२
४७	१४५६	रिपु मल्ल	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य (२०५६)	३८२
४८	१४५७	बलिराज	सूर्यमणि अधिकारी	पश्चिम नेपालको ऐतिहासिक अन्वेषण (२०४३)	३३
४९	१४६१	मेदिनी बर्मा	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाश २:१ (२०१२/०१३)	१०९-११०
५०	१४६२	भैरवसिंह	सूर्यमणि अधिकारी	पश्चिम नेपालको ऐतिहासिक अन्वेषण (२०४३)	८५-८६
५१	१४६९	रिपु मल्ल	देवकान्त पन्थ	डोटेली लोक साहित्य (२०३२)	८८
५२	१४७१	रिपु मल्ल	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य (२०५६)	३८१
५३	१४७१	मानराज साई	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाश २:१ (२०१२/०१३)	११२

क्र.सं.	मिति (वि.सं.)	अभिलेख	शोधकर्ता	कृति	पृष्ठ
५४	१४७५	लोफलै ब्रह्म	पूर्णप्रकाश नेपाल “यात्री”	सेतीका तारा (२०३४)	२४७
५५	१४७५	सिर वम्म	राजाराम सुवेदी	कन्ट्रिब्युसन टु नेप्लिज स्टडिज (२०३६)	९७
५६	१४७८	सुमति वम्म	रमेशजङ्ग थापा	प्राचीन नेपाल (२०३४)	६
५७	१४७८	सुमति बर्मा	सूर्यमणि अधिकारी	पश्चिम नेपालको ऐतिहासिक अन्वेषण (२०४३)	८१-८२
५८	१४८३	पृथ्वी मल्ल	रामेशजङ्ग थापा	प्राचीन नेपाल (२०३४)	७
५९	१४८५	इन्द्र बर्मा र चन्द्र बर्मा	सूर्यमणि अधिकारी	पश्चिम नेपालको ऐतिहासिक अन्वेषण (२०४३)	१०५-१०६
६०	१४८९	आनन्द मल्ल	पूर्णप्रकाश नेपाल “यात्री”	सेतीका तारा (२०३४)	२४८
६१	१४९४	उदय बर्मा	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाश २:१ (२०१२/०१३)	११२-११३
६२	१४९७	भाषिकाको नमुना	सूर्यमणि अधिकारी	पश्चिम नेपालको ऐतिहासिक अन्वेषण (२०४३)	८४
६३	१४९७	शक्ति ब्रह्म	पूर्णप्रकाश नेपाल “यात्री”	राजा गगनिराजको यात्रा (२०३९)	११९
६४	१५०३	कल्याण मल्ल	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य (२०५६)	३८०
६५	१५०४	कल्याण मल्ल	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य (२०५६)	३६७
६६	१५०७	वत्सराज	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाश २:१ (२०१२/०१३)	११६-११९
६७	१५०९	कल्याण मल्ल	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य (२०५६)	३६७
६८	१५१२	कल्याण मल्ल	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य (२०५६)	३६६
६९	१५१३	कल्याण मल्ल	कल्याणमल्ल	राजाराम सुवेदी	९७
७०	१५१४	कल्याण मल्ल	कल्याणमल्ल	राजाराम सुवेदी	९८
७१	१५२५	सुरतान मल्ल	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य (२०५६)	३६६
७२	१५३४	कीर्ति मल्ल	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य (२०५६)	३६५-३६६
७३	१५३४	कुवेरमाला	सूर्यमणि अधिकारी	कन्ट्रिब्युसन टु नेप्लिज स्टडिज (१९८६ ई.) भाग १३ सङ्ख्या २	२११
७४	१५३५	सुरतान मल्ल	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य (२०५६)	३६५

क्र.सं.	मिति (वि.सं.)	अभिलेख	शोधकर्ता	कृति	पृष्ठ
७५	१५३७	कीर्ति मल्ल	सूर्यमणि अधिकारी	पश्चिम नेपालको ऐतिहासिक अन्वेषण (२०४३)	६६
७६	१५३८	कीर्ति मल्ल	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य (२०५६)	३६४
७७	१५३९	कीर्ति मल्ल	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य (२०५६)	३६२-३६३
७८	१५३९	कीर्ति मल्ल	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य (२०५६)	३६३
७९	१५३९	कीर्ति मल्ल	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य (२०५६)	३६३-३६४
८०	१५४२	पृथ्वी मल्ल	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य (२०५६)	३६२
८१	१५४५	पृथ्वी मल्ल	पूर्णप्रकाश नेपाल "यात्री"	सेतीका तारा (२०३४)	२४८
८२	१५४६	पर्वती मल्ल	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य (२०५६)	३६२
८३	१५५०	गगनिराज	पूर्णप्रकाश नेपाल "यात्री"	राजा गगनिराजको यात्रा (२०३९)	५९-६८
८४	१५५४	अशोक मल्ल	पूर्णप्रकाश नेपाल "यात्री"	सेतीका तारा (२०३४)	२४९
८५	१४५५	भारवसिंह	राजाराम सुवेदी	कन्ट्रिब्युसन टु नेप्लिज स्टडिज भाग ६, सङ्ख्या २ (२०३६)	९७
८६	१५५५	बिबोष साइ	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाश २:१ (२०१२/०१३)	१२०-१२१
८७	१५६३	प्रताप मल्ल	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य (२०५६)	३६१-३६२
८८	१५६७	हरिदेव	पूर्णप्रकाश नेपाल "यात्री"	सेतीका तारा (२०३४)	२४९
८९	१५६९	मेदिनीजय मल्ल	पूर्णप्रकाश नेपाल "यात्री"	सेतीका तारा (२०३४)	२५०
९०	१५७६	प्रताप मल्ल	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य (२०५६)	३६१
९१	१५८६	भान साइ	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाश २:१ (२०१२/०१३)	१२२
९२	१५८६	तिपृकोट	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाशमा सन्धिपत्र संग्रह (२०२२)	१
९३	१५९५	मुकुन्द सेन प्रथम	विष्णुप्रसाद घिमिरे	पाल्पा राज्यको इतिहास (२०४५)	१८६
९४	१५९७	भान शाही	सूर्यमणि अधिकारी	पश्चिम नेपालको ऐतिहासिक अन्वेषण (२०४३)	३४
९५	१६००	गालवदेव	पूर्णप्रकाश नेपाल "यात्री"	सेतीका तारा (२०३४)	२४९-२५०

क्र.सं.	मिति (वि.सं.)	अभिलेख	शोधकर्ता	कृति	पृष्ठ
९६	१६०७	प्रताप मल्ल	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य (२०५६)	३६१
९७	१६१२	राज मल्ल	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य (२०५६)	३६०-३६१
९८	१६१५	शिलगढीकोट	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाशमा सन्धिपत्र संग्रह (२०२२)	७४८
९९	१६१६	गोर्खा कालिका	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाशमा सन्धिपत्र संग्रह (२०२२)	७३१
१००	१६१९	जगति बम्म	पूर्णप्रकाश नेपाल "यात्री"	सेतीका तारा (२०३४)	२५०
१०१	१६२०	भान साइ	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाश २:१ (२०१२/०१३)	१२३
१०२	१६२४	संग्राम शाही	पूर्णप्रकाश नेपाल "यात्री"	सेतीका तारा (२०३४)	२५०
१०३	१६२४	भान शाही	सूर्यमणि अधिकारी	पश्चिम नेपालको ऐतिहासिक अन्वेषण (२०४३)	३५-३६
१०४	१६२४	भान साही	सूर्यमणि अधिकारी	पश्चिम नेपालको ऐतिहासिक अन्वेषण (२०४३)	३६
१०५	१६२५	प्रताप साही	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाश २:१ (२०१२/०१३)	१२३-१२४
१०६	१६२९	नृप मल्ल	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य (२०५६)	३६०
१०७	१६३२	भान साइ	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाश २:१ (२०१२/०१३)	१२३
१०८	१६३५	भान शाही	सूर्यमणि अधिकारी	पश्चिम नेपालको ऐतिहासिक अन्वेषण (२०४३)	३७-३८
१०९	१६३७	महीपति शाही	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य (२०५६)	३६०
११०	१६३८	जुमलीजनता	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाश २:१ (२०१२/०१३)	१२४
१११	१६३९	लाटोकोइली	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाश २:१ (२०१२/०१३)	१६८-१६९
११२	१६४२	भान साइ	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाश २:१ (२०१२/०१३)	१२५
११३	१६४४	जुमला सिजादरा	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाशमा सन्धिपत्र संग्रह (२०२२)	३७९

क्र.सं.	मिति (वि.सं.)	अभिलेख	शोधकर्ता	कृति	पृष्ठ
११४	१६४७	जुमली जनता	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाश २:१ (२०१२/०१३)	१२५
११५	१६४८	शलेम साइ	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाश २:१ (२०१२/०१३)	१२५-१२६
११६	१६४८	पुर्सोकथुरो	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाश २:१ (२०१२/०१३)	१२६-१२७
११७	१६४९	खण्ड खाद्यक	बालकृष्ण पोखरेल	पाँच सय वर्ष (२०४३)	१३-१६
११८	१६४९	जातक कर्म पद्धति	बालकृष्ण पोखरेल	पाँच सय वर्ष (२०४३)	१६-१७
११९	१६५१	पन्थ वंशावली	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाश २:१ (२०१२/०१३)	३५३-३५७
१२०	१६५३	हरि शाह	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य (२०५६)	३५९
१२१	१६५५	हरि शाह	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य (२०५६)	३५८
१२२	१६५५	साल्लेम साइ	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाश २:१ (२०१२/०१३)	१२८
१२३	१६५६	शिलेम साइ	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाश २:१ (२०१२/०१३)	१२८
१२४	१६५६	विशाकराज	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाश २:१ (२०१२/०१३)	१२९
१२५	१६५६	शिलेम साइ	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाश २:१ (२०१२/०१३)	१२९
१२६	१६५७	विसेकराज	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाश २:१ (२०१२/०१३)	१३०
१२७	१६५७	विसेकराज	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाश २:१ (२०१२/०१३)	१२९-१३०
१२८	१६५७	वसन्तराज	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाश २:१ (२०१२/०१३)	१३०-१३१
१२९	१६५९	विक्रम साइ	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाश २:१ (२०१२/०१३)	१३१
१३०	१६५९	मान शाही	सूर्यमणि अधिकारी	पश्चिम नेपालको ऐतिहासिक अन्वेषण (२०४३)	३९
१३१	१६६०	राम शाही	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य (२०५६)	३५८
१३२	१६६१	सक्रम साइ	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाश २:१ (२०१२/०१३)	१३१-१३२

क्र.सं.	मिति (वि.सं.)	अभिलेख	शोधकर्ता	कृति	पृष्ठ
१३३	१६६९	राम शाह	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य (२०५६)	३५७
१३४	१६६९	राम शाह	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य (२०५६)	३५७-३५८
१३५	१६७१	राम शाह	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य (२०५६)	३७७
१३६	१६७५	राम शाह	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य (२०५६)	३५६-३५७
१३७	१६७५	सुर्ति शाह	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाश २:१ (२०१२/०१३)	१३२
१३८	१६७७	विक्रम साइ	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाश २:१ (२०१२/०१३)	१३२-१३४
१३९	१६८२	सुर्ति साइ	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाश २:१ (२०१२/०१३)	१३७
१४०	१६८२	राम शाही	सूर्यमणि अधिकारी	जुम्ला राज्यको इतिहास (२०५५)	८८
१४१	१६८३	सुर्ति शाह	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाश २:१ (२०१२/०१३)	१३७-१३८
१४२	१६८७	रुद्र शाह	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य (२०५६)	३५६
१४३	१६८८	विक्रम साइ	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाश २:१ (१३८ २०१२/०१३)	
१४४	१६८९	जगज्योतिर्मल्ल	मोहनप्रसाद खनाल	मध्यकालीन अभिलेख (२०३०)	२१-२२
१४५	१६९०	रुद्र शाही	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य (२०५६)	३५६
१४६	१६९०	रुद्र शाही	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य (२०५६)	३७७
१४७	१६९३	बहादुर शाही	सूर्यमणि अधिकारी	पश्चिम नेपालको ऐतिहासिक अन्वेषण (२०४३)	४०-४१
१४८	१६९४	रुद्र शाही	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाशमा सन्धिपत्र संग्रह (२०२२)	७४९
१४९	१६९६	ग्रामराज	सूर्यमणि अधिकारी	जुम्ला राज्यको इतिहास (२०५५)	९०
१५०	१६९८	लक्ष्मीनृसिंह मल्ल	ईश्वर बराल	सयपत्री (२०४६)	१४
१५१	१६९९	पाहाडी शाही	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य (२०५६)	३७६
१५२	१७००	बाजपरीषा	बालकृष्ण पोखरेल	पाँच सय वर्ष (२०४३)	२-५

क्र.सं.	मिति (वि.सं.)	अभिलेख	शोधकर्ता	कृति	पृष्ठ
१५३	१७०१	बहादुर शाही	सूर्यमणि अधिकारी	पश्चिम नेपालको ऐतिहासिक अन्वेषण (२०४३)	४१-४२
१५४	१७०१	रैकापहार मल्ल	देवकान्त पन्थ	डोटेरी लोक साहित्य (२०३४)	८८
१५५	१७०३	पाहाडी शाही	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य (२०५६)	३७५
१५६	१७०४	बहादुर शाही	सूर्यमणि अधिकारी	पश्चिम नेपालको ऐतिहासिक अन्वेषण (२०४३)	४२-४३
१५७	१७०५	जुमलाको लेखो	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाश २:१ (२०१२/०१३)	३२९-३३१
१५८	१७०५	पाहाडी शाही	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य (२०५६)	३७५
१५९	१७०५	पाहाडी शाही	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य (२०५६)	३५५-३५६
१६०	१७०६	पाहाडी शाही	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाशमा सन्धिपत्र संग्रह (२०२२)	७४८
१६१	१७०६	पाहाडी शाही	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य (२०५६)	३५९
१६२	१७०८	डम्बर शाह	मोहनप्रसाद खनाल	मध्यकालीन अभिलेख (२०३०)	२६
१६३	१७१०	हरि शाही	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य (२०५६)	३४२
१६४	१७१९	पाहाडी शाही	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य (२०५६)	३५५
१६५	१७१९	पाहाडी शाही	सूर्यमणि अधिकारी	पश्चिम नेपालको ऐतिहासिक अन्वेषण (२०४३)	६६
१६६	१७२०	जगत्प्रकाश मल्ल	धनबज्र वज्राचार्य	इतिहास-संशोधनको प्रमाण-प्रमेय (२०१९)	८१-८२
१६७	१७२२	बलभद्र शाही	सूर्यमणि अधिकारी	पश्चिम नेपालको ऐतिहासिक अन्वेषण (२०४३)	४३-४४
१६८	१७२२	पृथ्वीपति शाह	ईश्वर बराल	सयपत्री (२०३०)	३८
१६९	१७२३	वीरभद्र शाह	धनबज्र वज्राचार्य	नुवाकोटको ऐतिहासिक रूपरेखा	२६
१७०	१७२६	वीरभद्र साइ	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाश २:१ (२०१२/०१३)	१३८-१३९
१७१	१७२७	प्रताप मल्ल	धनबज्र वज्राचार्य	इतिहास-संशोधनको प्रमाण-प्रमेय (२०१९)	८२-८४
१७२	१७२८	विक्रम शाही	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य (२०५६)	३७४-३७५

क्र.सं.	मिति (वि.सं.)	अभिलेख	शोधकर्ता	कृति	पृष्ठ
१७३	१७२९	वीरभद्र साइ	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाश २:१ (२०१२/०१३)	१३९
१७४	१७३०	रुद्र शाह	ईश्वर बराल	सयपत्री (२०४६)	२४
१७५	१७३१	विक्रम शाही	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य (२०५६)	३७४
१७६	१७३१	जितारिसिंह	राजाराम सुवेदी	बाइसी राज्यको ऐतिहासिक रूपरेखा (२०५५)	१०९
१७७	१७३१	जितारिसिंह	राजाराम सुवेदी	बाइसी राज्यको ऐतिहासिक (२०५५)	११०
१७८	१७३२	जितारिसिंह	रमेशजङ्ग थापा	प्राचीन नेपाल (२०३१-३४)	१२५
१७९	१७३३	सिलिम साइ	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाश २:१ (२०१२/०१३)	१३९
१८०	१७३४	विक्रम शाही	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य (२०५६)	३६५
१८१	१७३५	जुम्ली राजा	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाश २:१ (२०१२/०१३)	१४०
१८२	१७३६	आछाम मल्ली भैसोल्या	योगी नरहरिनाथ	पाँच सय वर्ष (२०४३)	९४-९५
१८३	१७३७	विक्रम शाही	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य (२०५६)	३५५
१८४	१७३८	विक्रम शाही	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य (२०५६)	३५४-३५५
१८५	१७४०	विक्रम शाही	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य (२०५६)	३५४
१८६	१७४१	नरायण साइ	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाश २:१ (२०१२/०१३)	१४०-१४१
१८७	१७४१	पितृ साइ	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाश २:१ (२०१२/०१३)	१४१
१८८	१७४१	केहरिनारायण शाह	ईश्वर बराल	सयपत्री (२०४६)	२४-२५
१८९	१७४२	विक्रम शाही	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य (२०५६)	३७४
१९०	१७४३	जितारिसिंह	राजाराम सुवेदी	बाइसी राज्यको ऐतिहासिक रूपरेखा (२०५५)	१११
१९१	१७४५	मान्धता शाही	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य (२०५६)	३५४

क्र.सं.	मिति (वि.सं.)	अभिलेख	शोधकर्ता	कृति	पृष्ठ
१९२	१७४७	मान्धाता शाही	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य	३७३-३७४
१९३	१७४७	मान्धाता शाही	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य	३५३
१९४	१७४८	मान्धाता शाही	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य	३५३
१९५	१७४९	मान्धाता शाही	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य	३५२
१९६	१७४९	मान्धाता शाही	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य	३५२-३५३
१९७	१७४९	जाहागि साइ	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाश २:१ (२०१२/०१३)	१४१
१९८	१७४९	लक्षणसागर	दिनेशराज पन्त	गोरखाको इतिहास तेस्रो भाग (२०४५)	८०४-८१८
१९९	१७५०	मान्धाता शाही	सूर्यमणि अधिकारी	पश्चिम नेपालको ऐतिहासिक अन्वेषण (२०४३)	६७
२००	१७५२	मान्धाता शाही	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य (२०५६)	३५१-३५२
२०१	१७५२	जितारिसिंह	राजाराम सुवेदी	वाइसी राज्यको ऐतिहासिक रूपरेखा (२०५५)	१११-११२
२०२	१७५४	मान्धाता शाही	पूर्णप्रकाश नेपाल "यात्री"	नेपाली भाषाको ऐ.मीमांसा (२०५३)	७०
२०३	१७५५	मान्धाता शाही	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य (२०५६)	३५०-३५१
२०४	१७५६	मान्धाता शाही	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य	३५०
२०५	१७५६	मान्धाता शाही	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य	३५०
२०६	१७५७	मान्धाता शाही	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य (२०५६)	३४९-३५०
२०७	१७५८	भूपतिसिंह	रमेशजङ्ग थापा	प्राचीन नेपाल (२०३४)	७
२०८	१७५८	मान्धाता शाही	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य (२०५६)	३७३
२०९	१७६०	वीरभद्र शाही	सूर्यमणि अधिकारी	पश्चिम ने.ऐ.अन्वेषण (२०४३)	४४
२१०	१७६०	पृथ्वीपति	सूर्यमणि अधिकारी	पश्चिम नेपालको ऐतिहासिक अन्वेषण (२०४३)	१५५-१५६
२११	१७६१	वीरभद्र शाही	सूर्यमणि अधिकारी	पश्चिम नेपालको ऐतिहासिक अन्वेषण (२०४३)	४५-४६

क्र.सं.	मिति (वि.सं.)	अभिलेख	शोधकर्ता	कृति	पृष्ठ
२१२	१७६२	सुरथ शाह	सूर्यमणि अधिकारी	जुम्ला राज्यको इतिहास (२०५५)	९७-९८
२१३	१७६३	सोरको लालमोहर	देवकान्त पन्थ	डाटेली लोक साहित्य (२०३२)	८९-९०
२१४	१७६३	पाटुका ज्वाला	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाश २:१ (२०१२/०१३)	१४२
२१५	१७६५	मान्धाता शाही	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य (२०५६)	४७३
२१६	१७६५	मल्लैवम	टेकवहादुर श्रेष्ठ	कन्ट्रिब्युसन टु नेप्लिज स्टडिज (२०३३)	७६
२१७	१७६६	मान्धाता शाही	सूर्यमणि अधिकारी	पश्चिम नेपालको ऐतिहासिक अन्वेषण (२०४३)	६७
२१८	१७६६	अर्जुन मल्ल	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाश (२०१३)	१४२
२१९	१७६७	विक्रम साइ	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाश २:१ (२०१२/०१३)	३४५-३४६
२२०	१७६७	भूपतीन्द्र मल्ल	मोहनप्रसाद खनाल	अभिलेख-सङ्कलन (२०२८)	३८-४०
२२१	१७६८	मान्धाता शाही	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य (२०५६)	३४९
२२२	१७६८	मान्धाता शाही	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य (२०५६)	३४९
२२३	१७६८	मान्धाता शाही	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य (२०५६)	३७२
२२४	१७६९	अनन्तलिङ्गेश्वर थान	बालकृष्ण पोखरेल	पाँच सय वर्ष (२०४३)	९९
२२५	१७६९	विक्रम शाह	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाश २:१ (२०१२/०१३)	३४६
२२६	१७६९	अनन्तलिङ्गेश्वर थान	शंङ्करमान राजवंशी	भक्तपुर-शिलालेख-सूची (२०२०)	७३
२२७	१७६९	गन्धर्व सेन	विष्णुप्रसाद घिमिरे	पाल्पा राज्यको इतिहास (२०४५)	१८६
२२८	१७७०	अछामी राजा	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाश २:१ (२०१२/०१३)	१४२
२२९	१७७१	भूपतीन्द्र मल्ल	धनबज्र वज्राचार्य	इतिहास-संशोधनको प्रमाण-प्रमेय (२०१९)	८५
२३०	१७७१	पृथ्वीपति शाही	सूर्यमणि अधिकारी	पश्चिम नेपालको ऐतिहासिक अन्वेषण (२०४३)	४६
२३१	१७७२	पृथ्वीपति शाह	ईश्वर बराल	सयपत्री (२०४६)	२५
२३२	१७७३	गन्धर्व सेन	विष्णुप्रसाद घिमिरे	पाल्पा राज्यको इतिहास (२०४५)	१८७
२३३	१७७३	मान्धाता शाही	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य (२०५६)	३७१

क्र.सं.	मिति (वि.सं.)	अभिलेख	शोधकर्ता	कृति	पृष्ठ
२३४	१७७३	पृथ्वीपति	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाशमा सन्धिपत्र सङ्ग्रह (२०२२)	५४
२३५	१७७३	ज्वरोत्पत्ति चिकित्सा	बालकृष्ण पोखरेल	पाँच सय वर्ष (२०४३)	३७-४१
२३६	१७७४	मान्धाता शाही	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य (२०५६)	३७
२३७	१७७५	हरि साही	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाशमा सन्धिपत्र सङ्ग्रह (२०२२)	७४९
२३८	१७७६	सुरथ शाह	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाश २:१ (२०१२/०१३)	१४३-१४४
२३९	१७७६	मान्धाता शाही	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य (२०५६)	३४८
२४०	१७७६	सुरथ शाह	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाश २:१ (२०१२/०१३)	१४४
२४१	१७७७	सुरथ शाही	सूर्यमणि अधिकारी	पश्चिम नेपालको ऐतिहासिक अन्वेषण (२०४३)	४७-४८
२४२	१७७७	सुरथ शाह	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाश २:१ (२०१२/०१३)	१४४
२४३	१७७७	सुरथ शाह	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाश २:१ (२०१२/०१३)	१४५
२४४	१७७७	जयमहीन्द्रसिंहदेव	धनबज्र वज्राचार्य	इतिहास-संशोधनको प्रमाण-प्रमेय (२०१९)	८७
२४५	१७७७	रघुनाथ शाही	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य (२०५६)	३४८
२४६	१७७८	नारायणसिंह	राजाराम सुवेदी	बाइसी राज्यको ऐतिहासिक रूपरेखा (२०५५)	११२
२४७	१७७९	दुल्लुका राजा	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाश २:१ (२०१२/०१३)	१४५-१४६
२४८	१७८०	प्रायश्चित्त प्रदीप	बालकृष्ण पोखरेल	पाँच सय वर्ष (२०४३)	१०५-११३
२४९	१७८०	नृपश्लोकी	बालकृष्ण पोखरेल	पाँच सय वर्ष (२०४३)	११५-११७
२५०	१७८०	गन्धर्व सेन	विष्णुप्रसाद धिमिरे	पाल्पा राज्यको इतिहास (२०४५)	१८८
२५१	१७८१	जसमत साइ	टेकबहादुर श्रेष्ठ	कन्ट्रिब्युसन टु नेप्लिज स्टडिज (२०३३)	७८
२५२	१७८१	सुरथ शाह	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाश २:१ (२०१२/०१३)	१४६

क्र.सं.	मिति (वि.सं.)	अभिलेख	शोधकर्ता	कृति	पृष्ठ
२५३	१७८१	रघुनाथ शाही	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य (२०५६)	३४८
२५४	१७८३	रघुनाथ शाही	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य (२०५६)	३४७
२५५	१७८३	सुरथ शाही	सूर्यमणि अधिकारी	पश्चिम नेपालको ऐतिहासिक अन्वेषण (२०४३)	४८
२५६	१८८३	गन्धर्व सेन	विष्णुप्रसाद घिमिरे	पाल्पा राज्यको इतिहास (२०४५)	१८८-१८९
२५७	१७८५	हरि शाही	सूर्यमणि अधिकारी	पश्चिम नेपालको ऐतिहासिक अन्वेषण (२०४३)	६८
२५८	१७८६	गन्धर्व सेन	विष्णुप्रसाद घिमिरे	पाल्पा राज्यको इतिहास (२०४५)	१८९-१९०
२५९	१७८६	सुरथ शाह	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाश २:१ (२०१२/०१३)	१४६-१४७
२६०	१७८६	हरि शाही	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य (२०५६)	३४७
२६१	१७८७	मुकुटसिंह	राजाराम सुवेदी	बाइसी राज्यको ऐतिहासिक रूपरेखा (२०५५)	११२-११३
२६२	१७८७	चन्द्रप्रभावती देवी	धनवज्र वज्राचार्य	कन्स्ट्रिब्युसन टु नेप्लिज स्टडिज भाग १०, (२०३९/०४०)	१११
२६३	१७८८	कल्याण चन्द्रदेव	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य (२०५६)	३६९-३७०
२६४	१७८८	शुकदेव पाध्या	सूर्यमणि अधिकारी	जुम्ला राज्यको इतिहास (२०५५)	१०५
२६५	१७८९	प्रायश्चित्त विधान	ईश्वर बराल	सयपत्री (२०३०)	४२
२६६	१७९०	श्रीकृष्ण उपाध्या	धनवज्र वज्राचार्य	इतिहास-संशोधनको प्रमाण-प्रमेय (२०१९)	८८
२६७	१७९०	हरि शाही	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य (२०५६)	३४७
२६८	१७९१	कल्याण सिंह	राजाराम सुवेदी	कन्स्ट्रिब्युसन टु नेप्लिज स्टडिज भाग ११, सङ्ख्या ३ (२०४०)	१२२
२६९	१७९२	हरि शाही	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य (२०५६)	३४६
२७०	१७९२	हरि शाही	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य	३४६
२७१	१७९२	हरि शाही	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य	३४६
२७२	१९९२	हरि शाही	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य	३४५

क्र.सं.	मिति (वि.सं.)	अभिलेख	शोधकर्ता	कृति	पृष्ठ
२७३	१७९३	हरि शाही	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य	४७३
२७४	१७९३	प्रताप साइ	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाश २:१ (२०१२/०९३)	१४७
२७५	१७९३	सुरथ साइ	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाश २:१ (२०१२/०९३)	१४७-१४८
२७६	१७९४	हरि शाही	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य (२०५६)	३४४-३४५
२७७	१७९४	हरि शाही	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य (२०५६)	३४५
२७८	१७९४	कल्याणसिंह	सूर्यमणि अधिकारी	पश्चिम नेपालको ऐतिहासिक अन्वेषण (२०४३)	८६-८७
२७९	१७९५	हरि शाही	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य (२०५६)	३४४
२८०	१७९६	हरि शाही	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य (२०५६)	३४४
२८१	१७९६	पृथ्वीनारायण शाह	बाबुराम आचार्य	श्री ५ बडामहाराजाधिराज पृथ्वीनारायण शाहको जीवनी भाग १, (२०२४)	१३३-४८
२८२	१७९६	नरभूपाल शाह	धनबज्र वज्राचार्य	नुवाकोट ऐ. रूपरेखा (२०३२)	२३
२८३	१७९६	नरभूपाल शाहको पत्र	ईश्वर बराल	सयपत्री (२०३०)	४२-४३
२८४	१७९८	नरभूपाल शाह	धनबज्र वज्राचार्य	नुवाकोट ऐ. रूपरेखा (२०३२)	२३
२८५	१७९८	सुरथ शाही	सूर्यमणि अधिकारी	पश्चिम नेपालको ऐतिहासिक अन्वेषण (२०४३)	४९
२८६	१७९९	सुरथ शाही	सूर्यमणि अधिकारी	पश्चिम नेपालको ऐतिहासिक अन्वेषण (२०४३)	५०
२८७	१७९९	रणजित मल्ल	धनबज्र वज्राचार्य र टेकबहादुर श्रेष्ठ	नुवाकोटको ऐतिहासिक रूपरेखा (२०३२)	६७
२८८	१८००	औसध रसायन	बालकृष्ण पोखरेल	पाँच सय वर्ष (२०४३)	४४-५१
२८९	१८००	रणजित मल्ल	धनबज्र वज्राचार्य	नुवाकोटको ऐ. रूपरेखा (२०३२)	६७-६९
२९०	१८००	पृथ्वीनारायणको पत्र	मोहनप्रसाद खनाल	अभिलेख-माला (२०३२)	१९
२९१	१८००	विस्न्य कुमाइ	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाश २:१ (२०१२/०९३)	१४८
२९२	१८००	हरि शाही	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य (२०५६)	३४३

क्र.सं.	मिति (वि.सं.)	अभिलेख	शोधकर्ता	कृति	पृष्ठ
२९३	१८००	हरि शाही	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य (२०५६)	३४३-३४४
२९४	१८०२	पृथ्वीनारायण शाह	धनबज्र वज्राचार्य	नुवाकोट ऐ. रूपरेखा (२०३२)	२३-२४
२९५	१८०२	दोलखा प्रधानलाई पत्र	बालकृष्ण पोखरेल	पाँच सय वर्ष (२०४३)	१३५
२९६	१८०२	कल्याल महल	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाश २:१ (२०१२/०१३)	१४९-१५०
२९७	१८०३	कल्याल महल	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाश २:१ (२०१२/०१३)	१५०-१५१
२९८	१८०३	माटो दान	धनबज्र वज्राचार्य	इतिहास-संशोधन प्रमाण-प्रमेय (२०१९)	८८
२९९	१८०३	गोर्खा कास्की मैत्री पत्र	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाशमा सन्धिपत्र सङ्ग्रह (२०२२)	१४
३००	१८०३	मुकुटसिंह	राजाराम सुवेदी	बाइसी राज्यको ऐतिहासिक रूपरेखा (२०५५)	११३
३०१	१८०४	कल्याल महल	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाश २:१ (२०१२/०१३)	१५१
३०२	१८०५	हरि शाही	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य (२०५६)	३४३
३०३	१८०६	रणजित मल्ल	महेशराज पन्त	पूर्णमा ७७ अङ्क (२०४७)	१४-१५
३०४	१८०६	सत्यधन शाह	राजाराम सुवेदी	गुल्मीको ऐतिहासिक भ्रमलक (२०५५)	१२१
३०५	१८०६	पृथ्वीनारायण शाह	धनबज्र वज्राचार्य	नुवाकोटको ऐ. रूपरेखा (२०३२)	७०-७१
३०६	१८०६	अम्मरसिंह	सूर्यमणि अधिकारी	पश्चिम नेपालको ऐतिहासिक अन्वेषण (२०४३)	८८
३०७	१८०६	कीर्तिकल्याण शाह	ईश्वर बराल	सयपत्री (२०४६)	२०
३०८	१८०६	पृथ्वीनारायणको पत्र	ईश्वर बराल	सयपत्री (२०३०)	४३
३०९	१८०६	राज्यप्रकाश मल्लको पत्र	ईश्वर बराल	सयपत्री (२०३०)	४३
३१०	१८०६	जयप्रकाश मल्लको पत्र	ईश्वर बराल	सयपत्री (२०३०)	४३
३११	१८०८	मुकुन्द सेन	विष्णुप्रसाद घिमिरे	पाल्पा राज्यको इतिहास (२०४५)	१९२
३१२	१८०८	मुकुन्द सेन	टेकबहादुर श्रेष्ठ	कन्ट्रिब्युसन टु नेप्लिज स्टडिज (२०४४)	२२०
३१३	१८०८	कल्याल महल	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाश २:१ (२०१२/०१३)	१५१
३१४	१८०८	सत्यधन शाह	राजाराम सुवेदी	गुल्मीको ऐतिहासिक भ्रमलक (२०५५)	१२१-१२२

क्र.सं.	मिति (वि.सं.)	अभिलेख	शोधकर्ता	कृति	पृष्ठ
३१५	१८०९	अजीर्ण मञ्जरी	बालकृष्ण पोखरेल	पाँच सय वर्ष (२०४३)	१२३-१२६
३१६	१८०९	त्रिविक्रम सेन	सूर्यमणि अधिकारी	पश्चिम नेपालको ऐतिहासिक अन्वेषण (२०४३)	१६०
३१७	१८१०	हरि शाही	सूर्यमणि अधिकारी	पश्चिम नेपालको ऐतिहासिक अन्वेषण (२०४३)	६८
३१८	१८१०	त्रिविक्रम सेनको चिठी	ईश्वर बराल	सयपत्री (२०३०)	४४
३१९	१८११	मुगुटसिग	राजाराम सुवेदी	बाइसी राज्यको ऐतिहासिक रूपरेखा (२०५५)	११३-११४
३२०	१८११	त्रिविक्रम सेन	धनवज्र वज्राचार्य	कन्ट्रिब्युसन टु नेप्लिज स्टडिज (१८८२ -८३ ई.)	११४
३२१	१८११	हेमकर्ण सेन	धनवज्र वज्राचार्य	कन्ट्रिब्युसन टु नेप्लिज स्टडिज (१८८२ -८३ ई.)	११२
३२२	१८११	पृथ्वीनारायण शाह	धनवज्र वज्राचार्य	कन्ट्रिब्युसन टु नेप्लिज स्टडिज (२०३९-४०)	१११
३२३	१८११	पृथ्वीनारायण शाह	दिनेशराज पन्त	पूर्णमा ८९ अङ्क (२०५३)	४४-४५
३२४	१८११	पृथ्वीनारायण शाह	मोहनप्रसाद खनाल	पृथ्वीपत्र सङ्ग्रह (२०२८)	७
३२३	१८१२	पृथ्वीनारायण शाह	ईश्वर बराल	सयपत्री (२०३०)	४५
३२४	१८१४	कीर्तिराजनन्दलाई पत्र	बालकृष्ण पोखरेल	पाँच सय वर्ष (२०४३)	१३७-१३८
३२५	१८१४	हरि शाही	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य (२०५६)	३४२
३२६	१८१४	हरि शाही	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य (२०५६)	३४२
३२७	१८१४	जयप्रकाश मल्ल	ईश्वर बराल	सयपत्री (२०३०)	४५-४६
३२८	१८१४	सुदर्शन शाह	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाश २:१ (२०१२/०१३)	१५३-१५४
३२९	१८१४	सुदर्शन शाह	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाश २:१ (२०१२/०१३)	१५४-१५५
३३०	१८१५	हरि शाही	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य (२०५६)	३४१-३४२
३३१	१८१६	जुम्ली साहेब	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाश २:१ (२०१२/०१३)	१५६
३३२	१८१६	पृथ्वीनारायण शाह	मोहनप्रसाद खनाल	अभिलेख-माला (२०३२)	२२
३३३	१८१६	अभुदसि प्रधान	बालकृष्ण पोखरेल	पाँच सय वर्ष (२०४३)	१३९
३३४	१८१७	पृथ्वीनारायण शाह	ईश्वर बराल	सयपत्री (२०४६)	२७
३३५	१८१७	पृथ्वीनारायण शाह	महेशराज पन्त	पूर्णमा ५९ अङ्क (२०४१)	४१-४२

क्र.सं.	मिति (वि.सं.)	अभिलेख	शोधकर्ता	कृति	पृष्ठ
३३५	१८१७	कृष्ण शाही	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य (२०५६)	३४०-३४१
३३६	१८१७	कृष्ण शाही	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य (२०५६)	३४१
३३७	१८१७	कृष्ण शाही	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य (२०५६)	३४१
३३८	१८१८	गोप्रद साइ	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाश २:१ (२०१२/०१३)	१५६
३३९	१८१८	मुकुन्द सेन द्वितीय	विष्णुप्रसाद घिमिरे	पाल्पा राज्यको इतिहास (२०४५)	१९२-१९३
३४०	१८१८	कृष्ण शाही	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य (२०५६)	३४०
३४१	१८१८	जयप्रकाश मल्ल	बालकृष्ण पोखरेल	पाँच सय वर्ष (२०४३)	१३८-१३९
३४२	१८१९	कृष्ण शाही	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य (२०५६)	४७३-४७४
३४३	१८१९	पृथ्वीनारायण शाह	धनबज्र बज्राचार्य	नुवाकोटको ऐ. रूपरेखा (२०३२)	७३
३४४	१८१९	मुकुन्द सेन द्वितीय	विष्णुप्रसाद घिमिरे	पाल्पा राज्यको इतिहास (२०४५)	१९३-१९४
३४५	१८१९	मुकुन्द सेन द्वितीय	विष्णुप्रसाद घिमिरे	पाल्पा राज्यको इतिहास (२०४५)	१९४
३४६	१८२०	पृथ्वीनारायण शाह	धनबज्र बज्राचार्य	शाहकालका अभिलेख (२०३७)	६८-६९
३४७	१८२०	पृथ्वीनारायण शाह	धनबज्र बज्राचार्य	नुवाकोटको ऐ. रूपरेखा (२०३२)	२८-२९
३४८	१८२०	पृथ्वीनारायण शाह	धनबज्र बज्राचार्य	इतिहास प्रकाशमा सन्धिपत्र सङ्ग्रह (२०२२)	७०९-७१०
३४९	१८२०	पृथ्वीनारायण शाह	महेशराज पन्त	पूर्णमा ७७ अङ्क (२०४७)	१६
३५०	१८२०	कृष्ण शाही	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य (२०५६)	३३९
३५१	१८२०	कृष्ण शाही	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य (२०५६)	३४०
३५२	१८२०	पृथ्वीनारायण शाह	कुलप्रसाद कोइराला	कोइराला वंशावली (२०४४)	४४१
३५३	१८२०	पृथ्वीनारायण शाह	कुलप्रसाद कोइराला	कोइराला वंशावली (२०४४)	४४६
३५४	१८२०	मुकुन्द सेन	टेकबहादुर श्रेष्ठ	कन्ट्रिब्युसन टु नेप्लिज स्टडिज (२०४४)	२२२
३५५	१८२१	पृथ्वीनारायण शाह	दिनेशराज पन्त	पूर्णमा ६० अङ्क (२०४१)	२९-३०
३५६	१८२१	अजीर्ण मञ्जरी	बालकृष्ण पोखरेल	पाँच सय वर्ष (२०४३)	१२८-१३०
३५७	१८२१	जयप्रकाश मल्ल	धनबज्र बज्राचार्य	नुवाकोटको ऐ. रूपरेखा (२०३२)	६९
३५८	१८२२	पाल्पाली सेन राजा	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाशमा सन्धिपत्र सङ्ग्रह (२०२२)	६५४

क्र.सं.	मिति (वि.सं.)	अभिलेख	शोधकर्ता	कृति	पृष्ठ
३५९	१८२२	कृष्ण शाही	सूर्यमणि अधिकारी	पश्चिम नेपालको ऐतिहासिक अन्वेषण (२०४३)	६९
३६०	१८२२	जयप्रकाश मल्ल	ईश्वर बराल	सयपत्री (२०४३)	२७
३६१	१८२२	त्रिविक्रम सेन	सूर्यमणि अधिकारी	तनहुँ राज्यको इतिहास (२०५५)	९८
३६२	१८२२	पृथ्वीनारायण शाह	धनबज्र बज्राचार्य	शाहकालका अभिलेख (२०३७)	७७
३६३	१८२२	पृथ्वीनारायण शाह	मोहनप्रसाद खनाल	पृथ्वीपत्र सङ्ग्रह (२०२८)	११-१२
३६४	१८२२	प्रतापसिंह शाह	दिनेशराज पन्त	पूर्णमा ६० अङ्क (२०४१)	२९
३६५	१८२३	रुक्का	बालकृष्ण पोखरेल	पाँच सय वर्ष (२०४३)	१४०
३६६	१८२३	पौड्याललाई पत्र	बालकृष्ण पोखरेल	पाँच सय वर्ष (२०४३)	१४०-१४१
३६७	१८२३	हरिपण्डितलाई पत्र	बालकृष्ण पोखरेल	पाँच सय वर्ष (२०४३)	१४१-१४२
३६८	१८२३	पृथ्वीनारायण	बालकृष्ण पोखरेल	पाँच सय वर्ष (२०४३)	१४४
३६९	१८२३	गोर्खापाटन सन्धि	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाशमा सन्धि पत्र संग्रह (२०२२)	३
३७०	१८२३	युवराज प्रतापसिंह शाह	दिनेशराज पन्त	पूर्णमा ६० अङ्क (२०४१)	३०
३७१	१८२३	युवराज प्रतापसिंह शाह	दिनेशराज पन्त	पूर्णमा ६० अङ्क (२०४१)	३०
३७२	१८२३	पृथ्वीनारायण शाह	दिनेशराज पन्त	पूर्णमा ६० अङ्क (२०४१)	३१
३७३	१८२३	पृथ्वीनारायण शाह	बालकृष्ण पोखरेल	पाँच सय वर्ष (२०४३)	१४३
३७४	१८२३	पृथ्वीनारायण शाह	मोहनप्रसाद खनाल	पृथ्वीपत्र सङ्ग्रह (२०२८)	११-१२
३७५	१८२४	पृथ्वीनारायण शाह	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाश (२०२२)	७५
३७६	१८२४	भान शाह	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाश (२०२२)	६०९
३७७	१८२४	जुतबडादेव	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाश (२०२२)	७३०-७३१
३७८	१८२४	मुकुन्द सेन द्वितीय	विष्णुप्रसाद घिमिरे	पाल्पा राज्यको इतिहास (२०४५)	१९५
३७९	१८२४	पृथ्वीनारायण शाह	बालकृष्ण पोखरेल	पाँच सय वर्ष (२०४३)	१४४
३८०	१८२४	पृथ्वीनारायण शाह	बालकृष्ण पोखरेल	पाँच सय वर्ष (२०४३)	१४५
३८१	१८२४	पृथ्वीनारायण शाह	बालकृष्ण पोखरेल	पाँच सय वर्ष (२०४३)	१४५-१४६
३८२	१८२४	पृथ्वीनारायण शाह	मोहनप्रसाद खनाल	अभिलेख-संकलन (२०२८)	७४-७५
३८३	१८२४	कृष्ण शाही	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य (२०५६)	३३८
३८४	१८२४	कृष्ण शाही	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य	३३९
३८५	१८२४	कृष्ण शाही	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य	३३९
३८६	१८२४	युवराज प्रतापसिंह शाह	दिनेशराज पन्त	पूर्णमा ७१ अङ्क (२०४५)	१०४

क्र.सं.	मिति (वि.सं.)	अभिलेख	शोधकर्ता	कृति	पृष्ठ
३८७	१८२४	युवराज प्रतापसिंह शाह	दिनेशराज पन्त	पूर्णमा ५४ अङ्क (२०३९)	१
३८८	१८२४	युवराज प्रतापसिंह शाह	दिनेशराज पन्त	पूर्णमा ५४ अङ्क (२०३९)	२
३८९	१८२४	युवराज प्रतापसिंह शाह	दिनेशराज पन्त	पूर्णमा ५४ अङ्क (२०३९)	२
३९०	१८२४	युवराज प्रतापसिंह शाह	दिनेशराज पन्त	पूर्णमा ५४ अङ्क (२०३९)	२-३
३९१	१८२५	युवराज प्रतापसिंह शाह	दिनेशराज पन्त	पूर्णमा ५४ अङ्क (२०३९)	३
३९२	१८२५	युवराज प्रतापसिंह शाह	दिनेशराज पन्त	पूर्णमा ५४ अङ्क (२०३९)	३
३९३	१८२५	मुकुन्द सेन	ईश्वर बराल	सयपत्री (२०३०)	४४
३९४	१८२५	श्रीकृष्ण शाह	ईश्वर बराल	सयपत्री (२०३०)	४८-४९
३९५	१८२५	गोर्खा-जाजरकोट धर्मसन्धि	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाशमा सन्धि पत्र संग्रह (२०२२)	४
३९६	१८२५	कमारामुक्ति	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाशमा सन्धि पत्र संग्रह (२०२२)	५४
३९७	१८२५	कृष्ण शाह	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाशमा सन्धि पत्र संग्रह (२०२२)	७४३
३९८	१८२५	पृथ्वीनारायण शाह	धनबज्र वज्राचार्य	नुवाकोटको ऐ. रूपरेखा (२०३२)	७२
३९९	१८२५	पृथ्वीनारायण शाह	धनबज्र वज्राचार्य	नुवाकोटको ऐ. रूपरेखा (२०३२)	७२-७३
४००	१८२५	पृथ्वीनारायण शाह	धनबज्र वज्राचार्य	नुवाकोटको ऐ. रूपरेखा (२०३२)	७३-७४
४०१	१८२५	कृष्ण शाही	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य (२०५६)	३३७-३३८
४०२	१८२५	कृष्ण शाही	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य (२०५६)	३३८
४०३	१८२५	पृथ्वीनारायण शाह	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाश (२०२२)	४
४०४	१८२५	पृथ्वीनारायण शाह	कुलप्रसाद कोइराला	कोइराला वंशावली (२०४४)	४४२
४०५	१८२६	गोसाइँधारा	शङ्करमान राजवंशी	भक्तपुर-शिलालेख सूची (२०२०)	९७
४०६	१८२६	पृथ्वीनारायण शाह	धनबज्र वज्राचार्य	नुवाकोटको ऐ. रूपरेखा (२०३२)	७४-७५
४०७	१८२६	त्रिविक्रम सेन	सूर्यमणि अधिकारी	तनहुँ राज्यको इतिहास (२०५५)	९९
४०८	१८२६	भीमेश्वर भण्डार	धनबज्र वज्राचार्य	दोलखाको ऐतिहासिक रूपरेखा (२०३१)	१२३
४०९	१८२६	मुकुन्द सेन	टेकबहादुर श्रेष्ठ	कन्ट्रिब्युसन टु नेप्लिज स्टडिज (२०४४)	२२०

क्र.सं.	मिति (वि.सं.)	अभिलेख	शोधकर्ता	कृति	पृष्ठ
४१०	१८२६	समुद्रसिंह	राजाराम सुवेदी	कन्ट्रिब्युसन टु नेप्लिज स्टडिज भाग ६, सङ्ख्या २ (२०३६)	९९
४११	१८२७	समुन्द्रसिंह	सूर्यमणि अधिकारी	पश्चिम नेपालको ऐतिहासिक अन्वेषण (२०४३)	८८-८९
४१२	१८२७	अभिमानसिंह	बालकृष्ण पोखरेल	पाँच सय वर्ष (२०४३)	१४७
४१३	१८२७	कीर्ति शाह	बालकृष्ण पोखरेल	पाँच सय वर्ष (२०४३)	१४७
४१४	१८२७	कामारिदत्त सेन	सूर्यमणि अधिकारी	तनहुँ राज्यको इतिहास (२०५५)	१००-१०१
४१५	१८२७	पृथ्वीनारायण शाह	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाशमा सन्धि पत्र संग्रह (२०२२)	४५९
४१६	१८२७	महाभारत	दयाराम श्रेष्ठ/मोहनराज शर्मा	नेपाली साहित्यको सङ्क्षिप्त इतिहास (२०५६)	७१
४१७	१८२८	कालु भाट	सूर्यमणि अधिकारी	जुम्ला राज्यको इतिहास (२०४५)	११४
४१८	१८२८	पृथ्वीनारायण शाह	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाश (२०२२)	७५
४१९	१८२८	पृथ्वीनारायण शाह	कूलप्रसाद कोइराला	कोइराला वंशावली (२०४४)	४४२
४२०	१८२८	कृतिवम मल्ल	टेकबहादुर श्रेष्ठ	कन्ट्रिब्युसन टु नेप्लिज स्टडिज (२०३७)	११३
४२१	१८२९	मुकुन्द सेन द्वितीय	विष्णुप्रसाद घिमिरे	पाल्पा राज्यको इतिहास (२०४५)	१९६-१९७
४२२	१८२९	कृष्ण शाही	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य (२०५६)	३३७
४२३	१८२९	कालु खड्का	बालकृष्ण पोखरेल	पाँच सय वर्ष (२०४३)	१४९-१५०
४२४	१८२९	रामकृष्ण कुँवर	बालकृष्ण पोखरेल	पाँच सय वर्ष (२०४३)	१५०
४२५	१८२९	रामकृष्ण कुँवर	बालकृष्ण पोखरेल	पाँच सय वर्ष (२०४३)	१५०
४२६	१८२९	रामकृष्ण कुँवर	बालकृष्ण पोखरेल	पाँच सय वर्ष (२०४३)	१५०-१५१
४२७	१८२९	कृतिवम मल्ल	टेकबहादुर श्रेष्ठ	कन्ट्रिब्युसन टु नेप्लिज स्टडिज (२०३७)	११४
४२८	१८२९	कृतिवम मल्ल	टेकबहादुर श्रेष्ठ	कन्ट्रिब्युसन टु नेप्लिज स्टडिज (२०३७)	११५
४२९	१८२९	कृतिवम मल्ल	टेकबहादुर श्रेष्ठ	कन्ट्रिब्युसन टु नेप्लिज स्टडिज (२०३७)	११६
४३०	१८३०	पशुपति भण्डार	धनवज्र वज्राचार्य	शाहकालका अभिलेख (२०३७)	११४-११५
४३१	१८३०	छिनासिम राजस्थान	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाश २:१ (२०१२/०१३)	१५७
४३२	१८३०	रामकृष्ण कुँवर	कृष्णचन्द्र पोखरेल	पोखरेलको वंशावली	६५२
४३३	१८३०	अभिमानसिंह	कृष्णचन्द्र पोखरेल	पोखरेलको वंशावली (२०४२)	६५२-६५३

क्र.सं.	मिति (वि.सं.)	अभिलेख	शोधकर्ता	कृति	पृष्ठ
४३४	१८३०	कालु खड्का	वी.के. रानामगर	गोरखा मगरहरू	४३-४७
४३५	१८३०	पृथ्वीनारायण शाह	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाशमा सन्धि पत्र संग्रह (२०२२)	५-६
४३६	१८३०	भगवन्तनाथ	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाशमा सन्धि पत्र संग्रह (२०२२)	६
४३७	१८३०	छायानाथ धर्मपुत्र	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाशमा सन्धि पत्र संग्रह (२०२२)	६१७
४३८	१८३०	मुकुन्द सेन द्वितीय	विष्णुप्रसाद घिमिरे	पाल्पा राज्यको इतिहास (२०४५)	१९७-१९८
४३९	१८३०	अजीर्ण मञ्जरी	बालकृष्ण पोखरेल	पाँच सय वर्ष (२०४३)	१३१-१३३
४४०	१८३०	पृथ्वीनारायण शाह	शिवकुमार श्रेष्ठ	लिम्बूवानको ऐतिहासिक अध्ययन (२०४२)	१२१
४४१	१८३०	कृतिवम मल्ल	टेकबहादुर श्रेष्ठ	कन्ट्रिब्युसन टु नेप्लिज स्टडिज (१९७२०३७)	
४४२	१८३०	कृतिवम मल्ल	टेकबहादुर श्रेष्ठ	कन्ट्रिब्युसन टु नेप्लिज स्टडिज (१९८२०३७)	
४४३	१८३०	पृथ्वीनारायण शाह	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाश (२०२२)	७६
४४४	१८३०	पृथ्वीनारायण शाह	मोहनप्रसाद खनाल	पृथ्वीपत्र सङ्ग्रह (२०२८)	१४
४४५	१८३१	पृथ्वीनारायण शाह	शिवकुमार श्रेष्ठ	लिम्बूवानको अध्ययन (२०४२)	१२२
४४६	१८३१	पृथ्वीनारायण शाह	शिवकुमार श्रेष्ठ	लिम्बूवानको अध्ययन (२०४२)	१२२-१२३
४४७	१८३१	पृथ्वीनारायण शाह	शिवकुमार श्रेष्ठ	लिम्बूवानको अध्ययन (२०४२)	१२३-१२४
४४८	१८३१	पृथ्वीनारायण शाह	शिवकुमार श्रेष्ठ	लिम्बूवानको अध्ययन (२०४२)	१२४
४४९	१८३१	कृष्ण शाही	राजाराम सुवेदी	कर्णाली प्रदेशमा मध्यकालीन डोटी राज्य (२०५६)	४७४
४५०	१८३१	प्रतापसिंह शाह	ईश्वर बराल	सयपत्री (२०४६)	२१-२२
४५१	१८३१	सिद्धिनारायण शाह	ईश्वर बराल	सयपत्री (२०३०)	४८
४५२	१८३१	बहादुर शाह	ईश्वर बराल	सयपत्री (२०४६)	२८
४५३	१८३१	भगवन्तनाथ	बालकृष्ण पोखरेल	पाँच सय वर्ष (२०४३)	१५१-१५३
४५४	१८३१	अभिमानसिंह	बालकृष्ण पोखरेल	पाँच सय वर्ष (२०४३)	१४७-१४९
४५५	१८२५-३१	सन्धि विग्रह	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाशमा सन्धि पत्र संग्रह (२०२२)	७-११
४५६	१८३१	पृथ्वीनारायण शाह	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाशमा सन्धि पत्र संग्रह (२०२२)	१८७-१८८
४५७	१८३१	सामरिकपत्र	योगी नरहरिनाथ	इतिहास प्रकाशमा सन्धि पत्र संग्रह (२०२२)	६५४-६५५
४५८	१८३१	चाँगुनारायण	धनब्रज वज्राचार्य	शाहकालका अभिलेख (२०३७)	१२१

क्र.सं.	मिति (वि.सं.)	अभिलेख	शोधकर्ता	कृति	पृष्ठ
४५९	१८३१	पृथ्वीनारायण शाह	धनव्रज वज्राचार्य	नुवाकोटको ऐ. रूपरेखा (२०३२)	७५
४६०	१८३१	बहादुर शाह	धनव्रज वज्राचार्य	नुवाकोटको ऐ. रूपरेखा	७५-७६
४६१	१८३१	बहादुर शाह	धनव्रज वज्राचार्य	नुवाकोटको ऐ. रूपरेखा	७६
४६२	१८३१	चाँगुनारायण	मोहनप्रसाद खनाल	चाँगुनारायणको ऐतिहासिक सामग्री (२०४०)	३९०
४६३	१८३१	चाँगुनारायण	मोहनप्रसाद खनाल	चाँगुनारायणको ऐतिहासिक सामग्री (२०४०)	३९१
४६४	१८३१	चाँगुनारायण	मोहनप्रसाद खनाल	चाँगुनारायणको ऐतिहासिक सामग्री (२०४०)	३९२
४६५	१८३१	चाँगुनारायण	मोहनप्रसाद खनाल	चाँगुनारायणको ऐतिहासिक सामग्री (२०४०)	३९२
४६६	१८३१	चाँगुनारायण	मोहनप्रसाद खनाल	चाँगुनारायणको ऐतिहासिक सामग्री (२०४०)	३९३
४६७	१८३१	चाँगुनारायण	मोहनप्रसाद खनाल	चाँगुनारायणको ऐतिहासिक सामग्री (२०४०)	३९४
४६८	१८३१	चाँगुनारायण	मोहनप्रसाद खनाल	चाँगुनारायणको ऐतिहासिक सामग्री (२०४०)	३९५
४६९	१८३१	चाँगुनारायण	मोहनप्रसाद खनाल	चाँगुनारायणको ऐतिहासिक सामग्री (२०४०)	३९६
४७०	१८३१	चाँगुनारायण	मोहनप्रसाद खनाल	चाँगुनारायणको ऐतिहासिक सामग्री (२०४०)	३९७
४७१	१८३१	चाँगुनारायण	मोहनप्रसाद खनाल	चाँगुनारायणको ऐतिहासिक सामग्री (२०४०)	३९८
४७२	१८३१	चाँगुनारायण	मोहनप्रसाद खनाल	चाँगुनारायणको ऐतिहासिक सामग्री (२०४०)	३९९
४७३	१८३१	भीमेश्वरभण्डार	धनव्रज वज्राचार्य	दोलाखाको ऐतिहासिक रूपरेखा (२०३१)	१२४
४७४	१८३१	कृतिवम मल्ल	टेकबहादुर श्रेष्ठ	कन्ट्रिब्युसन टु नेप्लिज स्टडिज (२०३७)	११९
४७५	१८३१	दिव्योपदेश	बालकृष्ण पोखरेल	पाँच सय वर्ष (२०४३)	१५३-१६१

२.२ विषयवस्तुका आधारमा नेपाली अभिलेखहरू

दिव्योपदेशपूर्वका नेपाली अभिलेखहरू विभिन्न खालका पाइएका छन् । विषयवस्तु मिल्ने आधारमा नेपाली अभिलेखहरू मोटामोटी रूपमा नौ प्रकारका देखिएका छन् । जसलाई सङ्क्षेपमा निम्नानुसार वर्गीकरण गरिएको छ -

२.२.१ जग्गा बित्ता र कर मिनाहसम्बन्धी अभिलेखहरू (पाठको प्रामाणिक स्रोत पृष्ठ ९ -३१ हेर्नु)

संग्राम मल्लको अभिलेख (११४६)	बलिराजको ताम्रपत्र (१४५५)
जितारि मल्लको ताम्रपत्र (११५०)	बलिराजको अभिलेख (१४५५, १४५५)
जितारि मल्लदेवको ताम्रपत्र (११५०)	रिपु मल्लको ताम्रपत्र (१४५६)
भारशिव मल्लको अभिलेख (१२५४)	बलिराजको ताम्रपत्र (१४५७)
अक्षय मल्लको रजतपत्र (१३२७)	मेदिनी वर्माको आदेश (१४६१)
रिपु मल्लको अभिलेख (१३३६)	भैरवसिंहको अभिलेख (१४६२)
आदित्य मल्लको ताम्रपत्र (१३७३)	रिपु मल्लको ताम्रपत्र (१४७१)
आदित्य मल्लको अभिलेख (१३७८)	लोफलै ब्रह्मको अभिलेख (१४७५)
पुण्य मल्लको ताम्रपत्र (१३९३)	सुमति वर्माको ताम्रपत्र (१४७८)
पुण्य मल्लको कनकपत्र (१३९४)	पृथ्वी मल्लको अभिलेख (१४७८, १४८३)
पृथ्वी मल्लको अभिलेख (१४०६)	इन्द्र वर्माको ताम्रपत्र (१४८५)
निरय पालको ताम्रपत्र (१४०९)	आनन्द मल्लको अभिलेख (१४८९)
निरय पाल (मल्ल) को अभिलेख (१४०९)	उदय वर्माको ताम्रशासन (१४९४)
पृथ्वी मल्लको अभिलेख (१४१३)	भाषिकाको नमुना (१४९७)
निरय पालदेवको अभिलेख (१४१४)	शक्ति ब्रह्मको अभिलेख (१४९७)
पृथ्वी मल्लको अभिलेख (१४१५)	कल्याण मल्लको ताम्रपत्र (१५०३, १५०४)
सूर्य मल्लको अभिलेख (१४२४)	श्रीवत्सराजको आदेश (१५०७)
हरिवह्म ठाकुरको अभिलेख (१४२९)	कल्याण मल्लको ताम्रपत्र (१५०९, १५१२, १५१४)
अभय मल्लको ताम्रपत्र (१४३३)	सुरतान मल्लको ताम्रपत्र (१५२५)
अभय मल्लको अभिलेख (१४३३, १४३४)	कीर्ति मल्लको ताम्रपत्र (१५३४)
गिडीखोलाको ताम्रपत्र (१४३५)	कुवेरमालाको अभिलेख (१५३४)
अभय मल्लको अभिलेख (१४४०)	कीर्ति मल्लको ताम्रपत्र (१५३७, १५३८, १५३९, १५३९, १५३९)
नाग मल्लको ताम्रपत्र (१४४४)	पृथ्वी मल्लको ताम्रपत्र (१५४२)
मलय वर्माको माया (१४४६)	पृथ्वी मल्लको अभिलेख (१५४५)
उदयसिंहको अभिलेख (१४४७)	पर्वती मल्लको ताम्रपत्र (१५४६)
अभय मल्लको अभिलेख (१४४८)	अशोक मल्लको अभिलेख (१५५४)
मेदिनी वर्माको बचन (१४५०)	भावसिंहको अभिलेख (१५५५)
त्रिभुवन मल्लको ताम्रपत्र (१४५२)	
संसार वर्माको आदेश (१४५३)	

विवोष साइको मया (१५५५)	सुति शाहको दानपत्र (१६८३)
प्रताप मल्लको ताम्रपत्र (१५६३)	रुद्र शाहको ताम्रपत्र (१६८७)
हरिदेवको अभिलेख (१५६७)	विक्रम साइको मया (१६८८)
प्रताप मल्लको ताम्रपत्र (१५७६)	रुद्र शाहीको ताम्रपत्र (१६९०, १६९०)
भान साइको आज्ञा (१५८६)	बहादुर शाहीको ताम्रपत्र (१६९३)
भान शाहीको कागजपत्र (१५९७)	रुद्र शाहीको ताम्रपत्र (१६९४)
गालवदेवको अभिलेख (१६००)	ग्रामराजको ताम्रपत्र (१६९६)
प्रताप मल्लको ताम्रपत्र (१६०७)	पाहाडी शाहीको ताम्रपत्र (१६९९)
राज मल्लको ताम्रपत्र (१६१२)	रैकापहार मल्लको ताम्रपत्र (१७०१)
शिलगढीकोटको ताम्रपत्र (१६१५)	बहादुर शाहीको ताम्रपत्र (१७०१)
जगति वम्मको अभिलेख (१६१९)	पाहाडी शाहीको ताम्रपत्र (१७०३)
भान साइको अभिलेख (१६२०)	बहादुर शाहीको ताम्रपत्र (१७०४)
भान शाहीको अभिलेख (१६२४, १६२४)	पाहाडी शाहीको शिलालेख (१७०५, १७०५, १७०६, १७०६)
प्रताप शाहीको अभिलेख (१६२५)	हरि शाहीको ताम्रपत्र (१७१०)
भान साइको अभिलेख (१६३२)	जगतप्रकाश मल्लको कागत (१७२०)
भान शाहीको ताम्रपत्र (१६३५)	बलभद्र शाहीको ताम्रपत्र (१७२२)
महीपति साहीको ताम्रपत्र (१६३७)	वीरभद्र साइको मया (१७२६)
भान साइको मया (१६४२)	विक्रम शाहीको ताम्रपत्र (१७२८)
शलेम शाहको मया (१६४८)	वीरभद्र साइको मया (१७२९)
अजन्या बुडाको क्षेका (१६४८)	विक्रम शाहीको ताम्रपत्र (१७३१)
हरि शाहको ताम्रपत्र (१६५३, १६५५)	जितारीसिंहको ताम्रपत्र (१७३१, १७३१, १७३२)
साल्लेम साइको अभिलेख (१६५५)	सिलिम साइको मया (१७३३)
शिलेम साइको अभिलेख (१६५६)	विक्रम शाहीको ताम्रपत्र (१७३४)
विशाकराजको अभिलेख (१६५६)	जुमली राजाको ताम्रपत्र (१७३५)
सिलेम साइको अभिलेख (१६५६)	भैसोल्या अभिलेख (१७३६)
विसेकराजको अभिलेख (१६५७, १६५७)	विक्रम शाहीको ताम्रपत्र (१७३७, १७३८, १७४०)
वसन्तराजको अभिलेख (१६५७)	नारायण साइको मया (१७४१)
विक्रम साइको अभिलेख (१६५९)	पितु साइको मया (१७४१)
मान शाहीको अभिलेख (१६५९)	विक्रम शाहीको ताम्रपत्र (१७४२)
राम शाहीको ताम्रपत्र (१६६०)	जितारिसिंहको अभिलेख (१७४३)
सक्रम साइको अभिलेख (१६६१)	मान्धाता शाहीको ताम्रपत्र (१७४५, १७४७, १७४७, १७४८, १७४९, १७४९)
राम शाहको ताम्रपत्र (१६६९, १६६९, १६७१, १६७५)	जाहगिर साइ (१७४९)
सुर्ति साइको पुरस्कार (१६७५)	मान्धाता शाहीको ताम्रपत्र (१७५०, १७५२)
सुर्ति साइको मया (१६८२)	
राम शाहीको अभिलेख (१६८२)	

जितारिसिंहको ताम्रपत्र (१७५२)	हरि शाहीको ताम्रपत्र (१७९०)
रैकाराजाको ताम्रपत्र (१७५४)	कल्याणसिंहको अभिलेख (१७९१)
मान्धाता शाहीको ताम्रपत्र (१७५५, १७५६, १७५६, १७५७, १७५८)	हरि शाहीको ताम्रपत्र (१७९२, १७९२) १७९२, १७९२, १७९३)
भूपतिसिंहको अभिलेख (१७५८)	प्रताप साइको दानपत्र (१७९३)
वीरभद्र शाहीको अभिलेख (१७६०)	सुरथ शाहको अभिलेख (१७९३)
पृथ्वीपतिको ताम्रपत्र (१७६०)	हरि शाहीको ताम्रपत्र (१७९४, १७९४)
सुरथ शाहको ताम्रपत्र (१७६२)	कल्याणसिंहको ताम्रपत्र (१७९४)
सोरको लालमोहर (१७६३)	हरि शाहीको ताम्रपत्र (१७९५, १७९६)
मान्धाता शाहीको ताम्रपत्र (१७६५, १७६६)	नरभूपाल शाहको अभिलेख (१७९६, १७९८)
विक्रम साइको अभिलेख (१७६७)	सुरथ शाहीको ताम्रपत्र (१७९८, १७९९)
मान्धाता शाहीको ताम्रपत्र (१७६८, १७६८, १७६८)	जयरणजित मल्लको अभिलेख (१८००)
विक्रम शाहको अभिलेख (१७६९)	तुल्य रोकायाको ताम्रपत्र (१८००)
गन्धर्व सेनको स्याहामोहर (१७६९)	हरि शाहीको ताम्रपत्र (१८००)
पृथ्वीपति शाहीको आदेश (१७७१)	पृथ्वीनारायण शाहको अभिलेख (१८०२, १८०२)
गन्धर्व सेनको स्याहामोहर (१७७३)	माटोदान (१८०३)
मान्धाता शाहीको ताम्रपत्र (१७७३, १७७४)	मुकुन्दसिंहको अभिलेख (१८०३)
हरि शाहीको ताम्रपत्र (१७७५)	हरि शाहीको ताम्रपत्र (१८०५)
सुरथ साइको अभिलेख (१७७६)	अम्मरसिंहको ताम्रपत्र (१८०६)
मान्धाता शाहीको ताम्रपत्र (१७७६)	कीर्तिकल्याण शाहको गृहदानपत्र (१८०६)
सुरथ शाहीको ताम्रपत्र (१७७७)	मुकुन्द सेनको अभिलेख (१८०८, १८०८)
सुरथ साइको मया (१७७७)	त्रिविक्रम सेनको स्याहामोहर (१८०९)
रघुनाथ शाहीको ताम्रपत्र (१७७७)	हरि शाहीको अभिलेख (१८१०)
नारायणसिंहको अभिलेख (१७७८)	मुकुटसिंहको अभिलेख (१८११)
दुल्लुका राजाको अभिलेख (१७७९)	हरि शाहीको ताम्रपत्र (१८१४, १८१४)
गन्धर्व सेनको स्याहामोहर (१७८०)	कीर्तिराजानन्द उपाध्यायलाई पत्र (१८१४)
रघुनाथ शाहीको ताम्रपत्र (१७८१, १७८३)	सुदर्शन शाहको लालमोहर (१८१४)
सुरथ शाहीको अभिलेख (१७८३)	हरि शाहीको ताम्रपत्र (१८१५)
गन्धर्व सेनको स्याहामोहर (१७८३)	जुमली साइबज्यूको आज्ञा (१८१६)
हरि शाहीको ताम्रपत्र (१७८५)	पृथ्वीनारायण शाहको रजबन्धकपत्र (१८१७)
गन्धर्व सेनको स्याहामोहर (१७८६)	कृष्ण शाहीको ताम्रपत्र (१८१७, १८१७, १८१७)
सुरथ साइको मया (१७८६)	गोप्रद साइको अभिलेख (१८१८)
मुकुटसिंहको अभिलेख (१७८७)	मुकुन्द सेन द्वितीयको स्याहामोहर (१८१८)
चन्द्रदेवको ताम्रपत्र (१७८८)	कृष्ण शाहीको ताम्रपत्र (१८१८, १८१९)
पद्म पाध्याको अभिलेख (१७८८)	मुकुन्द सेन द्वितीयको स्याहामोहर (१८१९, १८१९)

- पृथ्वीनारायण शाहको अभिलेख (१८२०, १८२०, १८२०)
 कृष्ण शाहीको ताम्रपत्र (१८२०, १८२०)
 मुकुन्द सेनको अभिलेख (१८२०)
 कृष्ण शाहीको ताम्रपत्र (१८२२)
 जयप्रकाश मल्लको सत्यंकार (१८२२)
 पृथ्वीनारायण शाहको अभिलेख (१८२४, १८२४)
 कृष्ण शाहीको ताम्रपत्र (१८२४, १८२४, १८२४, १८२५, १८२५)
 २.२.२ चिठी-पत्रसम्बन्धी अभिलेखहरू (पाठको प्रामाणिक स्रोत पृष्ठ ९ -३१ हेर्नु)
 मोतीचन्द्रको पत्र (१७५८)
 मल्लै वंशको अभिलेख (१७६५)
 सुरथ शाहको अभिलेख (१७७६)
 पृथ्वीनारायण शाहको अभिलेख (१७९६)
 नरभूपाल शाहको पत्र (१७९६)
 रणजित मल्लको अभिलेख (१७९९)
 पृथ्वीनारायण शाहको पत्र (१८००)
 दोलख्या प्रधानलाई पत्र (१८०२)
 गोरखा-कास्की मैत्रीपत्र (१८०३)
 सत्यधन शाहको अभिलेख (१८०६)
 पृथ्वीनारायण शाहको अभिलेख (१८०६)
 पृथ्वीनारायण शाहको पत्र (१८०६)
 जयप्रकाश मल्लको पत्र (१८०६)
 रणजित मल्लको पत्र (१८०६)
 त्रिविक्रम सेनको पत्र (१८१०)
 त्रिविक्रम सेनको अभिलेख (१८११)
 हेमकर्ण सेनको अभिलेख (१८११)
 पृथ्वीनारायण शाहको अभिलेख १८११, १८११, १८१२)
 जयप्रकाश मल्लको अभिलेख (१८१४)
 अभुदसि प्रधानलाई पत्र (१८१६)
 पृथ्वीनारायण शाहको पत्र (१८१७)
 जयप्रकाश मल्लको धर्मपत्र (१८१८)
 पृथ्वीनारायण शाहको अभिलेख (१८१९, १८२०, १८२०, १८२१, १८२२, १८२३)
 पाल्पाली सेन राजाको सैनिक सन्तह (१८२२)
 त्रिविक्रम सेनको अभिलेख (१८२६)
 मुकुन्द सेनको अभिलेख (१८२६)
 समुन्द्रसिंहको अभिलेख (१८२६, १८२७)
 पृथ्वीनारायण शाहको अभिलेख (१८२८)
 मुकुन्द सेनको द्वितीयको ताम्रपत्र (१८२९)
 कृष्ण शाहीको ताम्रपत्र (१८२९)
 रामकृष्ण कुँवरका नाउँमा पत्र (१८२९)
 कीर्तिवम मल्लको अभिलेख (१८२९, १८२९)
 कृष्ण शाहीको ताम्रपत्र (१८३१)
 श्रीवल्लभ पन्थको पत्र (१८२२)
 युवराज प्रतापसिंहको पत्र (१८२२, १८२३)
 रुक्का (१८२३)
 पौड्यालहरूलाई पत्र (१८२३)
 हरि पण्डितलाई छ पत्र (१८२३)
 पृथ्वीनारायण शाहको पत्र (१८२३, १८२३, १८२४, १८२४, १८२४)
 श्रीकृष्ण पाठकको नाममा पत्र (१८२४)
 युवराज प्रतापसिंहको पत्र (१८२४, १८२४, १८२४, १८२४, १८२५, १८२५)
 पृथ्वीनारायण शाहको अभिलेख (१८२५, १८२५, १८२५)
 अभिमानसिंहको अभिलेख (१८२७)
 कीर्ति शाहको अभिलेख (१८२७)
 पृथ्वीनारायण शाहको अभिलेख (१८२७)
 पृथ्वीनारायण शाहको अभिलेख (१८२८, १८२८)
 कालु खड्काको अभिलेख (१८२९)
 रामकृष्ण कुँवरका नाउँमा पत्र (१८२९, १८२९, १८२९)
 रामकृष्ण कुँवरको अभिलेख (१८३०)
 अभिमानसिंहको अभिलेख (१८३०)
 कालु खड्का मगरको अभिलेख (१८३०)
 पृथ्वीनारायण शाहको अभिलेख (१८३०)
 मुकुन्द सेनको स्याहामोहर (१८३०)
 पृथ्वीनारायण शाहको लालमोहर (१८३०)
 पृथ्वीनारायण शाहको अभिलेख (१८३०)

पृथ्वीनारायण शाहको लालमोहर (१८३१, १८३१, पृथ्वीनारायण शाहको अभिलेख (१८३१)
१८३१, १८३१) पर्वतका मल्ल राजाको सामरिक पत्र (१८३१)

भगवन्तनाथलाई पत्र (१८३१)

पृथ्वीनारायण शाहको अभिलेख (१८३१)

अभिमानसिंहको अभिलेख (१८३१)

बहादुर शाहको अभिलेख (१८३१, १८३१) ।

२.२.३ सन्धि-सम्भौतासम्बन्धी अभिलेखहरू (पाठको प्रामाणिक स्रोत पृष्ठ ९ -३१ हेर्नु)

भाषिकाको नमुना (१४९७)

पृथ्वीपति शाहको तमसुक (१७७२)

तिपूकोट सीमा सन्धि (१५८६)

चन्द्रप्रभावतीदेवीको अभिलेख (१७८७)

जुमली जनताको धर्मपत्र (१६३८)

(१७९०) को अभिलेख

जुमला सिजादरको अभिलेख (१६४४)

गोर्खा जाजकोट धर्मसन्धि (१८२५)

जुमली जनताको व्यवहार (१६४७)

मुकुन्द सेनको पत्र (१८२५)

ठकुराचारको रेष (१६७७)

कालु भाटको अभिलेख (१८२८)

जुमलाको लेखो (१७०५)

छिनासिमको व्यवहार (१८३०)

पृथ्वीपति शाहको तमसुक (१७२२)

पृथ्वीनारायण शाहको सन्धि विग्रहिक पत्र (१८३०)

वीरभद्र शाहको धर्मपत्र (१७२३)

बहादुर शाहको सापट तिर्ने रुक्का (१८३१)

रुद्र शाहको ऋणशोध गर्ने भाका (१७३०)

तराईतिरको सन्धिविग्रह (१८३१)

केहरिनारायण शाहको रजबन्धक पत्र (१७४१)

सिद्धिनारायण शाहको धर्मपत्र (१८३१) ।

वीरभद्र शाहीको ताम्रपत्र (१७६१)

२.२.४ मठ-मन्दिरसम्बन्धी अभिलेखहरू (पाठको प्रामाणिक स्रोत पृष्ठ ९ -३१ हेर्नु)

अशोक चल्लको अभिलेख (१३१७-२७)

१८०४, १८०८)

आदित्य मल्लको ताम्रपत्र (१३७८)

पृथ्वीनारायण शाहको घण्टाको अभिलेख (१८१६)

उजलीगाउँको ताम्रपत्र (१४१९, १४२०)

पृथ्वीनारायण शाहको अभिलेख (१८२२)

गोर्खामा कालिकाको दर्शन गर्ने नियम (१६१६)

कृष्ण शाहको अभिलेख (१८२५)

संग्राम शाहीको शिलालेख (१६२४)

गोसाइँधाराको अभिलेख (१८२६)

लाटोकोइली शिवालयको अभिलेख (१६३९)

भीमेश्वर भण्डारको अभिलेख (१८२६)

जगज्योतिर् मल्लको अभिलेख (१६८९)

पशुपति भण्डारको अभिलेख (१८३०)

पहाडी शाहीको घण्टालेख (१७१९)

चाँगुनारायणको अभिलेख (१८३१, १८३१, १८३१,

पाटुका ज्वालाको रेखा (१७६३)

१८३१, १८३१, १८३१, १८३१, १८३१, १८३१,

अर्जुन मल्लको अभिलेख (१७६६)

१८३१)

भूपतीन्द्र मल्लको अभिलेख (१७६७)

पृथ्वीनारायण शाहको अभिलेख (१८३१)

अनन्तलिङ्गेश्वर शिलालेख (१७६९, १७६९)

भीमेश्वर भण्डारको अभिलेख (१८३१)

कल्याल महलको ताम्रपत्र (१८०२, १८०३, कीर्तिवम मल्लको अभिलेख (१८३१) ।

२.२.५ ग्रन्थहरू (ग्रन्थको अंशसमेत) (पाठको प्रामाणिक स्रोत पृष्ठ ९ -३१ हेर्नु)

भास्वती (१३९०)

बाजपरीक्षा (१७००)

गगनिराजको अभिलेख (१५५०)

लक्षणसागर (१७४९)

खण्ड खाद्यक (१६४९)

ज्वरोत्पत्ति चिकित्सा (१७७३)

जातक कर्म पद्धति (१६४९)

प्रायश्चित्त प्रदीप (१७८०)

नृपश्लोकी (१७८०)
प्रायश्चित्त विधान (१७८९)
औषध रसायन (१८००)
अजीर्णमंजरी (१८०९, १८२१)

महाभारत विराटपर्व (१८२७)
अजीर्णमंजरी (१८३०)
दिव्योपदेश (१८३१)

२.२.६ वनसम्बन्धी अभिलेखहरू (पाठको प्रामाणिक स्रोत पृष्ठ ९ -३१ हेर्नु)

कीर्तिवम मल्लका अभिलेखहरू (१८२८, १८२९, १८२९, १८२९, १८३०, १८३०)

२.२.७ विजयस्तम्भसम्बन्धी अभिलेखहरू (पाठको प्रामाणिक स्रोत पृष्ठ ९ -३१ हेर्नु)

अजित मल्लको शिलालेख (१३४८),

सन्तोषी ठाकुरको अभिलेख (१४४४, १४४४),

अजयमेरकोटको अभिलेख (१४४९),

मुकुन्द सेन प्रथमको अभिलेख १५९५) ।

२.२.८ सीमा रेखासम्बन्धी अभिलेखहरू (पाठको प्रामाणिक स्रोत पृष्ठ ९ -३१ हेर्नु)

दुल्लु शिलालेख (१०३८), अशोक चल्लको ताम्रपत्र (१३१२)

२.२.९ विविध अभिलेखहरू (पाठको प्रामाणिक स्रोत पृष्ठ ९ -३१ हेर्नु)

अक्षय मल्लको अभिलेख (१३३७)

पृथ्वीपतिको लालमोहर (१७७३)

पुण्य मल्लको अभिलेख (१३८५)

सुरथ साइको मया (१७७७)

रिपु मल्लको ताम्रपत्र (१४६९)

जयमहीन्द्रसिंहदेवको अभिलेख (१७७७)

मानराज साइको अभिलेख (१४७१)

जसमत् शाहको अभिलेख (१७८१)

सिर वम्मको अभिलेख (१४७५)

हरि शाहीको ताम्रपत्र (१७८६)

कल्याण मल्लको अभिलेख (१५१३)

पृथ्वीनारायण शाहको अभिलेख (१८२०)

सुरतान मल्लको ताम्रपत्र (१५३५)

जयप्रकाश मल्लको अभिलेख (१८२१)

मेदिनीजय मल्लको अभिलेख (१५६९)

भान शाहको अभिलेख (१८२४)

नृप मल्लको ताम्रपत्र (१६२९)

जुतबडादेवको अभिलेख (१८२४)

पंथहरूको वंशावली (१६५१)

मुकुन्द सेन द्वितीयको स्याहामोहर (१८२४)

लक्ष्मीनृसिंह मल्लको निषेधादेश (१६९८)

कृष्ण शाहको अभिलेख (१८२५)

डम्बर शाहको अभिलेख (१७०८)

कृष्ण शाहको अभिलेख (१८२५)

पहाडी शाहीको ताम्रपत्र (१७१९)

पृथ्वीनारायणले गरेको कमारामुक्ति (१८२५)

रानीपोखरीको शिलालेख (१७२७)

छिनासिमको व्यवहार (१८३०)

अछामी राजाहरूको संयुक्त ताम्रपत्र (१७७०)

छयानाथ धर्मपुत्र (१८३०)

भूपतिन्द्र मल्लको अभिलेख (१७७१)

प्रतापसिंहको अभिलेख (१८३१) ।

२.३ नेपाली अभिलेख लेखिएको ठाउँको नाम - (पाठको प्रामाणिक स्रोत पृष्ठ ९ -३१ हेर्नु)

१. अजयमेरकोट (डोटी राज्यको भल्को, १४४१)
२. अम्बरपुर (अभिमानसिंहको अभिलेख, १८३०)
३. आछाम (भैंसोल्या अभिलेख, १७३६)
४. आटिचौड (वीरभद्र शाहीको ताम्रपत्र, १७६१)
५. कल्याल (विक्रम साइको अभिलेख, १६५९)
६. काठमाडौं (पृथ्वीनारायण शाहको अभिलेख, १८२८)
७. कान्तिपुर (जयप्रकाश मल्लको अभिलेख, १८२१)
८. काभ्रे (अभुदसि प्रधानलाई पत्र, १८१६)
९. कालीकोट (सन्तोषी ठाकुरको अभिलेख, १४४४)
१०. कास्की (गोर्खाकास्की मैत्रीपत्र, १८०३)
११. कीर्तिपुर (कीर्तिराजानन्दलाई पत्र, १८१४)
१२. कीसनवारी (मुकुन्द सेनको अभिलेख, १८२६)
१३. गिडीखोला (गिडीखोलाको ताम्रपत्र, १४३५)
१४. गुल्मी (कीर्तिकल्याण शाहको पत्र, १८०६)
१५. गोर्खा (गोर्खामा कालिकाको दर्शन गर्ने नियम, १६१६)
१६. घाट (देवघाट) (त्रिविक्रम सेनको पत्र, १८१०)
१७. चाँगुनारायण (चाँगुनारायणको अभिलेख, १८३१)
१८. चागु (पौडेलहरूलाई पत्र, १८२३)
१९. छार्काभोट (छार्काभोट सीमासन्धि, १५८६)
२०. छिनासिम (विवोष साइको माया, १५५५)
२१. जाजरकोट (मलय वर्माको माया, १४४६)
२२. जुम्ला (जुम्लाको लेखो, १७०५)
२३. जेन्नह (मुकुन्द सेनको अभिलेख, १८०८)
२४. डोटी (निरय पालको ताम्रपत्र, १४०९)
२५. तनहूँ (त्रिविक्रम सेनको स्याहामोहर, १८०९)
२६. तिपुरकोट/तिपूकोट (सुरथ साइको अभिलेख, १७७६)
२७. थुर्पुषा (जुम्ला) (पुण्य मल्लको अभिलेख, १३८५)
२८. दहचोक (पृथ्वीनारायण शाहको अभिलेख, १८११)
२९. दान्कोट (उजलीगाउँको ताम्रपत्र, १४१९)
३०. दुल्लु (दामु पालको शिलालेख, १०३८)
३१. देवघाट (त्रिविक्रम सेनको अभिलेख, १८११)
३२. दैलेख (संग्राम शाहीको अभिलेख, १६२५)
३३. दोलख्या (दोलाख्या प्रधानलाई पत्र, १८०२)

३४. नजाकोट (पृथ्वीनारायण शाहको अभिलेख, १८२४)
३५. नानीकोट (सन्तोषी ठाकुरको अभिलेख, १४४४)
३६. नुवाकोट (दोलख्या प्रधानलाई पत्र, १८०२)
३७. पाङ्गा (गोप्रद साइको अभिलेख, १८१८)
३८. पादुकाज्वाला (पाटुकाज्वालाको रेखा, १७६३)
३९. पाल्या (गन्धर्व सेनको स्याहामोहर, १७७३)
४०. प्रभास (गन्धर्व सेनको स्याहामोहर, १७८०)
४१. बभाङ (भाषिकाको नमुना, १४९७)
४२. बाटुल्याचौर (जसमत् साहको अभिलेख, १७८१)
४३. भादगाउँ (अभिमानसिंहको अभिलेख, १८२७)
४४. भीमेश्वर (भीमेश्वर भण्डारको अभिलेख, १८३१)
४५. मकवानपुर (पृथ्वीनारायण शाहको लालमोहर, १८३०)
४६. मनकामना (पृथ्वीनारायण शाहको अभिलेख, १८२०)
४७. मादी (पृथ्वीनारायण शाहको पत्र, १८००)
४८. रागिनासटार (लम्जुङ) (पन्थहरूको वंशावली, १६५१)
४९. रानीपोखरी (प्रताप मल्लको शिलालेख, १७२७)
५०. रामपुर (मुकुन्द सेनको स्याहामोहर, १८२४)
५१. रास्कोट (ठकुराचारको रेष, १६७७)
५२. लम्जुङ (पन्थहरूको वंशावली, १६५१)
५३. लाटोकाइली (लाटोकोइलीको अभिलेख, १६३९)
५४. लामाथाडा (जितारि मल्लको ताम्रपत्र, ११५०)
५५. लुटिकोट (पृथ्वीनारायण शाहको पत्र, १८२५)
५६. वदरकोना (वादरभुला) (कामारीदत्त सेनको पत्र, १८२७)
५७. विलासपुर (संग्राम साहीको अभिलेख, १६२५)
५८. वुटवल (वुटवली/वुटोली) (गन्धर्व सेनको स्याहामोहर, १७६९)
५९. वेणी (कीर्तिवम मल्लको अभिलेख, १८२९)
६०. शिलगढीकोट (शिलगढीकोटको ताम्रपत्र, १६१५)
६१. सल्यानकोट (सल्यान) (पृथ्वीनारायण शाहको अभिलेख, १८२२)
६२. सिजा (जितारि मल्लको ताम्रपत्र, ११५०)
६३. सिजादरा (सिजादराको अभिलेख, १६४४)
६४. सुरखेत (सुरषेत) (पन्थहरूको वंशावली, १६५१)
६५. सुवगाउँ (सुरथ साहको अभिलेख, १७७६)
६६. हरिकरपुरकोट (हेमकर्ण सेनको अभिलेख, १८११)

२.४ नेपाली अभिलेख लेख्न लगाउने राजा-महाराजाका साथै विशिष्ट व्यक्तित्वहरूको नामावली (पहिलो अभिलेखको कालक्रमअनुसार) - (पाठको प्रामाणिक स्रोत पृष्ठ ९ -३१ हेर्नु)

१. दामु पाल (१०३८)	३२. उदय वर्मा (१४९४)	६३. शलेम साइ (१६४८)
२. संग्राम मल्ल (११४६)	३३. आजीत वर्मा (१४९४)	६४. शिलिम साइ (१६४८)
३. जितारि मल्ल (११५०)	३४. शक्ति ब्रह्म (१४९७)	६५. मुक्ति साही (१६४८)
४. भारशिव मल्ल (१२५४)	३५. कल्याण मल्ल (१५०३)	६६. सिलिम साही (१६४८)
५. अशोक चल् (१२८०)	३६. वत्सराज (१५०७)	६७. अजन्या वुडा (१६४८)
६. अक्षय मल्ल (१३२७)	३७. सुरतान मल्ल (१५२५)	६८. हरि शाह (१६५३)
७. रिपु मल्ल (१३३६)	३८. कीर्ति मल्ल (१५३४)	६९. साल्लेम साइ (१६५५)
८. अजित मल्ल (१३४८)	३९. कुवेरमाला (१५३४)	७०. शिलेम साइ (१६५६)
९. आदित्य मल्ल (१३७८)	४०. पृथ्वी मल्ल (१५४२)	७१. विशाकराज (१६५६)
१०. पुण्य मल्ल (१३८५)	४१. पर्वती मल्ल (१५४६)	७२. विसेकराज (१६५७)
११. पृथ्वी मल्ल (१४०६)	४२. गगनिराज (१५५०)	७३. वसन्तराज (१६५७)
१२. निरय पाल (१४०९)	४३. अशोक मल्ल (१५५४)	७४. विक्रम साइ (१६५९)
१३. सूर्य मल्ल (१४२४)	४४. भावसिंह (१५५५)	७५. राम शाही (१६६०)
१४. हरिवह्म ठाकुर (१४२९)	४५. विवोष साइ (१५५५)	७६. सक्रम साइ (१६६१)
१५. अभय मल्ल (१४३३)	४६. प्रताप मल्ल (१५६३)	७७. राम शाह (१६६९)
१६. सन्तोषी ठाकुर (१४४४)	४७. हरिदेव (१५६७)	७८. सर्ति साह (१६७५)
१७. नाग मल्ल (१४४४)	४८. मेदिनीजय मल्ल (१५६९)	७९. शाहमल शाइ (१६७७)
१८. मलय वर्मा (१४४६)	४९. रुद्र, सेन (१५७१)	८०. सुति साइ (१६८२)
१९. उदयसिंह (१४४७)	५०. भान शाइ (१५८६)	८१. पौरख शाही (१६८२)
२०. त्रिभुवन मल्ल (१४५२)	५१. रानी भानमता (१५८६)	८२. राम शाही (१६८२)
२१. संसार वर्मा (१४५३)	५२. मुकुन्द सेन (१५९५)	८३. सुति शाह (१६८३)
२२. बलिराज (१४५५)	५३. गालवदेव (१६००)	८४. रुद्र शाह (१६८९)
२३. रिपु मल्ल (१४५६)	५४. राज मल्ल (१६१२)	८५. जगज्योतिर् मल्ल (१६८९)
२४. भैरवसिंह (१४६२)	५५. जगति वम्म (१६१९)	८६. बहादुर शाही (१६९३)
२५. मानराज साइ (१४७१)	५६. संग्राम शाही (१६२४)	८७. ग्रामराज (१६९६)
२६. लोफलै ब्रह्म (१४७५)	५७. प्रताप साही (१६२५)	८८. लक्ष्मीनृसिंह मल्ल (१६९८)
२७. सिर वम्म (१४७५)	५८. मान साही (१६२५)	८९. पाहाडी शाही (१६९९)
२८. पृथ्वी मल्ल (१४७८)	५९. नृप मल्ल (१६२९)	९०. रैकापहार मल्ल (१७०१)
२९. इन्द्र वर्मा (१४८५)	६०. महीपति साही (१६३७)	९१. पुरान साहि (१७०५)
३०. चन्द्र वर्मा (१४८५)	६१. मलै भुम (१६४४)	९२. डम्बर शाह (१७०८)
३१. आनन्द मल्ल (१४८९)	६२. पिरति भुम्म (१६४४)	९३. हरि शाही (१७१०)

९४. जगत्प्रकाश मल्ल (१७२०) १२४. हरि साही (१७७५) १५४. मुगुटसिंह (१८११)
९५. बलभद्र शाही (१७२२) १२५. महीन्द्रसिंहदेव (१७७७) १५५. हेमकर्ण सेन (१८११)
९६. दिलिप शाही (१७२२) १२६. रघुनाथ शाही (१७७७) १५६. कीर्तिराजानन्द उपाध्याय (१८१४)
९७. पृथ्वीपति शाह (१७२२) १२७. नारायणसिंह (१७७८) १५७. सुदर्शन शाह (१८१४)
९८. वीरभद्र शाह (१७२३) १२८. पिरति भुम (१७७९) १५८. सुदर्शनचक्र शाह (१८१४)
९९. प्रताप मल्ल (१७२७) १२९. जसमत् शाह (१७८१) १५९. जुमली साहेब (१८१६)
१००. विक्रम शाही (१७२८) १३०. हरि शाही (१७८५) १६०. कृष्ण शाही (१८१७)
१०१. रुद्र शाह (१७३०) १३१. मुकुटसिंह (१७८७) १६१. गोप्रद साइ (१८१८)
१०२. जितारिसिंह (१७३१) १३२. चन्द्रप्रभावतीदेवी (१७८७) १६२. दव साइ (१८१८)
१०३. सिलिम साइ (१७३३) १३३. कल्याण चन्द्रदेव (१७८८) १६३. मुकुन्द सेन द्वितीय (१८१८)
१०४. वसंतराज (१७३५) १३४. पद्म पाध्या (१७८८) १६४. श्रीवल्लभ पन्थ (१८२२)
१०५. नारायण साइ (१७४१) १३५. वलु पाध्या (१७८८) १६५. भान शाह (१८२४)
१०६. धन साइ (१७४१) १३६. शुकदेव पाध्या (१७८८) १६६. जुतबडादेव (१८२४)
१०७. पितु साइ (१७४१) १३७. हरि शाही द्वितीय (१७९३) १६७. श्रीकृष्ण शाह (१८२५)
१०८. माधु साइ (१७४१) १३८. प्रताप साइ (१७९३) १६८. समुन्द्रसिंह (१८२६)
१०९. लछिमावति (१७४१) १३९. सुर्ति साइ (१७९३) १६९. अभिमानसिंह (१८२७)
११०. केहरिनारायण शाह (१७४१) १४०. कल्याणसिंह (१७९४) १७०. कीर्ति शाह (१८२७)
१११. मानघाता शाही (१७४५) १४१. नरभूपाल शाह (१७९६) १७१. कामारिदत्त सेन (१८२७)
११२. जहागिर शाही (१७४९) १४२. पृथ्वीनारायण शाह (१७९६) १७२. कालु भाट (१८२८)
११३. भूपतिसिंह (१७५८) १४३. सुरथ शाह (१७६२) १७३. कीर्तिवम मल्ल (१८२८)
११४. पृथ्वीपति (१७६०) १४४. रणजित मल्ल (१७९९) १७४. रामकृष्ण कुँवर (१८३०)
११५. पृथ्वीपति शाही (१७७१) १४५. जयरणजित मल्ल (१८००) १७५. कालु खड्का (१८३०)
११६. सुरथ साह (१७६२) १४६. मुकुन्दसिंह (१८०३) १७६. छयानाथ (१८३०)
११७. ज्ञानचन्द्रदेव (१७६३) १४७. सत्यधन शाह (१८०६) १७७. प्रतापसिंह शाह (१८३१)
११८. अर्जुन मल्ल (१७६३) १४८. अम्मरसिंह (१८०६) १७८. सिद्धिनारायण शाह (१८३१)
११९. मल्लै वंम (१७६५) १४९. कीर्तिकल्याण शाह (१८०६) १७९. कीर्तिमहोदाम शाह (१८३१)
१२०. विक्रम शाह (१७६७) १५०. राज्यप्रकाश मल्ल (१८०६) १८०. बहादुर शाह (१८३१)
१२१. भूपतिन्द्र मल्ल (१७६७) १५१. जयप्रकाश मल्ल (१८०६) १८१. मुकुन्द सेन (१८०८)
१२२. गन्धर्व सेन (१७६९) १५२. मुकुन्द सेन (१८०८) १८२. त्रिविक्रम सेन (१८०९)
१२३. राघौ जोसी (१७६९) १५३. त्रिविक्रम सेन (१८०९)

२.५ दिव्योपदेशपूर्वका नेपाली अभिलेखमा प्रयुक्त व्यक्तिका नामहरू -

दिव्योपदेशपूर्वका नेपाली अभिलेखहरूमा राजामहाराजा तथा विशिष्ट व्यक्तिहरूले कुनै अभिलेख राख्दा सम्बन्धित राज्य (समाज) का कैयौं व्यक्तिहरूलाई साक्षी राखेको पाइयो । व्यक्तिका नामहरू टमोटा (शिला वा तामाका पाता खोप्ने व्यक्ति) ले राम्ररी खोप्न नजानेर हो वा कथ्य रूपमा व्यक्तिका नाम त्यस्तै भएर हो, अलि अस्पष्ट देखिन्छन् । अभिलेखमा प्रयुक्त व्यक्तिका नामहरूलाई अर्थनिर्धारण शीर्षकमा राखेर विश्लेषण गर्नु आवश्यक ठानिएन । अभिलेख हेर्दा “अनरिक, कनैमट, गयेदु, तोक्ष, भौजाइ, रोहाडी, हाय आदि” शब्दको अर्थ के होला भन्ने जिज्ञासा पाठकमा रहेन हुँदा यस्ता शब्दहरू अरु केही नभएर व्यक्तिवाचक नाम हुन् भनेर सूचीबद्ध गरी पाठकलाई बढी सजिलो बनाइएको छ । व्यक्तिका नामहरूलाई वर्णविन्यास पनि नसच्याई अभिलेखमा जस्ता छ त्यस्तै नेपाली वर्णानुक्रममा पेश गर्नु नै उचित ठहारेकाले यस उप-शीर्षकमा सूचीबद्ध गरिएको हो । व्यक्तिका नामहरू यस प्रकार छन् -

अंगत रोकायो	अछामि राउला	अतिमल राजा	अनुवाभडारि
अंडाल कुवर	अज षडाइत	अतिरुप खवास	अनेकवम्म राउला
अंतर गिर	अजन्या वुडा	अतिवम्म राउला	अनेकु पंडित
अंति भडारी	अजप्सा गोसाइ	अतिवलसाह	अनेकु साउद
अंत्रि मधानि	अजमोदा	अतुल साह	अन्तुपन्त
अनिकंठ	अजानिदेउवा	अदाल कुंवर	अपुर्ध ठाकुर
अंन्सिंन्तु जोइसि	अजितब्रह्म-	अदुपन्त	अभयमल्ल
अंभ्रसिं	राउला	अनंत भाट	अभिमंसाइ
अंमोग महत्र	अजितब्रह्म-	अनंतभडारी	अभिमान राउल
अंवावती	सेजुवाल	अनंतमल्ल	अभिमानसिं
अकबय्य राउल	अजितमल्ल	अनंतु पंडित	अभिमानसिंह
अकवर महत्र	अजितमल्लदेव	अनन्त भट्ट	अभुदसि प्रधान
अकवरषटका	अजितु षड्गा	अनन्त वयाल	अभैमल्ल
अकवार साई	अजितुराउल्	अनन्त संजाल	अभैराज
अक्षयमल्ल	अजिनैमन्मल	अनन्तु गोसाइ	अभैराज् थापा
अगम वाजु	अजु कार्की	अनन्तु पंडित	अभोग्या धराला
अगस्तिरसराज	अजु खड्गाहा	अनरीक मल्ल	अभोप्याधरला
अगुसाइ	अजुजोइसि	अनिरुद्र पाध्या	अभौराज सोती
अगेरोवट भारी	अजुध्या पाध्या	अनिरुद्र थापा	अमतुपाणि
अचलथापा	अजुध्याया	अनु उपाध्या	अमर ठाकुर
अच्युत जोइसी	अजुमहत्र	अनु भँडारि	अमरसिं
अछामि राउला	अजै भीनी विष्ठ	अनुपसिंगपनरीत	अमरसिंह गोसाइ
अछामि राउल	अडै भुम	अनुराधा	अमरसिंह थापा

अमरसिग
 अमित गौली
 अमृतु
 अमृतुमहत्र
 अमृतु त्रिभान
 अमृत्या भडारी
 अमेकु वुड्थापा
 अमेजु वुड्थापा
 अमेभ् राजा
 अमोग कवर
 अम्मरशाइ
 अम्मरसाइ
 अम्मरसिंह
 अम्बर्सि थापा
 अम्रीत्या पजाइ
 अयोग् महत्र
 अरिभंजन मल्ल
 अरिरायः
 अर्जन षड्का
 अर्जनमल्ल
 अर्जनामल्ल
 अर्जन्या वुडा
 अर्जुन जोइसि
 अर्जुन जोइसी
 अर्जुन जोसि
 अर्जुन देउवा
 अर्जुन मल्ल
 अर्जुन शाही
 अर्जुन साई
 अर्जुनपनेरु
 अर्जुनषडाइत
 अर्जुनसाइ
 अर्जुनसाउद
 अर्जुनसाह
 अर्जुन्या कठाइत
 अर्जुन्या राना वुढा
 अवर पंथ
 अवैचन धामी
 अशाडा वोरा
 अशोक च्ल्ल
 अशोक मल्ल

असराज देउता
 असीवाउसिध
 असोकचल्लदेव
 अवरन वोगटी
 आँधु जोइसी
 आइतवूढा
 आइभ राजा
 आगिंचोक्या-
 उमरा
 आगेल थापा
 आजित मल्ल
 आजित् चोषाल
 आजीतवर्मा
 आजीतव्रह्म
 आजीतव्रह्मकुवर
 आतमनाथ
 आदित्य मल्ल
 आदित्यमल्ल
 आडिवह्म
 आदिवं थापा
 आदिवह्म राउल
 आधु षडगाहा
 आनंद भैरवो
 आनदवोरो
 आनन्द मल्ल
 आनद्र जोइसी
 आनुषडका
 आन्द्रु विष्ट
 आपाडराय
 आफट्ट चुवाला
 आमडिस वुसिला
 आयुस साह
 आर्यभट
 आसोतला वोरा
 इंद्रध्वज
 इंद्रमनि
 इउरं विष्ट
 इच्छावती
 इछावती
 इटर साहानी
 इते थानी

इत्सकु जोइसि
 इदु सेजुवाल
 इदुसेजु
 इदुसेजुवाल्
 इदुसेजुवाल्
 इनर शाणि
 इन्दुवदना
 इन्द्र
 इन्द्रकुमारी
 इन्द्रदेउवा
 इन्द्रमनि जैशि
 इन्द्रवर्मा
 इन्द्रव्रह्म
 इन्द्रसिंह
 इन्द्रायनि
 इलावती
 इवसन वकोटी
 इश्वर पाध्या
 उचित
 उतकाकी
 उतजितं सेजवाल
 उदय
 उगुरु भडारी
 उगुरुदेवामेगुव-
 कोटी
 उचितु खडका
 उजन माया
 उडौ इ भत्र
 उतलीकर
 उतिम महत्र
 उतिमवोरा
 उतिम् राउल
 उतु षडगा
 उतेलदिना
 उत्तरवोरा
 उत्तिम षतृ
 उत्तिमराज
 उत्पलाचार्य
 उदयवर्मा
 उदयसिंह
 उदसिंघ राउला

उदिदेवा
 उदै सेजवाल
 उदैचंद महतौ
 उदैव्रह्म
 उदैसिंघ
 उदैसिंघ
 उदैसिंह
 उदैसिंह देवान
 उदैसिंह रजवारा
 उदैसिग
 उद्योतसाह
 उनुहष
 उपुर्व चोषाल
 उप्रति पनेरु
 उभनेलु
 उभये
 उमदे
 उमरापर्वल कुँवर
 उमानाथ पन्थ
 उरीकाने
 उर्धवरराना
 उल्या रोकाया
 उसचाहाड्
 ऋषि उपाध्या
 ऋषिकेश
 एतात शाइ
 ओजाकाराठ
 ओजाषलि
 ओधुजोइसि
 ओध्योज्युं
 ओवराज वोगटी
 कंटु आचार्य
 कंठ पडेरु
 कंठराज
 कंठराजा
 कंटु आचार्य
 कंपुरसाउ
 कंमुदडागि
 कंवरजग
 कइलु जोसी
 कजित भडारी

कित्रिमल्ल
 किथराज
 किदि सेजवाल
 किदि थापा
 किदिसेजवाल
 किरीटमाली
 किर्तिराज विष्ट
 किर्तिवोगटि
 किर्तिषम्ब
 किलिक
 किलिम
 किर्तिसिग
 किर्तिवम्ब
 किशवपंथ
 किष्ण
 किसु गोसाइ
 किस्नसाहीदेव
 किस्ना उपाध्या
 किस्नापाहाडी
 कीडवोगटि
 कीडवोरो
 कीडु वीरो
 कीण (कृष्ण)
 कीतिराजानन्द-
 उपाध्याय
 कीर्तिकल्याण शाह
 कीर्तिमल्ल
 कीर्तिमहोदाम शाह
 कीर्तिराजानन्द-
 उपाध्याय
 कीर्तिराजानन्द
 कीर्तिवोगटि
 कीर्तिवम
 कीर्तिवममल्ल
 कीर्तिवम्म
 कीर्तिवम्ब
 कीर्तिवोगटि
 कीर्तिशाह
 कीर्तिसाहदेव
 कीर्तिसिंह खवास
 कीर्ती वकोटी

कीसि उप्रेती
 कीस्न
 कुँजु जोइसी
 कुँजवती
 कुंठ विष्ठ
 कुन्तुबुडा
 कुजे थापा
 कुडाल पतु
 कुडि राना
 कुडीका छनार
 कुडु जोइशी
 कुतु कोइरेलि
 कुतुडभटलेवोरा
 कुनहुभट
 कुनासरः
 कुनुदु भट
 कुन्तुबुडा
 कुम राय
 कुमे धामी
 कुमेरु षड्गा
 कुरोदेव
 कुलपति आचार्य
 कुलांगना
 कुलानन्द जैसी
 कुलेकार्की
 कुवर्म
 कुवेरमाला
 कुसमपाध्य
 कुसमपाध्या
 कुसुमपाध्या
 कुस्म पाध्य
 कृतिनाथ
 कृतोधज
 कृत्या राउल
 कृपाकर आचार्य
 कृष्णदेव-
 उपाध्याय पोखरेल
 कृष्णराजा
 कृष्णलाल पन्थ
 कृष्णशाहि
 कृष्णशाही

कृष्णसाह
 कृष्णसाहि
 कृष्ण भडारी
 कृष्ण भडारी
 कृस्नसाह
 कृस्न्या राउल
 केइलुबुडा
 केदारनाथ
 केदारविष्ठ
 केदारु जोइसी
 केनसाही
 केरनारायन
 केराकार्कि
 केश भटी
 केश भाट
 केशरसाह
 केशरि
 केशव जोइसी
 केशवपंथ
 केशिदमनसाह
 केशु आचार्य
 केशु भडारी
 केस भटी
 केस भडारी
 केसदर्थी
 केसरथापा
 केसरी पनेरु
 केसवपंथ
 केसवभडारि
 केसु राउत
 केसौनारायन
 केहरिनारायण-
 शाह
 केहेसिं वस्न्यात
 कैलु भोट्याडि
 कोटमदुराजा
 कोटि राउल
 कोट्राजा
 कौछ भट
 कौदु भंडारी
 कौशिकि

कौशिला
 क्रसु जोइसी
 क्षत्रमञ्जरी
 क्षेड लामा
 क्षोड लामा
 खंड्गबहादुर
 खंदु विष्ट
 खंदुविष्ट
 खगसोकरन भट-
 (चंद)
 खडरादेव
 खलवा राउत
 खलु पल्याल
 खलु पायर
 खलु भाट
 खालचन्द्र देउवा
 खिउराज विष्ट
 खिम गौली
 गंगा पनेरु
 गंगा साउन
 गंगाधर
 गंगाधर पंडित
 गंगाधर पन्थ
 गंगाधर पाध्या
 गंगापदेरु
 गंगापनेरु
 गंगाराम जोइसी
 गंगावति
 गंगावती
 गंगु जोइसी
 गंदाधर
 गउतरनाथ जुकी
 गगनगृरि राज
 गगनिभूम
 गगनिराज
 गगनिराजा
 गङ्गानन्दा आचार्य
 गजाधर पनेरु
 गजाधर्ने पनेरु
 गजापा
 गजि षड्का

गजु देउवा
 गजुपन्त
 गजुथापा
 गजुसाइ
 गजेन्द्रपति
 गजेन्द्रसाहदेव
 गज्याराउलः
 गडासिरा ब्राह्मण
 गडु कार्की
 गणविष्ट
 गणोस जैसी
 गदा पनेरु
 गदाधर पनेरु
 गनि साही
 गनेरुभाट
 गनेसमहत्र
 गन्धर्वसेन
 गमा रोकाया
 गमाधर किडागाल
 गयतरनाथ
 गयाडर
 गयेडु जोसी
 गरढोजोइसि
 गरव्या सेटी
 गरिवरसिंग
 गरुडध्वज मल्ल
 गरुडनारायण
 गरत्रौला साउद
 गर्वु जोइसी
 गर्वु जोसी
 गर्वु वोरा
 गांगु पनेरु
 गांगुषडका
 गाईसुन्तु जोइसी
 गागुभाट
 गागुवोरो
 गागुषडका
 गाजिवं थापा
 गामकठात
 गामुषडका
 गामेदु विष्ट

गयाधर
 गालवदेव
 गावधर
 गाषजु राउल
 गासु जोसी
 गिगमिरा भंडारी
 गिजु भंडारी
 गिरिधर जोइशी
 गिरिनाथ
 गिरिमहन्त
 गीरीवर जोइसी
 गीर्वानयुद्धविक्रम-
 साह
 गुजचोषाल
 गुजु भंडारी
 गुजु भाट
 गुजु राउत
 गुजुसोठि
 गुज्याचोषाल
 गुणवंत
 गुणानन्द पन्त
 गुणानन्द पांडे
 गुत्रीनविष्ट
 गुनभु षँडगाहा
 गुनु
 गुनेश्वर
 गुनेस्वरि
 गुपु पाध्या
 गुपु सेटी
 गुमर पाध्या
 गुम्बुनाथ
 गुरुदत्त
 गुलावसिंग
 गुवा
 गृहपति पाध्याय
 गृहानन्द
 गोकुलनाथ पंडित
 गोकुलराजा
 गोकुलविष्ट
 गोकुलसिंग
 गोठूपाध्या

गोठ्यां साइ
 गोथकत्यारा
 गोप सेटी
 गोप पनेरु
 गोपा अचार्य
 गोपाल साई
 गोपालबोड
 गोपिदिषित
 गोपु जोइसी
 गोप्या
 गोप्या वोहोरा
 गोप्रदसाइ
 गोप्रदसाई
 गोरक्षनाथ
 गोरषनाथ
 गोल भंडारी
 गोलीण भट्ट
 गोलु राउल
 गोल्हणेन
 गोल्हु जोइसी
 गोल्हुजोइसिं
 गोल्ह्याल राउल
 गोवर्धन पाटनी
 गोविंद भट्ट
 गोविन्द पन्थ
 गोविन्द प्रोहित
 गोविन्द वोगटी
 गोविन्दमनि
 गोषु जोइसी
 गोसु राउल
 गौतम हितान
 गौरिसंषर्पाध्या
 गौरी
 गौरीप्रमानन्द-
 पाध्या पौडेल
 गौरौ उमराव
 गौलिचति विष्ट
 गौलीभाउसिंग-
 साउन
 ग्यान कलासा
 ग्यान वोहरा

ग्यानजु
 ग्यानि
 ग्यानी
 ग्यानुभडारि
 ग्यान्देव धामी
 ग्यानदेउ धामी
 ग्यामि राना
 ग्रहकालिका
 ग्रामराजा
 ग्रेनासरुन
 घंट वलाइर
 घटपुनलक्षु पनेरु
 घनपति
 घनश्याम आरन
 घांसी साउद
 घुरु पाध्या
 घोग्लु आचार्य
 घोडयागी
 घोन्यालवार
 चँडाक
 चंद जोइसी
 चंदन्या कटुवाल
 चंदरवोहरो
 चंदु जैशी
 चंदु महत्र
 चंदु रोकाया
 चंदुजोइसी
 चंदुमहत्रः
 चंदुराजा
 चंदुपाल
 चंद्रप्रकास साई
 चंद्रप्रकास साह
 चंद्रप्रभा
 चंद्रमान कठाइत
 चंद्रमानविष्ट
 चंद्रा वुडा
 चंद्रावुडा
 चंधंत्य कटुवाल
 चंप्रभाट
 चंपुपाध्या
 चंध्या पंष

चकरषाडो वषाला
 चक्रवर्तेन्द्रमल्लदेव
 चतिविष्ट
 चतु देउवा
 चतुदेउवा
 चतुरुमहत्र
 चतुर्भुज पनेरु
 चतुर्भुजसाह
 चदभाट
 चदर वोहोरो
 चदर साउद
 चदुस्न जोइसी
 चद्यामा भंडारी
 चद्रभान
 चनवोगटी
 चनि ओभा
 चन्ददेव
 चन्दननाथ
 चन्दन्नाथ
 चन्दुं महत्र
 चन्दु पल्याल
 चन्द्रदेउ
 चन्द्रप्रभावतीदेवी
 चन्द्रब्रह्म
 चन्द्रभाट
 चन्द्रमान विष्ट
 चन्द्रमा
 चन्द्रराम
 चन्द्ररुपसाह
 चन्दवं थापा
 चन्द्रवर्मा
 चन्द्रवासु पाँडे
 चपात
 चपुयाया
 चम्फा राउल
 चम्फाण
 चलान्य
 चलुभंडारि
 चल्लु जोइसी
 चल्लु भट्ट
 चहुँमहत्र

चाउरु जोइसी
 चाग् भाट
 चाडुभट्ट
 चानराज
 चामडुया टुमटा
 चामु जोइसी
 चामु पाध्या
 चामु पौड्याल
 चामु भडारी
 चामु षडका
 चामेश्वर
 चाम्या टोमाटो
 चाम्या बुढा
 चिंतक महंता
 चिंतामनि जोसी
 चिंतुवामहत
 चिटोल कइन
 चितमणि घर्ति
 चितामनि अचारज
 चितु कठाइत
 चितु षडका
 चितुभान्या
 चितुमान्या
 चिनतु कठाइत
 चिन्ताममनि
 चिन्तु जेठरा
 चिन्तु रोकाया
 चिपु
 चिमबंशे पन्त
 चिमसाउ
 चिमा भाट
 चिमु रोकाया
 चीतरामहारानी
 चीमाभाट
 चुकु
 चुचु अचार्य
 चुडमनि
 चुडामणि
 चुडामणी
 चुडामनि
 चुडामनी

चुहु जोइसी
 चुनवा राउल
 चुन्वाराज
 चुला धाइ
 चुषुभाट
 चूडामणि
 चूडामणी
 चूडामनि पनेरु
 चूडावती
 चेफा जोइसी
 चैत कार्की
 चैतथापो
 चैतभाट
 चैतु कठायत
 चैतु रोकाया
 चैत्या कठाइत
 चैन कठायत
 चैनमहर
 चैयाप्रसाद साह
 चोक्या वोहोरो
 चोच भडारि
 चोपदार
 चोशु पाध्या
 चोसु जैसी
 चौगदै महग
 च्याँगथापु
 च्यापजुन कुँवर
 च्यामचुराज-
 भोट्या
 छनार
 छत्रसाह
 छत्याल कोटुन
 छयानाथ
 छिलि दुवान्या
 छिवो लामा
 छेत्र साहा
 छेमादत्त उपाध्या
 छैक्या वोहरा
 छोइक्या वोहरा
 छोकन्या राउल
 छोटु भाट

जंगनाथ उप्रेती
 जंगबहादुर
 जइतबोरो
 जइतु राउला
 जइतु रोक्या
 जइत्य
 जउवुनु भडारी
 जकति जोइसी
 जकतु षडका
 जक्तिराज
 जक्तु उपाध्या
 जक्षिराजा
 जगंनाथ पियार-
 जोइसी
 जगगंगा
 जगज्योतिर्मल्ल
 जगतं प्रकाश मल्ल
 जगत गुसाइ
 जगत थापो
 जगत सिंह
 जगत सेंजाली
 जगतबोहोरा
 जगतसिंगकठायत
 जगतिब्रह्म
 जगतिवम्म
 जगतिसिं
 जगतिसिंह राउला
 जगती वोरा
 जगतु पनेरु
 जगतु मट्याली
 जगतु सुजान
 जगतुजीत
 जगत्मल्याबुडोः
 जगत्या उषेडा
 जगत्र महादेव
 जगत्रा
 जगत्रावती
 जगतप्रकाश
 जगतप्रकाशमल्ल-
 देव
 जगदेव षवाश

जगद्यो उपाध्या
 जगधर जोइसी
 जगनाजोइसी
 जगनाथं पाध्या
 जगनाथ उपाध्या
 जगनाथ जोइसी
 जगनाथ भडारी
 जगनाथ भाट
 जगनाथभट्ट
 जगम
 जगराम जोइसी
 जगविर राउल
 जगसुक
 जगीरध पंथ
 जगु पंडित
 जगुजैसि
 जगद्यो भाट
 जग्या धराला
 जङ्ग राय
 जङ्गेव विष्ट
 जजरोकायो
 जट्या भाट
 जडामनि
 जति साउन
 जतु थापा
 जदैव पनेरु
 जथाभडारि
 जनार्दन जोइसी
 जनाशमा
 जनु जोइसी
 जनु थापा
 जवोक
 जमधो चकोटी
 जमन षडका
 जमनी देउवा
 जमुन राय
 जम्मेजय पाध्या
 जयंतसाह
 जय जोइसी
 जयकार
 जयकृष्ण सबल

जयकृष्ण पारद्या
 जयकर् जोइशी
 जयकुमारी
 जयदेव
 जयदेवजोइसी
 जगदेवपनेरु
 जयनन्द नेवार
 जयनारायण
 जयपति भट्ट
 जयपति भडारी
 जयप्रकाश
 जयप्रकाशमल्ल
 जयप्रकास
 जयप्रकासमल्ल
 जयप्रतापमल्लदेव
 जयमहीन्द्रसिंहदेव
 जयमुदन्जेसि
 जयरणजित
 जयरणजितमल्ल
 जयलाल
 जयविद्याधर-
 पण्डित
 जयविद्यावर
 जयसिंग
 जयसिंग पनैरु
 जयाकर
 जयाकर उपाध्या
 जयाकर जोइसी
 जयाकर पंडित
 जयु महत्र
 जयोथिति मल्ल
 जयेप्रकास जैसी
 जयेप्रकास जोसी
 जरामुड
 जमीरंजु वुडा
 जलाल महत्र
 जलुवा माभी
 जशवन्त
 जशिवंत जिउन्
 जशु धराला
 जशु भडारी

जशुमहत्र
 जशुराउत्
 जश्या टुमोटा
 जस वोरा
 जस षडाइत
 जस साउद
 जसकर्न जोइसी
 जसठाकुर
 जसथापा
 जसबोरो
 जसमतसाह
 जसरामथापा
 जसवन्त सिंह
 जसविर
 जसवेसाह
 जसषंडाइत
 जसषडाइत
 जसषडायेत
 जसिउंत
 जसु थापा
 जसु दैवज्ञं
 जसु पन्थ
 जसु भँडारी
 जसु भाट
 जसुचटउत
 जसुचाहाड
 जसुजैसो
 जसुजोइसो
 जसु जोइसी
 जसुराउल
 जसुवकोटि
 जसुवदु
 जसुवम्म
 जसुवावोरा
 जसुवावोगटि
 जसुवोरो
 जसैषत्री
 जसोकरमा
 जस्या वुडा
 जसुधर जैसी
 जांहागिर शाहि

जाउनिभान साही
 जाउनिभूम साही
 ज्ञान्यारोकाया
 जाड्या वुडथापा
 जाड्यावुडथापा
 जाड्यावुडा
 जाडु राउल
 जाडुरकाल
 जाडुरावल
 जाडुरकाल
 जादुविष्ट
 जाधु आचार्य
 जाधु कठाइत
 जाधुराज
 जाधुशाई
 जाध्या जेठार
 जामनि देउवा
 जामावोरो
 जाहागृसाइ
 जाहाजु वुडा
 जिउंदास
 जिउन्दास
 जिउबुढोथापो
 जितारि पंडित
 जितारि मल्ल
 जितारिमल्लदेव
 जितारिसाहा
 जितारिसिंह
 जितारिसिग
 जितारिसिह
 जितारीमल्ल
 जितारीसिंह
 जितु महत्र
 जितुषर
 जितुकतुवाल
 जितुगोसाई
 जितुजोयसी
 जितुमहत्र
 जितुविष्ट
 जितुमाना भडारी
 जित्या

जिबा धराला
जिमुहितु वोहोरा
जिवा आचार्य
जिवा जोइसी
जिवा शाकिं
जिवाल
जिव्या राना
जिष्णुनाम-
ब्राह्मण
जिहातु
जीउनु वोगटी
जीतकुमारी
जीतु रोकायो
जीतै
जीतकुमारी
जीवा वोहोरा
जुक्तिसाह
जुक्या राउल
जुगराज राउला
जुगाडि पंडित
जुगु विष्ट
जुगोरु षोज
जुजारु रोकाया
जुजाच्या जेठरो
जुठा जोइसी
जुठाद्यो जोइसि
जुठु षत्री
जुडु थापो
जुत वुडा
जुहु थापो
जुन षडादेव
जुरो विकि
जुसु सोती
जुसुरा कठाइत
जुहरी
जेठारावाडा
जेठावुढा
जेतु जोइसी
जेतु भडारि
जेदास
जे.पहलमान

जैइत भडारी
जैत भडारी
जैत वोहरो
जैतपाल देउवा
जैतवहन राउला
जैताम्य रोकायो
जैतिवम
जैतु उपाध्या
जैतु कुँवर
जैतु गुनु
जैतु जोइसी
जैतु डागी
जैतु मुगिइ
जैतु राउल
जैतुरुपाली
जैतुविष्ट
जैतुषडगा
जैतुषरागाषल-
चोषाल
जैतब्रह्म राउला
जैत्रु वुढा
जैदारा पनेरु
जैदासपनेरु
जैदुषँडका
जैदेउ जोइसी
जैदेव जोइसी
जैदेवपनेरु
जैद्वैव जोइशी
जैनदल कार्की
जैनुवम्म राउला
जैपाल् रोकाया
जैब्रह्म जोइसि
जैभान कठाइत
जैभान चोषाल
जैभान्या चोषाल
जैमल कठाइत
जैमल देउवा
जैमल भडारी
जैमलविष्ट
जैमानरोकायो
जैम्रावल

जैराँभिडागि
जैराज जोइसी
जैराज प्रसाद
जैराज विष्ट
जैराम जोइसी
जैराम्या उषेडो
जैरु
जैरे रोकाया
जैरो जोइशी
जैवाग्
जैसिंविष्ट
जैसिंह थापा
जैसिंह राना
जैसिग लीटीर
जैसिघ देउवा
जैसिघ भडारी
जैसिग्य रोकायो
जैसिध देउवा
जैसिहबुढो
जैसीहं
जैसुर्म
जोइसिघं
जोख्यासुनुवार
जोग कार्की
जोगजोहसि
जोगवोरा
जोगवोरो
जोगषडका
जोगा उप्रेती
जोगा फुलारा
जोगा भडारी
जोगा वडु
जोगानन्द जोइसी
जोगाभाट
जोगामहत्र
जोगावोरा
जोगिराउत
जोगी कठाइत
जोगी भडारी
जोगीवोरा
जोगु डागी

जोगु राउला
जोगु जोइसि
जोगुबुढा
जोगुमहत्र
जोगुवुडाथापा
जोगेश्वर
जोग् कार्की
जोधाल षडगाहा
जोपुचिपु
जोयत जोइसी
ज्याभडारि
ज्याम वोरा
ज्यामवोरो
ज्यारद्रा
ज्याविजलछ पन्थ
ज्याविष्ट
ज्युनुरोकाया
ज्येठीरानी
ज्ञानचन्द्रदेव
ज्ञानदेउ धामी
ज्ञानुब्रह्म षडगाहा
भण्डलाल
भत्र
भागल गुरु
भिम्तु साई
भिक्षु थापा
भुनु जोइसि
भुशुकारं
भुसु गोसात्रि
भुसु जोइसि
भुसोइरी
भुसुडागी
ज्रांपांजोर ढेवा
टअटि कर्मि
टटु जोइसी
टिकटि कार्की
टिकरां उपाध्या
टिमाजटी
टिमाल लसु
टिलिषल राउ
टीकाराम

टीकाराम पन्थ
टीमा जैसी
टुलुवा वीरो
ठाकुरबाबु
ठाकुरकलिमर्दन
ठाकुरकलिमर्दन-
मल्ल
ठातोवा रोकाया
ठिडयापटालो
ठेडुराज
डंडु वकोटी
डंवरसाह
डकोसेन्या
डम्बरशाह
डम्बरप्रसाद
डलव सागर
डलुद्रक सिंह
डल्लुनसिंह
डांगि छत्याल
डिका
डीशाविष्ट
डुगरु गोसाईं
डुगरु विष्ट
डुडुभाट्
डेडिमल
डेविदासः
डोह ठाकुर
ढकुर मेहराजा
ढगु मल्लाल
ढडडु मल्लाल
ढोठू राउल
तंगुजु सेटी
तंघासी साउ
तंदुल सेटी
तक्षरण शही
तडाम सेटी
तनपालि
तनुशाह
तपत सुनार
तमन्नाथ -
अधिकारी

तररोसराम साइ
तलकोटी राउला
तला चोषाल
तला सेटी
तलोविका पनेरु
तलोविकु भण्डारी
तल्याटि राउल्या
तसाही
ताम्कु
ताराचन्भण्डारी
तारादेइ गोसाइ
ताराप्रभ जोइसी
तारु भडारी
तासु राउल
तितु जोहसि
तितु रोकाया
तितुकटुवाल
तिपुरादेबि
तिपुरासुन्दरी
तिपुरु भाट
तिषु उपाद्य
तिषुउपाद्या
तीपुन्या धरालो
तीलष भइत
तुतु तुम्याड
तुलक्याकामि
तुलछु भडारी
तुलाराम जैसी
तुलाराम पाँडे
तुलु जोहशी
तुलु भट
तुलुकार्कि
तुलुराजा जुकोटा
तुलुरोकायो
तुलुवुमीराम वुडा
तुल्यरोकाया
तुल्यरोकायो
तुल्या नाल्या
तुल्या रोकाया
तुल्यारोकाया
तृवंक

तेकनसिंह
तेजचन्द्र
तेजवन्त
तेजसिंग
तेडिदेव
तेडीदेवता
तैल्यायंगविष्टा
तोइदेव ठगु
तोक्ष दिया
तोतल्या आचार्य
तोदिनकर वस्ती
त्तिषु जोइसी
त्रंकुल्लजिउले
त्रमणामहत्र
त्रलु खड्का
त्रांकुल्ल
त्राडकुल्ल पादरी
त्रिविकमसेनदेव
त्रिभवनमल्ल
त्रिभुवन मल्ल
त्रिलोकसिंघ कुँवर
त्रिविकमसेन
त्रिविकमसेनदेव
त्रुथापा
त्रोमक जोइसी
थलाहारी जैसी
थव्त्राज विष्ट
थागु थापा
थागुपाध्या
थानि कत्युरो
थापलामा
थाबु वुढा
थामसिं राना
थार्पु पाध्या
थलुसिंड माभिया
थेवलद्यौ देउवा
थेवु राउला
दत्तु जोइसि
ददिमल
दना भडारि
दनाभाट

दनुराउल
दम गुसाई
दमनं मल्ल
दमन मल्ल
दमयंती
दयारामषवास
दवै साह
दव्यसिंह
दलजित काजी
दलजित साह
दलमर्दन
दलमर्दनसाह
दलमर्दनसाह
दलय चोषाल
दलषम्व थापा
दलसाह
दलु कार्की
दलु भडारी
दलुकार्कि
दवइमाप
दवसाइ
दशउरा दैनाल
दशरथ जोइसी
दशरथ पाध्या
दशरथजोशी
दसरत जोसी
दसरतपनेरु
दसरथ जोशी
दसरथ पनेरु
दसरथजोइसि
दसरथजोइसी
दसरथजोसि
दशलोहरुड
दसुजोइसी
दसुरथ जोइसी
दहार
दाँमु जोइसी
दाकफुटो
दान सेटी
दानषडाइत
दानीगौडमा

दानु कुँवर
 दानु थापा
 दापुल पाल
 दाम षडाइत
 दामधर पाँडे
 दामवडाइ
 दामाचामा जोतिस
 दामुपाल
 दामुषडाइत
 दामोदर जोइसी
 दामोदर पाध्या
 दामोदर भट्टराई
 दामोद्र जोइसी
 दारु साउद
 दावी नारायण
 दाश्राज
 दाष ठाकुर
 दाषु कुँवर
 दास दुवाऱ्या
 दासि जोइसी
 दासिजोइसी
 दासिजोईसी
 दासी जोइसी
 दासु जोइसी
 दासु भडारी
 दासु रोकाया
 दासु वुड्थापा
 दासुवुड्थापा
 दिउतलि
 दिक्बन्दसेन
 दिनानाथ-
 उपाध्याय
 दिनानाथ पाध्या
 दिनिकुटेला
 दिनिचिमा जोइसी
 दिनु जोइसी
 दिप रोकाया
 दिपसाइ
 दिपसाहि
 दिपसाही
 दिपा देउवा

दिपाइरी
 दिपामानसिंग-
 विष्ठ
 दिपिल
 दिप्यारोकाया
 दिम वोरा
 दिया जोइसी
 दिलिपसिंह
 दिलिप्साइ
 दिलीपशाही
 दिया योइसी
 दिवनमान
 दिवि सिग
 दिविलो
 दिव्यहस्ता
 दीपसाह
 दीपसाहि
 दीपसाही
 दीपसिंह गुसाई
 दीपाजोइसी
 दुजवोरो
 दुताजैदव
 दुदपला
 दुनाकर जोइसी
 दुपदेव पंडित
 दुरधामी
 दुर्गा कठाइत
 दुर्गा चौधरी
 दुर्गा साहू
 दुर्गादास अचार्य
 दुर्गानाथ-
 भट्टामाथ्या
 दुलव चोषाल
 दुलव पाध्या
 दुलव भाट
 दुलवपनेरु
 दुलवु जोइसी
 दुलु कार्की
 दुवनाथ
 दुसरत जोइसी
 दुसावोहरा

दुत कुमाई
 दुहुब्रामन
 दुःखु भडारी
 दुर्लव पनेरु
 देइलेक
 देइसिग्या रोकाया
 देउचु रोकाया
 देउजा गुजु
 देउनाभ जोइसि
 देउभक्त षंजाति
 देउमताज्यु
 देउराज जोइसि
 देउराज बोहोरा
 देउराज साउद
 देउराम्या कार्की
 देउलि भडारी
 देउलु जोइसी
 देउवम्मवड
 देउवा राउल्या
 देउवंम वोहोरो
 देउशर्म उपाध्या
 देगुसा उप्रेती
 देडरण बोहरा
 देव वोजा
 देव षड्का
 देवओस्ती
 देवदारजोइसी
 देवन
 देवनित्रा
 देवनिया
 देवराजा
 देवाल रंजित
 देवसाड जोइसी
 देवभडारि
 देवराजवोहोरा
 देवविष्ट
 देवविष्ठ
 देवसि कठाइत
 देवाजोइसी
 देवानलक्षीमन
 देवानलछिमन

देवानसाहेव
 देवानन्द उपाध्या
 देवी जोइसी
 देवी विष्ट
 देवीदास उपाध्या
 देवीदास जोइसी
 देवु उप्रेति
 देवु उप्रेहित
 देवु जोइसी
 देसवार प्रधान
 देसुमेशर उपाध्या
 दैलाराम अचार्य
 दैवंज
 दैवजशिवनारायण
 दोडुकुमल
 दोसुमेस उपाध्या
 दौलतसिंह
 छमान
 छोग भाट
 छोनाभ
 छोपाल भँडारी
 छौहरि जैसि
 द्रनेवं कट्टवाल
 द्रव्यसाह
 द्रुलप उप्रेती
 द्रुलव उप्रेती
 द्रुलव पनेरु
 द्रामु
 द्वारी गौडा
 द्वीपसाही
 धंनुपहारिः
 धंनु भँडारी
 धंभडारि
 धत्तदास
 धन भडारी
 धनआइरी
 धनजिय
 धनजु
 धनदत्तसिंह
 धनदत्या नेवार
 धनपति जैसी

धनराज थापा
 धनराम जोइशी
 धनसरा
 धनसाइ
 धनसुर साउन
 धनाज् षत्
 धनुभंडारी
 धनुरास
 धनुवाचोषाल
 धनेषडका
 धन्नाम बस्न्यात
 धन्य धरालो
 धमनीकंकमीनी
 धमसाउ
 धमासठी कंदारे
 धम्पु भंडारी
 धम्मु जोइसि
 धरपनेरु
 धरु रोकायो
 धर्मदासभट्ट
 धर्मदेव
 धर्मराज जोइसी
 धर्मविक्रम् साइ
 धर्मागत अचार्य
 धलि
 धव महत्र
 धहि वाण
 धांड्य सुनार
 धाउनि
 धानि बोगटी
 धानु षड्का
 धामवुढा
 धामी केरा
 धावत्र
 धिगुवुडा
 धितु जोइसी
 धिरुभंडारि
 धिरुभंडारि
 धुपु मभिया
 धुरु वुड्थापा
 धुप्यरोकायो

धुलु विष्ट
 धेनुथापा
 धोकर्मट
 धौउल्या जोइसी
 धौकलमहत
 धौकलसिंह
 ध्यानडागि
 ध्यानु षड्का
 ध्यानुवुडा
 ध्रुव जोसी
 नदंभंडारि
 नंदुवीर
 नउलु भंडारी
 नउल्य लवर
 नउल्य लवार
 नउवोरो
 नकुगुण नेवानी
 नगदोइरी
 नगाडि
 नगीसाउन
 नजोपाली
 नदिपंथ
 नदु जैसी
 नदुजोइसी
 ननरत् षड्का
 नन्द राय
 नन्दराम जोसी
 नन्दा भंडारी
 नन्दि
 नन्दु भंडारी
 नरद
 नरपंज्यु
 नरपति पांडे
 नरभूपालसाहः
 नरभूपाल
 नरभूपालसाह
 नरसंगसाइ
 नरसाज्यु
 नरसिंग जोइसी
 नरसिंह विष्ट
 नरसिंहसाह

नरसिंग जोइसी
 नरसिंग जोसी
 नरसीग जोइसी
 नरसीग साउली
 नरहरिसाह
 नराज वस्न्यात
 नरायनदास-
 उपाध्य
 नरारसिंग जोइसी
 नरिभंडारी
 नरिवम्म ठाकुर
 नरी दसाल
 नरीबुडा
 नरीवम देउवा
 नरु थापा
 नरुजोइसी
 नरुवा धामी
 नरेन्द्रलक्ष्मी
 नवं कठाइत
 नवुदिकर भंडारी
 नशिगो जुगाडी
 नषवु वोहोरा
 नषसुन्तिन साउद
 नाइनाराइन
 नाइमल जोइसी
 नागदेव
 नागपाल कुअर
 नागम विष्ट
 नागमल्ल
 नागर साउन
 नागर विठ
 नागर विष्ठ
 नागर वीष्ट
 नागरसाउन
 नागन्या वुडा
 नागसाउद
 नागीसाउन
 नागुदेउ ठाकुर
 नागखा वुडा
 नाछुवड
 नाथ जोशी

नाथ पंडित
 नाथमट्याली
 नाथु आचार्य
 नाथु कथाइत
 नाथु जोइसी
 नाथु ठाकुर
 नाथु मिश्र
 नाथुदेउवा
 नाथुपाध्या
 नाथुवुडा
 नाथु जोइसी
 नाधौ जैसी
 नानिकु भंडारि
 नानिकुसेजवाल
 नानु वुडा
 नामकर उपाध्या
 नामकर पंडित
 नामकर भंडारी
 नारं चोषाल
 नारं जोइसी
 नारंदास पाध्या
 नार चोषल
 नारचोषाल
 नारद पंथ
 नारद भट
 नारददेव
 नारदेव पंथ
 नारसिंग
 नारसिं जोशी
 नाराइन गोसाइँ
 नाराइन भंडारी
 नाराइन वोरा
 नाराइनगुसाइ
 नारयाण गोसाइँ
 नारायण जोसी
 नारायण मल्ल
 नारायण सीषाडा
 नारयाणसाइ
 नारायणसाह
 नारायणसिंह
 नारायण

नारु पाध्या
 नारुराजा षाती
 नार्सिगराउल्
 नार्सीवोरा
 नालथ पुतारा
 नाषर वोरो
 नासुवोगटी
 नास्त्रोषाल
 निकंगी
 निडर साउ
 निडरचौरा
 निडरसाउद
 नितु पाध्या
 नित्यानन्द पंडित
 निधु साउत
 निरयपाल
 निरयापल
 निरसाउद
 निरैपालदेवः
 निर्मलनाथ
 निलकंठ जोसी
 निलकण्ठ
 निलासक
 नीडुदेवार
 नीर्मलनाथ
 नीलांवर-
 उपाध्याय
 नुड वुडो
 नुडि देउवा
 नुत्स्या
 नुदु
 नुस्यधामी
 नृपमल्ल
 नेउ राउत
 नेरोलि
 नेव
 नेवपुरण सेटी
 नेवलछु
 नेववरन साउत
 नेवश्यामसेटि
 नेवसुरद विष्ट

नेवि छत्याल
 नेविकुल भडारी
 नैजराम मेदासि
 नैदा भडारी
 नैदाभडारी
 नैद्यौ भडारि
 नैपाय
 नैवा भडारी
 नैसिग थापा
 न्यावा करानी
 पंचरघुनाथ
 पंतु राउल
 पंथ राउल
 पंथकेशव
 पंथकेसव
 पंथगदाधर
 पंथनारद
 पंथराउले
 पंरतापवोगटी
 पकवु बुढा
 पगम
 पगरि जेठरा
 पगी साउन
 पचभैया
 पट्टमहादेवी
 पठान थापा
 पठान् विष्ट
 पठान चोषाल
 पठान विष्ट
 पढाइविष्ट
 पताल पहाडी
 पतिराज
 पती उपाध्या
 पतु सुनार
 पतुविष्ट
 पतुवोरो
 पत्मा विष्ट
 पत्राश जोख्या
 पदंपानी पन्त
 पदम विष्ट
 पदमायावती पनेरु

पदमाषर
 पद्मनाभा
 पदमनेत्रा
 पद्मवीर
 पद्मषर
 पद्मा पन्थ
 पद्मो जोइसी
 पद्य जोइसि
 पद्य पाध्या
 पद्यकुमारी
 पद्यनाथ पाध्या-
 पौडेल
 पद्यवदना
 पद्यो जोइसी
 पनसुनार
 पनुरोकायो
 पन्याग
 पपरिचिता राउल
 पभु जोइसी
 पमलहिउ
 पयमनि जोइसी
 पयरन साउन
 परज साउन
 परजगु भाट
 परतवोरा
 परताचा
 परताप राउत
 परतापचोषाल
 परतापबोगटी
 परतापवोगटि
 परतापवोगटी
 परतापिक
 परन
 परनसेटी
 परमविष्ट
 परमानंद
 परमा भडारी
 परमानन्द
 परमानंद जैसी
 परमानंद पाध्या
 परमेश्वर

परमेष्टी
 परलोगरन
 परशराम जोइसी
 परशुराम
 परशुरामथापा
 परान साद
 परानवोरो
 परानसाहि
 परान् भडारी
 परिखेले कडारित
 परिज
 परिमल अधिकारी
 परिमल कार्की
 परिमल भडारी
 परिमलराज्
 परुरोकायो
 पर्त साही
 पर्ताप कठाइत
 पर्तापवोगटी
 पर्तापसिंह देवान
 पर्ताप् राउत
 पर्तिसाही
 पन्याग वोरो
 पन्यागवोरो
 पन्यागुवोरो
 पन्याग्या धरालो
 पर्वतवम राउला
 पर्वतीमल्ल
 पलुंशिरा
 पल्लाल
 पल्याल टंकारी
 पशपति
 पशुपतिनाथ
 पषुपति
 पसुपति जोइसी
 पहाडीशाही
 पहाडीसाहि
 पहारमल्ल शाह
 पांइज्यु
 पाजन्त
 पाटे भडारी

पाठक मभिया
 पाडणैक
 पादि ठाकुर
 पाध्या जेठरा
 पान्दु रकंपाल
 पारथभंडारी
 पारसाही
 पाल राउल
 पालचंद देउवा
 पालारूप्या कठाहत
 पालु आचार्य
 पालु राजा
 पावा मभिया
 पावार
 पाहाडी शाही
 पाहाडीसाही
 पिजा भंडारी
 पितांवर
 पितिराज राउला
 पितुसाइ
 पिथिपतिशाहि
 पिथु गोसाईं
 पिथु रोकाया
 पिथु विष्ट
 पिथैब्रहन वकोटी
 पिथ्या भंडारी
 पिथ्या विष्ट
 पिथार जोइसि
 पिथार जोइसी
 पिरति भुम
 पिरतिन
 पिरतिभुम्म
 पिराजब्रह्मवगोटी
 पिराजु वगोटी
 पिरु जोइसी
 पिरु विष्ट
 पिरोज कार्की
 पिरोज नहरा
 पिरोज भंडारी
 पिरोज रखाल
 पिरोजमल गोसाइ

पिरोजमहत्र
 पिरोजवम
 पिरोजवम्म-
 वकोटी
 पिरोजवम्म -
 वोगोटी
 पिरोजवम
 पिरोज्या कार्की
 पिरोजवम वोगटी
 पिरोतिभुम्म
 पिरो वहन
 पितिराज राउला
 पिथिपति शाहि
 पिल्कोटि राउल
 पीतांवर
 पीतांवरसाह
 पीतांवरकपर्दार
 पीरदेउवा
 पुंडा सेटि
 पुजुखडगाहा
 पुडु जोइसि
 पुणमल्ल
 पुण्यकमारी
 पुण्यमल्ल
 पुननिंद उपाध्या
 पुनविकम साइ
 पुना उपाध्या
 पुनिमल्या जेठरा
 पुनीमलसाइ
 पुन्तु विष्ट
 पुन्तुकडाइत
 पुन्य वुडा
 पुरंदरसाह
 पुरदेवपनेरु
 पुरनरोकाया
 पुनरविष्ट
 पुरनवोगटि
 पुरनसेठि
 पुरसेटि
 पुरानसाहि
 पुराना थानी

पुरिपनेरु
 पुरिभट
 पुरुष भंडारी
 पुरुषु विष्ट
 पुरुषोत्तम जैसि
 पुर्निमलराज विष्ट
 पुषचोषाल
 पूर्णराम
 पूर्णवती
 पूर्णावती
 पृथिनारायेण
 पृथिपति
 पृथिपतिसाहः
 पृथिमल्ल
 पृथीमल्ल
 पृथ्वीनारायण
 पृथ्वीरारायणशाह
 पृथ्वीनारायण-
 शाहदेव
 पृथ्वीनारायणसाह
 पृथ्वीनारायण-
 साहदेव
 पृथ्वीपति शाह
 पृथ्वीपतिशाही
 पृथ्वीपतिसाइ
 पृथ्वीपालसाह
 पृथ्वीमल्ल
 पेषनिधि खडगाहा
 पौरष्या कार्की
 पौन्यावुडो
 प्येमा
 प्रजंत करान
 प्रजत करान
 प्रताप घर्ती
 प्रतापचोषल
 प्रचापचोषाल
 प्रतापचंद-
 पड्याहार
 प्रतापनारायण
 प्रतापमल्ल
 प्रतापमल्लदेव

प्रतापवागटि
 प्रतापवोगटी
 प्रतापषडाइत
 प्रतापसाइ
 प्रतापसाहि
 प्रतापसाही
 प्रतापसिंह राउला
 प्रतापसिंहसाहदेव
 प्रतापसिंघ कुंवर
 प्रताप् कार्की
 प्रदिपशाइ
 प्रदिपसिंघ देवान
 प्रदेर
 प्रभाषर
 प्रभुजोइसि
 प्रमन्न विष्ट
 प्रमानन्द
 प्रयागदास
 प्रलाद् रोकाया
 प्रल्हाद रोकाया
 प्रशुराम
 प्रसराम पाध्या
 प्रसादसाइ
 प्रसुराम थापा
 प्राणसाह
 प्रापतनाथ
 प्रिथिधर
 प्रिथिधर उलाल
 प्रिथिसिग
 प्रिथ्वीमल्ल
 प्रिथ्वीसिंह गोसाईं
 प्रीतिराम उवाच्या
 प्रीथिपति
 प्रेमनिधि पन्त
 प्रेमसिं गुसाईं
 प्रेमावती
 फंजु रावल
 फतुराज
 फागनसिं विष्ट
 फारसाइकुमार
 फु देउदा

फुगुजैसी
 फुङ्ग राय
 फोड़ अचार्ज
 बद्रिनाथ
 बद्रीनाथ
 बराज वषेती
 बलराम
 बलिभद्र
 बलिराज
 बलिराजा
 बलीराउल्
 बलु पाध्या
 बलुवाषड्का
 बसुधरा
 बसुदरा
 बसन्धरा
 बहादुर वकोटी
 बहादुरशमशेर-
 जङ्गदेव
 बहादुरशाही
 बहादुर-
 समशेरजङ्गदेव
 बहादुरसम्सेर-
 जङ्गदेव
 बहादुरसाह
 बाकेसि राना
 बागदेउवा
 बाटु उप्रेती
 बादशाह
 बादुर भडारी
 बाबुलाल
 बासुगावा लामा
 बित्तंशाइ
 बित्तंसाइ
 बित्तमशाह
 बित्तमसाइ
 बित्तशाइ
 बिलासकुमारी
 बिस्नुहरि जोइसी
 बीरदेउवा
 बीरभद्र

बुडाथापा
 बुढा मनिक
 बुदराज थापा
 बुदु जोइसी
 बुद्धिकर्ण राई
 बुद्धिमती
 बुधीकर्न राई
 बुधे राई
 बृहस्पति पंडित
 बेदासु पाहाडी
 बैकुण्ठ
 बोदुल्या टुमोटा
 ब्रह्मपुत्राचार्य
 ब्रह्म गुप्ताचार्य
 ब्रह्मगुप्त
 ब्रह्म थापा
 ब्रह्म सेजुवाल
 भक्त राउला
 भक्त जोइसी
 भक्तदास पाध्या
 भक्त्य वुडो
 भगन्तनाथ
 भगभड
 भगलद्यौ वलाहिर
 भगल्या कठाइत
 भगवन्त गोसाई
 भगवन्तनाथ
 भगि भडारी
 भगिरथ पाध्या
 भगिरथ भडारी
 भगी जोइसी
 भगी भडारी
 भगी विष्ट
 भगीरत भट
 भगीरत भाट
 भगीरथ पाध्या
 भगु विष्ट
 भट्टोत्पलाचार्य
 भद्रजोइसि
 भन साही
 भनेदेउवा

भन्स्यावामन-
 सिमषाड्या
 भबुपंथ
 भराविष्ट
 भलु विष्ट
 भवदत्त
 भवनिसंकर-
 अज्याल
 भवराम कठाइत
 भवानन्द जोशी
 भवानि
 भवानी
 भवानीशंकर-
 पौड्याल
 भाइसेटि
 भाउशिग्या दराला
 भाउशिग्या वुडो
 भाउसिं सेटी
 भाउसिंग सेटी
 भाउसिग
 भाउसी भटी
 भाउसीग भट
 भाक जोइसी
 भागचन्द्र
 भागल साउद
 भागवत कठाइत
 भागवतीमन-
 गोशाइ
 भागि भडारि
 भागिरथ-
 चौलागाई
 भागीउ भडारी
 भागीउत विष्ट
 भागीरथी पन्थ
 भागौतु विष्ट
 भाजुदेउ तौढिक
 भातिराज राउला
 भानउप्रिति
 भानमता
 भानमतारानि
 भानभतारानी

भानमती
 भानराई
 भानशाइ
 भानशाहि
 भानशाही
 भानसाइ
 भानसाई
 भानसाह
 भानसाही
 भानसिह
 भानाराजा
 भानाहितः
 भानु जैसी
 भानु भडारी
 भानुमती
 भान्या बुडो
 भान् विष्ट
 भामडसाल-
 षडाइत
 भारतीचंद
 भारवलाइर
 भारशिव मल्ल
 भारसिव
 भारु भडारी
 भार्तु कार्की
 भार्तु विष्ट
 भार्तुविसमोर सेठी
 भावसिंग
 भावसिंह
 भावसिंह सेटी
 भावसिग
 भाषु भण्डारी
 भास्करे उपाध्या
 भिअ साउद
 भिउकर्ण
 भिउमल कठाइत
 भिउराज खड्गा
 भिउराज-
 केकडिया
 भिकुवुडा
 भिजा गुसाई

भितर जोइसी
 भिमल् बोगडी
 भिमसाही
 भिमांभाम
 भिमेस्वर
 भियाभडारि
 भियावोरा
 भिवां भाम
 भिवा रोकायो
 भिवापछोइ
 मिष सेटी
 भीउकर्ण खजांती
 भीजी विष्ट
 भीजाभडारि
 भीजावीष्ठ
 भीमकर्ण
 भीमदत्तसाह
 भीमबहादुर
 भीमसाहा
 भीमसाही
 भीमाभडारी
 भीषा पाडे
 भीहीपसाहि
 भुक्तिराम
 भुजनाराईन
 भुजिवल साह
 भुदई पंथ
 भुदुराय
 भुपतिसाहि
 भुपनारइन शाह
 भुपालसाहा
 भुमानराज साह
 भुमिबसुन्दरा
 भुमी साह
 भुमीहारा भाट
 भुरु देउवा
 भुवणेश्वर पाध्या
 भुवन् सार्कि
 भुवाल चोषाल
 भुवालदास
 भुवालराजा

भुस चोषाल
 भुसुकुवर
 भुसुरा
 भूतभैरतवतोषा-
 कुवर
 भूपतिमल्ल
 भूपतिसिंह
 भूपतीन्द्र
 भूपतीन्द्रमल्ल
 भूपेन्द्र साह
 भूमराओक
 भूमिराज
 भुवन जोतिस
 भूवान जोतिस
 भेमशाही
 भेमसिंह
 भेमसेन कार्कि
 भेषर्सिं
 भैयालाल
 भैरवसिंग
 भैरवसिंह
 भैरु साही
 भैरो विष्ट
 भैय्या भडारि
 भोगुसाउद
 भोटय्या
 भोटात्मा विष्ट
 भोटु अधिकारी
 भोतर थापो
 भोपतिसिंह
 भोय्या राउला
 भौजाइ
 भौमल वुढाथापा
 भ्याजा भडारी
 भ्याभडारि
 भ्यु रोकाया
 भ्रामता
 मंघर
 मंजन्यावुढा
 मघातासाही
 मंजितकार्कि

मंशिह कार्कि
 मंशीर कार्कि
 मकरध्वज मल्ल
 मकुंतनो जोइसी
 मकुंदभडारि
 मगोलराजा
 मडो पेंतु लामा
 मजुरा वोगटी
 मट्याल पाण्डे
 मट्यालिवोहरो
 मडाशैन्या
 मणि मल्ल
 मणिपद्मे
 मथुजोइशि
 मथुजोइसि
 मथुरा बोगटी
 मथुरा बोरो
 मथुरा रजवार
 मथुरा सेटी
 मथुराबोगटि
 मथुवोगटि
 मथुवोगटी
 मदजोशी
 मदन् राउल
 मदास पाध्या
 मदि उप्रेती
 मदुपनेरु
 मदेनिवर्म
 मद्यासी
 मधु जोइसी
 मधु थाइत
 मधु भाम
 मधु रोकाया
 मधुकर भट
 मधुकर भट्ट
 मधुकरसाइ
 मधुजा जोइसी
 मधुजोइसी
 मधुभाट
 मधुर वोगटी
 मधुरा

मधुरावोगटि
 मधुरावोगदि
 मन रावल
 मनकुमा गैडा
 मनदेव
 मनमुकुन्दसेन
 मनरथ जोइशी
 मनरूपा
 मनश्रामषत्री
 मनसानाथ
 मनहरपाध्या
 मना भडारी
 मनि पनेरु
 मनि साउद
 मनिकंठ थापा
 मनिक ठाकुर
 मनिकु थापा
 मनिराम अचार्य
 मनिराम पन्थ
 मनिराम पाध्या
 मनिसाउ
 मनिसाउद
 मनी साउन
 मनु गोसार्थी
 मनु जोइसी
 मनु धरालो
 मनु षड्का
 मनुक्षशु
 मनुपाध्या
 मनुषा बोरो
 मनोरथ कडारित
 मनोरथ देउकोटो
 मनोरथ जोइसी
 मन्य थापा
 मन्या राउल
 ममतु भाट
 मयश भट
 मया देवा
 मया शदुल्
 मयासिं
 मयाविपय्यागा-

राउल
 मय्या गिरी
 मलधार राउत
 मलयंवर्मा
 मलाचोषाल
 मलावोरा
 मलेवमराजा
 मलै भुम
 मलै भुमः
 मलैवम देउवा
 मलैवम्म राउला
 मलैवम्ब मल्ल
 मलैवम् सीषाडा
 मलैब्रह्म राउल
 मल्लैवंम
 मल्लैवंव
 मल्लैवम्म राउलो
 मसद्योपड्याहार
 मसानी
 महत्याल
 महाकुमारी
 महादेउ
 महादेव
 महादेवी
 महाराम्
 महिंद्रमलि
 महिंद्रमल्लि
 महिन्द्र षड्का
 महिन्द्रमल्ल
 महिद्रमल्ली
 महिपति साई
 महिराज जोइसि
 महिराज सोती
 सहलावती
 महीपति शाही
 महेन्द्रविरसिग
 महेन्द्रमलि
 महेन्द्रवोगटी
 महेश पन्थ
 महेश्वर पंथ
 महेश्वर प्रोहित

महेश्वरा
 महस उप्रेती
 मांगुवुडा
 मांधातागुसाइ
 मांधाताशाही
 मांधातासाइ
 मांधातासाई
 मांधातासाहि
 मांधातासाही
 मानंदे उप्रेती
 माना भडारी
 मानिकु भंडारि
 मांसकतु थापो
 मागदत्त जोसी
 मागिउत विष्ट
 मागुवुडा
 मागुवुडो
 माघौ चोषाल
 माजिक्या
 माजिलवारौरौतरु-
 सेटी
 मातथला
 मातु षडाइत
 माथु भडारि
 माथु विष्ठ
 माधवभाट्
 माधवभट्
 माधु कठाइत
 माधु जैसी
 माधु जोइसी
 माधुसाइ
 माधुसिंह
 माधौ ढकाल
 माध्या कठाइत
 माध्या भंडारि
 माध्या भंडारी
 मानंशाइ
 मानदउप्रेती
 मानधातासाहि
 मानराजसाइ
 मानशाह

मानशाही
 मानस राउलो
 मानसाइ
 मानसाहि
 मानसिं रोकाहा
 मानसिंग फडलाल
 मानसिंग भाट
 मानसिंग
 मानसिंह भट
 मानसींग
 मानसेंध भट
 माना भंडारी
 मानामु षडगाह
 मानाम्रा डाडगाहा
 मानाभडारि
 मानासिंघ भटि
 मानिक घले
 मानिकदेव-
 सेजवाल
 मानिकु जोइसी
 मानिकु धराला
 मानिकुदानि
 मानिकुदेवुवा
 मानिक्या
 मानीकसेन
 मानु सेटि
 मान्धाता साइ
 मान्धाताशाही
 मान्धातासाही
 मान्धाता गुसाई
 मारकाडाकिराथे
 माल थापा
 मालकी काजी
 मालधामि
 मालिकादेवि
 माल्टा मभिया
 माविक देवा
 माहादिप पाध्या
 माहादेव जोइसी
 माहाराज भडारी
 माहावता

मिउर जङ्ग
 मिजा वोरु
 मिजु रोकाया
 मिया भडारी
 मिलावडुवाल
 मीनभडारी
 मुकती उपाध्या
 मुकतीविष्ट
 मुकन्दसेन
 मुकुंदसिंह
 मुकुटसिंह
 मुकुटासिंह
 मुकुतसिंह
 मुकुन्दसिंह
 मुकुन्दसेन
 मुक्तिराम
 मुक्तिराम वहिक
 मुक्तिसाहि
 मुक्ती पंडित
 मुगुटसिंग
 मुगुटसिग
 मुटु ओभा
 मुदपात
 मुदै गुयाल
 मुन डागी
 मुमिसाइ
 मुमीदिनी
 मुमुरौल्यासक्तु-
 धामी
 मुरारिकृष्ण
 मुर्माकालु रोकाया
 मुलायाछोरा
 मुलु पाल
 मुशुथापा
 मुसा राउल
 मुसिवंथापा
 मुसु उप्रेती
 मुसु जोसी
 मुसु टमोटो
 मुसु विष्ट
 मुसुगोसाई

मुसुधामी
 मुसुधनु बगोटी
 मुसुराउत
 मुसुराजा
 मुसुवोगोटी
 मुसुसनि
 मुस्याटमोटो
 मुस्याटुंमटो
 मुसुविष्ट
 मेग कंवर
 मेगमटाली
 मेगमल्ल
 मेगु भट
 मेगोवोगटि
 मेघवर्ण घर्ती
 मेठु विष्ट
 मेदनिब्रह्म
 मेदनिब्रह्मराउलो
 मेदिनिब्रह्म -
 राउला
 मेदिनीब्रह्म
 मेदिनीवर्मा
 मेदु गोसाईं
 मेदु विष्ट
 मेदुविष्ट
 मेनु षड्का
 मेहराजा
 मेहेलतोलि
 मैजज्यु
 मैत्याटुमटा
 मैथगौतिमै
 मैनु पंक्षाइ
 मैर चौषाल
 मैरौ विष्ट
 मैला
 मैव थापा
 मैस उप्रेती
 मैसु उप्रेती
 मैसु जैसी
 मोक्षेश्वर जैसी
 मोजिउराज-

जोइसि
 मोत सेटि
 मोत् सेटी
 मोति अचार्य
 मोतिउरा भडारि
 मोतु जोइसी
 मोतु दामु
 मोदि
 मोदिनीजय
 मोदिनीवर्मा
 मोनु सेटी
 मौकिन् कसिरा
 मौणिनाथ वोहरो
 म्नुजैसी
 म्याथापो
 म्कुटसिंह
 यन् भंडारी
 यक्षराज
 यगतमनि पाध्या
 यगतमान पाध्या
 यगदेउ उपाध्या
 यगवुध रालो
 यज्ञप्रसाद
 यम्महत्र
 यसुसेटि
 याकहाड्ग
 यांगुनागमेल-
 भोट्या
 यांलादेव
 यानकर्न भट
 याम्मा लामा
 युधिष्ठिर
 येदु आचार्य
 ये लौन्ति
 योगु राजा
 रँकाल राउत
 रंगु बुढा
 रंजगदेव विष्ट
 रंजित थायो
 रंजित रोकायो
 रंजित विष्ट

रंजितुमनु बुडा
 रंजित् षट्
 रंजित्य बुडा
 रंजित्यमन्य बुडो
 रंधिर भडारी
 रगवोरो
 रगिवोरो
 रगी साउन
 रगीसाउन
 रगु जोइसी
 रगुउपाद्या
 रगुग चोषाल
 रगुनाथ
 रगुवान साइ
 रघिदास
 रघु थापा
 रघुनाथ
 रघुनाथ उप्रेती
 रघुनाथ गुसाईं
 रघुनाथ महत्र
 रघुनाथ शाही
 रघुनाथपंथ
 रघुनाथसाही
 रघुराम
 रजवर्देवविष्ट
 रजवारदेव
 रजवारदेव विष्ट
 रजषडाइत
 रजुराउल
 रणजित वस्न्यात
 रणजित मल्ल
 रणजित् वस्न्यात
 रणदुल्लसाह
 रणयुद्ध
 रणयुध्य
 रणरुद्रसाह
 रणबहादुरसाहः
 रणविर
 रणवीर साही
 रणसाउन
 रणसिंह षड्का

रणसूर
 रणौ मल्ल
 रणौमल्ल
 रतं रोकाया
 रतन रोकाया
 रतन षडाइत
 रतनकठाइत
 रतनकार्की
 रतनजोइसि
 रतननाराइन
 रतनपाल
 रतनसिंह
 रतन्मल
 रतन्या
 रतु देउवा
 रतु षड्का
 रतुन गोसार्यी
 रतनमनि राना
 रतनविरसिं
 रतु भडारी
 रतुभंडारि
 रथराजा
 रथसाहि
 रदापारगेत्रत
 रदिराजा
 रघुनाथसाही
 रतजित
 रतदत्तसिं
 रतवसि
 रतसिं भडारी
 रनु भण्डारी
 रनुकान्य
 रनुकान्या
 रनुगोसाईं
 रनुषडगा
 रन्जित्य
 रमाकांत
 रमेश मल्ल
 रयलभाट
 रवि जैसि
 रविदास

रविरमण साह
 रविरवंसाह
 रांधं भडारी
 रांधु जोइसी
 रांप्पाध्या
 राइकोरक
 राइजित विष्ट
 राइजित्या
 राइभान रोकायो
 राहमानविष्ट
 राइमल भुट्याडी
 राइमलवुडो
 राइमलभेडारि
 राइलु विष्ट
 राइलु वुडा
 राइशिम्या काजी
 राइसाउद
 राइसिंग
 राइसिंगविष्ट
 राइसिंग
 राइसिंगडागि
 राइसिंगविष्ट
 राइसीगविष्ट
 राईमल कार्कि
 राउ बोगटी
 राउट्टु भडारि
 राउदु भंडारी
 राउल्या भंडारी
 राउसु रावत
 राकाठसिं कठाइत
 रागतिसिंग
 रागस्यावोगस्या-
 थापा
 राघ जोइसी
 राघौ जोशी
 राछु जोइसी
 राछु भडारी
 राछु राउल
 राछुभाट
 राछुभाट्
 राजकुमार

राजचक्र कलिया
 राजब्रम्हा राउला
 राजमंल गोसाई
 राजमल्ल
 राजमुकुटुश्वर
 राजवम्म गोसाई
 राजवम्म राउला
 राजसाइ
 राजायत शाही
 राजायन भडारी
 राजारामरासाह
 राजु रावल
 राज्यप्रकाश मल्ल
 राणाराउले
 रात्याराम रोट
 रादी
 राधव कटका
 राधवशाह
 राधौ जोसि
 राना साजद
 रानाराउ
 रानावुढा
 राभुरोकाया
 रामंसाइ
 राम कठाइत
 राम थापो
 राम देउवा
 राम भट
 राम भडारी
 राम मल्ल
 राम रोकायो
 राम विष्ट
 राम वोरो
 राम शाह
 राम शाही
 राम सप्कोली
 रामकठाइत
 रामकृष्ण उपाध्या
 रामकृष्ण कुंवर
 रामकृष्ण -
 पौड्याल

रामकृष्ण
 रामकीष्ण
 रामकीस्त
 रामचद कुवर
 रामचनथापा
 रामचन्द्र
 रामजी दौयरी-
 (द्वारे)
 रामजोइसि
 रामदास वैरागी
 रामदास पाध्या
 रामदेउपा
 रामदेउवा
 रामधराला
 रामनारायणसिंह
 रामपाध्या
 रामपंथि
 रामप्रसाद पंथ
 रामबोरो
 रामभद्र जोशी
 रामराजा
 रामरुपा रौल्यानी
 रामरुपारयानि
 रामरोकायो
 रामवड
 रामवहपंज्यु
 रामवोरा
 रामशाह
 रामशिंग्
 रामशिंविष्ट
 रामसाइ
 रामसाह
 रामसिं
 रामसिंग
 रामसिंविष्ट
 रामसिंह छत्याल
 रामसिंह वुडो
 रामसिगदेउवा
 रामहरि दुङ्गा
 रामया वटालो
 रामु भडारी

रामुपाध्या
 रामृष्ण जोइसी
 रामेश्वर
 रामेश्वर पनेरु
 रामेश्वर पन्त
 राम्या धामी
 रामप्रसाद
 रारामृगां
 रावण
 रासजोइसि
 रासु थापा
 रिजीं
 रिठु जोइसी
 रिठु भडारी
 रिठु राजा
 रिठु थन्याल
 रिठु पाध्या
 रिठुवडा
 रिडजुमहत्र
 रिडु वुडो
 रितु विष्ट
 रिनु
 रिपु मल्ल
 रिपुमदंनसाह
 रिपुमल
 रिपुमल्ल
 रिपुरी पनेरु
 रिषीकेसभट
 रुकमावती
 रुकमीनावती
 रुक्मिणी पन्थ
 रुकमीनावती
 रुचाल राउला
 रुजु कार्की
 रुजु देउवो
 रुड्का
 रुप देउवा
 रुदसाहः
 रुदादेउवा
 रुदि विष्ट
 रुदिदेउव

रुदिदेउवा
 रुदीदेउपा
 रुदीदेउवा
 रुदु सेटी
 रुदुपयेर
 रुदेउवा
 रुद्र वानिया
 रुद्र सेन
 रुद्रमल्ल
 रुद्रशाही
 रुद्रसाइ
 रुद्रसाह
 रुद्रसाहि
 रुद्रसाही
 रुप जैसी
 रुप वोहोरो
 रुपदेउवा
 रुपनारायण
 रुपासिं
 रुपुकुवर
 रुपुपांडे
 रुपुरोकाया
 रुपुविष्ट
 रुपसिं थापा
 रुपसिं पति
 रुपसीग्या राउत
 रेबुभाट
 रैकारपहार मल्ल
 रैकाहरिसाइ
 रैकाहरिसाही
 रैतराउत
 रैसिंग्यामहर
 रोइदास उपाध्या
 रोच्यापाल
 रोटुलकेश भडारि
 रोख सानी
 रोल बुढा
 रोहाडी
 लंगर नाथ
 लक्षी पनेरु
 लक्षी पंज्यु

लक्ष्मणपंथ
 लक्ष्मिकान्त-
 उपाध्या
 लक्ष्मिनारायण
 लक्ष्मी
 लक्ष्मीकांत
 लक्ष्मीकान्त
 लक्ष्मीकान्तपाध्या
 लक्ष्मीनृसिंह
 लक्ष्मीनारायण-
 पाँडे
 लक्ष्मीनारायण-
 विर्तवा
 लक्ष्मीपति पाँडे
 लक्ष्मीमन
 लक्ष्मीमन पनेरु
 लक्ष्या
 लछिमन जैसी
 लछिमन जोइसी
 लछिमन पनेरु
 लछिमन्या भडारी
 लाछिमावति
 लछिमि
 लछिमीसिंग
 लछिमंसाइ
 लछिराम जोइसी
 लछु कठाइत
 लछु भटी
 लछुभटी
 लछुमन
 लछुशिग
 लछोजोइसि
 लछ्ये वेडा
 लडछडी राउलो
 लतुकु पाध्या
 लमजि आचार्य
 लम्पाल
 ललितसिंह भारो
 लवजित
 लषंजित कार्किं
 लषंजितदस राउत

लषजित
 लहार रोकाया
 लांगलदेउ खडगा
 लाटु वस्न्यात
 लापु
 लामवोरो
 लामावुडा
 लालविष्ट
 लालमनि जोइसी
 लालमनि भडारी
 लालसाह
 लालसिंह धराला
 लालमनि
 लिटिर
 लिम्बु राय
 लिवुम (कालिवम)
 लिहिद्वै षत्री
 लीलाम्वर
 लीलाराम
 लुना थापा
 लुसिदा
 लुहाधीमउजोरा
 लेखन्त जेठरा
 लेखलु भाट
 लेषेमाग सेटी
 लेग्माल् राउल
 लोकमनि राउत
 लोदु षड्का
 लोफलैब्रह्म
 ल्होपा लामा
 वंग्शु रोकाया
 वंसरांज पोडे
 वंसु राना
 वटालावुढा
 वडाभाट
 वडौचन चौषाल
 वत्सराज
 वदनसु पाहाडी
 वदरिनाथ
 वद्य राउला
 वद्वि भाट

वद्विगोसाइ
 वद्विनाथ
 वद्वी कठाइत
 वद्वी पंडित
 वद्वीनाथ
 वनिदत्त
 वनु जोइसी
 वनु जोइसी
 वनुभडारि
 वपु कठाइत
 वम साउ
 वमेदु भडारी
 वयालविरसिंग
 वर पोषन्याल
 वर पौड्याल
 वरन वोगटी
 वरनथापा
 वरनविष्ट
 वरनसाइ
 वरनसाउन
 वरनसायन
 वरनसाह
 वरनसाहि
 वरनसाही
 वरनासाउन
 वरपति
 वरभारी
 वरसाउन
 वरु पाध्या
 वरुन् कठाइत
 वरुषु भाट
 वरेनसाउन
 वर्णवती
 वर्मदास जोइशी
 वर्षराम
 वर्षराम साउ
 वन्या वुडा
 वलचंद
 वलचंद देउवा
 वलभद्र जोइसी
 वलभद्र पंडित

वलभद्रशाही
 वलभद्रसाह
 वलमद्रशाइ
 बलवीर
 वलि आचार्य
 वलि जोसी
 वलि थापो
 वलि वानिया
 वलिभद्र जोइसी
 वलिभद्र जोशी
 वलिभद्र भट
 वलिभद्रभडारि
 वलिराउल
 वलिराजाराउलो
 वलिराम् राजा
 वलिवंदन मल्ल
 वलिसिग
 वली फुलारो
 वलीभद्र जोइसी
 वलीभद्र भंडारी
 वलीराज विष्ट
 वलु कठाइत
 वलु राउला
 वलुदेउवा
 बलैचंद वुडा
 वल्यारोकायो
 वल्याम्या थापा
 वल्लालेन
 वशुदाषर जोइसी
 वसंतराज
 वसंतावती
 वसंत्या उषेडो
 वसकुंवरि
 वसन्त जेठरा
 वसन्त जोइसी
 वसन्त भडारी
 वसन्तराज
 वसन्तु भडारी
 वसासाउन
 वसि गोलाइ
 वसुजोइसी

वसुरीकठाइत
 वस्कमानि
 वस्याउसरो
 वहन विष्ट
 वहन विष्ठ
 वहादुर गोसाइ
 वहादुरमाली गौली
 वहादुर साइ
 वहादुरशमशेर-
 जंगदेव
 वहादुरशाही
 वहादुरसम्सेर
 वहादुरसम्सेरजङ्ग-
 देव
 वांतरु गोसाही
 बाउसिधाराज
 वाक भडारी
 वाकचं द्रुयान्या
 वाकाकुवंर
 वाक्चन
 वागदेउवा
 वागभाट
 वागमल रोकाया
 वागमल्या राउल
 वागुपांडे
 वागोसाई
 वाग्यसे
 वाछुभंडारि
 वाजगाई
 वाजित राउल
 वाजुरतं
 बाटवल
 वाटु जोइसी
 वाणतमरु
 वाद उप्रेती
 वाडाजोशि
 वाणिविलास-
 ज्योतिर्विंद
 वातक साही
 वात्साह
 वादसाह

वादसाही
 वादाथापा
 वादुर शाई
 वापन
 वाभन
 वामत
 वामभाटा
 वामदेव उप्रेती
 वामदेव जोइसी
 वामन कोइच्याला
 वामवोड
 वामा जोइसी
 वामु जोइसी
 वामुपांडे
 वाम् भाटा
 वायल देउवा
 वारकरानि
 वार्जु भोट्या
 वालकुमार
 वालकृष्ण जैसी
 वालषनाथ
 वावाजितया-
 राउल
 वावास
 वावु वाडा
 वाशु राउत
 वाशुदेव
 वासगोड
 वासु पाडे
 वासुदेव अचार्य
 वासुदेव उपाध्या
 वासुदेव जोइसी
 वासुदेव ज्योतिसी
 वासुदेव पाध्या
 वासु भाट
 बासुरि गोसाई
 वास्तु ठाकुर
 वाहादुरजंदेव
 वाहादुरशाह
 वाहादुरसम्सेर
 वाहानथापा

वाहुन भडारी
 विंजु थापा
 वित्यारु साही
 विक रोकायो
 विकमसाह
 विकरम कार्की
 विकरम षडका
 विकि
 विकु भडारी
 विक्रम धराला
 विक्रम राउला
 विक्रमदेउवा
 विक्रमराजा
 विक्रमशाइ
 विक्रमशाह
 विक्रमशाहि
 विक्रमशाही
 विक्रम षडका
 विक्रमसाइ
 विक्रम साह
 विक्रमसाहि
 विक्रमसाही
 विक्रमादित्य
 विग्ग्यान आचार्य
 विचक्षणावती
 विष्ठकत्युरा
 विष्ठयामर
 विष्ठुवानिया
 विजउपाध्या
 विजईसाहा
 विजराम जेठरा
 विजीगराजा
 विजिनु राउला
 विजित्रसाहि
 विजित्रसिंह
 विजु थापा
 विजु भडारी
 विजुपछाई
 विजुभडारी
 विजै कार्कि
 विजैईसिंह

विजैराज
 विजैराम उपाध्य
 विजैसरा उप्रेती
 विजैसिग्या लामु
 विठु सेटी
 विणुजोगा महत्र
 वितलप्या-
 कोइराला
 विताल
 वितेरु रारि
 वितोदुप
 वित्य धराला
 वित्यटामोटो
 विद्याकर जोइसि
 विद्याधर आचार्य
 विद्यापति जोइसी
 विद्यापति पाध्या
 विन कठाइत
 विना भोसडी
 विनाइरोकायो
 विनाकर जोइसी
 विनागोसाई
 विनापनेरु
 विनायक भट्ट
 विनु कठाइत
 विनोद रोकाया
 विनोदुरोकाया
 विनोदु भ्नाकोटो
 विनोद्या
 वियोग्या गोइल्यो
 विमनि थापा
 विमलानन्द पाध्या
 विमलाषर-
 उपाध्या
 विमलाषर देवान्
 विमलाषरर
 विमा राजा
 वियार जोइसी
 विरभट
 विरभद्र उपाध्या
 विरभद्र पाठक

विरभद्र पाध्या
 विरभद्रशाह
 विरभद्रशाहि
 विरभद्रशाही
 विरभद्रसाह
 विरभद्रसाहः
 विरमान भडारी
 विरबद्रसाइ
 विरचलकठाइत
 विरबोरो
 विरबोरा
 विरबल्या
 विरसिंह ढाट
 विरासिंग राउल
 विरु राउत
 विरु षड्का
 विरुया
 विर्तिशाही
 विर्त्तवर
 विर्पल्य वुडोथापा
 विर्भान्वुडा
 विर्मान धामी
 विर्सिं महारा
 विर्सिंग
 विर्सिन
 विर्सेन
 विर्या कढैत
 विल्लष्ट
 विवुधु चौउदयाल
 विवोषसाइ
 विशंदाश् महत्र
 विशाकराज
 विशु पाडे
 विशुदाश जोइसी
 विशुदाश् देवकोटा
 विशुद्धराज
 विशुधराज शाह
 विशुपराजा
 विशेषराज
 विशेषराजा
 विशेश्वर जैसी

विशेश्वर्या-
 कायस्त
 विशवंभर साइ
 विश्वनाद उप्रेती
 विश्वमित्र उप्रेती
 विश्वमित्र जैसी
 विश्वसाह
 विश्वामित्र-
 उपाध्याय
 विश्वामित्र जैसी
 विश्वामित्र पंडित
 विश्वामित्र मिश्र
 विश्वेश्वर-
 उपाध्याय
 विश्वेश्वर पाध्या
 विश्राम धामी
 विश्राम भडारी
 विश्राम राय
 विषावभु कार्की
 विष्णु अवस्ती
 विष्णु जोइसी
 विष्णु साही
 विष्णुकुमार साइ
 विष्णुकांता
 विष्णुदास पाण्डे
 विष्णुलाल
 विष्णुहरि जोशी
 विष्णुदास
 विष्णुराम्या
 विष्णुसरा आचार्य
 विसंदासः आचार्य
 विसट
 विसन्यकुमाइ
 विसमोर सेठि
 विसाक राज
 विसालवदना
 विसिं भडारी
 विसिंघ जोइसी
 विसु पाध्या
 विसुगजि
 विसेकराज

विस्तु राउल
 विस्पति राउला
 विस्वदेउशिष्ट
 विस्वामित्र
 विश्वास
 विस्वेश्वर अर्याल
 विस्वेश्वर जैसी
 विहिनु भडारी
 वीतरु गोसाही
 वीक्रमसाइ
 वीक्तमसाही
 वीटपली
 वीनापनेरु
 विमुवाद्य
 वीरकुमारसाह
 वीरदेउवा
 वीरभद्र जोइसी
 वीरभद्र थापा
 वीरभद्र पंथ
 वीरभद्र राय
 वीरभद्रशाइ
 वीरभद्रशाही
 वीरभद्रसाह
 वीरसिंग सेज्याली
 वीर्देउवा
 वुडु जोइसी
 वुडो रैकाल
 वुडो जैसी
 वुद्धिप्रकास-
 कपर्दार
 बुहु जोइसी
 बुधु राउला
 बुधे सेजुवाल
 बुध्या थापा
 बुपर
 बुमिभिव रोकाया
 बुवाल
 वृन्दकेसर शाह
 वृस्पतिनाथ
 वृहस्पतिजोशी
 वृहस्पतिनाथ

वेटवा दमाही
 वेतजय
 वेताल
 वेतकालि
 वेनिराम
 वेलकट्याल-
 उपाध्याय
 वेलाकते रोकाया
 वेलादेउ
 वेलाल रोकायो
 वैकुंठ जोइसी
 वैकुंठ पंडित
 वैकुण्ठ उपाध्याय
 वैकुण्ठ जोइसी
 वैकुण्ठ पंडित
 वैजनाथपाध्या
 वैजिनाथशाहि
 वैदुभडारि
 वैयालदेव
 वैयालहित भारा
 वैयाहरी
 वैरागी लामा
 वोईराज-
 अधिकारी
 वोचेडो रंजित्य
 वोजु थापा
 वोड रैकाल
 वोडुभंडारि
 वोडुविष्ट
 वोदल्य कार्की
 वोदु जोइसी
 वोच्याटमोटो
 वोहरोसुजान
 वोहीवार
 व्यासदेव उपाध्या
 व्यास उपाध्या
 व्यासदेव
 व्यासु थापो
 ब्रम्हगुप्ताचार्य
 ब्या राउल
 शंकर दशौदी

शंकरजोइसि
 शंतोक् चाहाड
 शुंभुनारायण
 शउराम योइसी
 शकुन्तलावती
 शक्तुजोइसि
 शक्तिब्रह्म-
 रजवार
 शक्तिवल्लभ
 शक्तिब्रह्मराउलो
 शगतिसिंग
 शगिनिवहन-
 वगोटी
 शडुल पावार
 शतानन्द
 शतोक्था वरुन्या
 शना साउद
 शन्याल
 शन्शार कठाइत
 शमदुगोसाई
 शरग जोइशि
 शराध्य
 शरार् कठाइत
 शरिवमवोरो
 शलीमशाइ
 शलेमशाइ
 शलेमशाई
 शलेमशाहि
 शवल् भडारी
 शशिधर उपाध्या
 शशिरेखा
 शशिरेखावती
 शशिशेखर
 शशिशेखरसिह-
 भाटो
 शन्श्राम कार्की
 शांरगराजा
 शाहजिउ
 शाइमल राया
 शाइमल राज
 शाइमलशाइ

शाइमल्या भडारी
 शाइमलशाह
 शाइमलसाइ
 शाइराज
 शाइराजा
 शाइलु वुडो
 शाउन्या भडारी
 शागु जोइशी
 शातरूपसाह
 शाणि जैवाना
 शामल् विष्ट
 शायद भडारी
 शारुपु भडारी
 शालिग्राम
 शालिवान रजवार
 शालिवान राउल
 शालिवानबुडा
 शालिवंम
 शावललो जोइसी
 शिउराज विष्ट
 शिउराम वस्न्यात
 शिउरोकाय
 शिउशर्म
 शिगार धराला
 शिगारचंद
 शिगारु विष्ट
 शिगोलिवम्म-
 वोगोटी
 शिणाडि
 शिनाइ
 शिगोलिवहन-
 वगोटी
 शिपुकान्याथार्पु-
 पाध्या
 शिमान जोइसी
 शिम्कुसाई
 शिरब्रह्म
 शिरावुडा
 शिरुभट
 शिरुवम्म ठाकुर
 शिर्कठु जोइसि

शिलेमसाइ
 शिव पन्थ
 शिवदास उपाध्या
 शिवदास साउ
 शिवदास साउन
 शिवनारायण
 शिवभक्त पाध्या
 शिवराम पाध्या
 शिवराम साकी
 शिवरामविष्ट
 शिवलाल
 शिवा जोइसी
 शिवा विष्ट
 शिषि वुडा
 शीवदास
 शीवाभडारी
 शुंदर महत्र
 शुंदन्या
 शुंदर्वम
 शुक्देउ राणा
 शुक्देव आचार्य
 शुक्देव पाध्या
 शुक्लांवर षजांची
 शुजान वडा
 शुजानशाह
 शुजित राउल
 शुजित महत्रः
 शुदर्शनशाहादेव
 शुदिनम राया
 शुदिमन राजा
 शुध् जोइशी
 शुन राय
 शुन्दर उपाध्या
 शुन्दर जोइशी
 शुन्दर महत्र
 शुन्दर षाति
 शुप्या वुडो
 शुमंतुविष्ट
 शुमुद्र महत्र
 शुरतनि भडारि
 शुरतिशाह

शुरथसाह
 शुरिवंम
 शुरोत्तम
 शुरोत्तम जोइशी
 शुर्ज्याभानसाहेव
 शुर्तान भडारी
 शुवम्म
 शुषदेव पाध्या
 शुष्या वुडोः
 शोभाके
 शोभारुका
 शोभाजित-
 मभिया
 शोवर्तराज
 श्यामपरादसिंह
 श्यामविष्ठ
 श्यामवोड
 श्रास्ना बुढा
 श्रीअटल साह
 श्रीअभिमानसिंह
 श्रीआनन्दआरन-
 गोसाइं
 श्रीकठ सेभवाल
 श्रीकष्ठ गांगु
 श्रीकमरवनगुसाइं
 श्रीकालु षडका
 श्रीकाशि
 श्रीकिर्तिमल्ल
 श्रीकिसन लामा
 श्रीकुर्सेस
 श्रीकृष्ण उपाध्याय
 श्रीकृष्ण जोतिष
 श्रीकृष्ण पाठक
 श्रीकृष्ण मल्ल
 श्रीकृष्णदेव
 श्रीकृष्णार्चन थापा
 श्रीकृष्णसाहदेव
 श्रीकृष्ण
 श्रीकृष्ण
 श्रीकृष्णसाह
 श्रीकोट्या

श्रीकोडडमल्ल
 श्रीगंगा
 श्रीगंगाधर भडारी
 श्रीगणगिरिराज
 श्रीगगन
 श्रीगगनि
 श्रीगगनिभूम
 श्रीगगनिराजा
 श्रीगजसिं षवास
 श्रीग्रमरसीहं-
 अधिकारी
 श्रीघनस्याम आरन
 श्रीछत्र
 श्रीछोजापांजोर-
 छेवा
 श्रीजगन्जयमल्ल
 श्रीजङ्ग
 श्रीजमदगिन
 श्रीजयजयप्रकाश-
 मल्ल
 श्रीजयप्रकाश
 श्रीजयमहीन्द्रसिंह-
 देव
 श्रीजयरणजित-
 मल्लदेव
 श्रीजालिमगिरि
 श्रीडंवरसाह
 श्रीतीर्थ
 श्रीतुलजा
 श्रीदीपसाही
 श्रीदुर्गा
 श्रीदुर्गानाथ
 श्रीधन जुजु
 श्रीधनजु
 श्रीनरभुपालसाह
 श्रीनरेन्द्रलक्ष्मी
 श्रीनारान् कार्की
 श्रीनारान् पंडित
 श्रीनिरयपालदेव्
 श्रीनुबु ठेवा
 श्रीपति

श्रीपत्तिमन पाध्या
 श्रीपथाइ
 श्रीपशुपति
 श्रीपुंरदर
 श्रीपृथ्वीनारायण
 श्रीपृथ्वीनारायण-
 साह
 श्रीपृथ्वीपति
 श्रीपृथ्वीपतिसाह
 श्रीपृथ्वीमल्ल
 श्रीपिथ्वीनाराये-
 णसाहा
 श्रीफुंजो राम्तेन
 श्रीभक्त
 श्रीभगवन्तनाथ्
 श्रीभानासाही
 श्रीभीमसाही
 श्रीभीमेश्वर
 श्रीभुवनेश्वरनाथ
 श्रीभैरवी
 श्रीमगर मिजा
 श्रीमच्चन्द्रप्रभाव-
 तिदेवी
 श्रीमत्जयप्रकाश-
 मल्लदेव
 श्रीमत्त्रिविक्तम-
 सेन
 श्रीमत्सिद्धिनारा-
 यण
 श्रीमत्त्रिविक्तमसेन-
 देव
 श्रीमत्कामारिद-
 त्तसेनदेव
 श्रीमत्कीर्ति-
 कल्याण
 श्रीमत्केहरिनारा-
 यणसाहदेव
 श्रीमत्जयप्रकाश
 श्रीमत्पृथ्वीनारा-
 यणसाहदेव
 श्रीमत्पृथ्वीनार-

याण
 श्रीमत्पृथ्वीनारा-
 यणसाहदेव
 श्रीमत्पुण्यमल्लदेव
 श्रीमत्सत्यधन
 श्रीमत्सुर्जभान-
 साहदेव
 श्रीमद्गंधर्वसेन
 श्रीमद्राजेश्वर
 श्रीमद्वाहादूरसाइ
 श्रीमनकामना
 श्रीमनि
 श्रीमन्भूपवर
 श्रीमन्नरभुपाल-
 साहदेव
 श्रीममुकुन्दसेन
 श्रीमन्माहादत्तसेन
 श्रीमाधवती
 श्रीमुक्तिनाथ
 श्रीमुक्तिसाई
 श्रीरघुनाथ
 श्रीरघुनाथसाहि
 श्रीरज्याइतष
 श्रीरणबहादूर
 श्रीराजिवलोचन-
 पण्डित
 श्रीराधौ
 श्रीराम
 श्रीरुद्रसाह
 श्रीलामा
 श्रीवकेश्वर
 श्रीवत्सराज
 श्रीवद्विनाथ
 श्रीवराम पांडे
 श्रीवल्लम पंथ
 श्रीवालकृष्ण
 श्रीवासुदेव
 श्रीविक्रमशहिदेव
 श्रीविजै उपाध्या
 श्रीविश्वेश्वर

श्रीविष्णुकुमार
 श्रीवीरभद्र राणा
 श्रीवीरभद्रसाह
 श्रीब्रह्म राउलै
 श्रीशिवदेवपडितः
 श्रीषज
 श्रीषडानन-
 उपाध्या
 श्रीषटा षत्री
 श्रीसत्यधन
 श्रीसिद्ध
 श्रीसिद्धि
 श्रीसिवनारायन
 श्रीसिम्भुछत्र
 श्रीसेवक
 श्रीहरि उपाध्या
 श्रीहरिदेव
 श्रीहरिनन्द-
 उपाध्या
 श्रीहरिसाह
 श्रीहरिसाही
 श्रीहरिहर उपाध्या
 षंटु छत्याल
 षंट्या छत्याल
 षगुज सेठि
 षडक साउद
 षन्नास्ता वुडा
 षमल
 षरु विष्ट
 षल साउद
 षलचंददेउवा
 षलचंदेउवा
 षलचोषाल
 षलसाउद
 षलालं
 षलित्रो साल
 षलुयाहुं
 षल्या वीरा
 षल्यापांडे
 षवाशिया
 षाम्वुभोट्या

षालुराम जेठरा
 षिंमु षडगाहा
 षिदुभाट
 षिमसाउ
 षिमाइरि
 षिमाराउल
 षिमाजेठि
 षिमाधनु चोषाल
 षिरोज भडारी
 षीमु विष्ट
 संकरमाद
 संकद्यो भंडारि
 संकर अचार्य
 संकर कठाइत
 संकर जोइसी
 संकरकठाइत
 संकरभडारि
 संकरसाह
 संगरामसाहि
 संगु वीरो
 संग्राम कथाइत
 संग्राम भोट्याडि
 संग्राम थापा
 संग्राम नकुर
 संग्राम रोकायो
 संग्राम शाही
 संग्राममल्ल
 संग्रामसाह
 संग्रामसाहि
 संग्राराम गुसाजे
 संग्रावम्म
 संतोक महतौ
 संतोल महतौ
 संतोषवानिजा
 संदजोसि
 संदजौसि
 संदरविटा
 संदस्ये बुढा
 संनसारचाहाड
 संराध भडारी
 संषिई

संसार चाहाड
 संसारब्रह्म राउलो
 संसारवर्मा
 संसारु षडाइत
 संसारु सेटी
 संसाय्याबुडो
 संसावम्म राउलो
 संहवहनदेउवा
 सइज विष्ट
 सइवा
 सउना कार्की
 सकडे
 सकद्यै देउवा
 सकट ऐर
 सकि
 सकितम कार्की
 सक्तु जोइसि
 सक्रमसाह
 सगतिसिंह
 सगतिसिग
 सगती षड्का
 सगतीकठाइत
 सगतुपनेरु
 सगनी कठाइत
 सगर आइरी
 सगरमसाही
 सगराम देउवा
 सगराम शाही
 सगरामविष्ट
 सगरामसाइ
 सगरामसाहि
 सगरामसाही
 सगरु जोसी
 सगव
 सगारषडाइत
 सगु गोसाइ
 सगुकर थापा
 सगुन भंडारी
 सगुरु जोसी
 सगुन भाम
 सगुनुभडारि

सगुरु जोसी
 सगुसकालव्या-
 आचार्य
 सगुसिंह
 सड्ग्रामसाहि
 सछैजोइसि
 सजनुरोकाया
 सजानकार्कि
 सठिभ वीरो
 सठी भडारी
 सत परियार
 सतिमल
 सत्यधनशाह
 सत्यधनसाहि
 सत्यराम
 सत्यरुपा
 सत्यवती
 सत्यवन्त
 सदानंद
 सदानन्द जैसी
 सदानन्द जोइसी
 सदानन्द पनेरु
 सदासीव भट
 सदी देउवा
 सदुजैसि
 सन भडारी
 सन साउनत
 सना भडारी
 सना वोहोरो
 सना साउद
 सनासाउद
 सन्कु ठाकुर
 सन्तोषी ठाकुर
 सपुराबोरो
 सपुरुबोरो
 सपुलाचडरा
 सप्रांगी
 समदयोतु
 समदु जोइसी
 समरु
 समसेर पनेरु

समहौन शही
 समाकै
 समुद सानी
 समुदा देउवा
 समुदु विष्ट
 समुदेवादन भडारी
 समुद्र विष्ट
 समुद्रसिंग
 समुद्रसिंह
 समुद्रावती
 समुन्द्रसिंह
 समुसेरजड्
 समेर नकुर
 समेर सेठी
 समेरु कठाइत
 सरंभ ठाकुर
 सरतान् विष्ट
 सरभ विष्ट
 सरम वीटपली
 सरमलं
 सरस कुडयाल
 सरस्वति पन्थ
 सराइपमंल
 सराम विष्ट
 सरुकृष्ण राजा
 सर्पावती
 सर्पुसेटि
 समदेउ
 समदेउ चौथाग
 सर्ववर्मा महात्य
 सर्वजित्त
 सर्वदाससाउन
 सर्ववर्मा
 सलेम शाहि
 सल् सेटी
 सवदमा साउन
 सवल
 सवलघर्ति
 सवलु देवान
 सवलया जेठरा
 सवलया भोसडी

सवितु जोइसी
 ससारब्रहनदैव
 ससारु विष्ट
 ससारुविष्ट
 ससिधर उपाध्या
 सहदेवी
 सहद्याजोइसि
 सहीश्राम वहीक
 सहु भाट
 सांवशिव
 साइ साउद
 साइमल भंडारी
 साइमल रोकाया
 साइलकार्की
 साइसउद
 साउँपाल अडै
 साउका कर्क्यानी
 साउद्या कडारित
 साउन देउपाल
 साउनुमेठु विष्ट
 साउशु भाट
 साखुल देउवा
 सागर चोषाल
 सागर भडारी
 सागर मल्ल
 सागरचोषाल
 सागरिवम्म-
 वोगटी
 सागुबोडो
 साडला मभिया
 साङ्गा राउल्
 साची विष्ट
 साभा भंडारी
 सिठेइ वोरु
 साणवंमविष्ट
 सातंसत
 सानतु रोकाया
 सानवहम
 सानसानी
 साना साउद
 सानासाउद

सानुकं
 सानुषड्का
 सान्तु कठाइत
 सान् वटाला
 सापु विष्ट
 साप्या कठाइत
 साभा षोलो
 सामली देउवा
 सामु रोकाया
 साम्वशिव
 सारं कठाइत
 सारंग जोइशी
 सारंग भडारी
 सारंग वोरु
 सारंविटा
 सारगभडारि
 सारग ठाकुर
 सारपु सेटी
 सारषडाइत
 सारु खड्का
 सारु षडगाहा
 सारु सेटी
 सारुल जोइसी
 सारे उपाध्या
 साल गुमाइ
 सालरोकायो
 सालसाउद
 सालसेटि
 सालसेटिपिठ
 सालसेटी
 सालिभान गोसाईं
 सालिवान् भंडारी
 सालिवाहन
 सालुभंडारि
 सालोवान भंडारी
 साल्यावाला भाम
 सल्लेमसाइ
 सावा भंडारी
 सावु सेटी
 साषसी
 सासु सेटी

साह षड्का
 सिंघादि
 सिंह थापा
 सिंह वानिया
 सिंहथापा
 सिंहप्रतापसाह
 सिंहप्रतापसाहः
 सिंहवीरसाही
 सिउदास आचार्य
 सिउदास नगाडी
 सिउदास रोसयारो
 सिउद्यो उपाध्या
 सिउन्याबोरा
 सिउमल रोकायो
 सिउमल वुडा
 सिउमल्या
 सिउराज वोरु
 सिउराजविष्ट
 सिउसर्म जैसी
 सिउसर्म जोसी
 सिउस्रम जैसी
 सिकसनविर-
 कठाइत
 सिक्किं उषेडा
 सिखु थापो
 सिगाज विष्ट
 सिगातु धराला
 सिगार धराला
 सिगारुजोइसि
 सिगारुविष्ट
 सिगारु विष्ट
 सिगोतु षड्का
 सिगोलवम्म
 सिग्या वुडो
 सितलसिग
 सितिकंठ
 सितिकंठ पनेरु
 सित्तापनाथ
 सिद्ध भगवन्तनाथ
 सिद्धिनरसिंह शाह
 सिद्धिधर

सिद्धिनारायण
 सिद्धिसंघर
 सिद्धेश्वरी
 सिद्धेस्वरी
 सिपा पनेरु
 सिमता
 सिमेरु षडका
 सिर कठाइत
 सिरपति पाध्या
 सिरमनि आचार्य
 सिरमनी
 सिरवम्म राउलो
 सिरिब्रह्म राउला
 सिरिवम्म राउला
 सिरिीम वुडा
 सिरु आचार्य
 सिरु जोइसी
 सिरु वम
 सिरुजोइसी
 सिरुभट्ट
 सिरोमणि
 सिरोमणिपाठक
 सितुदेव
 सिर्व विष्ट
 सिर्वम साउद
 सिलम् साह
 सिलदे
 सिलिमसाइ
 सिलिमसाहि
 सिलिम्साहि
 सिदेमसाइ
 सिवदास
 सिवदासाउन
 सिवनन्द गिरी
 सिवनाथ
 सिवनिर्माइल
 सिवराम वस्न्यात
 सिवसर्म
 सिवा केदारु
 सिवा पनेरु
 सिवा भडारी

सिवा विष्ट
 सिवाभंडारि
 सिवाभडारि
 सिवाभडारी
 सिवालाल
 सीगविट
 सीपाभंडारी
 सीमाषाड्या
 सीरीकर भंडारी
 सीलादेवी
 सीवदत्त
 सीवदत्त सीसंन
 सीवदाससाउन
 सीवा थिकिन्या
 सीवा पनेरु
 सीवाभडारि
 सीवाभडारी
 सीसर्न
 सी[^]र्यली
 संतु जोइसी
 सुतोक साउ
 सुंदुर भंडारी
 सुंवडु
 सुंसुनवं कठाइत
 सुक्रा जसु
 सुक्किथापा
 सुगन्या कठाइत
 सुजन टमटा
 सुजनसिंग
 सुजा उदौला
 सुजान कत्युरा
 सुजान कार्की
 सुजान ठाकुर
 सुजान भडारी
 सुजान मघाली
 सुजान विष्ट
 सुजान वोहोरा
 सुजानमट्याली
 सुजानमाली
 सुजानवम षडका
 सुजानवर्म राउला

सुजानविष्ट
 सुजानवोरो
 सुजानसिंग
 सुजानुपनेरु
 सुजापनेरु
 सुजाव्रह्म राउल
 सुजाहन
 सुजित जोइसी
 सुजितराज
 सुजितराजा
 सुजितराना
 सुजु जोइसी
 सुजेसर उपाध्याये
 सुजैहसी
 सुण रोकायो
 सुतान रज्वार
 सुतिसाइ
 सुतिशाह
 सुती साहा
 सुदरसन
 सुदर्शनशाह
 सुदर्शन भट
 सुदर्शनचकसाहदेव
 सुदर्शनशाहदेव
 सुदर्शनसाह
 सुदर्शनसाहदेव
 सुदवोरो
 सुदुपण्डित
 सुदै जोइसी
 सुद्रगाराजा
 सुद्रडभाट
 सुनदेउवा
 सुना आचार्य
 सुनाकठाइत
 सुनाकठाईत
 सुनाग रावत
 सुनागर
 सुनाथ कठाइत
 सुनाविष्ट
 सुनी देउवा
 सुनुजैसि

सन्तुजोइसी
 सुन्दर पजाई
 सुन्दर भडारी
 सुन्दरचाहाड
 सुन्दरभाट
 सुन्य राजा
 सुन्तक्या
 सुपदेव अचार्य
 सुपु कठाइत
 सुपुकठाईत
 सुपुकठायत
 सुभद्रा
 सुभानसाह
 सुमति वम्म
 सुमतिब्रह्म
 सुमतिवर्म
 सुमतिवर्मा
 सुमतिवं रजवारा
 सुमन जैसी
 सुमनु अधिकारी
 सुमरुगोसाजि
 सुमेर गीर
 सुमेरु गोसाई
 सुमेरु जोइसी
 सुमेरुवम्म राउला
 सुमेसर उपाध्या
 सुम्राज अधिकारी
 सुरत साहा
 सुरतकुसारी
 सुरतम पाडे
 सरतानमल्ल
 सरतानसाह
 सुरथशाह
 सुरथशाही
 सुरथसाइ
 सुरथसाह
 सुरद विष्ट
 सुरदेउवा
 सुरदेवा
 सुरप्रताप साहा
 सुरवम्म भाट

सुरविर
 सुरविरसेन
 सुरसिं राना
 सुरसिंह राना
 सुरसिंग
 सुरै
 सुर्ज जोइसी
 सुर्जवोरा
 सुर्जमवाल
 सुर्जमान्याघा
 सुर्जित्या
 सुर्जु जोइसी
 सुर्जुजोइसि
 सुर्जेरावल
 सुर्तान कठाइत
 सुर्तिसाही
 सुर्तिसाह
 सुर्तिसाहा
 सुर्तिसाही
 सुर्मु भोट्याडि
 सुवद्रम
 सुर्य जोइसी
 सुवद्रम
 सुवद्रि रौल्यानी
 सुवधरु जोइसी
 सुवान मट्याली
 सुवेडो
 सुवेहे
 सुसरभाउसिग्या
 सुहड भाट
 सुहर वोहरा
 सुय्यां द्याया
 सुरथसाह
 सूरथसाहदेव
 सूरप्रतापसाह
 सूर्तिदेव
 सूर्यमल्ल
 सेटी सान
 सेटीसानवहन विष्ट
 सेतेलि
 सेलेमसाइ

सैग्ररातुचवा
 सैचु भाट
 सैचुभाट
 सैन
 सैनुभाट
 सैन्यामर्दन
 सोंगोसाई
 सोगरन
 सोजगंताथ जोइसी
 सोपाभगविरुदी-
 देउपा
 सोमनाथ चडाइ
 सोमेश्वर
 सोये ठाकुर
 सोरु
 सोर्वण जोइसी
 सोवर्ण जोइसी
 सोवल्या बुढा
 सोवाराज
 सोह वजीर
 सोहडथापा
 सौराज उपाध्या
 स्त्रिमाला ठकुरानी
 स्थागुबुढा
 स्थिरबहादुर
 स्याठा डांगी
 स्याम रावल
 स्याम विष्ट
 स्यामपराद सिंग
 स्यामवीष्ठ
 स्यामपराद सिंग
 स्यावा करानी
 सिमाला
 स्वाम विष्ट
 हसुराजा
 हगरु भडारी
 हरि षट्का
 हठिसिं
 हत शनि
 हतिकरनसिंह
 हनु जोइसी

हनुमध्वज
 हनुमध्वज
 हन्यावोहरा
 हमीरषडायत
 हरदास
 हरसिंग बलायर
 हरसिंग विष्ट
 हराम केदारु
 हराम जोइसी
 हरि कडारित
 हरि खड्का
 हरि जोइसी
 हरि वोगटी
 हरि शाह
 हरि साह
 हरिउपरेति
 हरिकन्ठ कार्की
 हरिकृष्णापाध्या
 हरिकेश भटी
 हरिकेश भाट
 हरिकेश भाटी
 हरिचंकटुवाल
 हरिदत्त अधिकारी
 हरिदेउ पंडित
 हरिदेव
 हरिनन्द उपाध्याय
 हरिनन्द पोखन्याल
 हरिनारायण जैसी
 हरिपंडित
 हरिमल राजा
 हरिमल वित्यारु
 हरिमल महत्र
 हरिमाया पन्थ
 हरिराउल
 हरिराम्र उपाध्या
 हरिलाल
 हरिलाल पन्थ
 हरिवं राउल
 हरि वट्टम
 हरिविष्ठ
 हरिवीर

हरिवुम
 हरिशंकरी
 हरिशंघर जोशी
 हरिशार्ड
 हरिशाही
 हरिशचन्द्र जोइसि
 हरिसाह
 हरिसाहि
 हरिसाही
 हरिसिंह
 हरिहरनाथ
 हरीकेश
 हरीकेस
 हरीकेसभटी
 हरीभाट
 हरीसाह
 हरीसाही
 हरीसिग पनेरु
 हरु जोइसी
 हरु शाउ
 हरुसाही
 हर्कदेव पंडित
 हर्के पन्थ
 हर्षनारायण-
 कपालि
 हर्षवती
 हर्सिगविष्ठ
 हलदर राजा
 हवमांतरो
 हसुवा ओड
 हसुविष्ठ
 हाँडी साहेब
 हांसु जोइशि
 हागुजोइसी
 हाजुरि
 हाटे गोसाइ
 हानु
 हामिरुकुवर
 हाय
 हाशु पाध्या
 हासा भडारी

हासि जोइसी	हितमर्दनसिंह	हिरा कठाइत	हीरा भट
हास्या रोकाया	हितराज	हिरा राई	हीराभाट
हिकहार	हितसाइराज	हिराराई	हीरालाल
हिजमनि	हितान रोकाया	हिरासिजा	हील्या वोहोरा
हिट्टुभडारि	हितु डागी	हिरीजोगी	हुनो वोरा
हितकर मूसिंग	हितु देउवा	हिरू पाध्या	हृषिकेश
हितपरिमल राय	हितु बोहोरा	हिरू राउला	हेमंतकुमारी
हित राउल	हितु राउलो	हिरूपु साउद	हेमकर्णसेन
हित राउला	हितु विष्ट	हिरूभाट	हेमदेउ पाध्या
हित विष्ट	हितुगोसाइ	हिल कालु	हेमप्रसाद
हितकर सिंह	हित्या रावल	हिस वजा	हेमबहादुर
हितकरन विष्ट	हित्या लवार	हीतु डागी	हेलुडवा माभिया
हितचदुरा	हितराजा	हीतु सगि	होसियाराजङ्ग
हितजैमल	हिमराई	हीमत कठाइत	हृषिकेश
हितपुरनसिंह	हिमित रोकायो	हीरा राई	
हितप्रताप राउला	हिरवम्म राउल	हीराकठाइत	

२.६ दिव्योपदेशपूर्वका नेपाली अभिलेखमा प्रयुक्त थरहरू

दिव्योपदेशपूर्वका नेपाली अभिलेखहरूमा साक्षी राखिएका व्यक्तिहरूको नाम र थर प्रशस्त भेट्न सकिन्छ । यस उप-शीर्षकमा विभिन्न प्रसङ्गमा आएका व्यक्तिका थर र साक्षी बस्ने व्यक्तिहरूको थर अभिलेखीय वर्णाविन्यासकै शैलीमा नेपाली वर्णानुक्रममा सूचीबद्ध गरिएको छ । अभिलेखमा प्रयुक्त थरहरू यस प्रकार छन् -

अगत	उमराव	कठा	कमारा
अचार्य	उल	कठाइत	करान
अडै	उलाल	कठात	करानी
अधिकारी	उवाच्या	कठारितं	कक्यानी
अज्याल	उषडो	कठायत	कर्ण
अर्याल	उषेडो	कडाइत	कर्मि
अवस्ती	एढणी	कडारित	कलिया
अषिते	एने	कडारो	कवर
आइरी	ऐर	कडाल्वा	कवा
आचार्य	ओभा	कड्याल	कसिरा
आरन	ओथि	कतुवाल	काजी
इरि	ओली	कत्यारा	कायस्त
इरी	ओस्ति	कत्युरो	कार्कि
इसि	कड्याल	कदुवाल	कार्की
उपाध्या	कइनु	कपर्दार	कामी
उपाध्याय	कटका	कपालि	किडागाल
उप्रेती	कटाइत	कपाली	कुँवर
उप्रेहित	कटायत	कपिलि	कुंडिका
उमरा	कटुवाल	कमकरं	कुड्याल

कुड्यांल
कुतवाल
कुमाई
कुमार
केकडिया
केदार
केरा
कोइरेली
कोइराला
कोइय्याला
कोटुनु
कोटुन
कौटेली
क्षत्याल
खजांती
खडका
खडगा
खडाइत
खवास
खुवा
गतौला
गांगु
गिरी
गुजु
गुनु
गुप्ताचार्य
गुयाल
गुमाई
गुशाइ
गुसाइ
गुहा
गैडा
गैरा
गोइलो
गोइल्यो
गोलाइ
गोसाइँ
गोसाइ
गोसाजि
गोलाइ
गौड्या
गौतिमै

गौली
घर्ती
घले
चंद
चंद्राल
चकोटि
चटउत
चडाइ
चदुरा
चलान्या
चल्ल
चाहाड
चिगरेत
चुवाला
चैउड्याल
चोत्रयाल
चोषाल
चौउड्याल
चौथाग
चौधरी
चौलागाइ
चौलागाई
चौषाल
छत्याल
छनार
जिउन्
जुकि
जुकी
जुकोटा
जुगाडी
जुजु
जेठरा
जेठारा
जेठारो
जेठी
जेसी
जैमल
जैवाग
जैशी
जैसो
जोइसी
जोगी

जोतिस
जोयसी
जोष्या
जोसी
जौसी
ज्युना:
ज्योतिसी
ज्वार
भाकोटा
भाकोटो:
भिमू
भिमू
भुट्याडि
भुट्याडी
भोट्याडी
भोसडी
टंकारी
टमटा
टमोटो
टामोटा
टुंडो
टुमटो
टुमटा
टुमोटा
टोमांटो
ठकुरानी
ठगु
ठाकुर
ठाकुल(र)
डांगि
डांगी
डागी
डुलु
ढकाल
ढाट
ढुङ्गा(ढुङ्गाना)
ढेवा
तराल
तिवारी
तुम्याड
तुवुक
तौढिक

थन्याल
थाइत
थानी
थापा
थापु
थापो
थिकिन्या
थ्यारी
दमाही
दराला
दरोई
दशुदि
दशौदि
दसाल
दसौदी
दागी
दामु
दाव
दास
दुवाच्या
देउकोटा
देउकोटो
देउदा
देउता
देउपा
देउपाल
देउली
देउवा
देउवो
देवकोटा
देवा
देवान
दुवार
देवुवा
देषन
दैनाल
दैनाल्
दैवजं
दोष
दौयरी (द्वारे)
दौय्याल
द्वारा

द्वयाच्या
द्वान्या
धताला
धराला
धरालो
धाइ
धामी
धिताल
धौवा
धौविच्या
नकुर
नगाडी
नहरा
नाल्या
निनाल
निर्माइल
नेवार
नेवानीं
पंक्षाइ
पंथी
पंडित
पंडेरु
पछाइ
पछाई
पमाइ
पजाई
पज्यर
पज्यू
पडेरु
पड्याहार
पण्डित
पत्रि
पदेम
पनाल
पनेरु
पनैरु
पन्त
पन्थ
पयाषह
पयेर
परी
पलाल

पल्याल
पहरि
पहारी
पाँडे
पांडे
पाटनी
पाठक
पाध्य
पाध्या
पाध्याय
पान्डे
पायर
पारत
पारद्या
पाल
पाहडि
पाहाडा
पाहाडि
पाहाडी
पिर
पिषेति
पिषेती
पुरब
पुरि
पुरिट
पुवा
पेष
पेषक
पोखरेल
पोषय्याल
पौडेल
पौड्याल
प्रधान
प्रवान
प्रोहित
फडलाल
फाग्या
फुलरा
फुलारा
फुलारो
बकोमि
बगोटि

बयाल
बलायर
बुडा
बुडाथापा
बुडो
बुढा
बुढाथापा
बुढाथोकि
बुढाथोषि
बुढो
बुढो थापो
बोगटि
बोरो
बोहोरा
ब्रह्म
ब्राह्मण
भँडारि
भँडारी
भंडारी
भट
भटवाजु
भटाज्यु
भटाली
भटिज्यू
भटी
भट्ट
भट्टामाथर्या
भट्टराई
भट्टिज्यु
भट्याली
भठि
भड
भडारी
भत्रि
भरया
भागपत्या
भाट
भाटा
भाटि
भाटिनि
भाटी
भाटो

भाट्
भान्या
भाप्लै
भाम
भारी
भारो
भानुं
भुम
भुमः
भुम्म
भूम
भैरवो
भोट्या
मंट्येली
मघाली
मधाली
मभिया
मटयलि
मटयालि
मटयाली
मट्याली
मडयाली
मद्यालि
मनिक
ममत
मल्ल
मल्लाल
मवाल
महग्र
महत
महतौ
महन्यारा
महत्र
महन्त
महर
महात्य
माभिया
माट
मान्या
माला
माली

मिञ्जा	राम्तेन	लवार	वषेती
मुगिइ	राम्या	लव्र	वस्न्यात
मिश्र	राय	लसु	वस्याला
मेदासि	राया	लामा	वहन
मेदासी	राय्तेन	लामु	वहिक
मेहराजा	रारि	लीटीर	वहीक
मौनाकोठी	रालो	लोपाडि	वाजु
योइसी	रावत	बंकोटि	वाडां
रंजित्य	रावत्	वकोटी	वाडा
रकंपाल	रावल	वगोटि	वानिञ्जा
रकाल	रावोल	वगोटी	वानिञ्च्या
रकाल्	राह	वजगाहा	वानिया
रखाल	रिस्थाल	वजा	विक्रम्या
रजवार	रूपाली	बजुराल	विट
रजवारा	रैकाल	बटाला	वित्यारु
राई	रोकया	बटालो	विन्या
राउ	रोकाज	बडा	वित्तवा
राउत	रोकाय	वडालः	विष्ट
राउता	रोकाया	बडु	विष्ठ
राउत्	रोकायो	बडुवाल	वीटपली
राउन्या	रोकाहा	बदु	वुडथापा
राउनं	रोकाह्या	वदना	वुडा
राउल	रोक्कायो	वम	वुडाथापा
राउला	रोत	वम्म	वुडाराना
राउलो	रोसयारो	वम्मो	वुडोः
राउल्	रोसेरा	वस्व	वुडोथापो
राउल्या	रौल्या	वयाल	वुडो
राजवार	रौल्यानि	वरुन्या	वुडथापा
राजा	रौल्यानिः	वर्मा	वुढा
राजो	रौल्यानी	वलाइर	बुढाथापा
राठ	यागमी	वलायर	वुढो
राणा	लक्षीमन	वलाहर	वुढोथापो
राना	लक्षु	वलाहिर	वुम
रानाराउल	लछिमन	वषाला	वुसिला
रानावुढा	लवर	वषेति	वूडा

वैरागी	षंडायत	साइ	सुनुवार
वोजा	षजंची	साई	सुवेति
वोकटी	षजंति	साउँद	सुव्याडि
वोगटि	षट्का	साउंद	सेंजाली
वोगटी	षडग्राही	साउ	सेजवाल
वोजा	षडाइत	साउद	सेजाल
वोड	षडादेव	साउन	सेजाली
वोढो	षडायेत	साउनः	सेजु
वोरा	षड्का	साउली	सेजुवाल
वोरो	षड्गा	साजद	सेज्याली
वोहरा	षड्गाह	साटी	सेभवाल
वोहरो	षड्गाहा	सान	सेभवाला
वोहोरा	षट्	सानी	सेटि
ब्रह्म	षत्री	सापकोति	सेटी
त्रिभान	षलाल	सायन	सेठि
शदुल्	षल्लाल	सार्की	सेठी
शनि	षवशः	साहा	सेन
शाइ	षवास	साहानी	सोठी
शाइला	षाति	साही	सोति
शाउ	षाती	साहु	सोती
शाउद	षुवा	साहेव	सोव्या
शार्की	संजाल	सिंग	सौज्याल
शार्की	सउ	सिंघ	हायु
शाह	सगि	सिंजा	हितान
शाही	सजुवाल	सिंह	हित्त्राज्
शिमषाड्या	सटि	सिघाडि	
शिष्ट	सन्जाल	सिमषाड्या	
शुतार	सपकोलि	सीषाडा	
शेजुआल	सपकोली	सीसर्न	
शेटि	सम्सेर	सुजान	
शैटि	सर्भू	सुताहार	
शैयरी	सवल	सुनार	
षजाति			
पंजाती			

२.७ दिव्योपदेशपूर्वका नेपाली अभिलेखमा प्रयुक्त ठाउँका नामहरू -

दिव्योपदेशपूर्वका नेपाली अभिलेखहरूमा अभिलेख लेखेको ठाउँ, राजा-महाराजाहरूले ब्राह्मण, पण्डित, ज्योतिष, साधु-सज्जन आदिलाई जग्गा बित्ता दिँदा वा कुनै महत्त्वको काम गरेपछि त्यसको रक्षार्थ अभिलेख राख्दा सम्बन्धित जग्गाको नाम र त्यसको चारै किल्लाको ठाउँको नाम उल्लेख गरेका छन् । अभिलेखमा प्रयुक्त ठाउँका नामलाई पनि अर्थनिर्धारण शीर्षकमा नराखी अभिलेखीय वर्णविन्यासकै शैलीमा नेपाली वर्णानुक्रममा सूचीबद्ध गरियो । नेपाली अभिलेखमा प्रयुक्त ठाउँका नामहरू यसप्रकार छन् -

अँदरागावँ	अम्बरपुर	इन्द्रदह	उवाघडा
अंको	अरीषेत	इन्द्रायनि	उसगला
अंघउन	अरुण	इन्द्रावती	उसढुंगा
अंदउन	अर्खाखाची	इमिकि	एकत्कल्यामाना
अंधाड	अर्घाखाची	इषु	ऐरिषेत
अंध्यार	अर्मुलुक व्यासी	इस्लिम्बा	ओधिकि
अंसामाइ	अलमोडा	इस्लिम्बा	कँदउँन
अंसालागो	अलिमहिमान	ईशाननिकोट	कँल्यान
अकुराली	अशमु रेटि	उजौर	कँवलवन
अकुल्लि	अशिकै	उकुँ	कउल्यापाषो
अखाद्यपानि	असन	उघाट	ककनि
अगसिन्या	असागोला षेत	उछिदुङ्गा	ककामानस
अगसिन्या भिड	असमै	अजकले	ककुलेक
अगेरा	अस्ल्याढुंगो	उजकलो	कतारि
अछाम	अहेडो षेलन्या वन	अजकालौ	कत्याल
अजितगढ	अैरु	उजगल	कपसाभ
अजिमावाद	अैसी गंजरा	उजगला	कञ्चनपुर
अजैमीर	आँगुनामेला	उजगले	कटन्याल
अजैमेर	आधिषोला	उजगलो	कटस षोला
अटाडा धारो	आउस्याका गडा	अजमेटी	कटिगाउँ
अठपररा	आछाम	अजलि गाउँ	कटुआ
अठविस्य	आटिचौड	उजली गाउँ	कटुवाल
अडावजेषेत	आड्याभिद्रा	उडिका	कटुवाषेत
अद्यादपानी	आमोग्या	उधुस्वरटा	कटुसषोला
अधा डोटी	आम्बोद्या षेत	उतिस्यापानि	कडालगाव
अनगलिक्य	आम्रिपाटा	उत्तरषंड	कड्याडेबर
अनन्तलिङ्ग	आरवोट्या	उनाकठौज्या	कत्याल
अनन्तलिङ्गेश्वर	आरि	उपन	कनका
अपाड्या पानी	आरुगडा	उपलि धराली	कनकाई
अभनि	आरुवोट्या	उपली धराली	कनिष्टिका
अभोग्या	आरुषोला	उपल्ला माभ	कपसाभ
अमिछावो	आलोस्का	उम्न	कपीलास
अमिलावाडि	आषेत	उम्षनि	कफलढीग
अमौन	आसिकान्या ढुंगा	उम्रा	कमन्यानि
अम्को	इटाली	उराकोट	कमलेश्वरी

कमेडयाभ्रुल
 करकोती
 करटयाषेत
 करालागडो
 करास्म पहाड
 ककर्याल
 कराल्या
 कर्णाली
 कर्नाली
 कलकत्ता
 कलामाटी
 कल्यान
 कल्याल
 कल्हारिघाट
 कल्ह्यारि
 कवा
 कविलास
 काँचोखोला
 कांचोषोला
 कांतिपुर
 कांतीपुर
 काइका
 काइगाउँ
 काइगाउ
 काककोट
 कागतिगाउ
 कागेश्वर
 काग्यानी
 काटै गाव
 काट्याटिक्य
 काठमाँडौं
 काठमांडौ
 काठमाडौं
 काठमाडौं
 काठमाण्डु
 काठमाण्डौं
 काठिकान
 काडमांडौं
 काडमाडौं
 काढया षेत
 कान्तिपुर
 कापिलि
 काभ्रया

कामीटार
 कामीशर
 कार्किगाउ
 कार्वरिक
 कालगाखा
 कालबान
 कालागाव
 कालादाइ
 कालाधारा
 कालिगंडकि
 कालीकोट
 कालीमाटि
 कावछा
 कावडीगाउ
 काशिखंडे
 कास्कि
 कास्की
 काहुल्या
 किड्ई
 किनठामात
 किनाडि
 किरांत
 किरात
 किरात्
 किर्तिपुर
 किहिमरेडा
 कीर्तिपुर
 कीसनवारी
 कुंभीनरक
 कुइ
 कुटिघा
 कुटिघाउ
 कुटिघाट
 कुडिकोट
 कुडना
 कुढइना
 कुतिको बाटो
 कुन्हल्या
 कुमाउँ
 कुमाउ
 कुयस्या
 कुरुक्षेत्र
 कुलिवाद

कुलुम
 कुलेक्कि
 कुशदिय
 कुसुमषोला
 कुसुमषोला षेत
 कुस्मा
 कुहिल्या
 कृष्णागण्डकी
 केलबदु
 कैलासथाम्
 कोइयारीथाम
 कोच्याकाद
 कोटगाउँ
 कोटमनदेव
 कोटया षेत
 कोटाल
 कोटिल
 कोटिला
 कोटिलि
 कोटकुला
 कोट्या
 कोट्र
 कोथ्या
 कोमति
 कोल्चर्याकाद
 कोलाषेत
 कोवाडतानी
 कोवाड्तानि
 कोसिदोभान
 कोस्यालिडालो
 कौस्ल
 क्षेत्रपुर
 क्षेपडीपहड
 क्ष्येकपाटन
 खगत्पी
 खततिति
 खसाय
 खाधर
 खार्पा
 खावखुल्लेख
 खासा थला
 खिडकीसैन्य
 खिपै

खुकुवेसी
 खेतिवाडया
 खोजु
 गंजरा
 गंडक
 गंडकि
 गंडकी
 गंडेता
 गंष
 गक्कडो
 गगंनहेमगिरि
 गजडो
 गजापा
 गढसिरा
 गढाजिउला
 गण्डकी
 गदलां
 गनाम
 गमका
 गमकावी
 गमलाछ्य
 गमौढि
 गम्था
 गरदुल
 गंरागली
 गराउठिथित
 गज्याकोट
 गलव्या
 गहिरिषेत
 गांतरी
 गाइषेज
 गांडषेत
 गाईगौडा
 गाग्रिपाटा
 गाग्री
 गाजुँटुं
 गाभ्रचौड
 गाडखर्क
 गाडषेत
 गाडभुज
 गाधाली
 गारनाडे
 गावघट्यारी

गिडीखोला
 गुजालापानी
 गुम
 गुमडहाहान
 गुयाषोली
 गुज्याकोट
 गुर्यागाड
 गुलिगाड
 गुल्मि
 गुल्मी
 गुसि
 गुहा
 गुह्याला पानी
 गुखुं
 गौरासिम
 गौरिकाडा
 गौरिषेत
 गैच्या जुक्याना
 गाँगाल
 गोइपहू
 गोकर्ण
 गोकर्न
 गोकर्नषेत
 गोठादी
 गोठिकाद
 गोठिथॉ
 गोठिथान
 गोठिपालि
 गोठीथान
 गोड प्रसाइ
 गोडप्रसा
 गोडप्रसाइ
 गोथ्याल
 गोदप्रसाइ
 गोरखा
 गोराल्या
 गोरुषोज
 गोर्खा
 गोर्षा
 गोलजुड्
 गोलहिटि
 गोलाई
 गोलोरुगा

गोल्या
 गोसाइँधारा
 गोसेडा
 गोहदी पोखरी
 गौटान्कोउ
 गौलिगाउ
 ग्रगवोलाहिर्न
 ग्रेटाढुडगा
 घट्टसागु
 घरसोडा
 घरास
 घाटगंगा
 घाट्याढुंगा
 घालिपमा
 घालिमोलि
 घिकिन्या
 घिउसेरा
 घिन्या
 घुवा गाउ
 घुनवा
 घोडकाटी
 घोडघाड
 घोडयासैनि
 घोरघाड
 घोरिषाल्ना
 घोच्याकोट
 डान्हुटु
 चंइनाल
 चंउडिलगाइ
 चड्याहानी
 चउगाउ
 चउडिला
 चउवाडी
 चउसिल
 चणडागिरि
 चतु
 चतुखन
 चन्द्रागिरि
 चपात
 चप्या गिरि
 चमा
 चम्रेकोट
 चरुथाक

चन्याघाटी
 चवाषोला
 चष्वा
 चसान्हवत
 चाँगु
 चाँगुनारायण
 चाँगुसाँखु
 चाँथापु
 चाँथापु
 चागु
 चागुनारायण
 चाङ्गपाउदा
 चादिमेला
 चापाको वोट
 चापुयो
 चाप्या-
 (हीलचाप्या)
 चाम्रेकोट
 चाम्न्यकोट
 चारपाटि
 चारपासट
 चारुथाक
 चारुथान
 चारुषान
 चाल्या वन
 चिउरात्या
 चिड्या
 चिंतलांग
 चित्तौडिगड
 चित्राबान्ना
 चिरायराज्य
 चिलतिं
 चिसापानि
 चीडापु
 चीन
 चुच्याभारस
 चुच्यामन्या
 चुडिपत्या
 चुत्याडि
 चुदि
 चुत्यानि
 चुच्यापहाड
 चूवानग्राम

चेप्या
 चेप्याघाट
 चोड्यांस्यु
 चोरमाटा
 चोरसल्ला
 चोविथ्या
 चौडिलागाँव
 चौकि
 चौकिलेष
 चौक्या ढुङ्गा
 चौगोठ
 चौघानचौर
 चौडंडि
 चौडण्डी
 चौडन्डी
 चौतरि
 चौतारा
 चौथाग
 चौदंड
 चौदफरि
 चौदफरी
 चौभारो
 चौयान
 चौवेनटा
 चौषेत
 च्यागा
 च्यावर्नु गुम्मा
 छकभोट
 छडयाषोला
 छडाखोला
 छडाषोला
 छदाषोला
 छपेरि
 छयभारि
 छर्काभोट
 छहाडया
 छातिकोट
 छान्नका
 छायाछेत्रः
 छार्काभोट
 छिद्यॉ
 छिनशिम
 छिनसिम

छिनांशिम
छिनाशिम
छिनासिम
छिनासिमः
छीनासी
छीनासी
छुकाभोट्
छेडा
छेवपुर
छैविनायक
छोट्याडाडो
जइत
जगलो
जघासहश्र
जडांन
जनोजा
जपिरा
जबो
जमडी
जमल
जमलेश्वर
जलकुरा
जलुक्यानी
जलजला
जवउरिकोट्
जवलपाटा
जाँयुगाउँ
जागेश्वर
जाजर
जाजरकोट
जाजकोट
जाज्राकोट
जाडमाद्र
जाम
जामदुवालि
जामनेग्मा
जारागडो
जारिचौरि
जालोवोया
जावेश्वर
जिजोडा
जितपुर
जिनपूर

जीभीडाला
जुक्याना
जुगाडा
जुगाडि
जुजी
जुजीपाषा
जुमला
जुमलेश्वर
जुम्ला
जुम्लो
जुवाकोट
जेजी
जेन्नह
जैतपुर
जोजोडा
जोटि
जोपेजो
जोराइल
जोरातां
जोरायल
जोसिवाडा
जौला
जौलाघाट
जौवाषार
जौषार
ज्यामिरे
ज्युला
ज्वादि
ज्वालामुषि
ज्ञानवापि
भयाग्यासलावर
भागा
भाडन्या
भापागाड
भिकिनव्य
भिमरुक गंगा
भुत्याडा
भुल
भुसु
भोट्याडि
भोसडि
भोसरि
भारु छर्काभोट

टग्या थलो
टपरिषनो
टपो
टाकगोतडन
टाकु
टाटेगडो
टापु
टार
टासिर्कुसाल
टिति
टिलि
टुडाषेत
टुसागल
टेटन
टेषुदोभान
टोडयाव्यासी
टोपलल्यागाउँ
टोलबहम
टोषा
टौढिक
ठांठर
ठाठी
ठाडोढुंगा
ठाडोढुङ्गा
ठाराषोला
ठिक्या
ठिग्यानि डिल
ठिणी
ठिनी
ठुलाभिड
ठुलाषेत
ठूलो भन्ज्यान्
ठेगुस
ठोडुंगा
ठौन्याउना
डंडेधुरा
डगडुना
डगन्याल
डडाकोटी
डडागाउँ
डढाकोटी
डवो
डांपाडा

डाकसो
डागन शितिं
डाडलषेत
डाडागोठि
डाडिकल्याड
डानि गौडा
डामरपाटा
डामोदुम
डासल
डिकारगाउँ
डिक्या
डिहि
डिहिषेत
डिही
डुँगाकोट
डुगरि
डुगरो
डुग्री
डुमकोट
डुमरिडाँडा
डुम्रा
डुम्राक
डुम्री
डुसाल
डोटि
डोटी
डोलाघाट
डोलमुसिरा
डोवषोला
डोव्क्या गडो
ढलकना
ढाँड
ढाड
ढाटल्या
ढाला
ढाव्याकटुवा
ढिकरुमटा
ढिकुरी
ढिक्याँउकुं
ढींगको खेत
ढुंगापानि
ढुग्री
तगुवा

ततगुवाया
 तनहुँ
 तनहुँ
 तनहुँ
 तपडिक्या
 तपैस घोला
 तपैजाया
 तमतर
 तमर
 तमोर
 तरा
 तरापभोट
 तराल्याभोट
 तरियानि
 तरियानी
 तल्लामाभक्त
 तल्लावाटा
 तवल्ल्या
 तांलिकाद
 ताकगोतडन
 ताकलगोठ
 ताकलाखार
 ताक्लुंग
 तागो
 तादि
 तानसिंघ
 तामाड
 तारघाट
 तारघाटा
 ताराभोट
 तारुगाडव
 तारुभुल
 तारुषोला
 तारुशइन
 तालितुम
 तिभार
 तित्तिन्या
 तित्यावडा
 तिनपुन्या
 तिनरी
 तिनुषानि
 तिपगडा
 तिपुरकोट

तिपुरकोट
 तिपुराकोट
 तिपुरिकोट
 तिपुरिकोट
 तिपुरुकोट
 तिपृकोट
 तिप्रिकोट
 तिप्रुकोट
 तिमाम
 तिरीव्यानी
 तिर्जुगानदी
 तिलंगा
 तिलाङ्गा
 तिलादि
 तिलन
 तिवाइकि
 तिषाडुग्रा
 तिष्टा
 तिष्ठुग
 तीपृकोट
 तीलष
 तीलाडी
 तुंगि
 तुडुषोला
 तुनो गडो
 तुम्याड
 तुरकाना
 तुशारषोला
 तेचाय
 तेच्यापानि
 तेह्रौत्याको डिकी
 तोकरीसेरा
 तोलि षेत
 तोल्लु
 तौदह
 त्याडा
 त्रिवेनि
 त्रिवेनी
 थकां
 थपक
 थप्पलि
 थप्यालि
 थयपि

थला
 थलारि
 थलावाज
 थांकोट
 थांना
 थांनि
 थांनिचार
 थाक
 थाग
 थागन्या
 थापाषोला
 थाप्या
 थामकास
 थामपन्यारा
 थाम्पन्यारा
 थिदबुँ
 थुंवन्
 थुर्पुषा
 दकाढाड
 दत्तभैरउ
 दमोला
 दमोलाउती
 दयइठो
 दरपुक
 दरभंगा
 दरोवस्त
 दर्ना
 दर्लाभ दोबाटो
 दशसीरमातोला
 दशिउघं
 दहचोक
 दहतोला
 दाँग
 दानं
 दाङ्ग
 दाडिम
 दादिम
 दानसैन्यामग्रह
 दान्कोट
 दाप
 दाप्चा
 दामां
 दिगा

दिगाचुलि
 दियालो
 दिलौरी चौर
 दिल्ली
 दिलौरिकाद
 दिशालि
 दिसाडाँडा
 दिसाथला
 दिसालि
 दुंखेत
 दुंगरि
 दुगरागाउँ
 दडाषेत
 दुदकोसि
 दुदषोला
 दुधकोसि
 देईल
 देउकोटिमउ
 दुन
 दुनइ
 दुनै
 दुमकोट
 दुगर्याका डिल
 दुगर्याथला
 दुलुँकुइना
 दुलु
 दुल्लभनाम
 दुल्लु
 दुल्लू
 दूधकोसी
 देईल
 देउकोटिमउ
 देउघाट
 देउभाल
 देउतिधारा
 देउरालीषोला
 देउलिगुम्मा
 देदउ
 देमाच्या
 देवघाट
 देवन्नि
 देवसुर
 देवस्थल

देवस्थान	धुराली	निजदारा	पतरासि
देवारूष	धुरीगाउँ	निभाड	पतेल
देविघाट	धुर्गानि	निभार	पत्रहारो
देविथान	धुलीखेल	निला षाल	पपन्जे
दैलेख	धुलेश्वर	निलाढाड	पप्रीषुरथ
दोडि	धुवागाउँ	निलि	परगनाटि
दोपहरि	धुवाल	निली	परवन
दोभन	धुव्रासोतर	निवुवाकोट्या	परसान
दोभान	धूकोट	निवुवावोट्या	परिषोला
दोमही	धोल्यात्रि	निसैरावे	परेवाकोट
दोलख्या	धोविषोलो	निहा	परौडाडागो
दोलप्याल्	धौलिगाउ	नीम	पर्वत
दोलषा	धवागाखंभसे	नीलकण्ठ	पलाँ
दोलष्या	नंग्र	नुवकोट	पशुकुण्ड
दोल्षाजोर	नंटोकि	नुवाँकोट	पसलारि
दोवाटा	नगर	नुवाकोट	पसेन्याई
दोहरी	नदेव	नुवाकोट्	पस्यालो
दौनाडिकि	नपोला	नुवाकोट्ट	पहन
द्रामुनु	नमणै	नुवाकोत	पहुच
द्राकचल	नरका	नुवारषेत	पहू
धउलापानी	नरासुंघड्या	नुहाकोट	पाँगा
धनघाट,	नर्क	नेपाल	पाँचे गडो
धन्याहादी	नर्क	नेपालव्यासी	पाकरी
धमगाल	नर्ग	नेपालेश्वर	पाङ्गा
धरगना	नवाकोट	नेपाल्या	पाङ्दुर
धराली	नवाखेत	नोवाडा	पाजुड
धरीषेत	नषाग्रसीषाग्र	नौरवुवा	पाटन
धाङ्गनौला	नाउलम्	न्वाला	पाटनी
धरौटिपानी	नागिटालि	पँलाता	पाटुका ज्वाला
धवाल	नागोसिटार	पंचकोसि	पाडुणैक
धाङ्गनौला	नाटैसोरि	पंदरु	पातल्या
धादिं	नानीकोट	पंलेक	पातालगंगा
धादिन्	नामदेउ	पइमा	पातालिका
धाधिग	नामदेउथान	पकरी	पाथरराशी
धानषेत	नाम्नुकोट	पकागौडा	पाथरषोला
धामिगाउ	नाम्नुकोट्या	पगरेत	पाथातित्यावडा
धामीगाउ	नाम्मुडा	पचभैया	पादाषंउन
धारिलोगाम	नाराघाट	पछाउराताभिड	पादुषांउन
धारगाड	नारिकोट्या	पटना	पानिटोटका
धाच्येदुंगा	नार्सिटार	पटुवा	पानिढला
धिमु	नालिषेत	पडासेरा	पानोषाल
धुन्वाका डाँडा	नासदुम	पडोधयोतो	पान्धौनि
धमाका षेत	निग्रहा	पढाह	पायभरावरा

पायलटार	पुवाजोमिन	बंदि	भितरुषेत
पारकी	पेसदुरा	बुकाषोला	भिकॉट
पारीकोटा	पैडगाउ	बुडन्यासिम	भिष्यमुल
पालग	पोयातोल	बुढिषोला	भिसन्या
पालु	पोषरा	बेलकाँटियो	भीमगिरी
पाल्पा	पोन्नाराजपाटा	बोलग	भीमस्थान
पाल्हपा	पोसाला	बोहोरातोला	भीमेश्वरभण्डार
पाल्हुग	पौडानदी	बौदमन	भीरकोट्या
पाहाषोला	प्यूठान	ब्याँसि	भुतिउ
पिउठानां	प्यूठाना	ब्याँसी	भुमा
पिउठानी	प्रगना	ब्रह्मंडी	भुमिपाहघाट
पिउठानु	प्रभास	भइतले	भुर्गाट्ट पाटी
पिउथर्पु	प्रमु	भउन्यापाँतिचौर	भुर्जुकोट
पिठाक	प्रयाग	भक्तपुर	भुर्जुकोटेया
पिनलागन	प्रन्याग	भगलीगकीघांट	भुर्जुकोट्या
पिपलकोट	फाका	भगालीग	भुलषेत
पिपलगाव	फाकाडन्मा	भज्यां	भुलोक
पिपलवोटया	फिणिक्षेत	भज्यांग	भुवा
पिपलषोला	फुलौटा	भडान्ना	भुवालालुजुल
पिपले	फुल्चोक	भडानां	भुषा
पिपुरापोक	फुल्वारि	भडालि	भुषेत
पिप्रषोलो	फुसिंषेल	भदु	भूलोक
पिया	फेकोट्ट	मन्सार	भेउलाना
पियानी भिष्या	फेन्कायाथाल	भतोपुर	भेरासीम
पिषेतं	फेदी	भल्य्या	भैसोल्या
पिषेत	फोकसिंगागाउँ	भलशुरु	भैस्याचौड
पींगाल्या	फौद्या	भवरकोट	भैमाल्या
पीठारो	बगथल्या	भसवां	भैसिवान्ना
पीपल्या	बजालगाव	भाक रेषे	भोट
पुंडोल	बडीथर्पु	भागन्तोलि	भोरवन
पुनुगाउ	बदरकोना	भाडी	भोलौं
पुतलपानि	बमनगाउ	भात्याखोला	भौदिक
पुतलपानिषडा	बलनुमालीकी	भादगाँउ	भाड्येति पध्यारा
पुनाडा	बाँजकोट	भादगाउँ	भुषाति
पुनुगाउँ	बाटुलिपाटन	भादगाउ	भ्रमरकोट
पुन्यादर्वगक	बाटुल्याचौर	भाद्गाउँ	मअल
पुन्यापाटा	बाधामेलो	भानाकोट	मउव
पुरानागढी	बापडा	भामिगाउ	मकरावलि
पुरैनिया	बामनगाउँ	भाराह	मकवानपुर
पुर्धर	बाय्याकाद	भिटा	मकवानपूर
पुर्भुवाफाट	बाह्रविश्या	भिठा	मकवानपुर
पुर्सुडि	बाहिम्मा	भिडहुस्क	मकैजउवुनु
पुर्सोकथुरो	बाहुल्या	भिडुश्वडा	मगरडुंगु

मगल्या
 मघंरडुंग्री
 मछुस्यादुङ्गा
 मजघला
 मज्कुर
 मभाडा
 मभुवा
 मटाल
 मटेला
 मडेरा
 मथेडया
 मधेस
 मधेस्या
 मध्येस
 मध्येस
 मनकामना
 मनकुया
 मनटुसा
 मनमति
 मनलिया
 मनिकुडि
 मपानीकोट
 मयाल सागु
 मरषेत
 मलानि
 मलावय
 मल्ली
 मवसाकोट
 मशिल मसान्नाभुल
 मसुकट्टी
 मसुरडा
 महभीर
 महमलकोन
 महादिंगला
 महादेउपोषरि
 मह
 माचकोट
 माजगाव
 माजषंड
 माभुकोट
 माभुगाड
 माभुषेत
 माडि

माडी
 माडौ
 मातातिर्थ
 मानपुर
 मानसरवर
 मानाकोट
 मार्तडि
 मान्यापाच्या
 मालवाज्वी
 मालगाउ
 मालावाजवि
 माले
 मालिका
 माल्चां काद
 मासवखेल
 मार्सिंधारा
 मिअल काट्यो
 मिलिगिउरा
 मुकामघाट
 मुक्तिक्षेत्र
 मुक्तिक्षेत्र
 मुक्तिनाथ
 मुगलाना
 मुगु
 मुगुपाटन
 मुगुरमाछा
 मुगजा
 मुगजा
 मुगलाना
 मुटिक
 मुतडिगाडा
 मुतायोनि
 मुदुस्यादुंग्गा
 मुमुमा घट्ट
 मुरिकोषेत
 मुसुकट्टी
 मुस्मा षेत
 मुस्याषेत
 मुहाच्या
 मुनलिका
 मेगयाडांडि
 मेलमुडो
 मेलषोलो

मेहलपाषा
 मैतु
 मैतुकाद
 मैषेत
 मैस्याचौड
 मोकवानपुर
 मोगलाना
 मोटया गडो
 मोटाभिटा
 मोतिउपुर
 मोतिपुर
 मोला
 मोहाली
 मौनाकोटी
 मौराभिट्टा
 मौराया लेष
 मौवागाउँ
 यांधुर्गा
 याकाविसा
 याम्हु
 याटी वाडी
 यायवेडि
 यायावेदियाकोट
 याव
 यिमि
 युहा
 येकल्या
 रंगमहल्
 रकिक
 रजगनिया
 रजवल
 रलि
 रली
 रांधा
 रांसिपाटन्
 राउतवाडो
 राउलाकोट
 राउलि कला
 राउलिकुलि
 राउषुंका पानी
 राकस्कोट
 राकुतानि
 राक्या

राक्ष्या
 रागिनाशटार
 रागिनास
 रागिनासटार
 राग्य
 राग्यापानि
 राचुला
 राजगिरी
 राजपुरिगाउँ
 राजविनायक
 राजस्थान
 राट
 राठागाव
 रातादाड
 रातापानि
 रातोमाटो
 रानीपोखरी
 रापेट
 रामगाड
 रामगिरि
 रामपुर
 रामा गाड
 रामागाड
 रामल
 राल षेत
 राला
 राषाँनिषोला
 रासिपाटन
 रासु
 रास्कोट
 रास्कोटी
 रिउष
 रिगवालुलग
 रिजीमादेव
 रिज्यावढी
 रिठासेन
 रिलुजा
 रिसि छहडा
 रीडराषेत
 रुगा
 रुपरास
 रुमकाः
 रुम्टो

रूवाउलि
 रेगम
 रेटि
 रेतिरा
 रेध्यारि
 रेलपाकोट
 रैंजाउती
 रैंकेर
 रैंज्याशा
 रोमा
 रोलीटाँटर
 रोल्लि
 रोल्ली
 रौम
 लंलुगम्भा
 लकु
 लगवंडा
 लचा
 लटाउली
 लप्सीषोला
 लबदु
 लमजुं
 लमजुंग
 लमजुड
 लमजुङ्ग
 लमजुन्
 लमन
 लम्जुड
 लम्जुड्
 लम्जुं
 ललचुडा
 ललितपुर
 लवापानि
 लशुन्याडाको-
 पाटन
 लषनौ
 लसुनवाडी
 लह्या ढुंगा
 लहुको गंडो
 लहुशकोट्टा
 लांमाथाडा
 लांरु
 लाकाडुंग्रा

लाक्युंषोला
 लागु
 लागुछर्काभोट
 लागुतराप
 लाटोकोइली
 लाध्योलि
 लाफु
 लामांचौड
 लामांथाडा
 लामाथाडा
 लामामुल
 लामावान्ना
 लामासिम
 लामील्वती
 लामृनि
 लाम्पाटा
 लाम्काद
 लाम्रु
 लारु
 लावर
 लावापानि
 लासा
 लिंगलिग
 लिकु
 लिम्ब
 लिगलिग
 लिगलिग
 लिगलीग्
 लिमिगुम्मा
 लिम्
 लिवुमः
 लिस्तडा
 लिस्ति
 लीचान्नी
 लुखुनाडा
 लुग
 लुगुरो
 लुडवाडगढ
 लुटिकोट
 लुधा वन
 लुपाचडि
 लुयाटा
 लुवाचडि

लुवार
 लुसाविच्या
 लुहु
 लेक
 लेषडाडा
 लोटिषेलना
 लोड
 ल्हांगु
 वंथली
 वंलकी
 वंहुदाल
 वकील्या
 वगडघट्ट
 वगर
 वगाडा
 वगोपाला
 वचसुनी
 बजषेत
 वजांग्या
 वजिमोडा
 वजोरो
 वज्याडि
 वज्यारिमूल
 बभाड
 वडह्या
 बडह्याषेत
 वडावोविडा
 वडाषेत
 वडाहरानी
 वडुवाल
 वदरकोना
 वदोटेकि
 वनपाटन
 वनरास
 वनाली
 वमनगाउ
 वमालिसेरा
 वयदीप कुवा
 वयलीजिउला
 वयाल्या
 वयेडिजिउला
 वरगाउ
 वरधन्रासि

वरधवा
 वरमथाने
 वरषोला
 बरसागु
 बरिवोट्या
 बरुन्याषर्क
 वलवागडो
 वलसेवलि
 वलाइरषेत
 वलारलाडा
 वल्ड्यांग
 वल्यालि
 वल्लोकिराँत
 ववगटुगाउँ
 ववनि
 ववैजु
 वषनी
 वसन्तपुर
 वहेरिनी
 वाँगिरहक
 वाँसवारी
 वांगिरह
 वांज्यु
 वांसवारी
 वाइमाग्या
 वाउपन्गारि
 वाउपानि
 वाउशिघ्रा
 बागागडो
 वागिरह
 वागु
 वागेश्वर
 वाग्मति
 बाग्मतिनाभ
 वाजुरा
 वाज्कोट
 वाज्या
 वाज्जु
 वाज्जु
 वाटयागडो
 वाटलीपाटन
 वाटल्याचौर
 वाटाआम

वाटुलिसेरा
 वाटुलीपाटन
 वाटुल्यासेरा
 वाटुल्याचौर
 वाडयाः
 वादरभुला
 वामनगाउ
 वामन्या चौड
 वारकी
 वारागढि
 वाल लौटी
 वालज्युला
 वालमसान
 वालानिलकंठ
 वालुषेत्
 वावुकाद
 वाषदोल
 वासषोलो
 वासोनो
 वाहुंडाडा
 विंध्यपर्वत
 विंध्यवासिनी
 विकहुगडा
 विक्याय
 विगु
 विचरह
 विछाराषरक
 विजअ
 विजयपुर
 विजैपुर
 विझ्याटार
 विदिषोला
 विनोलो
 विन्या नोवाडा
 विन्यानोवाडा
 विम
 विमाली
 विर्जिर
 विन्या
 विलासपुर
 विशौनु
 विश्वनाथ
 विष्णुमति

विसंषु
 विसषेत
 विसाला
 विसौनिक
 वीजोडा
 वीभ्याटार
 वीरवाको सिरान
 वीवापर
 वुकाषोला
 वुटवली
 बुटौल
 वुडालीगाऊँ
 वुन्या
 वुया
 वेठारिगडा
 वेणाटा
 वेणी
 वेतराउना
 वेतरै
 वेतरैन
 वेत्रावति
 वेथ्याषरक
 वेनी
 वेश्याषरक
 वैदनाथ
 वोक्याभुल
 वोटयाक
 वोडोहिल्या
 वोधीरथनडा
 वोपडभिटा
 वोरषेत
 वोरिषोलो
 वोश
 वोषड भिटा
 वौधा
 वौर
 व्याउलिदुंगा
 व्यांसि
 व्यास
 व्यासि
 व्यासिगडो
 व्यासी
 व्युम

ब्रह्मदेववडो
 ब्राह्मणतार
 शंखदह
 शंथकना व्यासी
 शंषमुल
 शकस्ना
 शठु
 शप्तकौशिकि
 शरौ
 शर्प
 शल्याना
 शालिभान
 शालिवान्
 शिजा
 शिलगढीकोट
 शुक्रयाद्रावर्ध
 शुताय्याघट्ट
 शुन्षोला
 शेताली
 शेरकोट
 शेरा
 शैतशर्य
 शोत
 शोल्भान्या
 श्वेतगण्डकि
 श्रीगोकर्णथलि
 श्रीब्रमथानि
 श्रीमत्कान्तिपुर
 श्रीमन्नेपाल
 श्रीवोध
 श्रृङ्गया
 श्रीपादुकाजुवाला
 षंथली
 षग्यानि
 षटुरोसेरा
 षडवडि
 षडवडी
 षडा
 षडाखेत
 षत्याडिकोट
 षन्डराढस्का
 षमगैरा
 षरा

षलागाउ
 षलिओडाकागडा
 षसय्यापानि
 षाकसी भंज्याड
 षागाड
 षाचिं
 षातिकाडा
 षारतोला
 षाचि(अर्धाखाँची)
 षारि
 षारिषोला
 षालवेडुगडा
 षाला
 षालिसा
 षासा
 षास्परि
 षाही
 षिंच्यात
 षिंच्यातघाट
 षिपांटा
 षगुसेरा
 षुर्चुवमिलि
 षुल्मि
 षेत
 षेतगाउ
 षेतपाषा
 षैन्यादुंगा
 षैन्यानिदुंगा
 षोड
 षोरिया
 षोलसी
 षोला
 षोलाषेत
 षोलिषेत
 षोल्सी
 सउधि
 सकल्पाता
 सकालपला
 सगैपालो
 सजन्या
 सतिगाउ
 सपनतिर्थ
 सप्तगण्डकि

समजारिषरक
 समथ
 समाल गाउँ
 समालगाउँ
 समित
 सराजु गंगा
 सरसुगंगा
 सरानु छलो
 सरि
 सक्यो वाग
 सर्नमदासकु
 सर्पुमस्ताम
 सल्यनु
 सल्यान
 सल्यानकोट
 सल्यान्
 सवि
 सल्ल्याना
 सल्ल्यान्
 सल्ल्यान्कोट
 सवि
 सहर्वाटा
 सहिमान
 साँखु
 साँषु
 सांषुका षोला
 सांषुमुल
 साउन्यामूल
 साखासठु
 साखु
 सागी
 सागु
 साढि
 सातारो
 सान्तपुर
 सान्यापानि
 सापा
 सामसपाटा
 सामाखोला
 सालकथ्या
 सालकोट
 सालकोटु
 सालिमगड

साभामै
 साहुगाउँ
 साहुगाव
 सिंजा
 सिंधुन्याघाट
 सिंवु
 सिंसिं
 सिउंदधारि
 सिउच्या
 सिउरीमेला
 सिक्किम
 सिगाच्यागाड
 सिगोडो
 सिग्या
 सिजा
 सिजादरा
 सिदुन्याघाट
 सिदुलिगढि
 सिपन
 सिपाडोल
 सिम
 सिमल्या
 सिमल्चौर
 सिमषेत
 सिमुधुं
 सियला
 सिराफुंजुला
 सिकोर्ट ,
 सिकोर्टजाम
 सिलंगी
 सिलधाद्रो
 सिलवाङ्गढ
 सिवपुरि
 सिवपुरी
 सिवाद
 सिसन्यारि
 सीताकण्ठ
 सीम
 सीमगोठ
 सीमषोला
 सीमस्या
 सीमा
 सील

सीलगाउ
 सुखातोला
 सुखिम
 सुखीम
 सुगरमाररोवजारो
 सुडाज
 सुदास
 सुधा डिक्या
 सुनारगाउँ
 सुपाकोट
 सुपातोश्रा
 सुप्याषरक
 सुमलिंगटार
 सुर्मालगलर
 सुमाल
 सुयाड
 सुरषेत
 सुवगाउ
 सुवर्नहार
 सुषिम
 सेकुषोला
 सेगषेत
 सेठान्यागाव
 सेरा
 सेराषेत्
 सेरो
 सेन्या
 सेलागाउ
 सेलुधार
 सेषजर
 सैपु
 सैसरसरा
 सोचाणि
 सोभन पानी
 सोडाकीफटी
 सोद पानि
 सोमलि
 सोलफरि
 सोवापर
 सौपुर
 सौक्य
 सौपुर
 स्याउद्या

स्यालकोटिलागाइ
 स्वराडी
 स्वर्ग
 स्वर्गलोक
 स्वानगाउल्या
 हकुवाटार
 हजुग्या
 हटिया
 हडयाषोला
 हडषोड
 हतक्या
 हदेवा
 हनुमन्तघाट
 हरानी
 हरिकरपुरकोट
 हरो षेत
 हलेसि
 हलौग्या षेत
 हाँकु
 हाचिल
 हाट
 हाडिपाल
 हाड्या
 हातिगौडा
 हाराई
 हाहा
 हिउषारल
 हिडिगाँउ
 हिन्दुस्थाना
 हिम्षोड
 हिल्या
 हिल्याषर्क
 हीउनायो
 हील चाप्या
 हुडिषोला
 हुनीसी
 हुम
 हुमडाँग
 हुलाग
 हेनिकादतकः
 हेप्कोट
 हैठ षेत्
 हैमागिरि
 हैमार्ग
 हैवार
 ह्यापिषोला

३. अभिलेखीय नेपाली शब्दको भाषिक विश्लेषण

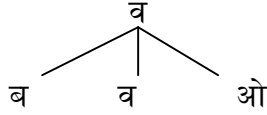
नेपाली अभिलेखहरूमा नेपाली भाषाको मात्र प्रयोग नभएर विभिन्न भाषालाई मिसाएर लेखिएको पाइन्छ। विशुद्ध नेपालीमा मात्र लेखिएका अभिलेखहरू कम छन्। कतिपय अभिलेखमा संस्कृत र नेपाली मिसाइएको छ भने कुनै अभिलेखमा नेवारी र नेपाली। कुनै अभिलेखमा भोटे (तिब्बती) र नेपाली मिसाइएको छ भने कुनै अभिलेखमा भोजपुरी, मैथिली र नेपाली गरिएको पाइयो। यहाँ अरू भाषालाई हटाएर नेपाली भाषा मात्र उतार्ने प्रयास गरिएको छ। कुनै-कुनै ठाउँमा नेपालीभित्र संस्कृत घुसेर आएका छन् त्यस्तो संस्कृतांशलाई भने हामीले अभिलेखमा ठाउँ दिएर छुट्टै शीर्षकमा नेपाली भावार्थ दिएका छौं। धेरैजसो अभिलेखमा संस्कृतमा राजा-महाराजाका प्रशस्ति दिएर अरू कुरा नेपालीमा लेखिएको छ। त्यस्ता प्रशस्ति पनि कुन कुन अभिलेखमा छन् स्रोत खुलाउँदै प्रशस्तिको नेपालीमा भावार्थ दिइयो। कतिपय अभिलेखमा सुन्दर लोकोक्तिहरू पाइन्छन्। लोकोक्तिलाई पनि एकत्रित गरी यहाँ उखान, टुक्का र सूक्तिअन्तर्गत राखी तिनको अर्थ दिइएको छ। केही शब्दहरूमा ध्वनिपरिवर्तन देखिएको छ भने केहीमा शब्दको अर्थपरिवर्तन भल्किएको छ। कहीं एउटै शब्दका अनेकौं लेख्य भेदहरू पनि देखिएका छन्। कतिपय अभिलेख अर्कोसँग धेरै मिल्ने तिथिमिति र केही शब्द मात्र नमिल्ने गरेको पाइन्छ। त्यस्तो अवस्थामा छुट्टाछुट्टै अभिलेख मानी अध्ययनलाई अगाडि बढाइयो। कतिपय अभिलेखमा वर्ण अस्पष्ट भएर अध्ययनमा समस्या आएको छ। कहीं एउटा शब्द टुक्रिएर दुई-तीन शब्दमा देखिएका छन् भने कहीं छुट्टाछुट्टै शब्द जोल्टिएर एउटै भएका छन्। कुनै अभिलेखमा प्राचीन कथ्य प्रयोग गरेर अभिलेख नार्थिने भएका छन्। कति अभिलेख त अनुसन्धाताले शिलालेख वा ताम्रपत्रबाट वर्ण नछुट्ट्याई अनुमानका भरमा लेखेकाले भाषा हेर्दा नेपालीजस्तो लाग्ने तर शब्दको अर्थ दिन नमिल्ने जस्ता थुप्रै समस्याहरू पनि यहाँ भेटिन्छन्। यहाँ अभिलेखीय नेपाली शब्दको भाषिक विश्लेषण सरल र सहज तरिकाबाट गर्ने प्रयास गरिएको छ।

३.१ नेपाली अभिलेखीय शब्दको अध्ययनमा पाइएका सूचनाहरू -

- १) 'ए' कारका ठाउँमा 'ऐ' कार लेखिएको-
ऐक = एक
ऐकत्र = एकत्र
ऐकादश्यां = एकादश्याम्
- २) 'ए' कारका ठाउँमा 'अै' लेखिएको-
अैकन्यो
अैले
अैस्वर्जे
- ३) 'औ' कारबाट 'ओ' कार भएको-
गौवध = गोवध
जौइसी = जोइसी
गौसाइ = गोसाई
ताकौ = ताको
गौहत्या = गोहत्या
- ४) 'व' र 'व' लेखाइका एकरूपता नभएको-
वर विराया

	बर्धान	वित्ता
	बासरे	वासरे
- ५) चन्द्रबिन्दु (¨) र शिरबिन्दु (¨) मा नियम नभएको-
 अक्याँ अक्याँ
 कुँवर कुँवर
 भँडारी भँडारी

- ६) पञ्चमवर्णका ठाउँमा अनुस्वारको प्रयोग भएको-
 उनंतीस = उनन्तीस
 कुभिंडो = कुभिण्डो
 कुंभ = कुम्भ
 संकल्प = सङ्कल्प
 पंचखत = पञ्चखत
- ७) 'व' का तीन उच्चारण पाइएको-

ब = वाइस, वांभो, वाचा
 व = वर, वारि, वडो
 ओ = वढि (ओढी) पावस (पाओस)

- ८) चोपिला (छोटा, मीठां) नेपाली शब्दको प्रयोग देखिएको-
<u>शब्द</u>	<u>अर्थ</u>
विन्त्यारु	बिन्ती गर्ने व्यक्ति
सांस	शासन
अहेडी	कृषि, पशुपालन, सिकार आदि गरी जीवन निर्वाह गर्ने ।
घटालो	घट्ट चलाउने मानिस ।

- ९) 'ए' कार ठाउँमा 'ऐ' कार प्रयोग भएको-
 सकैनन = सकेनन्
 लै = ले
 नैपाली = नेपाली

- १०) 'ख' वर्णका ठाउँमा 'ष्' वर्णको प्रयोग भएको-
 षर्क = खर्क
 षर्च = खर्च
 षवर = खबर

- ११) 'छ' वर्णका ठाउँमा 'क्ष' वर्णको प्रयोग-
 क्ष = छ
 क्षन् = छन्
 क्षोरो = छोरो

- १२) 'य' वर्णका ठाउँमा 'त्र' वर्णको प्रयोग-
 त्रहाँ = यहाँ
 त्राहाँ = यहाँ

- १३) पाठदोष भएका शब्दहरू-

- अनेता = अन्यथा
 कभ्रक = अभ्रक
 गाग = भाग
- १४) सङ्कर संस्कृतको प्रयोग-
 तिरोदश्यां = त्रयोदश्याम्
 पंचाम्या = पञ्चम्याम्
 परवोधार्मिक = परम धार्मिक
- १५) वेनियम पदयोग भएका शब्दहरू-
 करैगाकुल = करैगा कुल
 चुमावं = चुमा वन
 रजस्वलामाजोरादिस्पर्श = रजस्वला मार्जार आदि स्पर्श
- १६) अनावश्यक पदवियोग भएका शब्दहरू-
 डढाको टिकी = डढाकोटिकी
 भिष्या भुलकि = भिष्यामुलकि
 अजैमी र = अजैमीर
- १७) ध्वनिपरिवर्तन भएका शब्दहरू-
 ओढो → ओरो → ओर → वर
 कुँवर → कँवर → कवर → कमर
 कुक्कुरः → कुक्कुर → कुकुर → कुगुर → कुउर → कुर
- १८) अर्थपरिवर्तन भएका शब्दहरू-
शब्द	पहिलेको अर्थ	प्रचलित अर्थ
अडै	राजकीय जमिनको प्रबन्धक, भान्से	थरविशेष
आली	देशको सीमा	(गढो) खेतको पानी अड्याउने भाग
टालो	पाखो जग्गा	कपडाको टुक्रो
- १९) एउटै शब्दका अनेकौं लेख्य भेदहरू-
 इजडि - इजडी - इजर - इजरि - इजरी - इजारि
 कार्तिक - कार्तिक - कातीक - कात्तिक - कात्रिक - कार्त्रिक
 जगटे - जगटो - जगट्टो - जगट्टो - जगट्टो - जगडो
- २०) नेपाली अभिलेखमा संस्कृत भाषाका प्रशस्तिको प्रयोग-
 स्वस्ति श्री गिरिराज चक्र चूडामणि नरनारायणेत्यादि विविध विरुदावलि विराजमान
 मानोन्नत महाराजाधिराज श्रीमद् सदा समर विजयिनाम् ।
- २१) नेपाली अभिलेखमा घुसेको संस्कृतांश-
 ममवंश क्षयं याति अन्यवंशयोः नृपोभवेत्, तमपाउ नमस्तुभ्यं ममकृति नजायते ।
- २२) विभिन्न उखानहरूको प्रयोग-
 कुटन फुकन नाहि भाव सोन्है ।
 चेली भया वेलि खानु ।
 बुढा मरै भाषा सरै ।
- २३) विभिन्न टुक्काहरूको प्रयोग-
 अर्का हाल नदिनु ।
 कुलधुल नगर्नु ।
 धर्म जोड्नु ।
- २४) विभिन्न सुक्तिहरूको प्रयोग-

- अदालतको पैसा दरबारभिन्न नहाल्नु ।
जाई कटक नगर्नु, भिकी कटक गर्नु ।
दुनिया जस् देषी राजि रहन्छन्, उसैलाई कजाई दिनु ।
- २५) आधुनिक भाषामा अप्रचलित विभिन्न विभक्तिहरूको प्रयोग-
'को' विभक्तिको सट्टा - क (षोलाक = खोलाको)
क्य (जक्य = जसको)
कि (कनकपत्रकि = कनकपत्रको)
'ले' विभक्तिको सट्टा - सै (कृपासै = कृपाले)
शों (जुगुतिशों = युक्तिले)
'मा' विभक्तिको सट्टा - हुनि (खयाहुनि = खाएमा)
'लाई' विभक्तिको सट्टा -सौं (सिकरेसौं = सिकारीलाई)
कौं (शिकराकौं = सिकारी चरालाई)
हि (सिकरेहि = सिकारीलाई)
न (वैश्यन = वैश्यलाई)
कन (ओडकन = कर्मीलाई)
केषु (जैसीकेषु = जैसीलाई)
- २६) विभिन्न परस्थानिकको प्रयोग-
हर = पछि (खाइहर = खाएपछि)
थि = संग सित (हामुथि = हामीसंग)
शुं = संग (अन्नशुं = अन्नसंग)
थ्यौ = संग (हामीथ्यौ = हामीसंग)
होइ = भन्दा (गर्नियाहोइ = गर्नेलाई भन्दा)
हर = पछि (खाइहर = खाएपछि)
सुदा = समेत (षेतसुदा = खेतसमेत)
छयो = संग (कार्कि छयो = कार्किसंग)
गोटा = वटा
- २७) नेपाली कृदन्तको 'नु' 'नो' बाट विकसित भएको-
दिनों = दिनु
लिनो = लिनु
गर्नो = गर्नु
- २८) संस्कृतबाट रूप फेरिदै पुनः संस्कृत भएका शब्द -
धनिष्ठा - धनेटा - धनेष्ठा - धनेष्ठा
शासन - सांस - शासन
धर्म - धम्म - धर्य - धर्म
- २९) 'य्' वर्णका ठाउँमा 'ज्' वर्णको प्रयोग-
जुवराज = युवराज
जोग्य = योग्य
- ३०) वि.सं. ७०० भनिएको शिलालेख प्राप्त-
यसको मूल पाठ परिशिष्ट ४ मा छ ।

३.२ नेपाली अभिलेखमा प्रयुक्त संस्कृत भाषाका प्रशस्तिको विवरण र त्यसको अर्थ

नेपाली अभिलेखमा प्रशस्ति दिएर अरू कुरा लेखिएको पाइन्छ । प्रशस्तिको संस्कृत भाषा शुद्ध नभएर नेपाली र संस्कृतको खिचडीजस्तो (सङ्कर संस्कृत) छ । प्रशस्ति गान भएका अभिलेखहरू

यस प्रकार छन् – (पाठको प्रामाणिक स्रोत पृष्ठ ९ -३१ हेर्नु)

जितारि मल्लको ताम्रपत्र (११५०)	१८१७)
जितारि मल्लदेवको ताम्रपत्र (११५०)	मुकुन्द सेन द्वितीयको स्याहामोहर (१८१८)
रुद्र शाहको भाका (१७३०)	पृथ्वीनारायण शाहको अभिलेख (१८१९)
केहरिनारायण शाहको रजबन्धकपत्र (१७४१)	मुकुन्द सेन द्वितीयको स्याहामोहर (१८१९, १८१९)
पृथ्वीपतिको ताम्रपत्र (१७६०)	पृथ्वीनारायण शाहको अभिलेख (१८२०, १८२०, १८२०, १८२०)
गन्धर्व सेनको स्याहामोहर (१७६९)	मुकुन्द सेनको अभिलेख (१८२०)
पृथ्वीपति शाहको तमसुक (१७७२)	श्रीवल्लभ पन्थको पत्र (१८२२)
गन्धर्व सेनको स्याहामोहर (१७७३)	गोरखा पाटन धर्मसन्धि (१८२३)
पृथ्वीपतिको लालमोहर (१७७३)	पृथ्वीनारायण शाहको अभिलेख (१८२४, १८२४, १८२४, १८२४)
गन्धर्व सेनको स्याहामोहर (१७८०)	गोर्खा जाजकोट धर्मसन्धि (१८२५)
जसमत् शाहको अभिलेख (१७८१)	पृथ्वीनारायण शाहको अभिलेख (१८२५, १८२५, १८२६)
गन्धर्व सेनको स्याहामोहर (१७८६)	त्रिविक्रम सेनको अभिलेख (१८२६)
चन्द्रप्रभावतीदेवीको अभिलेख (१७८७)	कीर्ति शाहको अभिलेख (१८२७)
पृथ्वीनारायण शाहको अभिलेख (१७९६)	कामारिदत्त सेनको अभिलेख (१८२७)
नरभूपाल शाहको अभिलेख (१७९६, १७९८)	पृथ्वीनारायण शाहको अभिलेख (१८२७, १८२८)
जयरणजित मल्लको अभिलेख (१८००)	मुकुन्द सेन द्वितीयको ताम्रपत्र (१८२९)
पृथ्वीनारायण शाहको अभिलेख (१८०२)	कालु खड्काको अभिलेख (१८२९)
दोलख्या प्रधानलाई पत्र (१८०२)	रामकृष्ण कुँवरका नाउँमा पत्र (१८२९)
कल्याल महलको ताम्रपत्र (१८०२)	कालु खड्का मगरको अभिलेख (१८३०)
गोर्खा कास्की मैत्री पत्र (१८०३)	पृथ्वीनारायण शाहको अभिलेख (१८३०, १८३०, १८३१, १८३१, १८३१, १८३१)
सत्यधन शाहको अभिलेख (१८०६)	सिद्धिनरसिंह शाहको अभिलेख (१८३१)
पृथ्वीनारायण शाहको अभिलेख (१८०६)	
मुकुन्द सेनको अभिलेख (१८०८, १८०८)	
सत्यधन शाहको अभिलेख (१८०८)	
त्रिविक्रम सेनको पत्र (१८१०, १८११)	
पृथ्वीनारायण शाहको अभिलेख (१८११, १८१६, पृथ्वीनारायण शाहको अभिलेख (१८३१) ।	

कुनै अभिलेखमा प्रशस्तिको छोटो रूप र कहीं पूरा रूप उल्लेख गरेको पाइन्छ । यहाँ प्रशस्तिको शुद्ध र पूरा रूप पेश गरिएको छ । जुन यसप्रकार छ –

१. स्वस्ति श्री गिरिराज चक्र चूडामणि नरनारायणेत्यादि विविध विरुदावलि विराजमान मानोन्नत महाराजाधिराज श्रीमद् सदा समर विजयिनाम् ।

अर्थ:– कल्याणहोस्, कान्तिले शोभायमान भएका पर्वतराज मण्डल (क्षेत्र) का शिरको मणि भएका, मनुष्यहरूका देवता भएका, अनेक यश (कीर्ति) को पङ्क्ति वा समूहले सुशोभित भएका, सम्पूर्ण मानले उन्नत भएका महाराजाधिराज श्रीमान्सधैँ युद्ध (लडाइँ) मा विजयी होऊन् ।

२. वि.स. १४७८ को पृथ्वी मल्ल (सुमति वम्म) को अभिलेख

स्वास्ति ॥ श्री राजराजेश्वर परम भट्टारक श्री राजाधिराज राजमुकुटेश्वरस्य श्रीपृथ्वीमल्लकी भाषा उदैसिंह रजवारा सुमतिवं रजवार सान्तपुर राजपरिवार चिरंजयतु ।

अर्थ:-कल्याण होस् । राजाहरूका पनि राजा (ठूला राजा), राजाहरूका अधिराज, राजाहरूका मुकुटका मालिक राजपरिवार र खोपी (दरवार) सहितका श्री पृथ्वी मल्लको धेरै कालसम्म जय होस् ।

३. वि.स. १८२१ र १८२२ का जयप्रकाश मल्लका अभिलेख

श्री पशुपतिर्जयति स्वस्ति श्रीमत्पशुपतिचरणकमल धूलधूसरित शिरोरुह श्रीमन्माने-श्वरीष्टदेवता वरलब्धप्रसाद देदीप्यमान मानोन्नत रविकुल तिलक हनूमध्वज नेपालेश्वर सकलराजचक्राधीश्वर श्रीमन्महाराजाधिराज श्री जयप्रकाशमल्ल परमभट्टारक देवानां सदा समर विजयिनाम् ।

अर्थ:- श्री पशुपतिको जय होस्, कल्याण होस् । श्रीमान् पशुपतिको चरणकमलका धूलाले रङ्गिएका (कपालभरि धूलो भएका) श्रीमान् मानेश्वरी देवी नै जसकी इष्टदेवता छन् तिनका वरदानले प्राप्त प्रसाद भएका, प्रज्वलित भएका, मानमा उन्नत भएका, सूर्यवंशको तिलक भएका श्रीमान् महाराजाधिराज श्री जयप्रकाश मल्ल सबैभन्दा माथिल्ला स्वामी भएका, सधैं युद्धमा विजयी हुने भएका राजाको जय होस् ।

४. वि.स. १८२७ को कामारिदत्त सेनको रजबन्धकी पत्र

स्वस्ति श्रीश्वरचरणसरोरुहस्मरणेत्यादि श्रीमद्रामचन्द्रवंशोद्भव सदा समराधित सांशिव लक्ष्मीनारायण श्रीमन्महाराजाधिराज श्री श्री श्रीमत्कामारिदत्तसेनदेवानाम सदा समर विजयिनाम् ।

अर्थ:- कल्याण होस् । ईश्वरको पाउरूपी कमलको सम्भनामा संलग्न श्री रामचन्द्रको वंशमा जन्मिएका सधैं साम्बशिव लक्ष्मीनारायणलाई सेवा गर्ने, सधैं लडाइँमा जित्ने श्री महाराजाधिराज कामारिदत्त सेनको जय होस् ।

३.३ अभिलेखमा पाइएका संस्कृतांशको विवरण र भावार्थ

कतिपय अभिलेखमा माथि संस्कृत भाषा लेखी त्यसको तल नेपाली भाषामा त्यही कुरालाई प्रस्तुतियाएको पाइयो । संस्कृत र नेपाली छुट्टाछुट्टै अनुच्छेद रहेको ठाउँको संस्कृत भाषालाई यहाँ ठाउँ दिइएको छैन अथवा अभिलेख सङ्कलन गर्दा संस्कृतलाई छोडिएको छ, समेटिएको छैन । कुनै अभिलेखमा नेपाली भाषाभित्र कुनै कुरालाई खरो रूपमा प्रस्तुत गर्दा संस्कृतांश घुसाइएको पाइन्छ । यहाँ त्यसरी घुसेका वा नेपालीबाट हटाउँदा अर्थमा नै फरक पर्ने खालका संस्कृतांशलाई मात्र स्थान दिइएको हो । यद्यपि संस्कृत भाषाको अध्ययन यस शोधप्रबन्धको उद्देश्य होइन । बीच-बीचमा घुसेर आएका संस्कृतांशको पूरा विवरण र नेपालीमा भावार्थ यस प्रकार छ - (स्रोत : पृष्ठ ९ -३१ हेर्नु)

१. वि.स. ११५० को जितारी मल्लको ताम्रपत्र

ममवंश क्षयं याति अन्यवंशयोः नृपोभवेत्, तमपाउ नमस्तुभ्यं ममकृति नजायते ।

भावार्थ:- यदि मेरो वंशको नाश भयो र अन्य वंशको कोही राजा भयो भने पनि म त्यसको पाउमा

ढोग गर्दछु कि मेरो कीर्ति (मैले दिएको दान) नष्ट नगरियोस् ।

२. वि.सं. १३३६ को रिपु मल्लको अभिलेख र वि.सं. १५३४ को कीर्ति मल्लको ताम्रपत्र

देवस्य हरते भूमिं ब्राह्मणस्य वाहनं सोऽसौ दत्तं वा यो हरते सन सताम ।

भावार्थ:-जसले देवभूमि या ब्राह्मणको भूमि हरण गर्छ (खोस्छ) र दिएको खोस्छ त्यो सज्जन होइन ।

३. वि.सं. १३७८ को आदित्य मल्लको अभिलेख

दिनकर कूर्म कुलाचल फणिपति विधृतापि चलति वसुधा प्रतिपन्नं ममलमनसां नचलति पुसां युगान्तेपि ।

भावार्थ:- सूर्य, कछुवा, कुलाचल पर्वत र शेषनागले धारण गरिएकी (धानेकी) पृथ्वी पनि चल अस्थिर हुन सक्छन् तर स्वच्छ मन भएका पुरुषहरूको मन चञ्चल हुँदैन, स्थिर रहन्छ ।

४. वि.सं. १३९४ को पुण्य मल्लको कनकपत्र

स्वर्भानुना भानुमति समुपरक्ते श्रीमत्पुण्यमल्लदेवेन श्री विद्याकर विपश्चिद्भ्यः सर्वतः सर्ववाधा विनिर्मुक्त आलिका पञ्चकं प्रतिपादितं ।

भावार्थ:- राहुले सूर्यलाई ग्रहण गर्दा (सूर्यग्रहण हुँदा) श्रीमान् पुण्यमल्लदेवले श्री विद्याकर विद्वान्लाई हरेक रीतिले सम्पूर्ण बाधा हटाएर पाँच खेत दिए (दान गरे) ।

५. वि.सं. १४१३ को पृथ्वी मल्लको अभिलेख

आचन्द्रार्कस्थायी सर्ववाधा विनिर्मुक्त चतुसीमापर्यन्त विशुद्ध सर्वकर अकर, सर्व सेवा विरहित् ।

भावार्थ:- चन्द्रसूर्य रहन्जेलसम्म (स्थायी रूपमा) सम्पूर्ण बाधाले रहित भएको चारै सीमासम्म विशुद्ध गरी सबै खालका कर माफ दिई, कुनै खालको सेवा गर्न नपर्ने गरी स्वर्णपत्रमा लेखी (दान) दियो ।

६. वि.सं. १४१५ को पृथ्वी मल्लको अभिलेख

षष्टिवर्षसहस्राणि स्वर्गे तिष्ठति भूमिदः ।

भावार्थ:- भूमिदान गर्ने व्यक्ति साठी हजार वर्षसम्म स्वर्गमा रहन्छ (बस्न पाउँछ) ।

७. वि.सं. १४१९ को उजली गाउँ (निरय पालदेव) को ताम्रपत्र

मुस्यो प्रतिहारा चंद्र प्रतिहारा नरसिंध प्रतिहारा

भावार्थ:-मुस्यो, चंद्र, नरसिंध आदि राजकर्मचारी

८. वि.सं. १४१९ को निरय पालदेव, १४४७ को उदयसिंह, १४५२ को त्रिभुवनमल्ल, १४७८ को सुमतिवर्मा, १४८९ को आनन्दमल्ल, १५०९ र १५१२ को कल्याणमल्ल, १५३४ को कुवेरमाला, १६१९ को जगति वम्म, १६३७ को महीपति शाही, १६५३ को हरिशाह, १६६० को राम शाही, १७३१, १७४३, १६५२ को जितारीसिंह, १७४७, १७५२, १७५६, १७७३ को मान्धाता शाही, १७७७ को सुरथसाइ, १७७८ को नारायणसिंह, १७८७ को मुकुटसिंह, १७९१ को कल्याणसिंह, १८०३ को मुकुन्दसिंह, १८०६ को अम्मरसिंह, १८१० को हरिशाही, १८२४ को कृष्ण शाही र १८२७ को

समुन्द्रसिंहका अभिलेख ।

स्वदत्तां परदत्तां वा यो हरति वसुन्धरां षष्टिवर्ष सहस्राणि विष्टयां जायते कृमिः ।

भावार्थः— आफूले दिएको वा अर्काले दिएको पृथ्वी (भूमि) लाई जसले हरण गर्छ, ऊ साठी हजार वर्षसम्म विष्टा (दिसा) मा कीरो बन्दछ ।

९. वि.स. १४३५ को जुम्लाको ताम्रपत्र ।

प्रतिपन्नंममलमनसां न चलति पुसां युगान्तेपि ।

भावार्थः— स्वच्छ मन भएका पुरुषहरूको मन चञ्चल हुँदैन वा मन परिवर्तन हुँदैन ।

१०. वि.स. १४४० को अभय मल्लको अभिलेख

शत्रुणाऽपि कृतो धर्मः पालनीयः प्रयत्नतः । शत्रु रेवहि शत्रु स्यात्, धर्मशत्रुर्न कस्यचित् ।

भावार्थः— शत्रुले गरेको धर्म पनि प्रयत्नपूर्वक पालना गर्नुपर्छ, शत्रु नै शत्रु हुन्छ, धर्म कसैको शत्रु हुँदैन ।

११. वि.स. १४४८ को अभय मल्लको अभिलेख

मेरुश्चलति धरागर्त मेति सागरो गति माप्नुयात् प्रतिपन्नां मया साक्षि नवै चलति तदाचलं ।

भावार्थः— सुमेरु (पर्वत) चलन सक्छ, पृथ्वी भासिन सक्छ, सागरमा पनि छाल आउन (मर्यादा छोडन) सक्छ, मैले स्वीकारेको (गरेको कार्य) कुरा कहिल्यै चल्दैन, फेरबदल हुँदैन ।

१२. वि.स. १४८५ को इन्द्र वर्मा र चन्द्र वर्माको ताम्रपत्र

यो उक्ति दत्त्वा भूयोभूयो भाविन पार्थिवेन्द्रा भूयोभूयो याचते रामभद्रः । सामान्योऽयं दानधर्मो नृपाणां कालेकाले पालनियां भवद्भिः ।

भावार्थः— यो भनाइ छ— भविष्यकालमा हुने राजाहरूसित बारम्बार यो रामभद्र याचना गर्छ कि राजाहरूको सामान्य दानधर्म हो । सयमसमयमा तपाईंहरूले यसको पालना गर्नुहोला ।

१३. वि.स. १४९४ को उदय वर्मा र अजित वर्माको ताम्रपत्र र १७०६ को पहाडी शाहीको ताम्रपत्र

स्वदत्तां परदत्तां वा ये हरित वसुन्धरां ते नरा नरक. यान्ति यावत् भ्रमति दिवाकरः ।

भावार्थः — आफूले दिएको वा अरूले दिएको पृथ्वीलाई जसले हरण गर्छ, ती मनुष्यहरू जहिलेसम्म सूर्य आकाशमा घुम्दै रहन्छन् तहिलेसम्म नरकमा पर्दछन् ।

१४. वि.स. १५३८ र १५३९ को कीर्ति मल्लको अभिलेख

ममवंशे परिक्षीणे यकश्चिन्नृपतिर्भवेत् ॥ तस्याहं पालनियोऽस्मि मया दत्तन्नलोपयेत् ।

भावार्थः मेरो वंश नाश भएपछि जो कोही राजा होला, त्यसको निमित्त म पालनीय (पालन योग्य) छु, मैले दिएको त्यसले लोभ नगरोस् ।

१५. वि.स. १५४५ को पृथ्वी मल्लको अभिलेख

भूपतिर्भूपतिं पातु ताम्रपत्रं लेखायो मम दानं नलोपयेत् ।

भावार्थः राजाले राजाको रक्षा गरियोस्, ताम्रपत्र लेखिएको छ, मेरो दान लोप नगरियोस् ।

१६. वि.स. १६५१ को पन्थहरूको वंशावली

श्री गणेशायनम ॥ गणनि चहेलम्भो विग्न राजविनायकम ॥ देवि ।

भावार्थः श्री गणेशजीलाई नमस्कार छ ।

१७. वि.स. १६६९ को राम शाहको ताम्रपत्र

दोर्दण्ड खण्डित सकल रिपुमण्डली मण्डित चरणकमल श्रीरामशाहपादशिचरंजयतु ।

भावार्थः रामशाहका भुजदण्ड (हात) द्वारा टुक्याइएका सम्पूर्ण शत्रुहरूका समूहले सुशोभित चरणकमल भएका श्रीरामशाह धेरै कालसम्म सबैलाई जितून ।

१८. वि.स. १७०६ को पाहाडी शाहको ताम्रपत्र-

स्वदत्तां यावश्चन्द्रदिवाकर पाषाणो क्षीयते रेषा समुन्द्रे क्षीयते जलम्:

भावार्थः जहिलेसम्म चन्द्रसूर्य रहन्छन् । दुङ्गामा पारेको रेखा खिइन्छ, समुद्रको जल नष्ट हुनसक्छ ।

१९. वि.स. १७२० को जगतप्रकाश मल्लको कागत -

.....च्युत नामधेयां यथाचात्राघात परिवेष्टितं भूमि विष्णुदेवतां संकल्पस्तुभ्यमहं प्रदत्ते ।

क्यविक्रय स्वाधीने नैव क्रयेण विक्रयितं न भवति ।

भावार्थः च्युत नाम गरेका यसरी चारैतिरबाट घेरिएको भूमि विष्णुदेवता भएको सङ्कल्प गरी दिन्छन् । किनबेच गर्न स्वतन्त्र छैनौ । किनेर बेचिने छैन ।

२०. वि.स. १७४२ को विक्रम शाही, १७४७, १७६५, १७६८, १७७३, १७७६ को मान्धाता शाही, १७८१, १७८३ को रघुनाथ शाही, १७९०, १७९२, १८१० को हरिशाही, १८२० र १८२४ को कृष्ण शाही आदिका अभिलेख-

पाषाणे क्षीयतेरेषा समुन्द्रे क्षीयते जलम् पृथिव्याः क्षीयतेरेणु मल्लभाषा नक्षीयतेः ।

भावार्थः पत्थरको रेखा (सीमा) मेट्न सकिन्छ, समुद्रको जल नष्ट हुन सक्छ, पृथ्वीको धूलो नष्ट हुनसक्छ तर मल्ल (मल्ल राजा) को भाषा काट्न र फेरबदल गर्न सकिदैन । अथवा मल्लभाषा (नेपाली भाषा) फेरबदल हुँदैन ।

२१. वि.स. १७४९ को लक्षणसागर (संस्कृत र हिन्दीको मिश्रण)

(दोहरा)

गौरी, शिवसुत् चरणत्रयनित प्रणामौ कर जोरि । दिजिषे बुद्धि विधन हरि अल्प बुद्धि हैं मेरी । १ ।

राम साहके वंशमणि श्री पृथ्वीपति साह । आज्ञा करि जसवन्तिकौ पुस्तक लक्षणमाह । २ ।

लक्षणसागर कठिन है थोरो बुद्धि जसवन्त । कदाचित हम उतरि हौं, आसिक दिजे संत । ३ ।

सामुद्रिक सब देशिकै संग्रह करि बनाई । नष सिष लंगु , लक्षण कहौं अरथ सभनके पाई । ४ ।

भावार्थः पार्वती, गणेश र कुमार तीनजनाकै पाउमा हात जोडी अभिवादन छ । मेरो बुद्धि कम छ, मेरो काममा आउने सबै बाधा हटाई मेरो बुद्धि बढाई देऊ । राम शाहका वंशका मणि भएका श्री पृथ्वीपति शाहले जसवन्तले लेखेको पुस्तकको लक्षण बुझाउन आदेश गरे । जसवन्तको थोरै बुद्धिले लक्षणसागर कठिन भएको छ । हे सन्त, कृपा गरी लक्षणसागरमा भएको कुरा सजिलो सँग बुझाईदेऊ । हस्तरेखा सबै (देखेजति) सङ्ग्रह गरी बताईदेऊ । नड,शिर (टुपी) र पुच्छरको लक्षणको

अर्थ सबै बुझ्न पाऊं ।

२२. वि.स. १७६५ को मल्लै बंमको अभिलेख-

खरामरसभू शाके भाद्रे हरिदिने तिथौ । तदर्थमेनमलिखत् पद्मपाणिधरासुरः ।

भावार्थः ख (शून्य) ०, राम (तीन खालका राम छन्) ३, रस (रस छ प्रकारका) ६, भू (पृथ्वी) १ = शाके १६३० भाद्र महिनाको एकादशी तिथिमा त्यसका निमित्तमा पद्मपाणि नामका ब्राह्मणले यसलाई लेखे ।

२३. वि.स. १७६७ को भूपतीन्द्र मल्लको अभिलेख -

श्री शाके १६६२ विक्रमादित्य संवत् १७६७ कलिगतवर्ष ४८११ ज्येष्ठ मास शुक्लपक्षे अष्टम्यां तिथौ जीववासरे उत्तरफाल्गुणी नक्षत्रे सुसिद्धि योगे तत्दिने वृषलग्ने धर्मशालान्वित गरुडनारायण मूर्ति प्रतिष्ठा कृत दिन इति ॥

भावार्थः श्री शाके १६६२, विक्रमसंवत् १७६७, कलिगतवर्ष ४८११ जेठ महिनाको शुक्लपक्ष अष्टमी तिथि विहीवार उत्तरफाल्गुणी नक्षत्र सुसिद्धि योग भएका त्यस दिनमा वृष लग्नमा धर्मशालाले युक्त भएका गरुडनारायण देवताको मूर्ति प्रतिष्ठापित गरियो ।

२४. वि.स. १७७१ को भूपतीन्द्र मल्लको अभिलेख-

निर्भरात्पश्चिमतः नद्या उत्तरतः निर्भरात्पूर्वतः पाषाभूमि ध्वगाखंभेन दक्षिणतश्च एतन्मध्ये व्यहावल महाकाल क्षेत्रसंज्ञक तत्क्षत्राङ्क छपन्न रोपाणिक ।

भावार्थः भरनाभन्दा पश्चिम नदीदेखि उत्तर भरनापूर्व पाखाभूमि (बारी) ध्वगाखम्बदेखि दक्षिण यतिमध्ये व्यहावल महाकाल नामक क्षेत्र त्यसको क्षेत्रफल छपन्न रोपनी ।

२५. वि.स. १८०९ को अजीर्ण मञ्जरी-

श्रुत्यगाङ्गेन्दुशाकेर्के मैत्रे गौरीदिने सिते गंगाविष्णु, द्विजेनैव लिखिताजीर्णमञ्जरी ।

भावार्थः श्रुति (वेदको सङ्ख्या) ४, अग (पर्वतको सङ्ख्या) ७, अङ्ग (वेदका अङ्ग) ६, इन्दु (चन्द्रमा) १ गरी १६७४ शाके- शाके १६७४ अनुराधा नक्षत्रमा सूर्य हुँदा गौरी (पार्वती) को दिन शुक्लपक्ष तृतीया तिथिमा गङ्गाविष्णु ब्राह्मणले नै अजीर्णमञ्जरी लेखे ।

२६. वि.स. १८२० र १८२९ को कृष्ण शाहीको ताम्रपत्र-

भूयोभूयो भाविनो भूमिपाला नत्वानत्वा याचते कृष्णशाह ॥ सामान्योयं धर्मसेतुर्नृपणां कालेकाले पालनियो भवद्भिः शुभमस्तु ॥

भावार्थः भविष्यमा हुनेवाला राजालाई बारम्बार नमस्कार गरेर कृष्णशाहले याचना गर्दछन्, यो धर्मको पुल (सेतु) हो, राजाहरूले यसलाई सबै समयमा पालना गर्नुहोला ।

२७. वि.स. १८२७ को महाभारत विराटपर्व-

श्रीमन्महाभारते शतसहस्रां सङ्घितायां वैयासिक्यां विराटपर्वणि द्विसप्ततितमोऽध्यायः समाप्तः ॥ शुभं भूयात् ।

भावार्थः एक लाख श्लोक भएको महाभारत सङ्घिता (पूरा ग्रन्थ) मा व्यासजीले बनाएको विराटपर्वमा बहत्तर अध्याय समाप्त भयो । शुभ होस् ।

३.४ दिव्योपदेश (१८३१) पूर्वका नेपाली अभिलेखमा प्रयुक्त लोकोक्ति (वाक्यांश) हरू

लोकको अनुभवमा सँगालिएको सङ्क्षेपमा व्यक्त भएको गहकिलो वा चमत्कारपूर्ण तथा विशिष्ट महत्त्व राख्ने लोक (समाज) मा प्रचलित बनाइलाई लोकोक्ति भनिन्छ । यस्ता बनाइहरू व्यक्तिबोलीमा सीमित नरही सिङ्गो समाजमा व्याप्त रहन्छन् । आदिमकालदेखि कथ्यमा कैयौं नेपाली लोकोक्तिहरू प्रचलित तथा विकसित भए होलान् तर तिनलाई लेख्य रूपमा विकसित नगरिएकोले जोगाउन सकिएन । यहाँ त लेख्य सामग्रीमा स्थान पाएका उखान, टुक्का र सूक्तिलाई मात्र समेट्ने प्रयास गरिएको छ । (पाठको प्रामाणिक स्रोत पृष्ठ ९ -३१ हेर्नु)

३.४.१ उखान

आदिम अनुभवलाई उद्घाटन गर्ने क्षमता बोकेका, सारपूर्ण, सूत्रात्मक, साङ्केतिक र व्यञ्जनात्मक रचना जुन लोकजीवनमा प्रचलित वाक्य र वाक्यांशका रूपमा प्रयुक्त छन् ती उखान हुन् । उखानहरू निरीक्षण, प्रयोग र अनुभवबाट आर्जित ज्ञानका पृष्ठभूमिमा जन्मने र हुर्कने गर्दछन् । उखानले भाषालाई मार्मिक, सरस र सजीव तुल्याउँछ । त्यसैले उखान लोकजीवनका अनुभूतिको खाँदिलो प्रकाशन हो (पराजुली :२०४३, पृ.१८१) । उपमा, उदाहरण र व्यङ्ग्यका रूपमा आउने उखानले लोकोक्तिलाई थप उचाइमा पुऱ्याएको हुन्छ । दिव्योपदेशपूर्वका नेपाली अभिलेखमा वि.सं.१३२७ को अक्षयमल्लको रजतपत्रमा टङ्कण गरिएको 'रस्योवस्यो करि पाइ' (यात्री: २०३८, पृ.७३-७४) उखान नेपाली भाषाको पहिलो लिखित उखान हो । यहाँ सुरुदेखि दिव्योपदेशसम्मका लिखित उखानलाई तिनको अर्थसहित वर्णानुक्रममा प्रस्तुत गरिएको छ । जुन यसप्रकार छन् -

१. आकाशको फल पातालको निध (अभय मल्लको अभिलेख, १४४०)
आकासको ढिडा पातालकि निधना (उदय बर्माको अभिलेख, १४९४)
आकासकि ढिय पातालकि निध (पृथ्वी मल्लको अभिलेख, १४८३)
आकासको ढिडो पातालकि निध (हरिब्रह्म ठाकुरको अभिलेख, १४२९)
अर्थ :- जमिनमाथि फल्ने र जमिनमुनि फल्ने वा हुने (खेतीपाती, फलफूल, कन्दमूल, खनिज धन आदि) सम्पूर्ण कुराहरू ।
२. उल्लि षुटा भाचौला त मेरि वात जानौला (भान शाहीको अभिलेख, १५९७)
उल्लि षुटा मारौला त मेरि वात जानौला (पृथ्वीपति शाहीको अभिलेख, १७७१)
अर्थ :- मेरो कुरा सुनेनौ वा मानेनौ भने म तिमीलाई के गर्छु अनि थाहा पाउला अथवा मैले भनेको माने मान, नमाने पछि थाहा पाउनेछौ ।
३. उषेडाको पाथो मेसेराको चेठ (विक्रम साइको अभिलेख, १६८८)
अर्थ :- उखेडा जग्गा कमाएबापत तिरिने पाथी (धान) र भैंसीको पाडोसमेत ।
४. एक एक तीर्थको अनेक-अनेक फस (रानीपोखरीको शिलालेख, १७२७)
अर्थ :- प्रत्येक तीर्थको अनेकौं प्रकारको फल (पुण्य) यहीं एकै ठाउँमा पाइन्छ ।
५. औल माछा चरः लेष डाफ्या चरः (बहादुर शाहीको ताम्रपत्र, १७०१)
अर्थ :- बेसी (औल लाग्ने ठाउँ) को माछा हुने ठाउँदेखि लेकको डाँफे बस्ने ठाउँ सबै

सेरोफेरो ।

६. कदालाको आलो कोटिलाको टालो (विवोष साइको मया, १५५५)
अर्थ :- १. 'कदालो' भन्ने ठाउँको खेत र दैलेख जिल्लाको छामगाउँ खोलाको पूर्वी किनारमा स्थित महादेवको मन्दिरमा चढाएको कपडासमेत ।
२. 'कदालो' भन्ने ठाउँको खेत र 'कोटिलो' भन्ने ठाउँको पाखोबारीसमेत सबै सेरोफेरो ।
७. कवाको आलो भागन्तोलिको टालो (विवोष साइको मया, १५५५)
अर्थ :- कवा (वल्लो अछाम) को खेत र भागन्तोलीको पाखो जग्गा सबै ।
८. कविलास ढलीजा सरवर सुकिजा (भान साहको अभिलेख, १८२४)
अर्थ :- कैलाशपर्वत ढल्ला अनि समुद्रको पानी सुक्ला तर हामीले गरेको कुरा फेरिदैन, जे भनिएको छ त्यही हुनेछ ।
९. कागको षुट्टो गाडको नहर मायको भग् (भान शाहीको अभिलेख, १६३५)
अर्थ :- १. भिंजा दाउरा, नदी-नहरले बगाई ल्याएको काठ-दाउरा र भाडका बोटसमेत)
२. चराचुरुङ्गीको मासु, खहरेखोलाको कुलो वा नहर र तरुनीको यौवनसमेत ।
१०. कागको षुट्टो मातारीको बाँफो (हरिदेवको अभिलेख, १५६७)
अर्थ :- कागको मासु खान परोस् र सधैं बाँफो रहनु परोस्, आमा हुन नपाओस् ।
११. कागको षुट्टो मायकि भाड (उदय वर्माको अभिलेख, १४९४)
अर्थ :- भिंजा दाउरा र भाडका बोट समेत अथवा सानातिना सम्पूर्ण कुराहरू ।
१२. कागको हाँस हाँसको काग (भान साहको अभिलेख, १८२४)
अर्थ :- नराम्नालाई राम्रो र राम्नालाई नराम्रो बनाउनु अथवा एक चीजलाई अर्को चीज बनाउने काम ।
१३. कागको हाँस पलटी जाउस हाँसको काग पलटी जाउस (सुतिं साइको अभिलेख, १६८२)
अर्थ :- कबोल गरेअनुसारको कुरा नभए काग हाँस बनोस्, हाँस काग बनोस् भनेर खन्याएको कुरा अथवा उल्टोपाल्टो होस्, भनेजस्तो नहोस् ।
१४. कुटन फुकन नाहि भाव सोन्है (हरि पण्डितलाई पत्र, १८२३)
अर्थ :- कुनै सामान किन्दा घटाउने-बढाउने केही नगरी वस्तुको भाउ वा मूल्य सोह मात्र गर्नु अथवा कुनै सामानको मूल्य घटीबढी हुँदैन, भाउ एउटै हो ।
१५. केलाको कोसो र जामिरको गेडो (बहादुर शाहीको ताम्रपत्र, १७०१)
अर्थ :- केराको कोसो र ज्यामिरको गेडो, केही नछोडी सम्पूर्ण कुराहरू ।
१६. गाइको मांस कागको षुट्टो (महीपति शाहीको ताम्रपत्र, १६३७)
गाइको मासु कौवाको खुट्टो (जितारिसिंहको ताम्रपत्र, १७३१)
गाइको रगत कउवाको षुट्टो (जितारिसिंहको अभिलेख, १७५२)
गाईको मासु कवाको षुट्टो (शिलगढीकोटको अभिलेख, १६१५)
अर्थ :- जसले कुनै सम्झौता तोड्छ, त्यसलाई गाईको मासु र कागको खुट्टो खाए बराबरको दोष लाग्नेछ ।
१७. गाडकि वगडि लेककी इजरी (रघुनाथ शाहीको अभिलेख, १७८३)
अर्थ :- नदीको बगर (नदीले बगाएर ल्याएको सम्पूर्ण चीज) र लेकको वनस्पति र जडीबुटी

- वा लेकको जङ्गल सम्पूर्ण कुरा ।
१८. गौको लास कागको षुटो महत्यारीको शाडो (कीर्ति मल्लको अभिलेख, १५३९)
अर्थ :- गाईको सिनो, परेवा, कुखुरा आदिका खुट्टा र पँखेटा, सुत्केरी भएकी आमाको सारीसमेत ।
१९. घर कुडि वण छोडि (कुवेर मालाको अभिलेख, १५३४)
अर्थ :- वनपाखो छोडेर घर -कटेरासमेत ।
२०. घाल्या जानु, वैद्या आउनु (विक्रम शाहको अभिलेख, १६७७)
अर्थ :- मेलमिलापमा जानु, बोलाएमा आउनु अथवा अहिले जाऊ, बोलाउँदा आऊ ।
२१. चारघाटा चारवाटा मुगुता गरी (विसेकराजको अभिलेख, १६५७)
चारवाटा चारघाटा मुगुता गरी (सुरथ साहको अभिलेख, १७७६)
अर्थ :- चारै घाट (नदी तर्ने ठाउँ) चारै बाटा खोल्नु (खोलेर) अथवा आउन-जान कतै रोक नलगाउने गरी ।
२२. चरा थान चार गर्षा साक्षी (जितारिसिंहको अभिलेख, १७५२)
चारु थान् चारु गर्षा साक्षी (जितारिसिंहको अभिलेख, १७३२)
अर्थ :- चारै स्थान (देवी-देवताको थान) र चारै गाउँ साक्षी राखिएको छ अथवा वरपरका सबै देवीदेवता र गाउँटोलका मानिस साक्षी राखी ।
२३. चेली भया वेलि खानु (हरिदेवको अभिलेख, १५६७)
अर्थ :- १.छोरी भए वेली (एक प्रकारको रकम वा उपहार) खानु । छोरीको विवाहमा केटापट्टिबाट पैसा लिनु (छोरी बेच्ने चलन हुँदा)
२. छोरी भए तरुल, ऐसेलु, काफल आदि जङ्गली फलफूल खान पाउनु ।
२४. छ्यात दिनु छ्यात षानु (विक्रम शाहको अभिलेख, १६७७)
अर्थ :- कुनै नराम्रो काम कसैले गर्‍यो भने तत्काल ईश्वरले सजायँ दिन्छन् र दोषीले तत्काल दण्ड भोग्नुपर्छ ।
२५. जति तिल लाग तती बाम रदि (विवोष साहको मया, १५५५)
अर्थ :- जति तिल लान्छौ त्यति नै बाबर (बामरी) दिनु ।
२६. जवको चिलो परालको पुलो (भाषिकाको नमुना, १४९७)
अर्थ :- जौको भुस र परालको मुठोसमेत ।
२७. जहिया दाम देव तहिया माटो लेव (पृथ्वीनारायण शाहको रजबन्धकपत्र, १८१७)
अर्थ :- जहिले पैसा बुझाउँछौ तहिले (त्यही बेला) जग्गा लिन पाउँछौ ।
२८. जाई कटक् नगर्नु भिकी कटक गर्नु (दिव्योपदेश, १८३१)
अर्थ :- आफूले कसैसँग निहुँ नखोज्नु, निहुँ खोज्नेलाई कहिल्यै नछोड्नु ।
२९. जाड भुरु माशु फुरु (भान शाहीको अभिलेख, १६३५)
अर्थ :- जाडोको घँसेटा र मासको कुसौरासमेत
३०. जाडि पियारो कादको वाउसो (मान शाहीको अभिलेख, १६५९)
अर्थ :- १. जाडामा कोदालाले खन्नु किसानका लागि ज्यादै प्यारो हुन्छ ।
२. आगो, कपडा र काँधको कोदालोसमेत ।

३१. जिउदा डोला मय्या डाडि (भान शाहीको अभिलेख, १६९७)
अर्थ :- १. जिउँदाको जन्ती मर्दाको मलामी । २. विवाहदेखि मृत्युसम्म ।
३२. जो ब्रम दाउदे सो वाफ् घाउदे (मलय वर्माको अभिलेख, १४४६)
अर्थ :- जसले ब्राह्मण जातिलाई छलकपट गर्छ, त्यसले आफ्नै बाबुलाई पनि चोट पुऱ्याउँछ ।
३३. भुका हात पीठी लात (भाषिकाको नमुना, १४९७)
अर्थ :- अगाडि पर्दा बसेरी हात जोडेर भुक्ने पछाडि पर्दा हिक्याउने ।
३४. तनचादि पिषाकादि (साल्लेम साइको अभिलेख, १६५५)
अर्थ :- सुरुमा चाँदीजस्तो सेतो र सफा पछि कालो र नराम्रो हुनु ।
३५. तारघाटा चारवाटा विमुक्त गरी (बलिराजको अभिलेख, १४५५)
अर्थ :- चारै घाट र चारै बाटा खुला गरेर ।
३६. धन संख्य र धर्म संख्य गरी (दुल्लुका राजा, १७७९)
अर्थ :- धन र धर्म दुवै गरी ।
३७. धर्म जगाइ खानु (पृथ्वीनारायण शाह, १८२४)
अर्थ :- धर्म नछोडी खानु, परम्पराअनुसार गरी आएको कुरा गरी खानु ।
३८. धर्म वाजि जाला (भूपतिसिंहको अभिलेख, १७५८)
अर्थ :- सत्य असत्य होला, बोलेको नपुगला ।
३९. धवाल सोद पानि निकासो (भान शाहीको ताम्रपत्र, १६५९)
अर्थ :- कुलामा शुद्ध पानी पटाइ गर्नेसमेत ।
४०. नत्रां ताना पुराना कथा गरि (सुरथ साहको अभिलेख, १७७६)
नवा ताना पुराना कन्था गरि (सुरथ साहको अभिलेख, १७७७)
अर्थ :- पहिलेको कुरालाई नवीकरण गरी ।
४१. नवा शक्ति नवा मन (सुरथ शाहको ताम्रपत्र, १७६२)
अर्थ :- कुनै पनि काम नयाँ ढङ्गले पूरा गरेर (सकेर) मन (सोचाइ) पनि नयाँ बनाउनु ।
४२. नसाको शेवा गर्नु आथिन (सुरथ शाहको ताम्रपत्र, १७६२)
अर्थ :- मादक पदार्थको सेवन नगर्नु वा नसा लाग्ने चीज प्रयोग गर्नु हुँदैन ।
४३. नाइक छोडि वैइक पाज्नु (बहादुर शाहीको अभिलेख, १६९३)
नाइकेको छोडि पेकको हुनु (भाषिकाको नमुना, १४९७)
अर्थ :- आफ्नो नेता (मुख्य व्यक्ति) लाई छोडी अर्को कोही (दुस्मन) सँग मिल्नु वा सामान्यलाई साथ दिनु । आफ्नालाई छोड्नु; अर्कासँग मिल्नु ।
४४. पाठो मारि रगत्याया (जुमली जनताको धर्मपत्र, १६३८)
अर्थ :- पाठो (बोको) भोग गरेर रगत दिई ।
४५. पानी माटो मारी दिनु (शुकदेव पाध्याको अभिलेख, १७८८)
अर्थ :- १. आफ्नो जग्गा अरूलाई बेची दिनु; आफ्नो हक-भोग छुटाउनु ।
२. भूमिदान दिनु, विर्ता दिनु ।
४६. पिठी लात उठी हात (ग्रामराजको अभिलेख, १६९६)
अर्थ :- पछाडि लात ताक्ने अगाडि हात जोर्ने ।

४७. पुराना कथा नवा ताना गरि (भान शाहीको ताम्रपत्र, १६३५)
अर्थ :- पुरानो विषय नयाँ बेहोरा अथवा पुरानो कुरालाई नवीकरण गर्नु ।
४८. पुराना कीला नयाँ ताना (विक्रम साहको अभिलेख, १६५९)
अर्थ :- पुरानै साँध-सीमालाई नवीकरण गरी मान्यता दिनु ।
४९. फगो हाली छोप्नु माको हालि निप्नु (विक्रम शाहको अभिलेख, १६७७)
अर्थ :- पासो हालेर छोप्नु, पैसा तिराई छोड्नु ।
५०. बाठुको विरुडा सरादको दूध किर्तिकको पैतो (भाषिकाको नमुना, १४९७)
अर्थ :- बाँसको विरुवा (तामा), श्राद्धको दूध र किर्तिकको दाल (भगडा मिलाउनु पर्दा दालमा पैसा राखेर आउने कामलाई किर्तिकको दाल भनिन्छ) सबै कुरा ।
५१. बाह्रपंथ दस नाम मिली (पृथ्वीपतिको अभिलेख, १७६०)
अर्थ:- धेरै (बाह्र) किसिमका विचार वा दर्शनका सम्प्रदाय र दसथरी सन्यासीहरू सबै मिलेर ।
५२. बुढा मरै भाषा सरै (दिव्योपदेश, १८३१)
अर्थ :- बूढा (मान्छे) मर्दै जान्छन् तर भाषा मर्दैन, सदैँ जान्छ । भाषा एक पुस्ताबाट अर्को पुस्तामा सर्छ भने मान्छे बूढो भएपछि मर्छ ।
५३. ब्राह्मणको पुटो गाइको रचलान..... (मुकुटासिंहको अभिलेख, १७८७)
अर्थ :- ब्राह्मणको शास्त्र (किताबहरू) र गाईको गौत तथा गोबरसमेत ।
५४. मोतिवाको चोलो: पुत्रालाको घाग्रो: (भान साहको अभिलेख, १५८६)
अर्थ :- पहिले पहिलेको महिलाको राम्रो कपडा (मोतिवाको चोलो र पुत्रालाको भाँग्रो) विशेष ।
५५. येकु शत्रु येकान मित्र (नरभूपाल शाहको अभिलेख, १७९६)
अर्थ :- १. कसैको पनि शत्रु मात्र पनि हुँदैन; मित्र मात्र पनि हुँदैन । एक शत्रु भए अर्को मित्र पनि हुन्छ । २. एउटै शत्रु र एउटै मित्र गरी (दुवै राष्ट्रका बीच)
५६. रस्योवस्यो करि पाइ (अक्षय मल्लको रजतपत्र, १३२७)
अर्थ :- वरपर रहेको सम्पूर्ण कुरा पाउनु ।
५७. रातो दाँत कालो पेट गरी खानु (सुरथ शाहको अभिलेख, १७६२)
अर्थ :- हाँसीहाँसी खाने तर भित्रभित्रै मुर्मुरिनु (रिस-डाह गर्नु) अथवा नुन-गुनको सोभो नगर्नु ।
५८. रुष पाको भय गल्यो षानु (बहादुर शाहीको ताम्रपत्र, १६९३)
अर्थ :- १. रूखमा पाकेका-भुइँमा गलेका भए खानु । २. रूखको फलफूल पाकेर खस्यो भने खान पाउनु । “आकाशको फल आँखातरी मर” जस्तै । पाउँला र खाउँला भनी आशा गरी बस्नु ।
५९. रेपे उवाको जसोज्यु (जितारिसिंहको अभिलेख, १७४३)
अर्थ :- उस ठाउँको सीमा वा साँध जस्तो छ, त्यस्तै ।
६०. लेककि इजडि (इजरि) गाडकि वगडि (रिपु मल्लको अभिलेख, १३३६)
अर्थ :- लेकको जडिबुटीसमेत सबै कुरा र खोलामा बगेर आएको काठ-दाउरा, गिटी-बालुवा, ढुङ्गा आदि गाडधन सबै । लेकको जङ्गलदेखि बेसीं खोलाको सम्पूर्ण कुरा ।
६१. लेषकी भुवानी गाउँकी रुवानी (सुति शाहको अभिलेख, १६८३)

- अर्थ :- लेककी भवानी (देवी-पार्वती) गाउँको रुवानी (ग्रामदेवी) सबै ।
६२. वरिचो विगारि पोरिको सिगारि (जुम्ली जनताको धर्मपत्र, १६३८)
अर्थ :- वारिको विगार्नु र पारिको सपार्नु । १. खोलाले आफ्नो विगार्नु र पारि अर्काको सपार्ने काम गर्नु । २. यो जन्ममा सकस खाई अर्को जन्मका लागि पुण्य कमाउनु ।
६३. वाजको डालो: पित्याको ढाको (बहादुर शाहीको ताम्रपत्र, १७०१)
अर्थ :- पशुले घाँस खाने रूखको डालो र पिरै घाँसको मुना (ढाको) सबै ।
६४. वार घाट सात वाट (जसमत् शाहको अभिलेख, १७८१)
अर्थ :- १. बाह्र वटा घाट र सात वटा बाटा ।
२. मूर्दा लाने ठाउँ घाट, सेतो कपडा (सात वटा बाटो)
६५. शात्राशत्र मित्रामित्र (विक्रम शाहको अभिलेख, १६७७)
अर्थ :- एउटाका शत्रु अर्काका पनि शत्रु र एउटाका मित्र अर्कोको पनि मित्र हुन्छ ।
६६. शर्गाका ढिडा पातालकी निधि (भान शाहीको अभिलेख, १६३५)
अर्थ :- जमिनमाथिको फलफूल र जमिनमुनिको सम्पत्ति सम्पूर्ण कुरा ।
६७. शुनका फल रूपाका नल (भान शाहीको अभिलेख, १६३५)
अर्थ :- पाकेर पहेंलै भएको फलफूल र अन्नवाली ।
६८. सग्रातिको धुलो अषाडको केठु (केदु) (भाषिकाको नमुना, १४९७)
अर्थ :- सङ्क्रान्तिको पीठो र असारको कोदो अथवा साउने सङ्क्रान्तिमा फुरौला पकाउने पीठो र असारमा गोरुलाई पिँडो ख्वाउने कोदोसमेत ।
६९. सय दोष निर्दोष, सय कर अकर (भान शाहीको अभिलेख, १६५९)
अर्थ :- सयौं दोष वा गल्ती सच्याउनु र सयौं कर छोड्नु । गल्ती गरे पनि माफ दिनु र कुनै चीजमा पनि कर नलगाउनु ।
७०. सरगंको ढिडो पातालकि मिदइ (निदइ) (कल्याण मल्लको अभिलेख, १५१४)
अर्थ :- जमिनमाथिको अन्न र फलफूल अनि जमिनमुनिको सबै खालको धन ।
७१. सरग फुटी जाउस कापीलास ढली जाउस (सुति शाहको अभिलेख, १६८३)
अर्थ :- स्वर्ग फुट्ला, कैलाशपर्वत ढल्ला तर हामीले गरेको कुरा भइरहन्छ ।
७२. सरवर सुकि जाउस कवीलास ढली जाउस (सुति साहको अभिलेख, १६८२)
अर्थ :- पोखरी वा समुद्र सुकोस्, कैलास ढलोस् ।
७३. सर्गको ढिडो पातालकि निध (पृथ्वी मल्लको अभिलेख, १५४५)
सर्गको ढिडा पातालवलिसु (श्रीवत्सराजको आदेश, १५०७)
अर्थ :- आकाशको फल र पातालको अन्य धनसमेत ।
७४. सर्व कर अकर सर्व दोष सुद्ध (भारशिव मल्लको अभिलेख, १२५४)
अर्थ :- सम्पूर्ण कर माफ गरी सबै खालका गल्ती सच्याई ।
७५. साइसँग पस्या वहडसँग निकस्य (मान शाहीको अभिलेख, १६५९)
अर्थ :- दरबार (राजा) पसेर विपक्षीसँग मिल्ने वा अवसरवादी ।
७६. साग आठो उमा थुगो: (अजन्या बुडाको क्षेका, १६४८)
अर्थ :- सागको मुठो र जौको मुठो (जौ, गहुँ आदि पोलेर खान तयार पारिएको) सबै ।

७७. सापा जबो गरिगि पहो (विवोष साइको अभिलेख, १४२०)
अर्थ :- जप गर्न बस्ने ठाउँ (पानीमूल) देखि लिएर भीर-पहरो सबै ।
७८. सीरान हाली सीनु काषी हाली लीनु (सुति साहको अभिलेख, १६८२)
अर्थ :- १. कुनै प्रमाणलाई सिरानमा राखेर सुत्नु अनि काखीमा च्याप्नु । कुनै महत्वको कुरा राम्ररी आफैसँग राख्नु भन्ने अर्थमा । २. कुनै काम नभए सिरान हाली सुत्नु अनि हात काखीमा राखी हिड्नु ।
७९. सेधा लायाका साटो पायाको (अजन्या वुडा, १६४८)
अर्थ :- सेवामा ल्याएको फिर्ता पाएको ।
८०. सैचुको सोद्धो वर्सिको डंडो (अभय मल्लको अभिलेख, १४४०)
अर्थ:- गाउँको मुख्य व्यक्तिलाई कुनै पनि काम गर्दा सोध्नु अनि वर्षभरीको दण्ड पनि तिर्नु ।
८१. हाँसको काग कागको हाँस (मलय वर्माको अभिलेख, १४४६)
अर्थ :- उल्टो-पाल्टो पार्नु ।
८२. हातको चपकू आखाको टलक गरी (कीर्तिवम मल्लको अभिलेख, १८३१)
अर्थ :- आँखा छलेर चोर्ने काम गर्नु ।
८३. हानी मारु बेची षानु (सुति साहको अभिलेख, १६८२)
अर्थ :- छलकपट गरी खानु ।
८४. हाला जानु वैठ्या आउनु (वीरभद्र शाहको अभिलेख, १७२३)
अर्थ :- तत्कालै जानु पछि आउनु ।
८५. हिलपाणी अतुल साहलि = हिलपानी धूल स्याउली (निरय पालको ताम्रपत्र, १४०९)
हिलपानी धुलस्याउलि (गिदीखोलाको ताम्रपत्र, १४३५)
अर्थ :- हिलो, पानी, धूलो र स्याउलासमेत सबैकुरा ।

३.४.२ टुक्का

अभिव्यञ्जनापूर्ण टुक्के वाक्य वा वाक्यांश अथवा एकभन्दा बढी शब्द वा शब्दसमूहले आफ्नो शाब्दिक अर्थ गुमाएर विशिष्ट वा रूढ अर्थ ग्रहण गर्दछ भने त्यस भाषिक रूपलाई टुक्का भनिन्छ । टुक्कालाई वाक्पद्धति, वाक्यांश, वाग्धारा र मुहावरा पनि भन्दछन् । टुक्काको सार्थकता भाषिक प्रयोगमा निर्भर रहन्छ । त्यसैले टुक्का सामान्य अर्थमा वा अभिधार्थमा प्रयोग गरिदैन । अतः विशेष वा लाक्षणिक अर्थमा प्रयुक्त हुने पदावली वा वाक्यांशलाई टुक्का भनिएको हो (पराजुली: २०४३, पृ.१८६) । नेपाली टुक्कामा सर्वप्रथम प्रयुक्त हुने अवसर वि.सं.१९४६ भनिएको सङ्ग्राममल्लको अभिलेखमा टड्कण गरिएको 'पसा भै' (यात्री : २०३४, पृ.२३७-२३९) टुक्काले प्राप्त गरेको छ । नेपाली अभिलेखमा प्रयुक्त टुक्काहरू र तिनको अर्थ वर्णानुक्रममा प्रस्तुत गरिएको छ । जुन यसप्रकार छन् -

१. अंक डंक नास्ति- पैसासैसा केही नलिनु (पृथ्वीनारायण शाहको पत्र, १८१७)
२. अक फिक् गरि - कर रहित गर्नु (प्रताप साहीको अभिलेख, १६२५)
३. अधर्म नचिताउनु - नराम्रो नसोच्नु; मनमा पाप नराख्नु (गोर्खा-जाजकोट धर्मसन्धि, १८२५)
४. अमल गर्नु - अधिकार जमाउनु, राज्य गर्नु (कामारिदत्त सेनको पत्र, १८२७)
५. अर्का हाल नदिनु - अरूलाई मनपेट नखोल्नु (वीरभद्र शाहीको ताम्रपत्र, १७२३)

६. अर्काको मुष शृंगनिन् - अर्काको कुरा नसुन्नु (ठकुराचारको रेष, १६७७)
७. अर्ज गर्नु - विन्ती गर्नु (वीरभद्र शाहीको ताम्रपत्र, १७६१)
८. आषाकढाइ माग्नु - आँखा फुटाउनु (कीर्ति शाहको अभिलेख, १८२७)
९. कटक उठाइ (उठाउनु) - भगडा गरेर; जमात बनाई हिड्नु (सुरथ शाहको अभिलेख, १७७६)
१०. कपट नघाल्नु - छलकपट नगर्नु (जयप्रकाश मल्लको अभिलेख, १८१४)
११. कपट नमिसि - छलकपट नगरी (पृथ्वीनारायण शाहको पत्र, १८२३)
१२. कलीया पठाया (पठाउनु) - बिहेसम्बन्धी कुरा चलाउनु (अभिमानसिंहको अभिलेख, १८२७)
१३. किर्ति घालि - नाम चलाएर (सन्तोषी ठाकुरको अभिलेख, १४४४)
१४. कुटिफुकि - मूल्य घटाउँदै बढ्दै। (हरि पण्डितलाई पत्र, १८२३)
१५. कुलधुल नगर्नु - कुलको विपरीत काम नगर्नु; कुलको इज्जत नफाल्नु (हेमकर्ण सेनको अभिलेख, १८११)
१६. कैहो हाली (हाल्नु) - लगानी गर्नु (सुति शाहको अभिलेख, १६८३)
१७. गलिरहेछ (रहनु) - थाक्नु, अत्यन्त कमजोर हुनु (कालु खड्कामगरको अभिलेख, १८३०)
१८. गात जाग्यो: - विरामी राम्रो हुनु; निको हुनु (जुमलाको लेखो, १७०५)
१९. घफोँन्या (घर फोर्नु) - घर भाँड्नु; घरमा भगडा गर्नु (पृथ्वीनारायण शाहको अभिलेख, १८२०)
२०. घा गन्या (गर्नु) - चोट पुऱ्याउनु (भगवन्तनाथलाई पत्र, १८३१)
२१. घा तोडि (तोड्नु) - सम्झौता तोड्नु (अभिमानसिंहको अभिलेख, १८३१)
२२. घाय बनाइ (बनाउनु) - सन्धि-सम्झौता गरी (सुरथ शाहको अभिलेख, १७७६)
२३. चाकृ लाग्दा (लाग्नु)- सेवा गर्नु (गगनिराजको अभिलेख, १५५०)
२४. चास्नी गर्नु - बराबर गर्नु (धरौटी राख्नु) (जयप्रकाश मल्लको अभिलेख, १८१४)
२५. चित्रगुप्त गरी - देवता साक्षी राखी (गगनिराजको अभिलेख, १५५०)
२६. छिब्रो पातलो नगर्नु - धेरै नबोल्नु (हेमकर्ण सेनको अभिलेख, १८११)
२७. जर घालि - धन/पैसा तिरेर (कीर्ति मल्लको ताम्रपत्र, १५३९)
२८. जात दिनु - उपल्लो जातमा लानु वा भैरहेको जातमै राख्नु (गोर्खा-जाजकोट धर्मसन्धि, १८२५)
२९. जात लिनु - जातबाट पतन गराउनु (गोर्खा-जाजकोट धर्मसन्धि, १८२५)
३०. भाक् भिक गर्नु - भगडा गर्नु (पृथ्वीनारायण शाहको अभिलेख, १८२८)
३१. टिका ढोया - टीको दिनु वा विभूषित गर्नु (सूर्य मल्लको अभिलेख, १४२४)
३२. टोकटाक नगर्नु - भगडा (गाली) नगर्नु (पृथ्वीनारायण शाहको अभिलेख, १८०६)
३३. ठेकि दिनु- यति भनेर किटान गर्नु (भाषिकाको नमुना, १४९७)
३४. ठेचो मारी (मार्नु) - सीमा राख्नु; साँध बनाउनु (जयप्रकाश मल्लको अभिलेख, १८१४)
३५. डोलि डोको चलाइदिनु - मर्दा-पर्दा काम चलाउनु (मलय वर्माको अभिलेख, १४४६)
३६. तातो पि गर्नु - भगडा गर्नु (विक्रम साइको अभिलेख, १६७७)
३७. त्तिव्वि गर्नु - ठिड्रो ठोक्नु (पृथ्वीनारायण शाहको अभिलेख, १८३०)

३८. थेकि दिनु - यति भनेर मूल्य तोक्नु (शिलेम साइको अभिलेख, १६५६)
३९. दावा धक्का नास्ति - दाबी नगर्नु, धक्का नदिनु (पौड्याललाई पत्र, १८२३)
४०. दोहोली करि - १. दोहोरो गरेर । २. ब्रह्मण वा साधुलाई जग्गा दान दिई (पृथ्वी मल्लको अभिलेख, १४१३)
४१. धन षाई (खानु) - पैसा बुभ्नेर (जुमलाको अभिलेख, १६४४)
४२. धर्म गरि - राम्रो चिताउनु (जितारि मल्लको ताम्रपत्र, ११५०)
४३. धर्म जगाइ (जगाउनु) - धर्म राखेर काम गर्नु (पृथ्वीनारायण शाहको अभिलेख, १८२४)
४४. धर्म जोड्नु - दुई थरीका बीच विश्वसिलो सम्भौता गर्नु (जुम्ली जनताको धर्मपत्र, १६३८)
४५. धर्म थाम्नु - धर्म गरी राख्नु; जस्तो थियो त्यस्तै गर्नु (गोर्खा-जाजकोट धर्मसन्धि, १८२५)
४६. धर्म बाँधि - ईश्वर साक्षी राखेर कबोल गर्नु (सुरथ शाहको अभिलेख, १७७६)
४७. धर्म शासन् करि - धार्मिक रूपले नियममा बाँध्नु (पृथ्वी मल्लको अभिलेख, १४१३)
४८. धर्म हालि - धर्म गर्नु (छयानाथ धर्मपुत्र, १८३०)
४९. नकुटि नफुकि - बढाइचढाइ नगरी (हरि पण्डितलाई पत्र, १८२३)
५०. निघा पाई (पाउनु) - निगाह पाउनु वा बिर्ता पाउनु (भान शाहीको अभिलेख, १६२४)
५१. निस्तुक बुभ्कि (बुभ्नु) - वास्तविक कुरा बुभ्नु (पृथ्वीनारायण शाहको अभिलेख, १८२५)
५२. नुन षाइ (खानु) - जागिर खानु (पृथ्वीनारायण शाहको अभिलेख, १८२०)
५३. नेग तोडी - लागेको दस्तुर नदिनु वा तोड्नु (विक्रम शाहीको ताम्रपत्र, १७२८)
५४. नेपाल मार्दा (मार्नु) - नेपाल कब्जा गर्नु (रामकृष्ण कुँवरका नाउँमा पत्र, १८२९)
५५. पसा भई/पसा भै - निगाह भएर (संग्राम मल्लको अभिलेख, ११४६)
५६. पसकरि अकन्या - कृपा गरी दिनु (पृथ्वी मल्लको अभिलेख, १४१३)
५७. पाउ लाग्नु - हिड्नु; जानु (गगनिराजको अभिलेख, १५५०)
५८. पुन्य घालि - धर्म गरेर (सन्तोष ठाकुरको अभिलेख, १४४४)
५९. पेट मिलाई (मिलाउनु) - मन मिलाउनु; कुरा मिलाउनु (कीर्तिराजानन्दलाई पत्र, १८१४)
६०. पेट राषि - केही कुरा बाँकी राखी (हरि पण्डितलाई पत्र, १८२३)
६१. फलो फोटाई - फलफूलसमेत छुट्याएर (कीर्ति मल्लको ताम्रपत्र, १५३९)
६२. फाफार गरि (गर्नु) - छलकपट गर्नु, भैँभगडा गर्नु (पृथ्वीनारायण शाहको अभिलेख, १८२०)
६३. फुसफास गर्नु - फकाउनु; लोभ्याउनु (पृथ्वीनारायण शाहको अभिलेख, १८२०)
६४. भाष घाल - भाषा (नियम) नमान्नु (बलिराजको अभिलेख, १४५५)
६५. भाष् करि - नियम बाँध्नु (पुण्य मल्लको अभिलेख, १३९३)
६६. मन हाच्या (हार्नु) - मनले हरेस खानु (रामकृष्ण कुँवरका नाउँमा पत्र, १८२९)
६७. मया गर्नु - निगाह गर्नु (शिलेम साइको अभिलेख, १६५६)
६८. मया चितोइ (चिताउनु) - निगाह गरेर (भारशिव मल्लको अभिलेख, १२५४)
६९. मारिमेटि - आफ्नो अधिकार टुटाउनु (गगनिराजको अभिलेख, १५५०)

७०. मारी दियो (दिनु) - अधिकार छोड्नु (शुकदेव पाध्याको अभिलेख, १७८८)
७१. मुगुता गरी - मुक्त गरी (विसेकराजको अभिलेख, १६५७)
७२. रुजु रहनु - सधैं तयार रहनु (पृथ्वीनारायण शाहको अभिलेख, १८२०)
७३. रेष पाउनु - सीमाभिन्नको पाउनु (शिलेम साइको अभिलेख, १६५६)
७४. रेष राषि - सीमा कोरेर (गगनिराजको अभिलेख, १५५०)
७५. लाग नगर्नु - आक्रमण नगर्नु (पृथ्वीनारायण शाहको अभिलेख, १८२०)
७६. लाग नास्ति - कुदृष्टि नराख्नु (पशुपति भण्डारको अभिलेख, १८३०)
७७. शेकि दिनु - हृदयदेखि नै सेवा पुऱ्याउनु (विक्रम साइको अभिलेख, १६७७)
७८. षलोमुठो तोडी (तोड्नु) - खलोमुठो तोडेर (कथित तल्लो जातिलाई खलोमुठो दिने काम गरिन्छ) (कृष्ण शाहीको ताम्रपत्र, १८२९)
७९. सर्कार लाग्या (लागनु) - सरकारले व्यक्तिको केही खोस्नु; मुद्दा लागनु (कालु खड्काको अभिलेख, १८२९)
८०. सर्वकर अकर - सबै खालका करमा छुट हुनु (संग्राम मल्लको अभिलेख, ११४६)
८१. सर्वदोष विशुद्ध - सबै खालका गल्तीकमजोरीलाई माफ दिनु (हरिब्रह्म ठाकुरको अभिलेख, १४२९)
८२. सर्वसेवा विरहित - सबैको सेवा गर्दा हित हुनु (पृथ्वी मल्लको अभिलेख, १४१३)
८३. सास्ति गर्नु - दुःख दिनु (जयप्रकाश मल्लको अभिलेख, १८१४)
८४. सिवनिर्माइल गरि - शिवलाई सम्भरेर, शिवलाई मनले साक्षी राखी (उदय वर्माको अभिलेख, १४९४)
८५. सेवामा दत्त - सेवामा मन लगाउनु (आदित्य मल्लको ताम्रपत्र, १३७३)
८६. स्वर्ग कियो - मर्नु; स्वर्ग जानु (सन्तोषी ठाकुरको अभिलेख, १४४४)
८७. हट् गरी - जिद्दी गर्नु (लक्ष्मीनरसिंह मल्लको अभिलेख, १६९८)
८८. हाँक पार्नु - चुनौती दिनु (दिव्योपदेश, १८३१)
८९. हात घाली - हातमा दिएर (विशाकराजको अभिलेख, १६५६)
९०. हात हाली - हातमा राखेर (विसेकराजको अभिलेख, १६५७)

३.४.३ सूक्ति

नेपाली अभिलेखमा उखान र टुक्का मात्र नभई केही मधुरवचन, महानवाणी, उल्लेखनीय र उद्धरणिय पङ्क्तिहरू छन् जसलाई यस अध्ययनमा सुक्ति भनिएको छ। नेपाली अभिलेखमा सर्वप्रथम प्रयोग हुने सुक्ति वि.सं.११५० भनिएको जितारिमल्लदेवको ताम्रपत्रमा टड्कण गरिएको 'डंड पड्या आफू षानु टिको राजालाई मान्नु' (योगी: २०१२/१३, पृ.१६३-१६४) हो। नेपाली अभिलेखमा प्रयुक्त सुक्तिहरू वर्णानुक्रममा यसप्रकार छन् -

१. अदालतको पैसा दरवारभिन्न नहाल्नु (दिव्योपदेश, १८३१)

अर्थ :- अदालतको पैसा अन्यायको पनि हुनसक्छ, त्यस्तो अन्याय वा असत्यको पैसा

- दरबारमा मिसाउनु राम्रो हुँदैन ।
२. कुपको पानी षान्याछेउ वुधि पनि हुँदैन, सुरो पनि हुँदैन (दिव्योपदेश, १८३१)
अर्थ :- कुवाको पानी खाने मान्छेको बुद्धि पनि हुँदैन, सुरो पनि हुँदैन भनी काठमाडौं उपत्यकाका मानिसलाई सङ्केत गरिएको ।
 ३. कुरुक्षेत्रको मेला नभै नेपाल फुटन्या छैन (दिव्योपदेश, १९३१)
अर्थ :- ठूलो लडाइँ नभई काठमाडौं उपत्यकाका राज्यलाई फुटाएर कब्जा गर्न सकिन्न ।
 ४. चेप्याको षावा लिगलिगको आड गरी (दिव्योपदेश, १८३१)
अर्थ :- चेपे नदी र लिगलिग डाँडाको आड गरेर अधि बढ्नु पर्छ ।
 ५. जाई कटक नगर्नु भिकी कटक गर्नु (दिव्योपदेश, १८३१)
अर्थ:-आफूले निहुँ खोजेर लडाइँ नगर्नु, यदि कसैले निहुँ खोज्छ भने त्यसलाई बाँकी नराख्नु ।
 ६. डंड पड्या आपु षानु टिको राजालाई मान्नु (जितारि मल्लदेवको ताम्रपत्र, ११५०)
अर्थ:-दण्ड-जरिवाना उठेमा आफूले खानू तर त्यस देशको राजाको आदेश पालना गरिरहनु ।
 ७. तिलको गेडो घोटी मासको गेडो फोरी (नरभूपाल शाहको अभिलेख, १७९६)
अर्थ :- भागबण्डा गर्दा तिलको गेडो घोटी मासको गेडो फोरी बराबर गर्नु पर्दछ ।
 ८. दुनिया जस् देषी राजि रहन्छन्, उसैलाई कजाई दिनु (दिव्योपदेश, १८३१)
अर्थ :- जनताले जसलाई छान्छन् वा मन पराउँछन् त्यसैलाई काजी पद (प्रशासक बनाउनु) दिनु ।
 ९. निजा निसाप विगार्या भन्वाको घुस् दिन्या र घुस् षान्या (दिव्योपदेश, १८३१)
अर्थ :- समाजमा न्याय-इन्साफ विगार्ने व्यक्ति भनेको घूस दिने र घूस खाने हुन् ।
 १०. देसका कपरा लगाउनालाई मन्हाई गरिदिनु (दिव्योपदेश, १८३१)
अर्थ :- विदेशका कपडा लगाउन मनाही गर्नु अथवा आफ्नै देशका कपडा लगाउनु ।
 ११. पाँडेको ढाल वस्न्यातको तरवार गरि (दिव्योपदेश, १८३१)
अर्थ :- पाँडे र बस्नेतलाई सैनिकको जिम्मा दिनु, उनीहरू भएमा राज्य सुरक्षित रहन्छ ।
 १२. पूर्व पछिमका षस बाहुन्लाई दरवारमा पैठ हुन नदिनु (दिव्योपदेश, १८३१)
अर्थ :- पूर्व-पश्चिमका बाहुन-छेत्रीलाई दरवारभित्र प्रवेश गर्न नदिनु (तर्सिएको अवस्था)
 १३. प्रजा मोटा भया दर्वार बलियो रहन्छ (दिव्योपदेश, १८३१)
अर्थ :- प्रजा हुनेखाने भए भने दरवार बलियो हुन्छ ।
 १४. मेरा साना दुषले आर्ज्याको मुलुक होइन (दिव्योपदेश, १८३१)
अर्थ :-मेरा (पृथ्वीनारायण शाह) साना दुःखले आर्जन गरेको वा एकीकृत गरेको देश होइन ।
 १५. यो फुल्वारिको छोटो वडा चारै जात छत्तिसै वर्नले, यो असिल् हिन्दुस्थाना हो, आफ्ना कुलाधर्म नछोड्नु (दिव्योपदेश, १८३१)
अर्थ :- यो मुलुक साना-ठूला चार जात छत्तीस वर्ण सबै मिलेर बनेको असल हिन्दूराष्ट्र हो, कसैले पनि आफ्नो कुलधर्म नछोड्नु, मानिरहनु ।

१६. यो राज्य थामि षामम् (दिव्योपदेश, १८३१)
अर्थ :- यो राज्य धानेर खानू ।
१७. यो राज्य दुई ढुंगाको तरुल जस्तो रहेछ (दिव्योपदेश, १८३१)
अर्थ :- नेपाल राष्ट्र भारत र चीनरूपी ढुङ्गाका बीचको तरुलजस्तो रहेछ ।
१८. रस्ती चलाई बस्ती बसाउनु (जुतबडादेवको अभिलेख, १८२४)
अर्थ :- बाटो खोली बस्ती बसाउनु ।
१९. राजा पंच मिलि (पृथ्वी मल्लको अभिलेख, १७६०)
अर्थ :- शासक र पञ्च-भलादमी मिली काम गर्नु ।
२०. लमजुन भन्याको गरुड हो गोर्षा भन्याको सरप हो नेपाल भन्याको भ्यागुतो हो (दिव्योपदेश, १८३१)
अर्थ :- लमजुडको आँखा छलेर वा थामथुम पारेर मात्र गोर्खाले नेपाललाई जित्न सक्छ । (गोर्खालाई लमजुडको बढी डर भएको पुष्टि हुन्छ ।)

३.५ नेपाली अभिलेखीय शब्दमा देखिएको ध्वनिपरिवर्तन

भाषा परिवर्तनशील वस्तु भएकाले कहिल्यै स्थिर रहँदैन । भाषिक परिवर्तन छिटोछिटो नभई समयको अन्तरसँगै विस्तारैविस्तारै हुने गर्दछ । कुनै पनि भाषाका शब्दको ध्वनिव्यवस्था एकैनास नरहने हुँदा समयको अन्तरसँगै भाषामा परिवर्तन आउँछ (ब्लुमफिल्ड: विश्वनाथ प्रसाद : १९६८ ई., पृ. ४१६) भाषिक परिवर्तन भाषाका विभिन्न तहमा हुने गर्दछ । ध्वनिपरिवर्तन भनेको शब्दको ध्वनिका तहमा हुने परिवर्तन हो । ध्वनिपरिवर्तनमा दुई ध्वनिले आपसमा ठाउँ साटासाट गर्दछन् (तिवारी: २०२०, पृ. २९७-२९८) । कुनै ध्वनि लोप हुन्छन् भने कुनै ध्वनि आगम हुने गर्दछन् । त्यसैगरी कहिलेकाही अगाडि-पछाडि ठाउँ साटासाट मात्र नगरी एक खालको ध्वनि अर्कै ध्वनिमा परिवर्तन पनि हुने गर्दछ । समयको अन्तराल, स्थानगत भिन्नता तथा ऐतिहासिक सन्दर्भ आदिका कारणबाट भाषिक परिवर्तन हुन्छ (गौतम : २०४९, पृ. ६१) । ध्वनिपरिवर्तन लोप, अल्पप्राणीभवन, महाप्राणीभवन, घोषीभवन, उष्मीभवन, समीभवन, सम्प्रसारण, क्षतिपूरक दीर्घीकरण, रकारीभवन, स्पर्शीभवन, अघोषीभवन, आगम, ह्रस्वकरण, स्वरमा परिवर्तन, नासिकीभवन, विपर्याय आदि विभिन्न प्रक्रियाबाट हुने गर्दछ । यस शोधप्रबन्धको उद्देश्य ध्वनिपरिवर्तनको दिशा र त्यसको प्रक्रियाको सैद्धान्तिक व्याख्या-विश्लेषण गर्नु नभएकाले यहाँ ध्वनिपरिवर्तनका प्रक्रियाको सामान्य रूपमा नाम समेट्दै त्यसमा मिल्ने अभिलेखका शब्दहरूलाई उदाहरणमा समेट्ने प्रयास गरिएको छ । उदाहरण प्रस्तुत गर्दा नेपाली शब्दका साथै त्यसको रोमन लिपि पनि उल्लेख गरी ध्वनिपरिवर्तन कुन वर्णमा भएको छ भनी सङ्केत गर्दै अध्ययनलाई अगाडि बढाइएको छ । ध्वनिपरिवर्तन भएका केही प्रतिनिधि शब्दहरू यसप्रकार छन्-

३.६ नेपाली अभिलेखीय शब्दमा भएको अर्थपरिवर्तन

कुनै पनि भाषाका शब्दको अर्थ सधैं एकैनास रहँदैन; समयको अन्तरसँगै परिवर्तन भइरहन्छ । परिवर्तन विश्वको नित्य नियम हो । तसर्थ सधैं शब्दको अर्थ उही रहँदैन (तिवारी: २०२०, पृ. ३६-४९) । शब्दको अर्थमा हुने परिवर्तनलाई अर्थपरिवर्तन भनिन्छ (गौतम: २०४९, पृ. ८९-८९) । अर्थपरिवर्तनका कारण धेरै हुन्छन् । भौगोलिक, सामाजिक, सांस्कृतिक तथा राजनीतिक आदि कारणले अर्थमा परिवर्तन ल्याउँछ । अश्लीलतासम्बन्धी मान्यतामा फेरबदल हुँदा पनि अर्थमा परिवर्तन आउँछ । आलङ्कारिक तथा लाक्षणिक प्रयोगका कारणबाट पनि अभिधार्थमा भिन्नता आउने गर्दछ । कहिलेकाहीं कुनै शब्दको अर्थको क्षेत्र फराकिलो हुन्छ भने कहिले खुम्चिएर सीमित हुन पुग्छ । कहिलेकाहीं कुनै शब्दले आफ्नो अर्थ छोडेर नयाँ अर्थ ग्रहण गर्दछ । शब्दको अर्थमा केही न केही परिवर्तन हुनु नियमित प्रक्रिया नै हो । यो कुरा जुनसुकै भाषामा पनि लागू हुन्छ । अर्थविस्तार, अर्थसङ्कोच, अर्थादेश, अर्थापकर्ष, अर्थोत्कर्ष आदिका कारणबाट अर्थमा परिवर्तन आउने गर्दछ । यहाँ अर्थपरिवर्तनका प्रकार एवं प्रक्रियाको चर्चा अध्ययनको क्षेत्र नभएकाले केवल दिव्योपदेशपूर्वका नेपाली अभिलेखीय शब्दमा के कति अर्थपरिवर्तन भएको छ भनी सिंहावलोकन मात्र गरिएको छ । अर्थपरिवर्तन भएका प्रतिनिधि शब्दहरू यसप्रकार छन् -

शब्द	पहिलेको अर्थ	प्रचलित अर्थ
अडै	राजकीय जमिनको प्रबन्धक, राज्यको उच्च कर्मचारी, भान्से	थरविशेष
अधिकारी	प्रशासनिक र न्यायिक कार्य गर्ने अधिकार प्राप्त व्यक्ति	ब्राह्मण जातिको एक थर, कुनै क्षेत्रको अधिकार प्राप्त व्यक्ति
अपुताली	अपुतालीको धन थर्पुले अधिग्रहण गर्ने व्यवस्था, अपुताले तिर्नुपर्ने कर	सन्तान नभएर वंश टुङ्गिने काम
अभिलेख	सुन, तामा, ढुङ्गा आदिमा कपिएको लेख	लिखित सामग्री सबै
अमात्य	राजाका नजिक रहने व्यक्ति वा मन्त्री	नेवारहरूको एक थरविशेष
अमाली	गाउँघरको मुद्दा-मामिला हेर्ने सरकारी तिरो उठाउने अड्डाको मुख्य हाकिम	कुनै खास मठ-मन्दिरको पूजा-आजाको व्यवस्था मिलाउने व्यक्ति
आली	देशको सीमा	खेतको पानी अड्याउने भाग
आलो	खेत	भर्खरको , ताजा
कचहरी	न्याय-निसाफ हेर्ने अड्डा, अदालत	सभा, मानिसहरूको जमघट
कवच	पहिले-पहिले मुलुकी खानामा रकम बुझाएपछि उक्त अड्डाबाट दिइने रसिद/कवच	योद्धाहरूले लडाइँमा शस्त्रको प्रहारबाट बच्न शरीरमा लगाउने धातुको भोटो, जङ्गी पोसाक ।
काजी	मध्यकालीन नेपालको मुख्य प्रशासक वा मन्त्री	छेत्री जातिलाई सम्बोधन गरिने शब्द
कार्की	राजस्व असुलीसम्बन्धी अधिकार प्राप्त व्यक्ति	छेत्री जातिको एक थर

कुँवर	युवराज, राजकुमार	छेत्री जातिको एक थर
कुमार	युवराज, राजकुमार	विवाह नभएको केटो
कुमारी	राजकुमारी	विवाह नभएको केटी
कुरिया	अरूको जग्गा-जमिनमा घरबास गरी तिरो तिरेर बस्ने रैती	घर (मानिससहित) (कास्कीतिर अभै प्रचलित)
कोइला	आँपको खोयो (कोयो)	अँगारजस्तो पत्थर-कोइला
कोठी	वेश्यालय	व्यापारको लेनदेन हुने घर, कोठा विशेष
खड्गा	खड्ग चलाउने व्यक्ति	छेत्रीको थरविशेष (खड्का)
गैह्र	समस्त, जम्मै , सबै	विपरीत/ बाहेक
गोसाई	गोस्वामी, इन्द्रिय जिल्ले व्यक्ति, साधु ,योगी	थरविशेष
चोरी	चोरबाट थर्पुले असुल गर्ने जरिवाना	चोर्नेकाम
जैसी	ज्योतिषी	जैसी बाहुन
भगरा	सरकार वा जमिनदारले सार्वजनिक काममा साधारण जनताबाट लिने पारिश्रमिक विनाको काम वा सहयोग	मन नलगाएर गरिने काम
टमटा/टुमटा	तामाका भाँडाकुँडा बनाउने व्यक्ति , धातु वा शिला खोप्ने व्यक्ति	ताम्राकार (थरविशेष : टमोट)
टालो	पाखो जग्गा	कपडाको टुक्रो
ढेवा	भोटको उच्चपदाधिकारी	रुपियाँ-पैसा (नेवारी)
तार	खोलो तार्दा लाग्ने कर	तार्ने काम गर्
थारो	दण्ड-जरिवाना	बच्चा जन्माउन असमर्थ (गाई, भैसी आदि)
दामल	मध्यकालमा कुनै ठूलो अपराधीलाई शरीरमा 'दामल' तीन अक्षर खोपेर वा डामेर छाड्ने वा मुडी जन्मकैदसमेत गर्ने काम वा त्यस्तो सजाय	समकालीन, दौतर, (एकैनासका)
डिड्डा	अड्डामा काम गर्ने ठूलो मान्छे (पदविशेष)	मुखियाभन्दा माथिल्लो एक दर्जा
नवाफ (नवाव)	कुनै प्रदेशको शासन व्यवस्थाका निमित्त नियुक्ति गरिएको मुगल बादशाहको प्रतिनिधि	धनवान व्यक्ति, काम नगरी खाने आफूलाई ठूलो ठान्ने व्यक्ति
नागा	जैन सम्प्रदायको जोगी	जातिविशेष, नग्नप्रायः हिड्ने जोगी
निर्मल	उपवास बस्नु	शुद्ध , पवित्र
पट्टी	सैनिकको सुवेदारका मातहतको स्यानो टोली	बाँध्ने कुरा

पुलो	अधीनस्थ परिवारले राजा, सामन्त आदिलाई दण्डस्वरूप तोकिएको समयसम्म घाँसको भारी बुझाउने व्यवस्था	धानको बिउको अथवा परालको मुठो
भँडार	स्थायी वा गोप्य पुँजी	सामान आदि राख्ने ठाउँ
भण्डारी	धनाध्यक्ष, धनको जिम्मा लिने व्यक्ति, अर्थमन्त्री	थरविशेष
भात	भातपानीबाट वहिष्कृत व्यक्तिले गुमेको जात पुनः प्राप्त गर्न अडै, अधिकारी आदिलाई दिने भेटी, रकम आदि	नेपालीको मुख्य खानेकुरा
भारदार	कुनै शासन व्यवस्थाको उच्च पदमा रही काम गर्ने व्यक्ति	राजाका भाइभतिजा तथा राजाका वरिपरिका मान्छे
मभिया	गाउँघरको थरी सरहको काम गर्ने मान्छेको एक पद	थर विशेष
महत	राज्यको उच्च अधिकारी	थर विशेष
महरा	राज्यको उच्च अधिकारी	थर विशेष
महादेवी	प्राचीनकालमा पटरानीका निमित्त प्रचलित उपाधि वा संज्ञा, पार्वती	पार्वती, दुर्गा
मानु	केन्द्रबाट खटिएर आएका व्यक्तिलाई गाउँलेले उठाउने सिदा	दस मुठी बराबरको नापो
मुखिया	गाउँको तालुकदार वा ठालु	राजपत्र अनङ्कित तृतीय श्रेणीको पद
मैयाँ	राजकुमारी वा राजकन्या	छोरी- चेली
मोड	मरेमा लाग्ने कर , मलामीकर	घुम्ती
रकपाल	रकम उठाउने व्यक्ति	थर विशेष
राजस्थान	राजदरबार रहने ठाउँ (राजधानी)	भारतको एउटा प्रान्त
रुवो	व्यवसायीबाट कपासका रूपमा सङ्कलन गरिने जिन्सीकर	कपास
वकिल	राजप्रतिनिधि	अधिवक्ता
विचारी	न्याय-निसाफ हेर्ने ठूलो व्यक्ति	अडालतको खरदार सरहको एक दर्जा
विचित्र	सिउर भएको बाज	अचम्म
विष्ट	मन्त्री, मालिक	थरविशेष
विष	कमलनालको गुदी	विख
बेल	सूर्य, समय	बेल (बेलपत्रको रूख वा फल)

शाखा	सन्तान	हाँगाबिँगा
शाहेवज्यू	युवराज	साहेब/राजाका दाजु वा भाइ
श्राद्ध	श्रद्धाले गरिने जुनसुकै काम पनि	पितृ-तर्पण गरिने कार्य
षवास (खवास)	बाबु ठकुरी र आमा दासीको छोरा	थरविशेष
षाण (खाण)	पहिलेका शाह राजाहरूले प्राप्त गरेको पदवी (खान)	छेत्रीको एक थर
सराध्य	रैतीहरूले भूमिपतिलाई श्राद्धमा दिने दूध, दही आदिको सिदा	श्राद्ध (पिण्ड दिने कार्य)
साइ	राजा	शाही, कसाई
साउन्य	साउने सडकान्तिमा दिइने दस्तुर	साउनको
सिक	करविशेष	सिकने कार्य गर
सिजापति	सिजा उपत्यकाको राजा	थरविशेष
सूत्रधार	प्राचीन नेपालको न्यायिक अधिकृत	नाटकमा, रङ्गमञ्चको आन्तरिक व्यवस्था मिलाउने प्रमुख व्यक्ति
सेरा	राजकीय जमिन	ठाउँविशेषको वा जग्गाको नाम

३.७ एउटै शब्दका अनेकौं लेख्य भेदहरू

नेपाली अभिलेखहरूको स्रोत शिलापत्र, ताम्रपत्र, कनकपत्र, चिठी-चपेटा, सन्धिपत्र, अनूदित ग्रन्थ आदि हुन् । यी अभिलेखमा छुट्टाछुट्टै ठाउँमा छुट्टाछुट्टै व्यक्तिले आ-आफ्नो ज्ञान, सीप र ढङ्गले टड्कण गरेको वा कपे-लेखेको पाइयो । अभिलेखकालीन नेपालीमा व्याकरणको नियम र वर्णविन्यासम्बन्धी जानकारी हुने कुरै भएन । जसले गर्दा विभिन्न अभिलेखमा भिन्नभिन्न खालको लेखोट पाइन्छ । वर्णविन्यासमा एकरूपता पाइँदैन । अर्को कुरा विभिन्न भौगोलिक क्षेत्रमा लेखिएका वा खोपिएका अभिलेखमा सम्बन्धित क्षेत्रको भाषिकाको प्रभाव नपर्ने कुरै भएन । त्यसैले एउटै शब्द उस्तैउस्तै तर केही भिन्न रूपमा लेखिएको कुरा अभिलेख सङ्कलनबाट प्रमाणित हुन्छ । स्तरीय भाषा वा मानक भाषाको अभाव, कथ्यमा मात्र भर पर्नुपर्ने अवस्थामा एउटै शब्द विभिन्न रूपमा लेखिनु अस्वाभाविक होइन । उदाहरणका लागि वर्तमान अवस्थामा पनि मानक रूप 'अभिभावक' शब्दलाई कथ्यमा यी विभिन्न रूपमा देख्न सक्छौं (अविभावक – अभिवाभक – अभिभाभक – अविवाभक – अभिवाभक – अभिभावक् – अविवावक आदि) । यी जुन रूप भन्ने पनि सामान्यतया अर्थमा केही भिन्नता आएजस्तो देखिँदैन । त्यसो भएर पनि वर्तमान अवस्थामा हामी मानक रूपलाई शुद्ध ठान्छौं र प्रयोग गर्छौं भन्ने कथ्य रूपलाई अशुद्ध मानी लेखाइमा प्रयोग गर्दैनौं । प्राचीन तथा मध्यकालीन नेपालीमा अभिलेख राख्दा यस प्रकारको सचेतता हुने कुरै भएन । तसर्थ यस अध्ययनमा दिव्योपदेशपूर्वका नेपाली अभिलेखीय शब्दलाई मूल्याङ्कन गरी शब्द एउटै तर रूप अनेक भएका शब्दलाई 'एउटै शब्दका अनेकौं लेख्य भेदहरू' शीर्षक राखी अध्ययन अगाडि बढाइएको हो । यहाँ दुई-तीन-रूप मात्र भएका (अंगुष्ट- अंगुष्ठ, अक्षरेपि-अक्षरेपि-अक्षरेपी जस्ता) शब्दलाई सूचीमा समावेश गरिएको छैन । यहाँ त चारदेखि बढी शब्दरूप भएका शब्दहरूको सूची मात्र समावेश गरिएको छ । नेपाली अभिलेखमा सङ्कर संस्कृत (संस्कृतको अशुद्ध रूप) को प्रयोगले

पनि शब्दका लेख्य भेदहरू बढेको पाइन्छ । यहाँ संस्कृतका रूपावली (पुरुष, वचन, लिङ्ग, काल आदि), भाषिकाका कारण आएको भिन्नतालाई छुट्याइएको छैन । उस्तै उस्तै शब्दलाई एकै ठाउँमा सूचीबद्ध गरिएको छ । एउटै शब्दका अनेकौं लेख्य भेदहरू भएका शब्दहरू वर्णानुक्रममा यस प्रकार छन् -

अंधार - अंधारो - अंधार - अंधारै - अंधारो

अंश - अंशकू - अंस - अंसा - अंस्या

अकनि - अकनी - अकनु - अकन्यौ

अकरं - अकरः - अकरा - अकरि - अकरी - अकरो - अकरं - अकर्

अकनं - अकन - अकन्ना - अकन्याँ - अकन्या - अकयाँ - अकया

अचाजै - अचार्य - अचार्यः - अचार्य - अचार्य - अर्चार्यः - अर्चार्य - आचर्ज - आचार्य - आचार्य

अत्रसक्षि - अत्रसाक्षि - अत्रसाक्षी - अत्रसाछि - अत्रसाछी

अदिकारि - अदिकारी - अधिकारि - अधिकारी - आदिकारी

अनिथा - अनीथ्या - अनेता - अनेथा - अन्यथा - अन्यथाणि - अन्यस्ति - अन्याथा - अन्येथा

अपना - अपनि - अपनी - अपनु - अपने - आप - आपन - आपना - आपनी - आपनु - आपु -

आपै - आप्ना - अफुं - अफुइ - अफुचै - अफुहोइ - अफ्ना - आफ् - आफुहोइ - आफ्नाँ - आफ्ना -

आम्ना - आम्नु - आम्मू

अपुतालि - अपुताली - अपुतालो - अपूतालि - आपुताल - आपुतालि

अमावस्या - अमावस्यायां - अमावास्यां - अमावास्या

अषाड - अषाढ - अषाढु - अषाड - अषाड् - अषाढ

आंउन्या - आंउन् - आउँन - आउँनु - आउनं - आउन - आउनत - आउनय - आउनु - आउनु -

आउन् - आउन् - आउन्या

आथिन - आथिना - आथी - आथै

आदेश - आदेशस् - आदेश् - आदेस - आदेस्

आंन्नो - आन्नां - आन्नु - आन्न्यो

आलां - आला - आलि - आली - आलो

आशिन - आश्विन - आश्वीणः - आश्वीन - आश्वुन - आसिन - आसुन

इजडि - इजडी - इजर - इजरि - इजरी - इजारि

इन - इनर - इनरो - इनि - इनु - इने - इनै - इन् - इ - ईन - ईनी - इनै

उघाइनि - उघांइनि - उघांउनि - उघाउनी - उघानि

उजकले - उजकलो - उजकालौ - उजगल - उजगला - उजगले - उजगलो

उन - उना - उनि - उनु - उनै - उनो - उन्

उपादयाजु - उपाद्यजु - उपाद्याजिउ - उपाध्याः उपाध्या पाँद्या - पाद्य - पाद्या - पाध्य -

पाध्याः - पाध्या - पाध्याय

उप्राँत - उप्राँन्त - उप्रांत - उप्रात - उप्रान्त - उप्रान्त

एति - एतिकँ - एतिक - एतिका - एतिके - एतिको - एती - एतीम - एत्ति - एती - ऐतना -

ऐतने - ऐति

एश - एशा - एशि - एश् - एसं - एस - एसा - एसि - एसी - एसै - एस्ता - एस्तै - एस्तो -
 एस् - ऐश - ऐशा - ऐशि - ऐस - ऐसा - ऐसि - ऐसी - ऐसु - यस्ता - यस्तै - यस्तो - येश -
 येशि - येशै - येशो - येश् - येस - येसि - येस्ता - येस्तै - येस्तो
 ओषता - ओषधा - ओषधान - ओषधि - ओषधो - औषध - औषधा - औषधि - औषधी - औषधो -
 औषाधा
 कटाइत - कठइत - कठाइतः - कठाइत - कठाइतों - कठाइत् - - कठाईत - कठायत - कठायेत -
 कडाइत - कडाइत् - कढाइत
 कंडारी - कंडारीतं - कंडारीत - कडार - कडारक - कडारि - कडारितं - कडरित - कडारी -
 कडारे - कडारो - कडायो - कडितो - कडिन्या
 करण - करणे - करन - करनी - करनु - करने - करनो - करन्य
 कहनि - कहनु - कहने - कहहु - कहुं - कहुं - कहु - कहूँ - कहौ - कह्या
 काटन - काटनु - काटन्य - काटन्या - काटनः - काटन् - काट्याटिः - काटयौ - काटि काटिन्या -
 काटिया - काटियो - काटे - काट् - काट्नु - काट्नु - काट्नु - काट्नु - काट्या - काट्यो
 कातिक - कार्तिक - कार्तिक्या - कातीक - कात्तिक - कात्रिक - कार्तिक
 कुसवर्ता - कुसवृत्त - कुसवृत्ता - कुसवृत्ती
 कृष्णपक्ष - कृष्णपक्षे - कृष्णपक्षे - कृष्णपक्षे - किष्णपक्ष - किष्णपक्षे - किस्नपक्षे - किस्नपक्षे
 कोइराला - कोइरेलि - कोइय्याला - कोईराला
 खजुरा - खजूरा - खजूरी - खजूरो
 खडका - खडगा - खड्का - खड्गाः खड्गाहा - षड्का - षडका - षडगाहा - षड्का - षडका -
 षडगा - षडगाहा - षडगाहा
 गड - गडही - गडा - गडाहा - गडि - गडी - गडो
 गढ - गढग - गढसीरा - गढाजिउला - गढि - गढी - गढे
 गडालि - गडालो - गडाला - गदिलि - गधालो
 गर्नि - गर्निन - गर्निया - गर्नो - गन्यारो - गन्यारी - गन्यो - गर्नु - गर्नु - गर्न्याः - गर्न्या -
 गर्न्यै
 गयउं - गयरि - गय - गया - गयाडर - गयाल्या - गये - गर्यौन
 गुरुवार - गुरुवासरे - गुरुवास्यरं - गुरुवासरे
 गुशाइ - गुसइ - गुसही - गुसां - गुसाइ - गुसाइ- गुसाई - गुसाजे - गुसाहि - गूसहि - गोशाइ -
 गोसयीं - गोसाँत्रि - गोसांइ - गोसाई - गोसाजु - गोसात्र - गोसात्रि - गोसाथि - गोसाथी -
 गोसाही - गौसाइ
 घाय - घायल - घायलै - घायेल - घायै - घाहा - घाहास
 घाल - घालगछु - घालना - घालनु - घालनू - घालि - घाली - घाल्नु - घाल्या - घाल्यो -
 घ्याल्ये
 चडाइ - चडाउना - चडाहि - चड्दा - चढात्र - चडाया- चढावां
 चंद्रसूर्य - चंद्रसुजे - चंद्रसुरुज - चंद्रसुर्ज - चंद्रसुर्जे - चंद्रसूर्य - चंद्रसूर्य - चन्द्रसूर्य - चंद्रसूर्य -
 चद्रसूर्य - चन्द्रसुरज - चन्द्रसुर्जे - चन्द्रसूर्य - चन्द्रसूर्ज - चन्द्रसूर्य - चंद्रसूर्य

चरः - चरन् - चरन् - चन् - चन्हांत्रां - चहाइ - चलाउनां - चलाउन्या - चलावं - चलन्या-
 चाहिए - चाहिय - चाहिये - चाहीय
 चिता - चितयो - चितवो - चिताइ - चिनाई - चिताया - चितायो - चितोइ - चितोई - चितौनु -
 चीतोइ - चीतोई
 चैत - चैत्या - चैत्र - चैत्र्या
 छअतिस - छततिस - छतिस - छतीश - छतीस - छत्तिस - छत्तीस
 छतिशि - छतिसि - छतिसी - छतिसै - छतीसे - छतीसै - छतेस - छत्तिशि - छत्तिशै - छत्तिसि -
 छत्तिसै - छत्तीसि - छत्तिसै
 छुट - छुटना - छुटयाइ - छुटाइ - छुटाई - छुटाया
 छोडना - छोडनिया - छोडन्या - छोडया - छोडाहि - छोड्या
 जगटे - जगटो - जगट्टो: - जगट्टो - जगट्टो - जगडो
 जयतु - जयंतु - जयतः - जयति - जयतु - जयेति - जायति - जायते - जायेत
 जर - जरा - जरिया - जरी - जरो - जर्
 जैइसि - जैइसी - जैशि - जैशी - जैसि - जैसी - जोइशि: - जोइशि - जोइशी - जोइसिं -
 जोइसि - जोइसी - जोईसि - जोईसी - जोतिषि - जोतिस - जोशि - जोशी - जोसि - जोसी -
 ज्योतिष - ज्योतिष्
 अहाँ - अहा - आँहा - आंहा - आहाँ - आहा
 टमटा - टमोटो - टुमटा - टुमोटो - टोमाटो
 ठहर - ठहराई - ठहराया - ठहऱ्या - डहऱ्यो
 डाल - डाला - डालि - डालो: - डालो
 हुंगा: - हुंगा - हुंगो - हुंगगा - हुंडगा - हुडगी - हुडघा
 तन - तनु - तने - तनै - तनो - तन्
 तम - तमि - तमी - तमु - तमुई - तमै - तम् - तिमि - तिमी - तुम - तुमि
 तम्रा - तम्रो - तम्रा - तम्रो - तिमरा - तिम्रा - तिम्रै - तिम्रो - तुमो - त्म्रो
 तशि - तशै - तशो - तस - तसइ - तसि - तसु - तसै - तसो - तस्
 तस्ता - तस्तै - तस्तो - तेस्ता - तेस्तै - त्यस्तो
 तहाँ - तहां - तहाँ - तहा - तहि - ताँहा - ताँहा - ताँहि - तांहाँ - तांहां - तांहा - ताहा - ताहि
 - ताहीं - तिहिँ - तिही - तेहि - तेही - तिहि - त्यहा - त्यहि
 ताँबो - ताँवा - ताँवे - तामा - तामुं - तामु - तामो - ताम्रं - ताम्र - तावा - तावे - तावो
 तिथ - तिथय: - तिथय - तिथि - तिथि - तिथे: - तिथै - तिथो - तिथौ: - तिथौं - तिथ्यौ - तेथौ
 तिलकुश - तिलकुस - तिलकुश - तिलेकुशे - तिलेकुसे - तीलकुश
 तैलं - तैल - तैलगि - तैलागि - तैलागो - तैले
 तोला - तोलाइ - तोलि - तोलो
 त्रयोदश - त्रयोदशी - त्रयोदश्यां - त्रयोदस - त्रयोदसि - त्रयोदस्यां - त्रयोदस्या
 थामना - थामस् - थामि - थामिञ्चां - थामो - थाम्या - थाम्न्या
 दरसंतानं - दरसंतान - दरसन्तान - दससन्तामन

दशमी - दशम्यां - दसम्ययं - दसम्यां - दसम्या - दसम्यायां
 दाषिल - दाषिल् - दाषील - दाषील्
 दिजिय - दिजियाय - दिजीये - दिजे - दिजै - दिजाँ - दिजां - दिजा - दी - दीजे - दीजै - दीज्युं
 - दीणु - दीहल - दुणु
 दुतिय - दितियां - दुतिया - दुतियायां
 दुनिजाँ - दुनिजां - दुनिजा - दुनियाँ - दुनिया
 दुवायो - दुवारी - दुवारो - दुवाच्या - दुवालि - दुवाली
 देवान - देवानां - देवाना - देवानाम्
 दोहली - दोहाली - दोहोलि - दोहोली
 धुलसाउलि - धुलसाउली - धुलसाहुली - धुलसीउलि - धुलस्याउलि - धुलस्याउली - धुलस्याउलि -
 धुलस्याउलि
 धणिजा - धणिजाँ - धणिया - धनिजा - धनिज्यु - धनीया
 नक्षत्र - नक्षत्रे - नक्षत्रौ - नक्षेत्र - नक्षेत्रे: - नक्षेत्रे - नक्षेत्रै - नक्षेत्रे - नक्षेत्रे - नक्षेत्रे - नक्षेत्रे
 नरनारायणत्यादि - नरनारायणेत्यादि - नरनारायणेत्यादी - नरनारायणेत्यादि - नरनारायणेत्यादि
 नर्क - नर्क - नर्ग - नर्घ
 नवमि - नवमी - नवम्यां - नवाम्यं
 नारायण - नारायण नारायन् - नारायेन
 नरिवल - नरिवल् - नरीवल - नारिकेल - नारियल - नारीकेल - नारीगं
 निमित्तं - निमित्त - निमित्त - निमित्त्य
 नुवकोट - नुवाँकोट - नुवाकोट - नुवाकोट्ट - नुवाकोट्ट - नुवाकोत - नुहाकोट
 पँडितं - पंडता - पंडा - पंडितं - पंडित - पंडितै - पंडित् - पंडित - पंडित - पण्डित - पण्डीत
 पत्रमिंद - पत्रमिदं - पत्रमिदम्: - पत्रमिदम - पत्रमिदम्
 पत्रशाक - पत्रशाक्षि - पत्रशाचि - पत्रशाछि - पत्रसाचि - पत्रसाछ - पत्रसाछि - पत्रसाछी -
 पत्रसाक्षि
 पनेरु: - पनेरु - पनेरू - पनैरु
 परदत्तांवा - परदत्तं - परदत्तांवा - पदत्तांव - परदत्तांवा - परदत्य - परदत्वं - परदत्वां
 पृथि - पृथिव्यां - पृथिव्या - पृथीवी - पृथीव्यां - पृथिव - पृथ्वी - पृथ्वीव्यां
 पश्चिम: - पश्चिम - पश्चिमे - पश्चिम् - पश्चीम - पसिं - पसिम् - पसीम - पससिग -
 पस्सिम
 पसाकि - पसा - पसाइ - पसाकर - पसाकरि - पसाकि - पसाकिआ - पसाकिइ - पसाकिई -
 पसिकया - पसाकियो - पसाकी - पसाकीइ - पसागर - पसाभइ - पसाभै - पसामे - पसहियो
 पहर - पहरा - पहरि - पहरो
 पात्र - पात्रा - पात्राभैछ - पात्रो - पात्र्या
 पादशिरंजयतु - पादशिचयतु - पादशिचरंजतु - पादशिचरंजयतु - पादश्चीरंजयतु - पादाचिरजयतु -
 पादाचिरनजयतु - पादाचिरजयेतु - पादाशिचीरंजयतु - पादाश्चीरंजयतु - पादाश्चीरंजयेतु:-
 पादाश्चीरंजयेतु - पादाश्चीरंजयतु ।

पानिढला - पानिढलो - पानिढलोन्त - पानिढाल - पानीढाल
 पाष - पाषा - पाषे - पाषो
 पेटालि - पेटाली - पेटिलि - पेटिली - पेटुलि - पेटोलि - पेटालि - पैटालि - पोटला - पोटलो -
 पोटिलि - पोट्ला - पोट्लो
 पोर्णमास्यायां - पोर्णामस्यां - पोर्णामास्या - पौणिमास्याम - पौणीमस्याम - पौर्णमास्यां
 पंचम - पंचमा - पंचमि - पंचमी - पंचम्म - पंचम्यां - पंचम्या - पंचम्यायां - पंचम्या
 प्रायश्चित - प्रायश्चित्त - प्रयाश्चित - प्रायाश्चित्त - प्राश्चित - प्राश्चित्य
 फत्ते - फत्य - फत्या - फत्ये
 फागुण - फागुन - फालगुन - फाल्गुण - फाल्गुन
 बच्छेरो - बछेरो - बछेरा - बछेरो
 बहु - बहुत - बहुतवार - बहुतै - वहु - वहुत - वहुतै - वहूत
 बाह्व - बाह्वक - बाह्वै - बाह्वो - बाह्वौ
 ब्राह्मण - ब्राह्मन - ब्राह्मन् - ब्राह्मण - ब्राह्मण - ब्राह्मण - ब्राह्मण - ब्राह्मण - ब्राह्मण - ब्राह्मण -
 ब्राह्मण - ब्राह्मण - ब्राह्मण - ब्राह्मण - ब्राह्मण - ब्राह्मण - ब्राह्मण - ब्राह्मण - ब्राह्मण - ब्राह्मण -
 भंडारि - भंडारी - भंडारिः - भंडारी - भडारि - भडारि - भडारीः - भडारी - भण्डारी
 भन्त्या - भन्त्य - भन्त्या - भन्त्याभैछ
 भला - भलि - भली - भलु - भलै - भलो
 भाट - भाटा - भाटि - भाट् - भाठ
 भारा - भारि - भारी - भारो
 भितर - भितर् - भित्त - भित्त्र - भित्र - भित्रर - भित्रा - भित्रै - भित्र्यानी - भीतर - भीत्र
 भुँच - भुँचन् - भुँच - भुँच् - भुचः - भुच - भुचन
 भूमंडल - भूमंडल - भुमंडल - भूमडल - भूमण्डल - भूमण्डलानां - भूमण्डल - भौमंडल
 भैशि - भैशी - भैशो - भैसा - भैसि - भैसी
 भोग - भोग्य - भोग्या - भोग्ये - भोग्यै
 भोमवासरे - भोमवासये - भौमवासरे - भौमवाशरे - भौमवासरे
 भटयालि - भटयाली - भट्यलि - भट्याली - भडयाली
 मधेश - मधेस - मधेस्या - मधेश - मध्येस
 मयाचितई - मयचितेई - मयचितोइ - मयचितोई - मयाचितोइ - मयाचितोई - मयाचितौइ -
 मयाचीतै - मयाचीतोई - मयाच्युतै - मायाचितोई
 मल्लः - मल्ल - मल्लदेव - मल्लदेवानां - मल्लयो - मल्ला - मल्लाल - मल्ली - मल्लै - मल्ला
 महंतौ - महंतारा - महत - महतरा - मतहरो - महतारा - महतौ - महत्त - महत्यारा - महत्यारा
 - महत्यारी - महत्र
 मँहाँ - महाँ - महां - महा - माँहा - माहां - माहा
 माटा - माटिः - माटि - माटी - माटो
 मानेन्नत - मानोन्नतः - मानोन्नत - मान्णोन्नत
 मार्ग - मार्गमाश - मार्गशिर - मार्गशीर्ष - मार्गधिर - मार्गसि - मार्गसिर - मार्गसीर - मार्गसिर
 मुडालि - मुडाली - मुडिलि - मुडिली - मुडोलि - मुडिलि
 यहाँ - यहां - यहा - याँहा - याहां - याहा
 योग्य - योग्या - योग्ये - योग्यै
 रजशथाने - रजसथाने - रजस्थाने - रजस्थानेः - रजस्थाने - रजेस्थाने - राजस्थान - राजस्थाने
 रजाइश - रजाइश् - रजाइस - रजाइस्

रज्वार - रज्वार - रज्वार - रज्वार
 रविवासरे - रविवाशरे - रविवासरे - रवीवासरे
 राउल - राउला: - राउला - राउलि - राउले - राउलै - राउलो - राउल्या - राउल्
 रूपनारायणेतयादि - रूपनारायणेत्यादि - रूपनारायणेत्यादि रूपानारायणेत्यादि
 रुपया - रुपयु - रुपाया - रुपिए - रुपियाँ - रुपियां - रुपिया - रुपैजा - रुपैजाँ - रुपैयाँ - रुपैया -
 रुपैय - रुपैया - रुपैया - रूपियां - रुपिया - रूपीया - रूपैजा - रूपैया - रुपैया
 रेष: - रेष - रेष्वा - रेष्वा - रेष्वा - रेष्वा - रेष्वा - रेष्वा - रेष्वा
 रैका - रैकाजिउ - रैकाजु - रैकाज्यु - रैकाज्यु
 रैड्या - रैडा - रैड्या - रैण्या
 रोकात्र - रोकाया - रोकायो - रोकाहा - रोकाह्या - रोक्काया
 रौतेल - रौतेला - रौतेलि - रौतेली - रौतैला - रौत्येलो
 लमजुं - लमजुंग - लमजुंग्या - लमजुङ - लमजुङ् - लमजुङ्ग - लमजुन् - लमजुं
 लीषित - लीषी - लीषीतं - लीषीत - लेषतं - लेषत - लेषितं - लेषित - लेषीत
 लुण - लुन - लूण - लूनं - लून्
 वकस्याँ - वकस्यां - वकस्या - ककस्यै - वकस्यो - वकस्यौ - वकस्यौ
 वगडि - वगडी - वगडु - वगाडा - वगाडि - वगाडी
 वतिशि - वतिसी - वतीसी - वत्तसा - वत्तिसि - वत्तीसी
 वराबर - वरावरि - वरावरी - वरोवर - बरोवरि - वरोवरी
 वसुंधरा - वसुंधरा - वसुदरा - वसुधरा: वसुधरा - वसुधरी - वसन्धरा
 वाशिग - वाशिग - वाशिग - वासिंग
 विजइनां - विजइनाम - विजययिनां - विजयिनां - विजयिनाज्यु - विजयिनाम: - विजयिनाम
 - विजयिनाम् - विजयीनां - विजयीना - विजयीनाम - विजयेनाम - विजायिनाम -
 विजयिनाम - वीजइनाम्
 वितलप - वितलप्या - वितलप् - वितलव - वितालव
 विराजमाणमानोन्नत - विराजमान्मानोन्नत - विराजमान्माननत - विराजमान्मानेन्नत -
 विराजमान्मानोन्नत - विराजमान्मानोन्नत - वीराजमानोन्नत
 विरुदवलि - विरुदावलि - विरुदावलि- विरुदावली- वीरुदावलि
 विलिप्त - विलिप्ता - विलिप्तायांह - विलिप्ति
 विवर्जित - विवर्जिता - विवर्जिता - विवर्जित - विवर्जिता
 विविद - विविध: - विविध - विविधा - वीवीध
 विशुद्ध: - विशुद्ध - विशुद्धा - विसुद्ध - विसुद्ध
 विष्ट - विष्ट - विष्ट - विष्ट - वीष्ट - वीष्ट
 वुडथापा - वुडाथापा - वुडोथापो - वुढाथापा - वुध्याथापा
 वुडा - वुडो: - वुडो - वुढा - वुढो
 बुधवार - बुधवारे - बुधवाशरे: - बुधवाशरे - बुधवासरे
 वेठ - वेठेरि - वेठो - वेठ
 वैसाष - वैशाक - वैशाख - वैशाग - वैशाग्या - वैशाष - वैसाक - वैसाख - वैसाग - वैसाष
 वोगटि - वोगटी - वोगडि - वोगोटि
 वोहरा - वोहरो - वोहोरा - वोहोरो
 शनि - शनिवासरे - शनिवास - शनिश्चर - सनिवारे - सनिवासरे - सनिश्चरवार
 शाक्षि - शाक्षी - शाचि - शाची - शाच्छि - साक्षि: - साक्षि - साक्षी - साचि: - साचि - साची-

साछिः - साछि - साछी
 शुक्लपक्ष - शुक्लपक्षे - शुक्लपक्षे - शुक्लपक्षे - शुक्लपक्षे - सुक्लपक्षे, सुक्लिपक्षे- सुक्लपक्ष -
 सुक्लपक्षे - सुक्लपक्षं - सुक्लिपक्षे
 शुटा - शुटो - शुंठी - शुठा - शुठीइ - शुठी
 शुक्तवारे - शुक्लवासरे - शुक्लवास्यरे - सुक्लवासरे - सुक्तवारे - सुक्तवासरे
 शुदा - शुदि - शुदी - शुदो - शुद् - शुद्दि - शुद्ध - शुद्धि - शुद्धो
 शुभंभूयान - शुभंमस्तु - शुभंम् - शुभं - शुभः शुभ - शुभमः - शुभम - शुभमस्तु - शुभम् -
 शुभस्तु - शुभाय - शुभाशुभम - शुभ् - शुभ्म - सुभं - सुभंमस्तु - सुभमस्तु - सुभम् - सुभं -
 सुम्भ - सुम्भ - सुम् ।
 श्रमन - श्रावण - श्रावणमासे - श्रावन
 श्रि - श्री - सिरि - सि
 श्रिशाके - श्रिसाके - श्रीशाके - श्रीसाके
 श्रीरूपनारायणेत्यादि - श्रीरूपनारायणेत्यादि - श्रीरूपनारायणेत्यादी - श्रीरूपनारायणेत्यादि
 श्रीरैका - श्रीरैकाज्यु - श्रीरैकाज्युपाय - श्रीरैकाज्यु - श्रीरैकाज्युपाय
 षवाशः - षवाश - षवाशिया - षवाश् - षवास - षवास्
 सब - सबु - सबुइ - सबै - सबौ - सब्वै - सम - समउ - सवै
 संम्बत् - संवत - संवत् - संवत्सर - संवत्सरे - संवत् - सम्बत - सम्बत् - सम्वत - सम्वत्
 समयं - समय - समये - समयो - समेय
 समरविजइनां - समरविजयिनां - समरविजयिनाम् - समरविजयीनां
 सर्वश्रोत्र - सर्वश्रोत्रा - सर्वश्रोत - सर्वस्रोत - सर्वस्रोत्रा - सर्वस्रोत्रा
 सहश्राणि - सहश्रानि - सहश्रानी - सहसानि - सहस्राणी - सहस्रानि - सहाश्राणी
 साउँद - साउँद - साउद - साउद्
 साउनः - साउन - साउनै - साउन्य - साउन्या - साउन्
 साह - साहाः - साहा - साहि - साही
 सुंग्री - सुगरि - सुग्री - सुगुर - सुग्री
 सूर्यचंद्रमसौ - सूर्यचन्द्रमसौ - सूर्यचन्द्रमासौ - सूर्याचंद्रमसौ - सूर्याचद्रमसौ - सूर्याश्चंद्रमसौ -
 सूर्योचन्द्रमसौ
 सेजवाल - सेजवाल - सेजवाल् - सेजाल - सेजुवाल - सेजुवाल - सेज्याली - सेभवाला
 सोमवासरे - सोमवार - सोमवारी - सोमवासर - सोमवासरे
 स्वस्तिः - स्वस्ति - स्वस्ती - स्वास्ति - स्वोस्ति
 हस्तनक्षत्रे - हस्तनक्षत्रै - हस्तनछेत्रे - हस्तनछेत्रो - हस्तानक्षत्र - हस्तानक्षेत्रे
 हाम्रा - हाम्रा - हाम्र - हाम्रा - हाम्रो - हाम्रै
 हिलपाणि - हिलपाणी - हिलपानि - हिलपानी - हिल्पाणी - हिल्पानि - हिल्पाँनि
 हुँ - हुं - हु - हुम्
 हुकं - हुकुम - हुकुम् - हुकूम्

४. अभिलेखीय नेपाली शब्दको अर्थनिर्धारण

दिव्योपदेशपूर्वका नेपाली अभिलेखलाई एकत्रित गर्दै प्रीति फन्ट प्रयोग गरी छापिएको सामग्री 'टुलबक्स' नामक सफ्टवेयरका सहायताले वर्णानुक्रमनिर्धारण गरियो । अभिलेखीय नेपाली शब्दको अर्थनिर्धारण गर्ने क्रममा सर्वप्रथम शब्दको पदवर्ग छुट्याइयो । त्यसपछि त्यो शब्द कुन भाषाबाट आएको हो वा त्यसको व्युत्पत्ति कस्तो छ, यथासम्भव स्रोत र व्युत्पत्ति खुलाउने काम गरी शब्दको अर्थ दिइयो । अर्थ दिँदा एक अर्थ मात्र भए सोभै अर्थ दिइयो भने एकभन्दा बढी अर्थ भएका ठाउँमा प्राथमिकताका आधारमा १. २. गरी अर्थ दिइयो । अर्थ दिँदा पूर्ववर्ती विद्वान्हरूले अलग-अलग अर्थ दिएको पाइएमा फलानाका अनुसार भनी अर्थका आडमा कोष्ठकभित्र अर्थ लगाउने व्यक्तिको नाम दिने काम गरिएको छ । अर्थ दिइसकेपछि त्यो शब्द सर्वप्रथम कुन अभिलेखमा कुन मितिमा प्रकाशित भएको छ भनी कोष्ठकमा स्रोत खुलाइएको छ । अर्थ दिँदा सकभर छोटो गर्ने प्रयास गरिएको छ । शब्द प्रविष्टि गर्दा अभिलेखमा जे जस्तो अवस्थामा छ सकभर त्यस्तै राख्ने प्रयास गरियो । कुनै शब्दमा कुनै अंश जोडिएर शब्दको रूप बिग्रिएको भए पनि शब्द प्रविष्टिमा त्यही रूपमा राखी अर्थ दिँदा थपिएको अंश यो हो भनी सङ्केत गरिएको छ ।

४.१ अर्थनिर्धारणमा अवलम्बन गरिएका नीतिहरू

१. वर्णविन्यास अभिलेखमा जे जस्तो छ त्यस्तै राखिएको छ, मानक नेपालीमा ढालिएको छैन । जस्तै:-

अभिलेखीय नेपाली	मानक नेपाली
कबोलि	कबोली
भडारि	भण्डारी
श्रि	श्री

२. शब्द एउटै हो तर ध्वनिपरिवर्तनले केही रूप फरक भएको भए पनि वर्णानुक्रमका नजिकमा छन् भने त्यस्ता शब्दलाई एउटै शब्द मानी एकै ठाउँमा राखिएको छ । जस्तै:

अकनि/अकनी
कार्तिकमासे/कार्तिकमासे
खातिर्जामा/खातिरजामा

३. 'क्ष', 'त्र', 'ज्ञ' जस्ता संयुक्त वर्णलाई पूर्वप्रचलनानुसार क्रमशः क्ष (क्+ष), त्र (त्+र), ज्ञ (ज्+ञ) वर्णका अनुक्रममै राखिएको छ अथवा 'क्ष' लाई 'क' पछि 'त्र' लाई 'त' पछि र 'ज्ञ' लाई 'ज' पछि राखियो ।

४. अभिलेखीय नेपालीमा 'अ' मा पनि 'ऐ' कार दिइएको पाइयो । त्यस्ता रूपलाई 'अ' को समाप्तिसँगै राखियो । जस्तै:-

अह्नाई - अह्नाया - अैकन्यो - अैसा - अैले आदि ।

५. कतिपय आधा वर्ण हुनेमा पनि अभिलेखीय नेपालीमा सिङ्गो वर्ण दिई हलन्त चिन्ह () प्रयोग गरिएको छ । त्यस्तो वर्णलाई त्यस वर्णको अन्तिममा राखिएको छ । जस्तै :-

अप्नं- अप्लष - अप्सर

इन्या - इन्

जन्या - जन्

६. दुई वा बढी शब्द जोडिएर आएका छन् भने शब्द प्रविष्टिमा जस्तो छ त्यस्तै राखिएको छ । शब्द छुट्याएर वा मिलाएर राखिएको छैन । जस्तै :-

अकरासर्व = अकर/सर्व (अर्थ दिँदा मात्र छुट्याइएको छ ।)

आत्मनिमित्तार्थे = आत्म/निमित्त/अर्थ

आसिनामासे = आशिवन/मासे

७. अभिलेखीय नेपाली भाषामा धेरै ठाउँमा 'ख' को सट्टा 'ष' आएको छ । यसलाई शब्दप्रविष्टि गर्दा 'ष' कै ठाउँमा राखिएको छ ।